

หนังสือรวมบทความวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ

70 ปี

ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย-เมียนมา

หนังสือรวมบทความวิชาการเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี
ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย-เมียนมา

เนื่องในโอกาส “ฉลองครบรอบ 70 ปี
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เมียนมา”
(70th Anniversary of Thailand - Myanmar Diplomatic Relations)

วันที่ 23 – 24 พฤษภาคม 2561
ณ หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ISBN 978-616-8139-54-7

ชื่อหนังสือ : หนังสือรวมบทความวิชาการเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี
ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย - เมียนมา

เจ้าของ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาคารอเนกประสงค์ 1 ชั้น 9
2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร. 0-2613-3203-5 โทรสาร. 0-2226-2112

ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.อนุชา ทิรคานนท์
(ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

บรรณาธิการ : บุญยหนูช นาคะ

กองบรรณาธิการ : คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ จัดนิทรรศการ และประชาสัมพันธ์
งานประชุมวิชาการระดับนานาชาติเนื่องในโอกาสครบรอบ 70 ปี
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมา

ออกแบบปกและรูปเล่ม : อรพรรณ อ้าพันทอง

สถานที่พิมพ์ : กรุงเทพมหานคร

สำนักพิมพ์ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม แอนด์ เอ็ม เลเซอร์พริ้นต์
1491, 1493-1495 ถนนพระราม 4 แขวงวังใหม่
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2215-3999 โทรสาร. 0-2611-9809

ปีพิมพ์ : พฤษภาคม 2561 (พิมพ์ครั้งที่ 1)

จำนวนหน้า : 268 หน้า

70th Anniversary of
Thailand – Myanmar
Diplomatic Relations

๗๐ ปี
ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - เมียนมา

คุณสุรัตน์ชัย ชื่นตา ซึ่งเป็นผู้ออกแบบตราสัญลักษณ์ชิ้นนี้ ได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจในการออกแบบตราสัญลักษณ์ว่า ได้รับแรงบันดาลใจมาจากช่างซึ่งเป็นสตรีประจำชาติไทย และผ้าโพกศีรษะของผู้ชายเมียนมา หรือที่เรียกว่า “คองบอง” มาผสมกันเป็นเลข 70 อย่างกลมกลืน เพื่อสื่อถึงความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างไทยกับเมียนมา ที่มีมาอย่างยาวนานถึง 70 ปี

(2)

สัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาส ฉลองครบรอบ 70 ปี
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง ไทย - เมียนมา

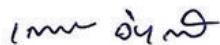
สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นับเป็นเวลากว่าหลายศตวรรษที่คนไทยและคนเมียนมาต่างมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างลึกซึ้ง มีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวและยอมรับวัฒนธรรมของกันและกันเรื่อยมา จนมีประวัติศาสตร์ร่วมกันอย่างยาวนานในดินแดนสุวรรณภูมิ ผู้คนทั้งสองประเทศมีวิถีชีวิตร่วมกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านศาสนา ภาษา วรรณกรรม ประเพณี ศิลปกรรม โหราศาสตร์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ

จวบจนปัจจุบันความสัมพันธ์ที่มีพลวัตมาอย่างยาวนานของผู้คนทั้งสองดินแดน ได้มีการพัฒนาไปอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิชาการ ทำให้ผู้คนของทั้งสองแผ่นดินมีการไปมาหาสู่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีภาพดราม่า ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสเมื่อครั้งเสด็จเยือนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 2 - 5 มีนาคม พ.ศ. 2503 ความว่า

“...ประเทศทั้งสองได้เรียนรู้แล้วว่า จะต้องลืมข้อพิพาทที่เคยมีมาในอดีต และส่งเสริมมิตรจิตมิตรภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้คุณประโยชน์ยิ่งขึ้นด้วยกันทั้งสองฝ่ายในอนาคต ขอให้ประเทศทั้งสองนี้ แสดงให้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกว่าเป็นเพื่อน บ้านที่ประเสริฐ...ตั้งอยู่ได้โดยสันติเป็นนิรันดร์ และประกอบกิจอันเป็นประโยชน์ซึ่งกันละกันเป็นนิรันดร์...”

เนื่องในโอกาสครบรอบ 70 ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาในพุทธศักราช 2561 นี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยสถาบันไทยคดีศึกษา จึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสดังกล่าว ด้วยการจัดสัมมนาทางวิชาการและจัดแสดงนิทรรศการทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างสองประเทศให้แน่นแฟ้น และเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นสืบไป

รองศาสตราจารย์ เกศินี วิฑูรชาติ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Message from the Rector of Thammasat University

For many centuries, the people of Thailand and Myanmar have had profound interactions with one another, learning from, adapting to and accepting each other's cultures. We have always had a long history of mutual relations between our two nations, as both are part of mainland southeast Asia, traditionally known as Suvarnabhumi. Both peoples have had shared ways of life and continuous intercultural exchange, whether in terms of religion, language, literature, customs, art, astrology and various bodies of knowledge.

Even today, the dynamic and longstanding nature of the relationship between the two nations continues to develop in the various arenas of politics, security, economics, culture and academics. As a result there has been a constant increase people – to - people exchange between the two countries. We have learned to coexist in a spirit of peace and fraternity. His Majesty the late King Bhumibol Adulyadej himself alluded to this during his state visit to the Republic of the Union of Myanmar from 2nd to 5th March 1960 as follows:

“...Our two countries have learned that we must forget our past conflicts and instead build friendship in the present. This will benefit both our nations in the future. May our two countries show the world that we are model neighbours... abiding in constant peace ...and acting for mutual gain always...”

This year marks the 70th anniversary of the commencement of diplomatic relations between the Kingdom of Thailand and the Republic of the Union of Myanmar. The Thai Khadi Research Institute, on behalf of Thammasat University, is delighted to be part of the celebrations for this important occasion. Academic seminars and exhibitions will be held to build and strengthen academic relations between our two countries and also for continuous progress and development.

G. Win.

Associate Professor Gasinee Witoonchart

Rector

Thammasat University

Message from H.E. Mr. Jukr Boon-Long Ambassador of the Kingdom of Thailand to the Republic of the Union of Myanmar

The year 2018 marks an important time for Thailand and Myanmar, as we join to celebrate the auspicious occasion of The 70th Anniversary of the Establishment of Diplomatic Relations between Thailand and Myanmar. Since the official engagement between two countries was established on 14 August 1948, our friendship has stood the test of time and cooperation has evolved and diversified.

Thailand and Myanmar are more than neighbors. Considering our common cultural heritage and people-to-people connections, the historic bond of two countries actually stretches hundreds years longer back.

As it is time to cherish the special moment, the Royal Thai Embassy in Yangon and the Thai Khadi Research Institute, Thammasat University work closely to organize this important **“Thailand – Myanmar Academic Seminar”** to present a glance in the rear-view mirror of the unique Thailand and Myanmar relations through thoughts of eminent persons from Thailand and Myanmar as well as to share with everyone perspectives on various topics in Art and Socio - Culture, Tradition and Architecture.

In addition to the discussions at the seminar, the Royal Thai Embassy proudly present the “Myanmar Ramayana” showing the deep root and origin of our two cultures, demonstrated by the professional artist group from the Ministry of Religious Affairs and Culture of Myanmar, travelling all the way from Myanmar for your eyes at this seminar.

I am certain that this panel will project the two nations' relations in a more natural ways and enable us to explore possibilities for further cooperation in the years to come.

Finally yet importantly, I would also like to extend my gratitude to all distinguished speakers to take part at this important event, my sincere appreciation goes to the Thai Khadi Research Institute and Thammasat University for making this seminar possible. The above-mentioned efforts reflect the spirit of cooperation, friendship, and our shared vision to move forward Thailand - Myanmar relations to a prosperous future.

(Jukr Boon-Long)

Ambassador of the Kingdom of Thailand
to the Republic of the Union of Myanmar

สารจากผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา

เนื่องในโอกาสครบรอบ 70 ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาในพุทธศักราช 2561 นี้ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ได้ดำเนินการจัด “โครงการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เมียนมา” ขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองความสัมพันธ์ทางการทูตที่มีมาอย่างยาวนานของทั้งสองประเทศ และเพื่อสานความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างสองประเทศให้แน่นแฟ้นและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

งานสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เมียนมานี้ ประกอบไปด้วย การสัมมนาทางวิชาการ ซึ่งได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีมาอย่างยาวนานระหว่างไทยและเมียนมา การจัดนิทรรศการภาพถ่ายและภาพจำลองจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่สะท้อนให้เห็นถึงศิลปะไทยในแผ่นดินเมียนมา ตลอดจนการจัดแสดงแบบจำลองสามมิติของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี อันเป็นผลพวงมาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่สถาบันไทยคดีศึกษาดำเนินการร่วมกับวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนี้ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง ยังได้นำการแสดง “Samayardaw” ที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นการแสดงเรื่องราวเกียรติหรือโชนพม่า โดยคณะศิลปินของกรมศิลปากร แห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มาให้ได้ชมกันด้วย

สุดท้ายนี้คณะผู้จัดงานขอขอบคุณเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานกล่าวเปิดงาน และให้การสนับสนุนการศึกษาเพื่อจำลองจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เมืองสะกาย ขอขอบคุณเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาประจำประเทศไทยที่ให้เกียรติมากกล่าวปาฐกถา นำ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้เกียรติ

มาบรรยายเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในโอกาสสำคัญครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุน
การจัดงานและผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน และขอขอบคุณบุคลากรทุกท่านที่ได้ร่วมมือ
กันปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

อาจารย์ ดร. อนุชา ทิรคานนท์
ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา

Message from the Director of Thai Khadi Research Institute

To mark the 70th anniversary of the commencement of diplomatic relations between the Kingdom of Thailand and the Republic of the Union of Myanmar in 2018, the Thai Khadi Research Institute of Thammasat University, together with the Royal Thai Embassy in Yangon, Republic of the Union of Myanmar, has organised a series of academic seminars. The purpose is to celebrate the longstanding diplomatic ties between the two countries and to continue and strengthen academic relations so that they may flourish.

We are honoured that this seminar programme held in commemoration of 70 years of Thailand – Myanmar diplomatic relations features experts in several fields relating to the historic social and cultural interactions between the two countries. A photographic exhibition and replicas of murals in the uposatha hall of the Maha Thein Taw Gyi temple illustrates the existence of Thai - style art in Myanmar. Not only replicated murals but a three-dimensional model of the entire uposatha hall is displayed, a result of collaborative field studies between the Thai Khadi Research Institute, Pohchang Academy of Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin and the Faculty of Architecture, Silpakorn University. Furthermore, the Royal Thai Embassy in Yangon has organized a performance of Samayardaw, the Burmese equivalent of Ramakien, or khon play, by members of Myanmar's Department of Fine Arts.

The organisers wish to thank His Excellency the Thai ambassador to Yangon for agreeing to preside over the opening ceremony and for his

support in the studies leading to the replication of the interior of the uposatha hall of Maha Thein Taw Gyi temple in Sagaing. We also express our gratitude to His Excellency the Myanmar Ambassador to Bangkok for his keynote speech. Our thanks also go to the experts for their informative and educational talks on this special occasion. Our appreciation goes to all supporters of this event and seminar participants, as well as the staff who worked hard to make it a success.

The photographic exhibition and replicated murals of the Maha Thein Taw Gyi temple uposatha hall showing the presence of Thai - influenced art in Myanmar, as well as the three-dimensional model of the uposatha hall were by the Thai Khadi Research Institute, in collaboration with Pohchang Academy of Arts and Rajamangala University of Technology Rattanakosin.

Dr. Anucha Thirakanont

Director

Thai Khadi Research Institute

“Myanmar’s Royals Message”

We the Descendants of the Royal Families and the Peoples of Myanmar warmly welcome to mark this auspicious occasion of the 70th Anniversary of the Diplomatic Relations between our two countries.

We, Myanmar and Thailand not only shared a very long border, we both also shared historically since ancient times. We both inherited the common values of culture, social, religion and much to mention.

We, the Descendants of the Last King H.M. King Thibaw, other Royal Families and the Peoples of Myanmar once lost our Identities, Values and Human Dignities. Now we all are in the process of revival our Lost Identities, Values and Integrities to a better future.

Therefore, We The Peoples of The Union of Myanmar and The Peoples of The Kingdom of Thailand are becoming closer and closer, their relations and strong bond of friendship has been further strengthen, that is to built trust and understanding through greater personal ties between the Peoples of our two countries.

U Soe Win Maha Sanda Kumara

Great Grandson of H.M. King Thibaw

Grandson of H.R.H. The Fourth Princess, Daughter of H.M. King Thibaw

Son of H.R.H. Prince Taw Phaya Gyi, The Eldest Son of Fourth Princess

Congratulatory Message

I would like to express my sincere appreciation to the Thammasat University Thai Khadi Research Institute and the Ministry of Foreign Affairs of Thailand for making it possible for all of us here to join in the celebrations to commemorate the 70th Anniversary of Thailand - Myanmar Diplomatic Relations. That historic action taken in 1948 ushered in a new framework and foundation for peaceful interaction between the two nations and peoples in many fields that have withstood the test of time. Let us join hands in preserving our shared heritage and strengthening our friendship for a prosperous future.

M.R. Rujaya Abhakorn
Centre Director
SEAMEO SPAFA

สารบัญ

หน้า

Thai affiliated art along the Myanmar-Thai border: The overview of the examples <i>Associate Prof. Chedha Tingsanchali</i>	1
ถนนสติลเวลล์ (Stilwell Road): เส้นทางยุทธศาสตร์อินเดีย- จีน; นัยยะสำคัญต่อเมียนมาร์และไทย (เฉพาะบทคัดย่อ) <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดำรงพล อินทร์จันทร์</i>	12
สถานภาพความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรม ฝาผนังอุโบสถวัดมหาเจี๊วงค์ <i>ดร.ลีโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร</i>	14
“มหาเจี๊วงค์” ภาพจิตรกรรมสะท้อนศิลปะโยเดียในแผ่นดิน พม่า: ทิศนะบางประการต่อสภาพปัญหาในปัจจุบันสู่แนว ทางการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในอนาคต <i>สุทธิเกียรติ อังกาบฐานะ</i>	40
การท่องเที่ยวของนักศึกษาพม่าในประเทศไทย <i>กัญญารินทร์ ไชยจันทร์</i>	70
แนวโน้มการท่องเที่ยวพม่ามองผ่านหนังสือนำเที่ยว <i>ศุภารมย์ ประสาทแก้ว</i>	92

- มองล้านนา แลเมียนมาร์ : เล่าเรื่องภาษา สังคม วัฒนธรรม
รองศาสตราจารย์อุบลรัตน์ พันธุ์มินทร์ 104
- Myanmar – Lanna Thai Songkran Festival: Tradition,
Belief and Meaning 123
ဝၢၢ်းရွှေဝၢ်ထိုက် YAMIN SHWESIN HTAIK
ဝိုးဝိုး SOE SOE
- อุปานโณ: ความสัมพันธ์สยาม-พม่าในช่วงคริสต์วรรษที่
19 - 20 155
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โชติมา จตุรวงศ์
- พระมหามัธยมนี้: วิเคราะห์รูปแบบศิลปกรรมอันสะท้อนสัมพันธ์
พม่า - ไทย 177
สุระ พิริยะสงวนพงศ์
- รอยพระพุทธรบาท: มรดกวัฒนธรรมความสัมพันธ์ศิลปะพม่า
- ศิลปะไทย 194
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราวรรณ แสงเพชร
- อยุธยาในพม่า สัมพันธภาพและอิสรภาพในงานศิลปะ
อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 209
- ภาษาเนื้ต: ภาษาไทยและภาษาพม่า 229
อาจารย์ ดร. อัมพิกา รัตน์พิทักษ์

70th Anniversary of
Thailand – Myanmar
Diplomatic Relations

Thai affiliated art along the Myanmar - Thai border: The overview of the examples

Associate Prof. Chedha Tingsanchali^{*}

There are three regions in Myanmar - Thai border in which there discovers a lot of Thai affiliations in art in architecture, namely Kyaing Tong area of eastern Shan state, the Mon - and - Kayin state and Tanintharyi province in the south of Myanmar. This testifies the artistic relation beyond the modern border as well as the relation of both people in both side which as be traced back to the 7th - 9th centuries A.D. up to the 19th.

Kyaing Tong area of eastern Shan state shares the similarity, both ethnical and historical relation with Thailand. As generally known, people in Shan state share their ethics and dialects with northern Thailand, or ancient Lanna. The close relation is focused especially to the people of Kyaing Tong who share not only the dialect but also the history with Lanna kingdom of nowadays Northern Thailand. The city was established by King Meng Rai who also found Chaing Mai and it was under the rule of Lanna kingdom until the 16th century when the kingdom lost their independence to the Burmese.¹

Considering the Mon - and - Kayin state, specifically the area of Talawin delta, has actually related to Thailand for a long time. During the 7th - 10th centuries A.D., the people of Sudhamavati or Thaton shares their ethic and language with Dvaravati people in central Thailand. During the 13th - 19th was the seaport area in the ancient time and it is the easiest and nearest seaport for the people from Sukhothai and Lanna kingdom in Ping valley.

^{*} Department of Art History Faculty of Archaeology, Silpakorn University.

¹ Suebsak Sanyakitikhun, Chaing Tung Art (in Thai), (Chaing Mai: Charoen Art Express, 2017), pp.9 - 13.

In Southern region of nowadays Myanmar, Dawei Tanintharyi and Myeik were the cities of the western seaport under the rule of Ayutthaya. As these cities were of the most important strategic points, Ayutthaya tried to keep these cities as of the most significant cities in the kingdom, even the load of the Tenintargyi city ranked one of the most important nobles in Ayutthuyan court.

Hsindat Myindat: The example of Dvaravati affiliation in the ancient art of the Mons

In Zokthok village, not far from Thaton, Mon State, there discovers a large number of laterite structure which are datable to the 6 - 10 centuries A.D²., the period of Thaton art. Hsindat Myindat is also one of the laterite remnants which seem to be a part of Buddhist structure, either a base of a vanished Stupa or the base moulding of a Buddhist pavilion. Only parts of the base remain. (fig.1)

Fig.1 The general view of Hsindat Myindat, Zokthok, Mon state

² More information about Zokthok village, please read Elizabeth Moore, *Early Landscape of Myanmar* (Bangkok : River Books, 2007), pp. 212 - 214.

The base is decorated with the series of animal figures, including lions and elephants. These animals are allotted in the square panel divided by the decorative pilaster. These animals have been considered as the symbols of auspiciousness, abundance and royalty. (fig.2) The decoration of the row of figures in the square panels is reminiscent of the great temple at Vikramshila, of Bihar. However, the decoration at Vikramshila is made of terracotta, not in laterite.

Fig.2 The laterite base of Hsinday Myindat, decorated with the series of lions and elephants in square panels

In the other hand this kind of decoration is also reminiscent of the decoration of Stupa and the sacred tank in Dvaravati art of Central Thailand. Stylistically, the decorative pattern at Hsindat Myindat resembles to that at Sra Kaeo in Prachinburi province³ (fig.3) of central Thailand. The series of auspicious animals of Hsindat Myindat are lions and elephants whereas the Makara is added in the series at Sra Kaeo. The panel division and the pattern of the motifs of Hsindat Myindat are also similar to those in Dvaravati art, not only at Sra Kaeo but also several Stupa bases in central Thailand.

As generally known, Dvarvati and Thaton people shares the same language, the ancient Mon as being testified by several inscriptions. This similarity is possible to allow the artistic and people movement in the region.

³ For more information about Sra Kaeo in Prachinburi province, please read Bundit Liewchaicharn and others, *Sri Mahosot Prachinburi Province (In Thai)* (Bangkok: Fine Art Department, 2006), pp.56-59.

Fig .3 The laterite series of auspicious animals including lions, Makaras and elephants allotted in square panels, Sra Kaeo tank in Prachinburi Thailand, Dvaravati art

The traces of Lanna art in Kyaing Tong

Prior to the assimilation to the Burmese empire in the 16th century A.D., as generally known, Kyaing Tong was a city in Lanna kingdom and several rulers were princes from Chiang Mai dynasty. A ruler, according to the chronicle, was sent from Chiang Mai to rule the city. Accompanied him are several Buddha images in ivory, bronze and glassy⁴. Some of Buddha images in Lanna style of the 14th - 15th centuries have been discovered in Kyaing Tong testifying the . An important example of this case is the bronze Buddha image in Wat Chaing Chan (fig.4) which is assignable to the group of Lanna Buddha with Sukhothai affiliation which as very popular during the 14th - 15th centuries. The oval face and the flame pointed knot are totally different from those of the surrounding images of the later period. Another Buddha image, in standing posture, is the wooden one at Wat in Buppharam. The hand position and the style are reminiscent of the later images of the Buddha both in Lanna and Laotian art. (fig.5) It must be noted that the wooden image is so light and movable.

⁴ Suebsak Sanyakeitikhun, *op.cit.*, p.9.

Fig.4 Lanna bronze Buddha image at Wat Chaing Chan

Fig.5 Later Lanna-or-Laotian standing Buddha image at Wat In Buppharam

Several stupas in Kyaing Tong are also affiliated to Lanna (and Sukhothai) art. The stupa of Wat Pa Daeng in Kyaing Tong (fig.6) is the evidence of the advent of Pa Daeng group of monk from Chinag Mai. While this group of monks propagated the idea of Singhalese purity of monkhood, the stupa of this temple is not of Singhalese but of Sukhothai influence. This stupa, comprising the square middle portion with the row of niches and the sloping mouldings supporting the bell - shaped element, is stylistically similar to that at Wat Chang Lom in Sri Satchanalai and Wat Pa Daeng in Chiang Mai.⁵ The row of supporting elephants is however omitted from Kyaing Tong's Wat Pa Daeng.

The stupa of Wat In Buppharam (fig.7) is even closer to Lanna art of northern Thailand⁶, the high multi - angled square base with the high inner band is typical to Lanna art as so the sloping mouldings and the multi - angled Harmika. The pointed tapering spire of the Stup is extremely different from those of Burmese Stupa. Because Burmese

⁵ *Ibid*, pp. 84 - 86.

⁶ For more information about the Stupa at Wat In Buppharam please read *Ibid*, p.90.

Stupa is always capped by the huge Hti (or crown), the spire of the Burmese stupa can not be tapering. The tapering spire is of Thai characteristic which is easily noticeable in Kyaing Tong art.

Fig.6 The Sukhothai-and-Lanna styled stupa at Wat Pa Deang

Fig. 7 The Lanna-styled stupa in Wat In Buppharam

The traces of Ayutthayan art in Dawei Tanintharyi and Myeik province

Dawei, Tanintharyi and Myeik are three major cities in this region in which there are a large number of Ayutthayan and Ayutthayan - imitated artefacts, including Buddha images, Stupas, Sima boundary stones and even motifs. These evidences testify the close artistic relationship between Thailand and this area. Kanchanaburi and Petchaburi are the most adjacent provinces in Thailand and, as several cases are shown, the art of Dawei, Tanintharyi and Myeik closely resemble to the school of Petchaburi.

Considering about the architectural relation between Thailand and Myanmar, there are several cases attesting the Thai affiliations. The twenty - cornered multi - angled square stupa at Paya Shit Hmyaung Zedi Daw (fig.8) reminds us to the same style of Ayutthayan art. (fig.9) However the base mouldings and the pointed spire are not of Thai pattern and are possible to be of the later modification.

Fig.8 Paya Shit Hmyaung Zedi Daw, Multi - angled square stupa at Dawei

Fig.9 Multi-angled square stupa Wat Putthaisawan, Ayutthaya, Late Ayutthayan art

The artistic relation between Ayutthayan and Burmese art is explicitly shown by the numerous Buddha images found in the southern region of Myanmar. Some of them are stylistically designable to the pure Ayutthayan art whereas the others are of Ayutthayan imitations.

In Dawei and Singkhorn region, the large numbers of the authentic bronze Ayutthayan Buddha images have been discovered. The prime examples are the standing Buddha with double - Abhaya gesture in Shin Oak Aw museum in Dawei (fig.10) and the sitting Buddha in Bhumisaparsha gesture Shin Mote Htee Payagyi near Dawei. (fig.11)

Stylistically, these images are totally different from Burmese Buddha, especially the oval face, the pointed flame on the chignon and the transparent robe. Double - Abhaya gesture of the standing Buddha at Shin Oak Aw museum are also characteristic of Thai art, which is called as Pang Ham Samut in Thai (literally the gesture of taming the ocean). The faces of these Buddha images are normally in oval form, which is the popular style of Thai art. Started from Sukhothai, this fashion has been continued from the early to the later period of Ayutthaya. The shape of the face is totally different from the square face of Mandalay - style Buddha images. The pointed flame on the top of the chignon is also typical to Sukhothai and Ayutthayan art.

Fig.10 standing Buddha with double-Abhaya gesture in Shin Oak Aw museum

Fig.11 Sitting Buddha in Bhumisaparsha gesture Shin Mote Htee Payagyi near Dawei

The brick - and - stucco reclining Buddha images at Myeik, for example: the ones at Their Daw Gyi ordination hall (fig.12) and at Taw Kyang ordination hall, despite being restored from time to time, reveal several features that are connectible to Ayutthayan art. The Ayutthayan fashion is noticeable not only at the pointed flame on the chignon, but the triple cylindrical pillows at the Buddha head is also of Thai artistic affiliation. The series of cylindrical pillows for the reclining Buddha images are the normal character of Ayutthayan art, such as the reclining Buddha in Petchburi and Suphanburi.

There are also some of the Buddha images which can be assigned to the Burmese craftsman. However, these images indicate that Burmese craftsman endeavoured to imitate Ayutthayan art, especially the jewelled ones. These pseudo - Thai Buddha images have been discovered in both Dawei and Myeik. The most interesting one is the crowned Buddha image at Shin Oak Aw temple in Dawei. (fig.13) The pointed crown and the body decorations are clearly shown of Thai

Ayutthayan influence. However, the Buddha looks awkward unlike the slender ones in Thai art, as well as the detail of the crown does not resemble at all to the pointed crown in Thai art.

*Fig.12 The reclining Buddha with Thai affiliation
at Thein Daw Gyi in Myeik*

*Fig.13 The crown Buddha image at Shin
Oak Aw temple in Dawei*

In conclusion, there are a large number of Thai affiliated architecture and sculpture along with the modern border between Thailand and Myanmar, scattering from Kyaing Tong to Tenintharyi. Some of them are authentic Thai art and the others are the imitated ones. These architecture and sculpture testify the relation between the people of two countries throughout the history, from the Dvaravati to Sukhothai Lanna and Ayutthaya period. These artistic relation need to be studied seriously in order to understand the artistic and the religious relation between these two countries.

Bibliography

Liewchaicharn, B. and others. **Sri Mahosot Prachinburi Province** (In Thai).

Bangkok: Fine Art Department, 2006.

Moore, E. **Early Landscape of Myanmar**. Bangkok: River Books, 2007.

Sanyakitikhun, S. **Chaing Tung Art** (in thai). Chaing Mai: Charoen

Art Express, 2017.

ถนนสติลเวลล์ (Stilwell Road): เส้นทางยุทธศาสตร์อินเดีย - จีน; นัยยะสำคัญต่อเมียนมาร์และไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดำรงพล อินทร์จันทร์*

บทคัดย่อ

“ถนนสติลเวลล์” (Stilwell Road) หรือชื่อเดิม “ถนนสายเลโด” (Ledo Road) เป็นเส้นทางเก่าถูกสร้างขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อสกัดกั้นการรุกคืบของกองทัพญี่ปุ่นในสมัยนั้น ถนนเส้นนี้มีความยาวทั้งสิ้น 1,726 กิโลเมตร จากเมืองเลโด รัฐอัสสัม ทางภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียผ่านเมืองชิงบวิยาง (Shingbwiyang) มิตจินา (Myitkyina) และบาโม (Bhamo) ในรัฐคะฉิ่น (Kachin State) ของเมียนมาร์ไปนครคุนหมิง มณฑลยูนนานของจีน ท่ามกลางบริบทสังคมเศรษฐกิจของโลกยุคปัจจุบันและอนาคต ถนนสติลเวลล์มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ตามนโยบายปฏิบัติการตะวันออก (Act East policy) ของอินเดียและแนวนโยบายมุ่งสู่ตะวันตก (Look West) ผ่าน One Belt One Road และ China – ASEAN FTA ของจีน รวมทั้งอาเซียนและบังกลาเทศ เมื่อมีการเปิดใช้ถนนสติลเวลล์มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค ช่วยลดต้นทุนการขนส่งสินค้าจากอินเดียไปเมียนมาร์และจีนเป็นการส่งเสริมการค้าจีน - อินเดีย (Sino – Indian) ได้โดยตรง เนื่องจากสามารถเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศนำมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ถนนสติลเวลล์ถือเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ ซึ่งจะนำการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทำให้รัฐทั้งแปดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียมีทางออกสู่ทะเลเบงกอล พร้อมไปกับการพัฒนาโครงการกาลาดัน (Kaladan Multimodal Transit project) เชื่อมเมืองโกลกัตตา (Kolkata) จากอินเดียมายังท่าเรือที่เมืองซิตตเว (Sittwe) ของรัฐยะไข่ (Rakhine State) ในเมียนมาร์กับเมืองจิตตะกอง (Chittagong) ในบังกลาเทศ และเดินทางตามแม่น้ำกาลาดันเข้ามาเมืองลาเซียว (Lashio) เมียนมาร์และทางถนนไปยังรัฐมิโซรัม อินเดีย และการวางท่อก๊าซเมียนมาร์ - บังกลาเทศ - อินเดีย นอกจากนั้นยังมีการ

* หัวหน้าภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ Email address: damrongphon@yahoo.com.

ก่อสร้างทางหลวงเชื่อมอินเดีย - เมียนมาร์ - ไทย (เมียวดี - แม่สอด) เป็นต้น
ถนนสติลเวลล์จึงมีนัยยะสำคัญต่อเศรษฐกิจสังคมของไทย - เมียนมาร์ ในอนาคตอีก
ด้วย

คำสำคัญ: ถนนสติลเวลล์ (ถนนเลโด), นโยบายปฏิบัติการตะวันออก, ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือของอินเดีย, ไทย - เมียนมาร์

Stilwell Road: Sino-Indian Strategic Route; significance to Myanmar and Thailand

Damrongphon Inchan, PhD¹

Abstract

“Stilwell Road” or “Ledo Road” was an old route built during World War II to block the Japanese Army’s invasion. This route is a total of 1,726 km of this route from Ledo, Assam, in the North - East India, through Shingbwiayang, Myitkyina and Bhamo in the Kachin state of Myanmar to Kunming, Yunnan province of China. Beyond the socio - economic contexts of the world today and the future, Stillwell Road is strategically important route in India’s Act East Policy and the China’s Look West through One Belt One Road and China - ASEAN FTA, as well as ASEAN and Bangladesh. Stilwell Road is likely to be an international transportation route effect to the regional economic - trade, to reduce the cost of shipping from India to Myanmar and China and to promote Sino - Indian trade. Stilwell Road may bring the social and economic development to the eight states of Northeastern India that have access to the sea of Bengal. There are some transit projects such as Kaladan Multimodal Transit project which connects Kolkata from India to the port of Sittwe in Rakhine State in Myanmar, Chittagong in Bangladesh and travel along the Kalapan River into Lashio, Myanmar, and the road to Mizoram, India, the Myanmar - Bangladesh gas pipeline, the highway linking India - Myanmar - Thailand. (Myawadee - Mae Sot), etc. Stilwell Road is also important to the Thailand - Myanmar maritime economy in the near future.

Keywords: Stilwell Road, India’s Act East Policy, One Belt One Road, North - East India, Thai - Myanmar maritime economy.

¹ Assistant Professor, Head of Department of Anthropology Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Bangkok, Thailand
E-mail Address: damrongphon@yahoo.com.

สถานภาพความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรม ฝาผนังอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

ดร.สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร*

บทคัดย่อ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้จะปรากฏงานศึกษาที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เมืองสะเกษ จำนวนไม่มากแต่งานศึกษาเหล่านั้นล้วนมีคุณภาพและสามารถสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ได้อย่างชัดเจน เป็นที่น่าสนใจว่าผลของงานศึกษาเหล่านั้นที่เกิดจากวิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบศิลปะ ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญของการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่าจิตรกรรมแห่งนี้มีรูปแบบศิลปะสอดคล้องกับจิตรกรรมฝาผนังและงานศิลปกรรมอื่น ๆ ทั้งประติมากรรมปูนปั้นและงานเครื่องไม้ที่มีอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (ราวช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24) ทำให้สันนิษฐานว่าจิตรกรรมแห่งนี้ น่าจะเขียนขึ้นโดยช่างชาวไทยที่ถูกกวาดต้อนไปอยู่ในพม่าเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง โดยช่างเหล่านั้นน่าจะเขียนภาพขึ้นตามความคุ้นเคยและได้รับสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ผลจากการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่ผ่านมาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์จากเอกสารอีกด้วย

* นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Reseureher, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University).

Status of Knowledge of Art History of Mural Painting of Wat Maha Thien Daw Gyi

Abstract

In the past, even though there have been few significant studies on art history of mural painting of Wat Maha Thien Daw Gyi (Maha Thien Daw Gyi Temple), Sagaing City, such studies have quality and have generated bodies of knowledge of art history of mural painting of Wat Maha Thien Daw Gyi in precise and interesting manners. Such studies are the comparison of art patterns, which is a significant method of the study on art history. Most of such studies lead to similar findings that the paintings in this temple have patterns and forms that concur with those of other mural paintings and art works such as stucco sculptures and wood works that existed during the period from late Ayutthaya Era to early Rattanakosin Era (around 24th Buddhist Century). Such findings have led to the hypothesis that the mural paintings of this temple might have been drawn by Thai craftsmen who had been herded to Burma (Myanmar) during the second fall of Ayutthaya Kingdom. Those craftsmen might have created the mural paintings with techniques that they had been accustomed to and inherited from their forerunners since late Ayutthaya Era before the second fall of Ayutthaya Kingdom. In addition, the findings from the past studies on art history are concurrent with the findings from the research on history from documents.

1. ความนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาแวดวงวิชาการได้ให้ความสนใจกับงานศิลปกรรมไทยในต่างแดนมากขึ้น โดยเฉพาะในพม่าที่เพิ่งเปิดประเทศเมื่อไม่นานมานี้ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในโลกยุคปัจจุบัน ทำให้งานศิลปกรรมแบบไทยในพม่าหลายแห่งได้รับการศึกษาและเผยแพร่อย่างกว้างขวางในช่วงเวลาอันรวดเร็ว เช่นเดียวกับงานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีที่เมืองสะกายในประเทศพม่า ซึ่งจิตรกรรมแห่งนี้ถูกค้นพบโดยนักวิชาการชาวไทยมานานกว่า 15 ปี และได้รับการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง จนถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในการศึกษาศิลปกรรมแบบไทยในพม่าและเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการและผู้สนใจทั่วไป จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีได้รับการศึกษาไปมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานจิตรกรรมฝาผนัง บทความนี้จึงมุ่งที่จะเสนอสถานภาพความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในปัจจุบันของจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้เพื่อเผยแพร่สู่สังคม

2. ข้อมูลเบื้องต้น

2.1 เมืองสะกาย

เมืองสะกาย¹ (Sagaying) ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางค่อนข้างไปทางเหนือของสหภาพเมียนมา ในอดีตตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 1865 เมืองสะกายเคยเป็นเมืองหลวงเก่าก่อนสร้างเมืองอังวะ ต่อมากษัตริย์พม่าย้ายเมืองหลวงไปมาระหว่างอังวะและอมรปุระอีกหลายครั้ง จนสมัยราชวงศ์คองบองราชวงศ์สุดท้ายของพม่า นองตอจีโอรสองค์แรกของพระเจ้าอลองพญาได้ย้ายไปตั้งเมืองหลวงอยู่ที่สะกายเป็นเวลา 4 ปีในช่วง พ.ศ. 2303 – 2307 ภายในเมืองสะกายปรากฏวัดและเจดีย์เก่าแก่หลายแห่ง ตัวอย่างเช่น เจดีย์กองมูตอ วัดปาบาจอง เจดีย์องเมโลกะ เป็นต้น (ธิดา สาระยา 2538: 153 – 155)

เมืองสะกายเป็นเมืองที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยเนื่องจากเมื่อครั้งราว พ.ศ. 2311 ที่พม่าได้กรุงศรีอยุธยาแล้ว ได้รวบรวมเชลยจำนวน 30,000 เศษกลับ

¹ บางแห่งเรียกว่า สะแกง, จักกาย สำหรับในบทความนี้ขอใช้คำเรียกว่า “สะกาย”.

เมืองอังวะ ในคราวนั้นได้ให้เจ้านายและข้าราชการรวมกันอยู่บริเวณโดยรอบเมืองอังวะรวมถึงเมืองสะกายแห่งนี้ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ 2545: 359 – 362) สอดคล้องกับร่องรอยหลักฐานเป็นหมู่บ้านที่ชื่อยัวะทอง ซึ่งเป็นแหล่งช่างเงินฝีมือดีที่ว่ากันว่าช่างเหล่านี้สืบเชื้อสายมาจากพวกโยเดียหรือพวกสยามที่ถูกกวาดต้อนมาครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียราชธานี ซึ่งเครื่องเงินเหล่านี้มีลวดลายคล้ายกับเครื่องเงินของไทย (ธิดา สาระยา 2538: 155) และสอดคล้องกับการพบหลักฐานจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยที่อุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในเมืองแห่งนี้ (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 59) ซึ่งเป็นประเด็นในการศึกษาของบทความนี้ดังจะกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ เนื่องจากในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 พม่ามีการย้ายเมืองหลวงหลายครั้ง ตั้งแต่เมืองอังวะ เมืองอมรปุระ และเมืองมณฑลทะเล ทำให้คนไทยต้องย้ายที่อยู่ตามไปด้วย จึงเป็นผลทำให้มีชุมชนชาวไทยตั้งอยู่บริเวณโดยรอบเมืองเหล่านี้ ดังปรากฏร่องรอยหลักฐานชาวไทยในชุมชนบริเวณนี้ (ศานติ ภักดีคำ 2561: 72 – 92)

2.2 การศึกษาที่ผ่านมาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เมืองสะกาย

การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เมืองสะกาย อาจกล่าวได้ว่าเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2545 เมื่อนักวิชาการชาวไทย 2 ท่านคือ รศ.ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ และ ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร ได้เดินทางเข้าไปสำรวจและศึกษาจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 59) ต่อมาใน พ.ศ. 2548 รศ. ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ และ ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร ได้เสนอบทความเรื่อง “An Ayutthayan Connection in Sagaying” เพื่อเผยแพร่จิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ จากนั้นต่อมาใน พ.ศ. 2549 จึงได้ลงตีพิมพ์เป็นงานวิชาการเรื่อง “จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เมืองสะกาย หลักฐานล่าสุดเกี่ยวกับชาวอยุธยาในพม่า สมัยราชวงศ์หง่วยัน (พ.ศ. 2140 – 2284)” ในหนังสือเรื่อง “ชาวอยุธยาที่เมืองสะกาย” ในงานวิชาการชิ้นนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีกับจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย โดยได้เสนอ

ข้อสรุปในเบื้องต้นว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีเทียบได้กับจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนปลาย และน่าจะสัมพันธ์กับชาวกรุงศรีอยุธยาที่เคลื่อนย้ายมาครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียดราชธานีครั้งแรก (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 85)

ในปีต่อมา พ.ศ. 2550 จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งเมื่อ อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล ได้เสนอบทความเรื่อง “ตามรอยจิตรกรรมอยุธยาที่เมืองสกลนคร ในพม่า” ในวารสารเมืองโบราณ ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2550) โดยเป็นการเสนอหลักฐานจิตรกรรมฝาผนังในเบื้องต้น และได้เสนอประเด็นการวิเคราะห์ที่น่าสนใจไว้หลายประการ อาทิเช่น การประดับที่ส่วนฐานของบุษบกธรรมาสน์ซึ่งมีลักษณะเป็นชั้นต่าง ๆ กัน อาจเปรียบเทียบกับบุคคลที่จำพวกที่เสมือนบัวสี่เหล่า ลายกระจังประดับบุษบกธรรมาสน์ที่อาจเปรียบเทียบกับบัวหัวเสาของวิหารในสมัยอยุธยาตอนกลางถึงตอนปลายช่วงต้น เป็นต้น (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2550: 1 – 4)

ต่อมาใน พ.ศ. 2552 ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม ได้นำเรื่องจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีไปบรรยายที่สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งต่อมา (พ.ศ. 2555) บทบรรยายนี้ถูกนำมาลงตีพิมพ์เป็นบทความเรื่อง “ช่างเขียนชาวกรุงศรีอยุธยา: หลังกรุงแตกอยู่ในเมืองสกลนคร (สกลนคร)” อยู่ในหนังสือเรื่อง “คุยกับงานช่างไทยโบราณ” โดยศึกษาเปรียบเทียบกับจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยที่มีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย กับจิตรกรรมในสมุดข่อยสมัยธนบุรี และกับจิตรกรรมฝาผนังในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เนื้อหาสำคัญของบทความนี้แม้จะเป็นผลเบื้องต้นจากตรวจสอบจากภาพถ่าย แต่ก็มี ความแตกต่างไปจากผลการศึกษาของ รศ.ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ และ ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร ที่ได้เคยเสนอไว้ โดยได้เสนอว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีที่เมืองสกลนครเป็นฝีมือช่างชาวกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนไปหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และเขียนเมื่อช่างเคลือบสีซบลักษณะทางช่างของท้องถิ่นเข้าไว้มากแล้ว หรือหากพิจารณาว่ามีช่างท้องถิ่นร่วมงานอยู่ด้วยก็กล่าวได้ว่าช่างเคลือบมีบทบาทสำคัญเพราะมีลักษณะทางกรุงศรีอยุธยาเด่นชัด (สันติ เล็กสุขุม 2555: 125)

ในปีต่อมา พ.ศ. 2553 อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล ได้ตีเสนอหนังสือเรื่อง “ช่างอยุธยา ในเมืองพม่ารามัญ หลักฐานศิลปกรรม ฝีมือช่างกรุงศรีฯ ในเมืองสกาย มินบู และมนยวา” ซึ่งเป็นหนังสือที่เสนอหลักฐานงานศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยาที่ปรากฏในพม่าหลายแห่ง รวมถึงจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เมืองสกาย โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีกับหลักฐานงานศิลปกรรมทั้งจิตรกรรมฝาผนังและประติมากรรม ทั้งในส่วนของงานศิลปะไทยและงานศิลปะพม่า พร้อมทั้งได้เสนอประเด็นการวิเคราะห์ที่สำคัญไว้ เช่น ยอดบุษบกธรรมาสันที่เป็นเอกลักษณ์ไทย กระจกอย่างไทย ภาพพระอดีตพุทธเจ้าอย่างศิลปะไทย รวมไปถึงการกำหนดอายุจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ว่าน่าจะเป็นงานเขียนเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 24 (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553)

เวลาต่อมาใน พ.ศ. 2560 ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ ได้เข้าไปศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี และได้เสนอบทความเรื่อง “ศิลปะสถาปัตยกรรมมหาเต็งตอจี เมืองสกาย เมียนมา: มรดกความทรงจำอยุธยาในกลุ่มอิรวดี ในพุทธศตวรรษที่ 24 และการสำรวจสภาพปัจจุบัน” ในวารสารหน้าจั่ว เล่มที่ 32 (มกราคม – ธันวาคม 2560) โดยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับพม่าจากร่องรอยหลักฐานงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เมืองสกาย พบว่าตัวอุโบสถน่าจะสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 2280 ส่วนจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่มีอิทธิพลศิลปะของกรุงศรีอยุธยาซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายของชาวกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในพม่าเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียราชธานีครั้งที่สองนั้น ไม่ได้ถูกเขียนขึ้นมาตั้งแต่แรกสร้างอาคารอุโบสถ แต่อาจถูกเขียนขึ้นในคราวที่มีการบูรณะอาคารอุโบสถหลังการก่อสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 19)

อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลากว่า 15 ปี นับตั้งแต่การสำรวจพบจิตรกรรมภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน มีงานศึกษาที่สำคัญเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้จำนวนไม่มาก แต่ผลการศึกษาเหล่านั้นให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า จิตรกรรมแห่งนี้มีรูปแบบศิลปะสอดคล้องกับจิตรกรรมฝาผนังและงานศิลปกรรมอื่น ๆ ทั้งประติมากรรมปูนปั้นและงานเครื่องไม้ที่มีอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย

จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จึงสันนิษฐานว่าจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ น่าจะเขียนขึ้น โดยช่างชาวไทยที่ถูกกวาดต้อนไปอยู่ในพม่าเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง ในงานศึกษาที่ผ่านมาดังกล่าว ได้เสนอประเด็นการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีไว้หลายประเด็น มีหลายประเด็นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับศิลปกรรมไทย และหลายประเด็นแสดงถึงการรับอิทธิพลศิลปกรรมแบบพม่าเข้ามาผสมผสาน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจจะติดตามในรายละเอียดของการศึกษาที่ผ่านมาเหล่านั้น ดังจะได้กล่าวต่อไป

2.3 ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

วัดมหาเต็งตอจี (Maha Thien Daw Gyi) แต่เดิมเป็นสำนักสงฆ์ มหาเต็งตอจี ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของแม่น้ำอิรวดี (ห่างราว 700 เมตร) ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองสะกาย (Sagaying) ซึ่งเป็นเมืองใหญ่คนละฝั่งแม่น้ำอิรวดีกับเมืองมัณฑะเลย์ ในเขตที่เรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า “กอนนฮินตองยวา (Gon – Hnyin – Htong – Ywar)” หรือ “กา นา ตอ ยับ (Ka Na Taw Yap)” อันมีความหมายว่า “หมู่บ้านคุก” “เขตคุก” “ที่อยู่ของเชลย” (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2550: 1)

อุโบสถที่ปรากฏจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยประเพณีตั้งอยู่ในเขตของวัดมหาเต็งตอจีดังกล่าว จากการศึกษาที่ผ่านมาไม่พบประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนของวัดและอุโบสถแห่งนี้ ทราบแต่เพียงว่าชาวบ้านแถวนั้นเคยนิยมเรียกกันว่า “ยวนเตง” ซึ่งแปลว่า “อุโบสถยวน” หรือ “อุโบสถของคนล้านนา” (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 59) ซึ่งต่อมาได้เรียกอุโบสถแห่งนี้ว่า “อุโบสถวัดมหาเต็งตอจี”

อุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน แผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 13 X 8 เมตร ผนังหนาประมาณ 1.80 เมตร (ภาพที่ 1) ผนังอาคารมีความหนาเนื่องจากทำหน้าที่รองรับน้ำหนักของหลังคาที่ก่ออิฐถือปูน อาคารตั้งในแนวเหนือ – ใต้ ด้านทิศเหนือที่เป็นด้านหน้าจะเป็นซุ้มประตูซึ่งมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพม่าที่สืบทอดและคลี่คลายมาจากศิลปะพม่าสมัย

พุททาม พื้นที่ว่างภายในอาคารมีขนาดประมาณ 47 ตารางเมตร ความสูงจากพื้นภายในอาคารถึงท้องหลังคาวงโค้งมีขนาดประมาณ 4.90 เมตร (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 16, A – 19)

ในอดีตผนังด้านทิศใต้เคยมีช่องซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวน 3 ซุ้ม โดยซุ้มประธานมีขนาดใหญ่กว่าซุ้มด้านข้างทั้งสอง (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 67) ปัจจุบันซุ้มเหล่านี้ถูกปิดแล้วทำเป็นฐานสูงติดกับผนังสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าลักษณะของลวดลายปูนปั้นที่ตกแต่งเสาประดับผนังด้านนอกของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีซึ่งเป็นรูปดอกจอกผ่าครึ่ง เป็นลวดลายที่นิยมใช้ในสมัยราชวงศ์หฺงว๋ายันของพม่า² จึงได้กำหนดอายุของอุโบสถแห่งนี้ว่าอยู่ในช่วงราชวงศ์ดังกล่าวหรือในราว พ.ศ. 2140 – 2284 (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 61) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสำรวจรังวัดอาคารอุโบสถแห่งนี้ ที่พบว่าตัวอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีถูกสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 2280 (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 19)

ผลการศึกษาที่ผ่านมายังพบว่า รูปแบบภายนอกของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ที่ส่วนหลังคามีการทำหน้าบันปูนปั้น ป้านลม นาคสะดุ้ง และช่อฟ้า มีลักษณะเลียนแบบอาคารเครื่องไม้ในยุคนั้นคือสมัยราชวงศ์หฺงว๋ายัน ส่วนรูปบุคคल्पูนปั้นที่ตกแต่งหน้าบันดังกล่าว คล้ายกับภาพวิทยธารณในจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายซึ่งมีอายุร่วมสมัยกัน ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 60 – 61) ซึ่งอาคารก่ออิฐถือปูนที่เลียนแบบเครื่องไม้ในศิลปะพม่านั้น พบว่ามีความนิยมในราวพุทธศตวรรษที่ 23 – 24 ตัวอย่างเช่น มหาเอาง์เมียงซาน เจาง์ (Maha Aung Mye Ban San Kyuang) ที่สร้างใน พ.ศ. 2361 เป็นต้น (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 12)

อนึ่ง แม้ว่ารูปแบบของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีจะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน แต่ก็มี การก่อสร้างเป็นอาคารติดพื้นดิน ซึ่งแตกต่างไปจากอาคารแบบสังฆิกวิหาร (Manastery) หรือที่เรียกว่าเจาง์ (Kyuang) ในศิลปะพม่าที่เป็นอาคารยกพื้น รูปแบบ การก่อสร้างของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เป็นอาคารติดพื้นดินดังกล่าวมีความสัมพันธ์

² ราชวงศ์หฺงว๋ายัน หรือ ราชวงศ์หยองยาน หรือ ราชวงศ์ตองอูยุคหลัง ราว พ.ศ. 2140 – 2284

กับอุโบสถวัดอุบาลีเถียน (Upali Thien) ในเมืองพุกาม (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 12)

จากการศึกษาที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า ชื่อเรียกและสถานที่ตั้งของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีได้แสดงให้เห็นถึงร่องรอยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยในบริเวณนี้ จึงมีความสัมพันธ์กับจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยประเพณีภายในอุโบสถ ในขณะที่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจินั้นแสดงให้เห็นว่าน่าจะเป็นอาคารที่สร้างขึ้นในปลายสมัยราชวงศ์พญาวยันของพม่า (พ.ศ. 2140 – 2284) อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสนใจว่าผลของการศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้หรือไม่อย่างไร จึงควรจะได้ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้โดยละเอียด ดังจะได้กล่าวต่อไป

3. สถานภาพความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

ในการศึกษาที่ผ่านมาแม้จะปรากฏงานศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีจำนวนไม่มาก แต่ก็พบว่าในงานศึกษาเหล่านั้นมีรายละเอียดที่สำคัญจำนวนมากและวิเคราะห์ครอบคลุมภาพจิตรกรรมในส่วนต่าง ๆ เกือบทั้งหมด ดังนั้นในบทความนี้จึงขอเสนอสถานภาพการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในลักษณะประเด็นต่าง ๆ โดยเรียงตามภาพจิตรกรรมฝาผนังแต่ละส่วน กล่าวคือ

3.1 การใช้สีและเทคนิคการเขียนภาพ

จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีเขียนด้วยเทคนิคสีฝุ่น การใช้สีและเทคนิคการเขียนของจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้มีลักษณะโปร่งเบาและใสกระจ่าง ใช้สีแดงเป็นหลัก มีการใช้น้ำตาลและสีขาวประกอบ มีการใช้สีเขียวเพียงเล็กน้อย ไม่ปรากฏร่องรอยการปิดทอง (ภาพที่ 2) ลักษณะสีแปรปรวนแม้ดูไม่ค่อยอิสระแต่ก็แสดงถึงความชำนาญมาก (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 64 – 65)

นอกจากนี้ ผู้เขียนบทความเห็นว่า การใช้สีแดงเป็นพื้นทำให้ภาพที่เขียนบนพื้นนั้นดูโดดเด่น ตัวอย่างได้แก่ ภาพบนผนังสกัดหน้าใช้สีแดงเป็นพื้นทำให้ภาพพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในบุษบกธรรมาสน์ดูโดดเด่น ภาพพระอดีตพุทธเจ้าบนผนังด้านทิศตะวันตกและบนผนังด้านใต้เขียนสีแดงเป็นพื้นทำให้ภาพพระอดีตพุทธเจ้าดูโดดเด่น การใช้เทคนิคดังกล่าวมีความสอดคล้องกับขนาดที่เล็กและมีแสงส่องเข้ามาน้อยของอาคารอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีแห่งนี้

อนึ่ง ยังพบข้อสังเกตว่าบนผนังด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าบนพื้นสีแดง ส่วนบนผนังด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าบนพื้นสีขาว ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าช่างผู้เขียนภาพมีการออกแบบการใช้สีในลักษณะสลับกันในการเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าเป็นที่น่าสนใจว่าช่างผู้เขียนภาพออกแบบลักษณะดังกล่าวด้วยเหตุผลใด

3.2 ภาพพระพุทธรูปประดิษฐานในบุษบกธรรมาสน์

จิตรกรรมบนผนังสกัดหน้าเขียนภาพเต็มพื้นที่ เป็นภาพพระพุทธรูปประดิษฐานภายในบุษบกธรรมาสน์ 9 ยอด สองข้างของบุษบกธรรมาสน์นั้นเขียนภาพเครื่องสูงหรือเครื่องบูชา ประกอบด้วย กลด ฉัตร ธง และหม้อน้ำ ภาพทั้งหมดอยู่ภายใต้กรอบเส้นลันทา ภาพนี้ใช้สีโดยรวมเขียนด้วยสีขาวบนพื้นสีแดง (ภาพที่ 3)

ภาพพระพุทธรูปแสดงปางมารวิชัย เป็นรูปแบบที่ช่างไทยนิยมคือ ประทับนั่งขัดสมาธิเพชรโดยวางพระหัตถ์ขวาไว้ที่พระชานุ (เข่า) พระรัศมีเป็นกรวยยาว ทรงครองจีวรห่มเฉียงกระชับพระวรกาย ชายจีวรยาวและปลายแยกเป็นแฉก (ภาพที่ 4) ซึ่งแตกต่างไปจากแบบที่ช่างพม่านิยมคือวางพระหัตถ์ไว้ที่พระขงฆ์ (หน้าแข้ง) (สันติ เล็กสุขุม 2555: 128 – 129) และนิ้วพระหัตถ์ยื่นเหยียดตรงแตะพระธรณี

จิตรกรรมภาพบุษบกธรรมาสน์ที่อุโบสถวัดมหาตั้งตอจี มีฐานซ้อนชั้นที่แอ่นโค้ง “ตกท้องช้าง” เล็กน้อย มีกระจงค่อนข้างใหญ่ประดับที่ฐานแต่ละชั้น ต่อด้วยซุ้มเรือนธาตุโปร่ง เครื่องยอดเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นกันมีฐานแอ่นโค้งเช่นกัน มียอดขนาดเล็กล้อมรอบสองชั้น ๆ ละสี่ยอด ลักษณะบุษบกดังกล่าวอาจเทียบได้กับบุษบกธรรมาสน์เครื่องไม้สมัยอยุธยาหลายแห่ง ตัวอย่างเช่น บุษบกธรรมาสน์วัดวรจรยาवास

บุษบกธรรมมาสน์วัดไทร กรุงเทพฯ บุษบกธรรมมาสน์วัดพระรูป จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 71)

ภาพบุษบกธรรมมาสน์ดังกล่าวเป็นปราสาทประเภทเรือนยอด คือมียอดแหลมตามแบบเฉพาะในศิลปะไทย ซึ่งแตกต่างไปจากภาพปราสาทแบบพม่าที่มีลักษณะแปลกออกไป (สันติ เล็กสุขุม 2555: 128) ตัวอย่างจิตรกรรมฝาผนังภาพบุษบกธรรมมาสน์ที่มีอายุร่วมสมัยกันเช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดชเวจอง (Shwe kyaung) ในหมู่บ้านตองปี จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดอุบาลีเถียน เมืองพุกาม เป็นต้น รวมถึงยังแตกต่างไปจากส่วนยอดของบุษบกธรรมมาสน์เครื่องไม้ในศิลปะพม่าด้วย ตัวอย่างเช่น บุษบกธรรมมาสน์เครื่องไม้ในสำนักสงฆ์หลายแห่งบริเวณมณฑลสะกาย เป็นต้น (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 35 – 38)

ส่วนฐานของบุษบกในภาพประกอบไปด้วย ชั้นนาค ชั้นครุฑ และชั้นเทพ (ภาพที่ 5) เทียบได้กับงานประดับฐานบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปมหาภิณชากร (พระแก้วมรกต) ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง เนื้อขึ้นไปเป็นแถวกระจัง ส่วนกลางของบุษบกประกอบด้วย เสาศีลประดับด้วยกาบกลาง ประจำยามอก และบัวหัวเสา อันเป็นลักษณะทั่วไปของมณฑปหรือบุษบก หรือประตูยอด ตัวอย่างเช่น ประตูยอดของอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ส่วนหลังคาของบุษบกประกอบด้วย ชุดหลังคาซ้อนชั้นที่มีบรรพแถลงประดับ มียอดบริวารประดับ เนื้อขึ้นไปเป็นยอดทรงระฆัง บัลลังก์ เหม และปลายยอดทรงกรวย สำหรับในส่วนยอดบริวารแบบนี้ในงานศิลปะไทยมีเหลือน้อยเนื่องจากชำรุดหักหาย มีตัวอย่างที่สำคัญอยู่ที่ซุ้มยอดของประตูอุโบสถวัดปราสาทจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นงานช่างในสมัยอยุธยาตอนปลาย (สันติ เล็กสุขุม 2555: 129)

ภาพบุษบกธรรมมาสน์ตั้งแต่ส่วนแถวกระจังขึ้นไป ยังเทียบได้กับหอรระฆังทรงบุษบกในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งสืบทอดพัฒนาการแบบอย่างมาจากงานช่างในสมัยอยุธยา แต่เดิมหอรระฆังทรงบุษบกนี้สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดให้ก่อสร้างขึ้นใหม่แทนที่หอรระฆังเดิม แต่แล้วเสร็จในรัชกาลที่ 5 และได้ผ่านการบูรณะโดยรักษารูปแบบเดิมมาถึงปัจจุบัน (สันติ เล็กสุขุม 2555: 129 และ แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว., ไชแสง ศุขะวัฒน์ และ ผุสดี ทิพทัส 2531: 294)

เฉพาะส่วนหลังคาทรงมณฑปของภาพบุษบกธรรมมาสน์ (ภาพที่ 6) ยังเปรียบเทียบกับส่วนยอดของบุษบกเครื่องไม้ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างเช่น ธรรมมาสน์วัดมณีชลขันธ์ (ปรากฏจารึกปีสร้าง พ.ศ. 2225) ธรรมมาสน์วัดเชิงท่า จังหวัดลพบุรี เป็นต้น และยังเปรียบเทียบกับบุษบกเครื่องไม้ที่เป็นงานบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างเช่น ธรรมมาสน์วัดพระยาทำ กรุงเทพฯ เป็นต้น (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 33 – 35)

นอกจากนี้ การเขียนภาพบุษบกธรรมมาสน์ในลักษณะเรือนยอด 9 ยอด ถือเป็นอาคารที่มีฐานนาคคู่ที่สูงที่สุดในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณี ปรากฏตัวอย่างเรือนทรงมณฑปของพระที่นั่งสรรเพชญมหาราชาสาทในพระราชวังหลวงแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเอกสารพรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยาให้ข้อมูลว่ามีลักษณะเป็นพระที่นั่งทรงปราสาทยอดมณฑป 9 ยอด (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 22)

สำหรับภาพเส้นลื่นเทาเหนือบุษบกธรรมมาสน์ มีลักษณะบากเป็นบั้งเรียบที่ขอบนอก (ภาพที่ 3) ทำนองเดียวกับจิตรกรรมในสมัยกรุงธนบุรี ตัวอย่างได้แก่ จิตรกรรมบนสมุดภาพไตรภูมิ สมัยธนบุรี ซึ่งแตกต่างไปจากเส้นลื่นเทาในจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายที่ขอบนอกของเส้นลื่นเทามีลักษณะคล้ายแขนงไม้สูงต่ำไล่เรียงกัน แขนงไม้นี้คือหลักฐานที่มีมาเก่าก่อน ใช้ค้นฉากคั่นตอนต่าง ๆ ในท้องเรื่องและเริ่มมีมากขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ก่อนจะพัฒนาเป็นเส้นลื่นเทาขอบเรียบในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนเมื่อผ่านถึงรัชกาลที่ 3 แล้วจึงเริ่มหมดความนิยม (สันติ เล็กสุขุม 2555: 127, 136) ตัวอย่างเส้นลื่นเทาในจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายเช่น จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี จิตรกรรมฝาผนังวัดปราสาท จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ภาพเส้นลื่นเทาเหนือบุษบกธรรมมาสน์ดังกล่าว ยังมีความแตกต่างไปจากเส้นคดโค้งที่นิยมใช้แบ่งภาพในจิตรกรรมศิลปะพม่า ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังตั้งแต่สมัยราชวงศ์หงัวยาวจนถึงตอนต้นราชวงศ์คองบองในพุทธศตวรรษที่ 23 ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมในถ้ำตีโลกะกูรู เมืองสะกาย (ราว พ.ศ. 2243) จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดชเวจอง จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดอุบลีเถียน เมืองพุกาม (พ.ศ. 2324 – 2325) เป็นต้น (สันติ เล็กสุขุม 2555: 126 และ อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 65)

ส่วนภาพเครื่องบูชาที่ประกอบอยู่ทั้งสองข้างของบุษบกธรรมมาสน์นั้น ประกอบด้วย ฉัตรแบบไทยและพม่า ตุงและหม้อปूरณกลศใส่ใบไม้มงคลอันเป็นธรรมเนียมการบูชาพระในวัฒนธรรมพม่า (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 19)

3.3 ภาพลวดลายกระหนกเครือเถาบนผนังสกัดหลัง

จิตรกรรมบนผนังสกัดหลังเขียนภาพเต็มพื้นที่เช่นเดียวกับผนังสกัดหน้า เป็นภาพลวดลายกระหนกเครือเถาหรือลายก้านต่อดอก ภาพนี้ใช้สีโดยรวมด้วยสีขาวบนพื้นสีแดง มีการใช้สีเขียวอันเป็นคู่สีตรงข้ามกับสีแดงเล็กน้อย (ภาพที่ 7)

ภาพลวดลายกระหนกเครือเถาตั้งกล่าวก้านขดเพียวเล็กบอบบางและปลายกระหนกสะบัดพลิ้ว มีลักษณะใกล้เคียงกับงานศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรีที่มีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 39) (ภาพที่ 8) ลายประเภทเครือเถาตั้งกล่าวเป็นที่นิยมอยู่ในศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างเช่น ปูนปั้นประดับอุโบสถวัดไผ่ล้อม จังหวัดเพชรบุรี (ภาพที่ 9) (สันติ เล็กสุขุม 2555: 131) ลวดลายกระหนกเครือเถาในลักษณะใกล้เคียงกันนี้ยังแพร่อิทธิพลไปยังจิตรกรรมฝาผนังที่กุฎจ๊กภูญา เมืองมินบู ซึ่งเป็นหลักฐานงานจิตรกรรมฝาผนังแบบสมัยอยุธยาตอนปลายอีกแห่งหนึ่งในพม่า (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 39)

อนึ่ง ลวดลายกระหนกเครือเถาของไทยดังกล่าว นักวิชาการพม่าจัดอยู่ในกลุ่มลายพันธุ์พฤกษา และน่าจะส่งอิทธิพลไปสู่ลายกระหนกแบบหนึ่งที่เรียกว่าลายดอกไม้แบบอยุธยา (Yodaya flower design) แพร่หลายในสมัยยัตตะนะปะง (ยุคทองของตอนปลาย) ที่เมืองมันตะเล (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 76)

3.4 ภาพพระอดีตพุทธเจ้าประทับนั่งบนผนังทั้งสี่ด้าน

บนผนังทั้งสี่ด้านเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าประทับนั่งเรียงรายในแถวแนวนอน พระอดีตพุทธเจ้าแสดงปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชรเหนือฐานบัวที่มีผ้าทิพย์ด้านหน้า มีกระหนกเปลวรัศมีรอบพระเศียร มีซุ้มไม้อยู่เบื้องหลัง โดยมีกลดหรือฉัตรคั่นระหว่างพระอดีตพุทธเจ้าแต่ละองค์ ภาพชุดนี้บนผนังด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกเขียนภาพบนพื้นสีแดง ส่วนบนผนังด้านทิศใต้และทิศตะวันออกเขียนภาพบนพื้นสีขาว (ภาพที่ 10)

ภาพพระอดีตพุทธเจ้าที่มีผ้าทิพย์ห้อยอยู่ด้านหน้ารัตนบัลลังก์ เขียนกระหนกเป็นพระรัศมีแผ่รอบพระเศียรอันเป็นลักษณะแห่งพุทธะภาวะ และวางพระหัตถ์ขวา

เหนือพระขานู (หัวเข่า) ลักษณะดังกล่าวแตกต่างไปจากภาพพระอติตพุทธเจ้าในศิลปะพม่าที่ไม่เขียนผ้าทิพย์ด้านหน้ารัตนบัลลังก์ เขียนรัศมีเป็นแนวโดยรอบพระวรกาย และนิยมวางพระหัตถ์ขวาไว้ที่พระชงฆ์ (หน้าแข้ง) ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดอุบาลีเถียน เมืองพุกาม จิตรกรรมฝาผนังถ้ำติโลกะกูรู เมืองสะกาย (สันติ เล็กสุขุม 2555: 130, 134)

ภาพพระอติตพุทธเจ้าที่อุโบสถวัดมหาเจติยเจดีย์ดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกับจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนปลาย (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 76) ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดช่องนนทรี กรุงเทพฯ เป็นต้น นอกจากนี้การเขียนกระหนกรัศมีเป็นเปลวไปรอบพระเศียรดังกล่าว น่าจะส่งอิทธิพลให้กับจิตรกรรมพม่าบางแห่งในช่วงเวลาเดียวกัน ตัวอย่างได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังในถ้ำวัดจิกุพญา เมืองมินบู ทำให้จิตรกรรมฝาผนังกลุ่มนี้ค่อนข้างแตกต่างไปจากจิตรกรรมฝาผนังแบบพม่าที่มีอายุอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน (อรวิพันธ์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 41 – 42)

3.5 ภาพลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษานบนผนังด้านข้าง

จิตรกรรมบนผนังด้านข้างทั้งสองแถวบนเขียนลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษาที่เป็นลายใบไม้มีวนสลัไปมาคั่นด้วยลายดอกไม้และดอกบัว มีภาพสัตว์คือนกและกระรอกแทรกสลักกันดูเป็นธรรมชาติ ภาพนี้ใช้สีแดงเข้มและสีขาวยบนพื้นสีแดงสด (ภาพที่ 11)

ลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษาดังกล่าวมีลักษณะทำนองเดียวกับคล้ายกับลายรดน้ำบนบานประตูคู่พระไตรปิฎกวัดเชิงหวาย (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 77) ทั้งนี้ผู้เขียนบทความเห็นว่ายังเทียบได้กับงานจิตรกรรมฝาผนังไทยในสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวอย่างได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี (ภาพที่ 12)

3.6 ภาพดาวเพดาน

ภาพดาวเพดาน (ภาพที่ 13) มีลักษณะคล้ายดอกบัวบานที่มีกลีบซ้อนชั้น (ภาพที่ 14) เป็นรูปแบบที่นิยมแพร่หลายในงานจิตรกรรมฝาผนังพม่าอย่างยาวนาน ลายดาวเพดานดังกล่าวเปรียบเทียบกับลายดาวเพดานที่เพดานอุโบสถวัดอุบลีเถียน เมืองพุกาม เนื่องจากมีโครงสร้างของลวดลายกลีบดอกบัวซ้อนกันเป็นวงกลม และมีการไล่น้ำหนักสีในกลีบดอกแต่ละดอก (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อภากร, ม.ร.ว. 2549: 77 – 78) ซึ่งนักวิชาการบางท่านเห็นว่าภาพดาวเพดานดังกล่าวคงเขียนขึ้นโดยช่างชาวพม่าที่ทำงานร่วมกัน (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 22)

3.7 ภาพส่วนยอดปราสาทและนภศูลบนผนังด้านข้างฝั่งตะวันออก และภาพหลังคาอาคารบนผนังด้านข้างฝั่งตะวันตก

จากการศึกษาที่ผ่านมาได้สำรวจพบร่องรอยภาพนภศูลเหนือยอดเจดีย์ทรงปราสาทภายใต้แถบเส้นสินเทา ในบริเวณพื้นที่ใต้แถวภาพพระอดีตพุทธเจ้าบนผนังด้านข้างทางทิศตะวันออก (ด้านขวาของพระประธาน) และภาพหลังคาอาคารบนผนังด้านข้างฝั่งตะวันตก (ด้านซ้ายของพระประธาน) (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อภากร, ม.ร.ว. 2549: 66 และ อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2550: 3) ซึ่งปัจจุบันภาพเหล่านี้ลบเลือนไปแล้ว สำหรับภาพนภศูลเหนือยอดเจดีย์ทรงปราสาทภายใต้แถบเส้นสินเทาดังกล่าว เป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมของงานช่างที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวกรุงศรีอยุธยา (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 45)

3.8 กำหนดอายุจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

จากการศึกษาที่ผ่านมา มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษากำหนดอายุจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี โดยพบว่ามีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับอายุของจิตรกรรมแห่งนี้เป็น 2 แนวทาง กล่าวคือ

1) จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีน่าจะสัมพันธ์กับชาวกรุงศรีอยุธยาที่เคลื่อนย้ายมาครั้งกรุงศรีอยุธยาเสวยราชธานีครั้งแรก

รศ.ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ และ ดร.ม.ร.ว.รุจยา อากาغر นักวิชาการ 2 ท่านที่บุกเบิกการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาตั้งดอจี อาศัยการพิจารณาจากลักษณะลวดลายปูนปั้นตกแต่งอาคารอุโบสถที่นิยมในสมัยราชวงศ์หญ่าวัยนของพม่า (พ.ศ. 2140 – 2284) และลักษณะจิตรกรรมฝาผนังที่เทียบได้กับจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาตอนปลาย จึงได้เสนอในเบื้องต้นว่าจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาตั้งดอจี น่าจะเขียนขึ้นในราวปลายสมัยราชวงศ์ราชวงศ์หญ่าวัยน ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาตอนปลายก่อนหน้าจะเสียราชธานีครั้งที่สองใน พ.ศ. 2310 และไม่ก่อนไปกว่าสมัยราชวงศ์ราชวงศ์หญ่าวัยนตอนกลางหรือในราวรัชกาลพระเจ้ามินเยจ้อดึน (Min – ye – Kyaw – din) (พ.ศ. 2216 – 2241) โดยจิตรกรรมแห่งนี้ น่าจะเขียนขึ้นด้วยช่างฝีมือชาวอยุธยาที่อยู่ในพม่าภายหลังจากที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเสียราชธานีครั้งแรกใน พ.ศ. 2112 (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อากาغر, ม.ร.ว. 2549: 85)

2) จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งดอจี น่าจะสัมพันธ์กับชาวกรุงศรีอยุธยาที่เคลื่อนย้ายมาครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียราชธานีครั้งที่สอง

ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม และอรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะได้มุ่งพิจารณารูปแบบศิลปะของภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาตั้งดอจีในหลายประเด็น อาทิเช่น ประเด็นเรื่องภาพบุษบกธรรมมาสน์ ภาพพระพุทธรูป ภาพลวดลายกระหนก ลักษณะเส้นลึงเทา ภาพพระอดีตพุทธเจ้า ภาพนภศูลเหนือยอดปราสาท เป็นต้น จนได้ข้อสันนิษฐานว่าจิตรกรรมแห่งนี้ น่าจะเขียนขึ้นในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 24 โดยช่างผู้เขียนน่าจะเขียนขึ้นตามความคุ้นเคยและได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายช่วงก่อนเสียราชธานีครั้งที่สอง ทำให้ปรากฏภาพบางส่วนที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับงานจิตรกรรมแบบอยุธยาตอนปลายที่เป็นต้นแบบ และภาพบางส่วนที่เป็นารเขียนเลียนแบบ แสดงให้เห็นว่าจิตรกรรมแห่งนี้ เป็นงานช่างที่ได้รับการสืบทอดโดยกลุ่มช่างลูกผสมที่รวมตัวอยู่เป็นชุมชนในบริเวณนี้ (สันติ เล็กสุขุม 2555: 124 – 125 และ อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 48)

นอกจากนี้ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมได้ทำการศึกษา ลักษณะของอาคารอุโบสถและสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้พบว่าตัวอุโบสถน่าจะสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 2280 ซึ่งสร้างก่อนเหตุการณ์กรุงศรีอยุธยาเสียราชธานีครั้งที่สอง

ใน พ.ศ. 2310 ประมาณ 30 ปี ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีที่มีอิทธิพลศิลปะของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายของชาวกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในพม่าเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียดราชธานีครั้งที่สองนั้น จึงไม่ได้ถูกเขียนขึ้นมาตั้งแต่แรกสร้างอาคารอุโบสถ แต่อาจถูกเขียนขึ้นในคราวที่มีการบูรณะอาคารอุโบสถหลังการก่อสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 19)

4. ความส่งท้าย

จากการศึกษาที่ผ่านมาในช่วงเวลากว่า 15 ปี นับตั้งแต่การสำรวจพบจิตรกรรมภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีในปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน พบว่าแม้จะมีงานศึกษาที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้จำนวนไม่มาก แต่งานศึกษาเหล่านั้นล้วนมีคุณภาพและสามารถสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ได้เป็นอย่างมาก

ผลของงานศึกษาเหล่านั้นอันเกิดจากวิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบศิลปะซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญของการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่าจิตรกรรมแห่งนี้มีรูปแบบศิลปะสอดคล้องกับจิตรกรรมฝาผนังและงานศิลปกรรมอื่น ๆ ทั้งประติมากรรมปูนปั้นและงานเครื่องไม้ที่มีอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (ราวช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24) อาทิเช่น ประเด็นเรื่องภาพพระพุทธรูป ภาพบุษบกธรรมาสน์ ภาพพระอดีตพุทธเจ้าภาพลวดลายกระหนก ภาพนพศูลและยอดปราสาท เป็นต้น ซึ่งรูปแบบศิลปะดังกล่าวล้วนแล้วแต่แตกต่างไปจากงานศิลปกรรมแบบพม่าที่ร่วมสมัยกันทั้งสิ้น จึงทำให้สันนิษฐานว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีน่าจะเขียนขึ้นโดยช่างชาวไทยที่ถูกกวาดต้อนไปอยู่ในพม่าเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง โดยช่างเหล่านั้นน่าจะเขียนภาพขึ้นตามความคุ้นเคยและได้รับสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายช่วงก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่ผ่านมาดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์จากเอกสารอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ยังคงมีคำถามทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเจ็ดตัจฉิโยอีกไม่น้อยที่ยังต้องการการศึกษาเพิ่มเติม เช่น ประเด็นเรื่องความหมายของการเขียนภาพพระพุทธรูปประดิษฐานภายในบุษบกธรรมาสน์ ประเด็นเรื่องจำนวนพระอดีตพุทธเจ้าที่ปรากฏ เป็นต้น รวมถึงการตั้งข้อคำถามในประเด็นใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในเรื่องนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ. (2560). “ศิลปะสถาปัตยกรรมมหาเจ็ดตัจฉิ เมืองสกายเมียนมา: มรดกความทรงจำอยุธยาในกลุ่มอิรวดีในพุทธศตวรรษที่ 24 และการสำรวจสภาพปัจจุบัน”. วารสารหน้าจั่ว. ฉบับที่ 32 (มกราคม – ธันวาคม): A – 1 – A – 28.
- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2517). **เที่ยวเมืองพม่า**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- _____. (2545). **พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า ฉบับมติชน**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ธิดา สาระยา. (2538). **มันทะเล: นครราชธานี ศูนย์กลางแห่งจักรวาล**. กรุงเทพฯ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์.
- แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว., ไชแสง ศุขะวัฒนะ และ ผุสดี ทิพทัส. (2531). **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง**. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- ภภาพล จันทน์วัฒนกุล. (2553). **60 วัด วัง และสถานที่สำคัญในพม่า**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศานติ ภักดีคำ. (2561). “ตามรอยสมเด็จพระเจ้าอู่ทองหรือขุนหลวงหาว่าดจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงอมรปุระ”. **ศิลปวัฒนธรรม** ปีที่ 39 ฉบับที่ 5 (มีนาคม): 72 – 92.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว.. (2549). **ชาวอยุธยาที่เมืองสกาย**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). “ช่างเขียนชาวกรุงศรีอยุธยา: หลังกรุงแตกอยู่ในเมืองสกาย (สะ แคง)”. **คุยกับงานช่างไทยโบราณ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ: 124 – 142.
- อรวิทย์ ลิขิตวิเศษกุล. (2550). “ตามรอยจิตรกรรมอยุธยาที่เมืองสกาย ในพม่า”. **เมืองโบราณ** ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน): 1 – 4.
- _____. (2553). **ช่างอยุธยาในเมืองพม่ารามัญ หลักฐานศิลปกรรม ฝีมือช่างกรุงศรีฯ ในเมืองสกาย มินู และมนยวา**. กรุงเทพฯ: สมาคมอิคโม่สไทย.

ภาพที่ 1 อุโบสถวัดมหาเต็งตอจี เมืองสะกาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

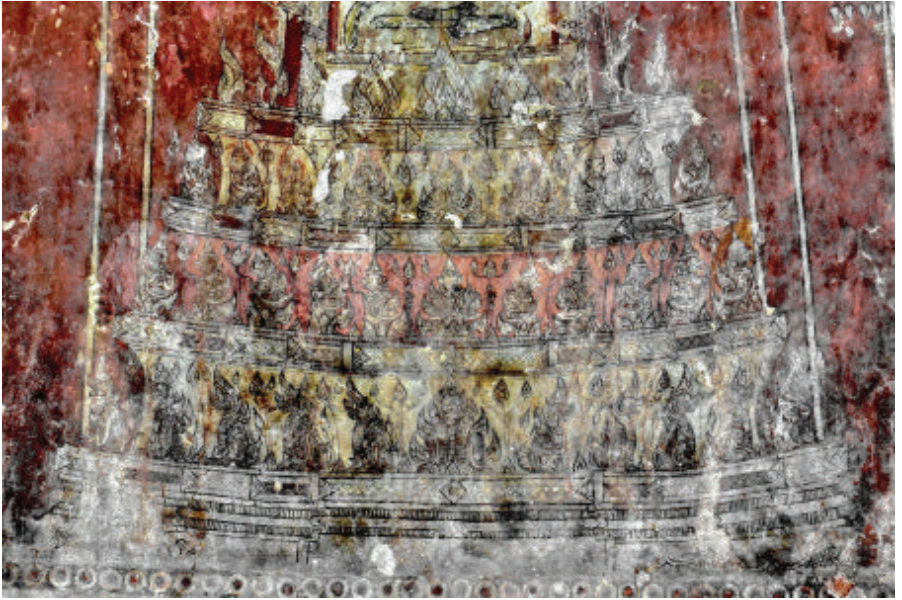
ภาพที่ 2 การใช้สีในลักษณะโปร่งเบา โลกกระจ่าง และใช้สีแดงเป็นหลัก ของจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

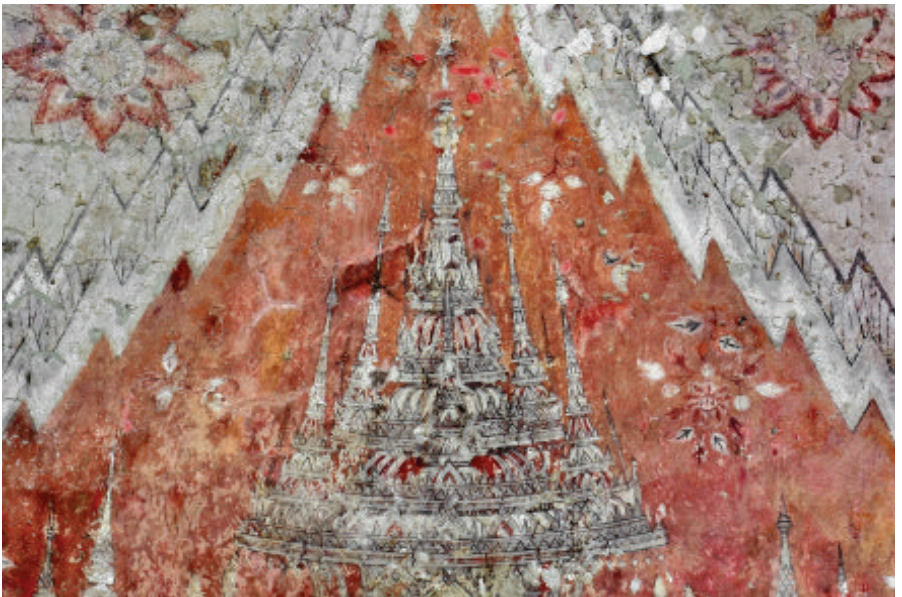
ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังภาพพระพุทธรูปประดิษฐานในบุษบกธรรมาสถในอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี

ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังภาพพระพุทธรูปประดิษฐานในบุษบกธรรมาสถในอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี

ภาพที่ 5 จิตรกรรมฝาผนังภาพส่วนฐานของภาพบุษบกธรรมาสถในอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี

ภาพที่ 6 จิตรกรรมฝาผนังภาพส่วนหลังคาถึงยอดของบุษบกธรรมาสถในอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี

ภาพที่ 7 จิตรกรรมฝาผนังภาพลวดลายกระหนกเครือเถาในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

ภาพที่ 8 จิตรกรรมฝาผนังภาพลวดลายในอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 9 ลวดลายปูนปั้นประดับหน้าบันอุโบสถวัดไผ่ล้อม จังหวัดเพชรบุรี

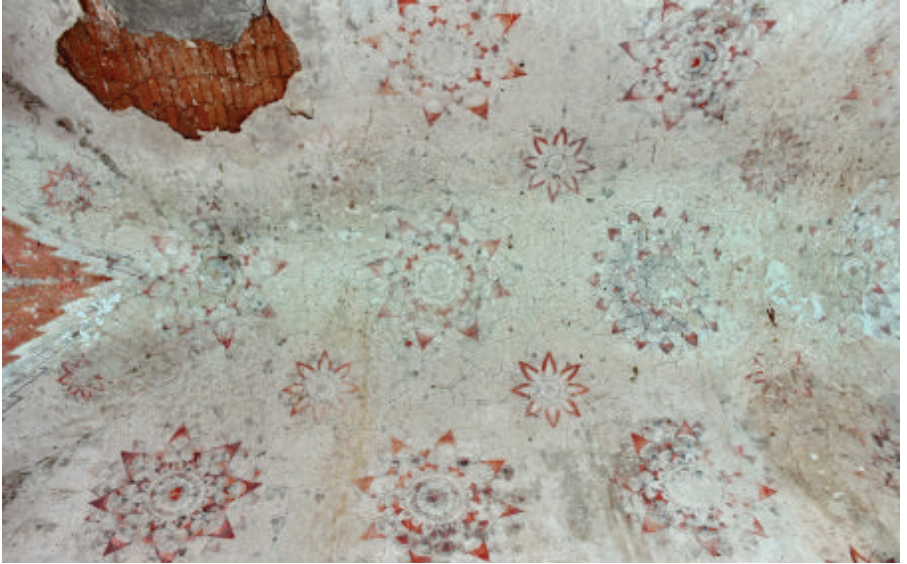
ภาพที่ 10 จิตรกรรมฝาผนังภาพพระอดีตพุทธเจ้าในอุโบสถวัดมหาตั้งคอกจี

ภาพที่ 11 จิตรกรรมฝาผนังภาพลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษาในอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี

ภาพที่ 12 จิตรกรรมฝาผนังภาพลวดลายกระหนกในอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 13 จิตรกรรมฝาผนังภาพดาวเพดานในอุโบสถวัดมหาตั้งดอจี

ภาพที่ 14 จิตรกรรมฝาผนังภาพดาวเพดานในอุโบสถวัดมหาตั้งดอจี

“มหาเตี๋งตอจี” ภาพจิตรกรรมสะท้อนศิลปะโยเดียในแผ่นดินพม่า : ทัศนะบางประการต่อสภาพปัญหาในปัจจุบันสู่แนวทางการบริหาร จัดการอย่างยั่งยืนในอนาคต

สุทธิเกียรติ อังกาบฐานะ*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอถึงทัศนะบางประการต่อสภาพปัญหาของพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเตี๋งตอจี ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่า โดยพบว่าในปัจจุบันพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถต้องประสบกับสภาพปัญหาและความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์ รวมทั้งการบริหารจัดการอย่างไม่ถูกต้อง จนก่อให้เกิดความเสี่ยงและอันตรายต่อมรดกทางศิลปกรรมนี้

ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นควรดำเนินการใน 2 ระยะ ประกอบด้วยระยะเร่งด่วน ภาคส่วนต่าง ๆ ต้องเข้ามาร่วมมือกันในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ และในระยะยาว วัดมหาเตี๋งตอจี ชุมชน และท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมกันในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถในทุกขั้นตอนเพื่อสร้างให้เกิดการบริหารจัดการและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : วัดมหาเตี๋งตอจี, จิตรกรรม, การบริหารจัดการ

* นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Researcher, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University).

Maha Thien Daw Gyi, Manifestation of Ayodia Art in Kingdom of Burma: Certain Opinions on Current Problems to Sustainable Management in the Future

Abstract

This article presents some opinions On problems concerning the main chapel and mural painting inside the chapel of Maha Thien Daw Gyi Temple, which is a valuable art heritage of Ayodia people in Burma (Myanmar). It is discovered that the main chapel and the mural painting have currently experienced problems related to rapid degeneration, which are results from the acts of nature and human beings, as well as improper management, which result in risks and hazards to this art heritage. The solution to the aforementioned problems should be divided into 2 phases. The first phase is the emergency phase in which all sectors must collaborate with one another to administer, repair and conserve both the chapel and the mural painting. The second phase is the long-run one in which Maha Thien Daw Gyi Temple, communities and local authorities should participate in order to manage and conserve the chapel and the mural painting in all steps in order to promote sustainable management and conservation.

Keyword : Maha Thien Daw Gyi Temple, Mural Painting, Management.

1. ความนำ

“**วัดมหาตั้งตอจี**” ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของมณฑลสะกาย (Sagaying) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ถือเป็นหนึ่งในโบราณสถานที่ได้รับ ความสนใจในการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากนักวิชาการและประชาชนชาวไทยที่ให้ความ สนใจกับศิลปกรรมไทยในต่างแดน โดยความน่าสนใจของการศึกษาวัดแห่งนี้ อยู่ที่ “**พระอุโบสถวัดมหาตั้งตอจี**” ที่ภายในมี “**จิตรกรรมฝาผนังและเพดาน**” ที่ถูกเขียนขึ้น ในคราวบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถวัดมหาตั้งตอจีภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 22) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับจิตรกรรมฝา ผนังในสมัยอยุธยาตอนปลาย (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2549: 61) อันมีความสัมพันธ์กับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวไทยกว่า 30,000 คน ในพื้นที่เมืองสะกายแห่งนี้ ตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายถึงการตั้งถิ่นฐานของเขลยอยุธยาภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในแผ่น ดินพม่าไว้ในพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์เธอ, 2545: 359 - 362)

ซึ่งจากความน่าสนใจดังกล่าวส่งผลให้วัดมหาตั้งตอจีแห่งนี้ กลายเป็นหนึ่งใน โบราณสถานที่ได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางในช่วงเวลาอันรวดเร็ว จนส่งผลให้ วัดมหาตั้งตอจีแห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งแสวงบุญที่คนไทยจำนวนมาก ให้ความสนใจในการเข้าไปเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีมรดก ทางศิลปกรรมที่สำคัญของชาวไทยเดียวในแผ่นดินพม่าที่สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของ ความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องระหว่างไทยกับพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 (พ.ศ.2310) และยังเป็นมรดกที่ถ่ายทอดความรู้สึกของชาวไทยและชุมชน ไทยเดียวในเมืองสะกายซึ่งเป็นถิ่นฐานที่ตั้งหลักของเขลยไทยเดียวในพม่ากว่า 30,000 คน ที่ยังคงหววนรำลึกถึงแผ่นดินไทยเดียวอยู่เสมอให้แก่คนรุ่นหลังและผู้พบเห็นเฉกเช่นผู้ เขียนบทความ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการไปเยี่ยมชมโบราณสถานและงานศิลปกรรมอัน ทรงคุณค่าของวัดมหาตั้งตอจีแห่งนี้หรือการไปแสวงบุญสำหรับพุทธศาสนิกชนเหล่า นี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงมรดกอันทรงคุณค่าดังกล่าว แต่ในขณะ เดียวกันการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักท่องเที่ยว

ผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ดังกล่าวก็เป็นปัจจัยสุ่มเสี่ยงที่จะสร้างให้เกิดปัญหากับโบราณสถาน และงานศิลปกรรมอันทรงคุณค่าภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้

สอดคล้องกับสถานการณ์ของพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในปัจจุบันที่กำลังประสบกับสภาพปัญหาและความเสียหายในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในส่วนของจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถที่ได้ถูกความชื้นสูงจากน้ำใต้ดินที่ระเหยไม่ได้เพราะมีการเทพูนซีเมนต์ที่มีความหนาแน่นสูงในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถและมีการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นวัสดุที่บดอัดต่อการถ่ายความชื้น ส่งผลให้ความชื้นดังกล่าวซึมมาตามผนังสูงขึ้นประหยออกที่จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถซึ่งเป็นวัสดุที่ถ่ายเทได้ จนทำให้จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้เกิดการชำรุดและเสียหายไปอย่างมากในช่วงระยะเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งรวมไปถึงยังส่งผลให้เกิดการเปื่อยยุ่ยของอิฐตัวพระอุโบสถและการตกผลึกของเกลือในอิฐโดยรอบพระอุโบสถ อันเนื่องจากทางวัดมหาเต็งตอจีและคณะศรัทธาได้ร่วมกันเทพูนซีเมนต์ที่มีความหนาแน่นสูงในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถและมีการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งนำเสนอเรื่องราวของจิตรกรรมฝาผนังศิลปะโยเดียในแผ่นดินพม่าภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี รวมทั้งยังเป็นการนำเสนอทัศนะบางประการถึงสภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีตามที่ได้เขียนบทความได้พบเห็น ควบคู่ไปกับมุ่งนำเสนอแนะถึงแนวทางในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้ ซึ่งถือเป็นมรดกทางศิลปกรรมโยเดียในแผ่นดินพม่าที่ทรงคุณค่าให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

2. มหาเต็งตอจี: จิตรกรรมฝาผนังศิลปะโยเดียในแผ่นดินพม่า

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาถึงมรดกความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่าซึ่งปรากฏผ่านศิลปกรรมไทยหรือศิลปะโยเดียในแผ่นดินพม่าในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา จะพบว่า “วัดมหาเต็งตอจี (Maha Thien Daw Gyi

Temple)” ที่ตั้งอยู่ในพิกัด 21°52’37.6” เหนือ, 95°57’38.0” ตะวันออก ทางด้านเหนือของแม่น้ำอิรวดีประมาณ 700 เมตร (Ayeyarwady River) (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ, 2560, น. A – 14) ในหมู่บ้านกอนนอินตองยว (Gon – Hnyin – Htong – Ywar) ทางด้านทิศตะวันตกของมณฑลสะกาย (Sagaying) หรือที่คนไทยเรียกว่า สะแกง (ไปรตดูภาพที่ 2.1 ประกอบ) อันเป็นแหล่งที่ตั้งหลักของเชลยจากอยุธยาและพม่า (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว., 2549, น. 59) ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายถึงการตั้งถิ่นฐานของเชลยอยุธยาภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในแผ่นดินพม่าไว้ในพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่าว่า

“นับเวลาแต่พม่ามาตั้งล้อมพระนครได้ปีหนึ่งกับ 2 เดือน จึงเสียกรุงแก่พม่าเข้าศึก...ครั้นนั้นพม่าได้เขลยไป 30,000 เศษ...ส่วนเจ้านายและข้าราชการที่พม่าจับเอาไปเมืองอังวะนั้น ปรากฏว่าพระเจ้ามังระให้พระเจ้าอุทุมพรลาผนวชแล้วให้ตั้งตำหนักอยู่ที่ “เมืองจ๊กกาย” ตรงหน้าเมืองอังวะข้าม เจ้านายและข้าราชการก็เห็นจะรวบรวมอยู่ด้วยกันที่นั่นโดยมาก...แต่ส่วนพวกราษฎรพลเมืองที่กวาดเอาไปเป็นเชลยพม่าแจกจ่ายไปเที่ยวอยู่ตามที่ต่าง ๆ ภายหลังหนีคืนมาบ้านเมืองได้ก็มีบ้างแต่ที่เลยสูญไปในเมืองพม่านั้นโดยมาก ฉะนี้” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ 2545: 359-362.)

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงทำเลที่ตั้งของวัดมหาเต็งดอจี (Maha Thien Daw Gyi Temple)
ที่มา : แผนที่ประกอบการศึกษาจาก Google Maps และภาพถ่ายประกอบบันทึกภาพโดยผู้เขียนบทความ

ซึ่งพระอุโบสถของวัดมหาเต็งตอจี (โปรดดูภาพที่ 2.2 ประกอบ) หรือที่ชาวบ้านในหมู่บ้านคอนนินตองยวาเรียกว่า “ยวนเตง” หรืออุโบสถยวน อันหมายถึงอุโบสถของคนล้านนา (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว., 2549: 59) นั้นถูกสันนิษฐานจากนักวิชาการของประเทศไทยผ่านการศึกษาลวดลายปูนปั้นและสำรวจรังวัดอาคาร ประกอบกับการสัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดมหาเต็งตอจีองค์ปัจจุบันว่าพระอุโบสถแห่งนี้น่าจะมีอายุราว พ.ศ. 2140 – 2284 ตรงกับในราชวงศ์ท่งญว้ยหรือราชวงศ์ตองอูยุคหลังที่ได้มีการย้ายเมืองหลวงจากกรุงหงสาวดีมายังกรุงอังวะแล้ว (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว., 2549: 61 และ เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ, 2560, น. A – 16) อันเป็นช่วงระยะเวลาก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310

ภาพที่ 2.2 พระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี (Maha Thien Daw Gyi Temple)

ทั้งนี้หากพิจารณาถึงรูปแบบเฉพาะตัวของพระอุโบสถของวัดมหาเต็งตอจีจะพบว่าพระอุโบสถหลังนี้เป็นพระอุโบสถที่จิตใจเลียนแบบเครื่องไม้ในยุคนั้น (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว., 2549: 60) มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีขนาดเล็กในรูปแบบอาคารเครื่องก่ออิฐถือปูนในลักษณะเป็นอาคารติดพื้นดินแตกต่างจากอาคารแบบสังฆิกวิหาร (Manastery) หรือที่เรียกว่าเจ้าง์ (Kyuang) ในศิลปะพม่าที่เป็นอาคารยกพื้น เฉกเช่นเดียวกับอุโบสถอุปาลีเต็ง (Upali Thien) ในเมืองพุกาม โดยพระอุโบสถของวัดมหาเต็งตอจีมีความกว้าง 8 เมตร และยาว 13 เมตร ส่วนตัวผนังมีความหนาถึง 1.80 เมตร เพื่อใช้ในการรองรับแรงกดทับของหลังคาที่มีลักษณะคล้ายชายคาปีกนกของอาคารทรงโรง (เกรียงไกร เกิดศิริ และ

คณะ 2560: A - 12, A - 16) ส่วนหลังคาของพระอุโบสถมีการตกแต่งเครื่องหลังคาด้วยปูนปั้นลายหน้าบัน มีช่อฟ้าป่านลมเลียนแบบลวดลายปูนปั้นรูปสัตว์คล้ายกิ้งกเลน (โปรดดูภาพที่ 2.3 ประกอบ) อีกทั้งช่อฟ้ายังมีการตกแต่งด้วยรูปกนิริ (โปรดดูภาพที่ 2.4 ประกอบ) ส่วนหน้าบันของพระอุโบสถมีการตกแต่งด้วยปูนปั้น รูปวิหยาธร คล้ายกับภาพวิหยาธรในจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายมากซึ่งมีอายุร่วมสมัยกัน เช่น จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี (โปรดดูภาพที่ 2.5 ประกอบ) เป็นต้น ขณะที่ผนังด้านนอกช่องระบายนอกช่องระบายนอกทั้ง 8 ช่อง ของพระอุโบสถวัดมหาตั้งตอจียังมีการตกแต่งด้วยลายปูนปั้นนูนต่ำตกแต่งเป็นรูปครุฑยุคนาคเลียนแบบท่าพอนรำ (โปรดดูภาพที่ 2.6 ประกอบ) อีกทั้งตัวอาคารยังมีการประดับด้วยลายดอกจอกผ่่าครึ่ง (โปรดดูภาพที่ 2.7 ประกอบ) (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว: 2549: 63 - 66)

ภาพที่ 2.3 การตกแต่งหลังคาพระอุโบสถด้วยปูนปั้น

ภาพที่ 2.4 ช่อฟ้าตกแต่งด้วยรูปกนิริ

ภาพที่ 2.5 หน้าบันปูนปั้นของพระอุโบสถวัดมหาเจดียงคองจิรุงวิฑยารกับ
จิตรกรรมฝาผนังรูปวิฑยาร วัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 2.6 ลายปูนปั้นนูนต่ำบริเวณช่องระบายอากาศ

ภาพที่ 2.7 ตัวอาคารประดับด้วยลายดอกจากผ้าครึ่ง

ในส่วนของภายในพระอุโบสถของวัดมหาเต็งตอจีมีพื้นที่ใช้สอยประมาณ 47 ตารางเมตร ความสูงจากพื้นภายในอาคารถึงท้องหลังคาวงโค้งมีขนาดประมาณ 4.90 เมตร (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 19) โดยจากหลักฐานภาพถ่ายของสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ซึ่งได้มีการลงพื้นที่สำรวจใน พ.ศ. 2545 พบว่าผนังด้านทิศใต้หรือผนังฝั่งตรงข้ามประตูทางเข้านั้นมีซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวน 3 ซุ้ม (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว.: 2549: 63 และ 67) อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่สำรวจของผู้เขียนบทความเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 พบว่าซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวน 3 ซุ้ม ได้ถูกโอบกปูนทับปิดและถูกทำเป็นแท่นยกสูงติดกับผนังสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประธานจำนวน 3 องค์

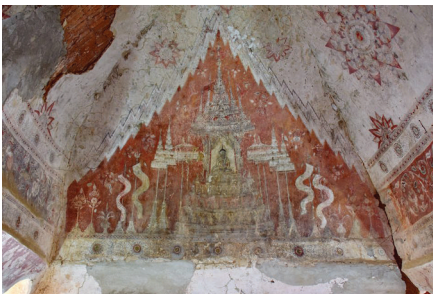

ภาพที่ 2.8 แท่นยกสูงติดกับผนังสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป

นอกจากนี้ภายในพระอุโบสถของวัดมหาเต็งตอจียังมีมรดกสำคัญทางศิลปกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างไทย (โยเดีย) กับพม่า ที่มีอายุมากกว่าสองศตวรรษที่ผ่านมา ดังปรากฏให้เห็นผ่าน “จิตรกรรมฝาผนังและเพดาน” ที่ถูกเขียนขึ้นในคราวบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 22) โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นตกแต่งหน้าบันทั้งสองด้าน โดยในทางทิศเหนือซึ่งเป็นด้านหน้าของพระอุโบสถมีการเขียนภาพพระพุทธรูปปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิเพชรประดิษฐานในบุษบกธรรมาสน์ 9 ยอด ซึ่งมีการจัดวางอย่างโดดเด่นบนพื้นสีแดงชาด ส่วนด้านข้างของบุษบกธรรมาสน์มีการประดับไปด้วยเครื่องสูงประกอบพระราชอิสริยยศต่าง ๆ ทั้งสองข้าง (โปรดดูภาพที่ 2.9 ประกอบ) ขณะที่ในทางทิศใต้ซึ่งเป็นด้านหลังเหนือพระประธาน

ของพระอุโบสถมีการเขียนภาพลวดลายกระหนกเครือเถาช่องทางโต ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับหน้าบันพระอุโบสถวัดไผ่ล้อม จังหวัดเพชรบุรี (โปรดดูภาพที่ 2.10 ประกอบ) อันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือของสกุลช่างลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปรากฏในแผ่นดินพม่า ส่วนด้านข้างเหนือช่องลมทั้ง 8 ช่อง มีการเขียนภาพลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษาค้นด้วยรูปสัตว์เช่นกระรอกและนก (โปรดดูภาพที่ 2.11 ประกอบ) ควบคู่ไปกับเขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งในแฉกแนวนอนบนผนังทั้งสี่ด้านค้นด้วยกลดหรือฉัตร (โปรดดูภาพที่ 2.12 ประกอบ) ขณะที่พื้นที่ของพระอุโบสถมีการเขียนภาพดาวเพดานหลากหลายขนาด (โปรดดูภาพที่ 2.13 ประกอบ) อันถือเป็นเอกลักษณ์ของจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีที่สื่อถึงศิลปกรรมโยเดียในแผ่นดินพม่าได้อย่างงดงามและทรงคุณค่าเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ **“จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี”** จึงถือเป็นมรดกทางศิลปกรรมที่สำคัญของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่าที่สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องระหว่างไทยกับพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) ยิ่งไปกว่านั้นจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีดังกล่าวยังเป็นมรดกที่ถ่ายทอดความรู้สึกของชาวโยเดียและชุมชนโยเดียในเมืองสะกาย ซึ่งเป็นถิ่นฐานที่ตั้งหลักของเชลยโยเดียในพม่ากว่า 30,000 คน ที่ยังคงหวนรำลึกถึงแผ่นดินโยเดียอยู่เสมอให้แก่คนรุ่นหลังและผู้พบเห็นเฉกเช่นผู้เขียนบทความที่ได้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่าผ่านจิตรกรรมที่งดงามและทรงคุณค่าของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่าสืบมาจวบจนปัจจุบัน อันส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีจึงถือเป็นมรดกทางศิลปกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้สืบชั่วลูกหลานต่อไป

ภาพที่ 29 หน้าบันด้านหน้าของพระอุโบสถ

ภาพที่ 2.10 ผนังด้านหลังของพระอุโบสถกับผนังพระอุโบสถวัดไผ่ล้อม จ.เพชรบุรี

ภาพที่ 2.11 ภาพลวดลายกระหนกพันธุ์พฤกษาค้นด้วยรูปลัตว์

ภาพที่ 2.12 ภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งในแถวแนวนอน

ภาพที่ 2.13 ภาพดาวเตทาน

3. ทิศนะบางประการต่อสภาพปัญหาของพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในปัจจุบัน

ภายหลังจากการที่ผู้เขียนบทความและทีมนักวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการลงสำรวจภาคสนาม ณ วัดมหาเต็งตอจี มณฑลสะกาย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และวิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ระหว่างวันที่ 9-13 มีนาคม พ.ศ. 2561 เพื่อดำเนินกิจกรรมศึกษาเพื่อจำลองจิตรกรรมฝาผนัง ควบคู่ไปกับสำรวจสภาพปัญหา ตลอดจนประเมินความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ทำให้ผู้ศึกษาค้นพบว่าสภาพปัจจุบันของพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ตลอดจนศิลปกรรมตกแต่งภายนอกพระอุโบสถ และจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถนั้นต้องประสบกับสภาพปัญหาและความเสียหายในหลากหลายประการ อันส่งผลโดยตรงต่อลมหายใจในการดำรงอยู่สืบไปของพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้ ทั้งนี้การสำรวจในครั้งนี้ผู้เขียนบทความจะขอเสนอถึงทิศนะบางประการที่ผู้เขียนบทความเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ตลอดจนจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่ดำเนินไปในปัจจุบัน โดยผู้เขียนบทความแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนแรก เป็นการนำเสนอถึงทิศนะบางประการที่ผู้เขียนบทความเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ซึ่งสภาพปัญหาและความเสียหายในส่วนนี้ได้กลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อลมหายใจในการดำรงอยู่สืบไปของทั้งตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี กล่าวคือจากการที่ผู้เขียนบทความได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีนั้น ได้ทำให้ผู้เขียนบทความเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีทั้งที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากการกระทำทางธรรมชาติ และที่เป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ในหลายประการ โดยผู้เขียนบทความ

จะขอนำเสนอทัศนะบางประการที่ผู้เขียนบทความสังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนย่อย ดังนี้

ส่วนย่อยที่หนึ่ง สภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี อันเป็นผลมาจากกระทำทางธรรมชาติ ประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ

ประการแรก ตัวพระอุโบสถและหลังคาพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีมีวัชพืชขึ้นเป็นจำนวนมาก กล่าวคือในปัจจุบันตัวพระอุโบสถและหลังคาพระอุโบสถหลังนี้มีวัชพืชรูปร่างต่าง ๆ ทั้งต้นหญ้าและต้นไม้นานาชนิดงอกและยึดติดกับตัวพระอุโบสถ (โปรดดูภาพที่ 3.1 ประกอบ) โดยต้นหญ้าและต้นไม้นานาชนิดมีที่มาจากทั้งการถ่ายอุจจาระของนกจนเกิดมูลนกที่มีเมล็ดวัชพืชปะปนมาติดอยู่ตามตัวพระอุโบสถ และยังมาจากกระแสลมที่นำพาเมล็ดวัชพืชมาฝังอยู่ตามตัวซอกมุมที่มีความชื้นเป็นจำนวนมากของพระอุโบสถแล้วเกิดการงอกและเจริญเติบโตของวัชพืช จนรากของวัชพืชได้ซอนไซเข้าไปตามรอยร้าวและรอยแตกของตัวพระอุโบสถและหลังคาพระอุโบสถ ทำให้ตัวพระอุโบสถและหลังคาพระอุโบสถเกิดความเสียหายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อให้เกิดการรื้อซึมของฝนบริเวณหลังคาพระอุโบสถที่นำมาซึ่งการทำลายจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ

ภาพที่ 3.1 วัชพืชที่ขึ้นเป็นจำนวนมากบริเวณหลังคาและตัวพระอุโบสถ

ประการที่สอง การรื้อซึมของน้ำฝนจนทำลายจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ กล่าวคือพื้นผิวปูนฉาบบริเวณหลังคาพระอุโบสถหลังนี้มีการเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลาอย่างรวดเร็ว จนส่งผลให้น้ำฝนสามารถซึมผ่านรอยร้าวและรอยแตกบริเวณหลังคาปูนฉาบลงมายังจิตรกรรมภาพดาวเพดานและจิตรกรรมหลายจุดภายในพระ

อุโบสถวัดมหาเจ็ดตอจีแห่งนี้ ในขณะที่การซ่อมแซมหลังคาพระอุโบสถด้วยการฉาบปูนซีเมนต์ที่มีความแน่นสูงกลับกลายเป็นวิธีการที่ปิดกั้นความชื้นให้อยู่แต่ภายในพระอุโบสถ จนความชื้นไม่สามารถระเหยหรือถ่ายเทออกไปได้อย่างสะดวก ด้วยสภาพการรั่วซึมของน้ำฝนประกอบกับการซ่อมแซมด้วยปูนซีเมนต์ที่ไม่เหมาะสมกับอาคารโบราณสถานที่มีจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวได้กลายมาเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้ตกอยู่ภายใต้ความชื้นสูง จนส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังหลายจุดในพระอุโบสถเกิดการชำรุดและหลุดร่อนตามทางคราบน้ำฝนอย่างเห็นได้ชัด (โปรดดูภาพที่ 3.2 ประกอบ) และ

ภาพที่ 3.2 การชำรุดของจิตรกรรมฝาผนังที่เกิดจากการรั่วซึมของน้ำฝน

ประการสุดท้าย ปลูกทำรังจนทำลายจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ กล่าวคือ ในปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถหลังนี้มีปลวกจำนวนมากทำรังและทิ้งทางเดินปลวกไว้บนจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้หลายจุด (โปรดดูภาพที่ 3.3 ประกอบ) ซึ่งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถหลังนี้เกิดการชำรุดในบริเวณที่ปลวกทำรังและทางเดินของปลวก

ภาพที่ 3.3 ปลวกทำรังและทิ้งทางเดินปลวกไว้บนจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ

ส่วนย่อยที่สอง สภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระทำของมนุษย์ ประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ

ประการแรก มีการเทพื้นปูนซีเมนต์บริเวณทางเดินภายนอกโดยรอบพระอุโบสถ ควบคุม้ไปกับมีการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถ กล่าวคือในปัจจุบันทางเดินรอบตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีนั้นได้ปรับภูมิทัศน์โดยการเทพื้นปูนซีเมนต์ที่มีความหนาแน่นสูงในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถและเจดีย์ซึ่งมีความกว้างประมาณ 2.5 เมตร แทนพื้นที่ที่มีอยู่เดิม (โปรดดูภาพที่ 3.4 ประกอบ) ควบคุม้ไปกับภายในพระอุโบสถยังได้มีการตกแต่งใหม่โดยการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถ (โปรดดูภาพที่ 3.5 ประกอบ) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเทพื้นปูนซีเมนต์ที่มีความหนาแน่นสูงในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถ ตลอดจนการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถจะอำนวยความสะดวกสบายต่อผู้คนที่เดินเท้าในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถ รวมทั้งผู้คนที่เข้าไปภายในพระอุโบสถก็ตาม แต่ในทางกลับกันการเทพื้นด้วยปูนซีเมนต์ที่มีความหนาแน่นสูงในพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถ ตลอดจนการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถกลับกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการขัดขวางการระเหยของน้ำผิวดินในพื้นที่ตั้งของพระอุโบสถ ซึ่งตามปกติแล้วน้ำผิวดินจะมีหน้าที่เป็นสารละลายสำคัญในการละลายแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เจือปนอยู่ใต้ดินและใต้พระอุโบสถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกลือที่กลายเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวพระอุโบสถในปัจจุบัน สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้น้ำใต้ดินส่วนหนึ่งจำต้องระเหยหายไปเป็นไอน้ำตามสภาพภูมิอากาศที่มีความร้อนชื้น ในขณะที่น้ำใต้ดินอีกส่วนหนึ่งได้กลายเป็นตัวทำลายที่นำพาแร่ธาตุต่าง ๆ เวกเช่นเกลือซิมขึ้นไปและตกผลึกตามผนังอิฐของพระอุโบสถ (โปรดดูภาพที่ 3.6 ประกอบ) จนส่งผลให้เนื้ออิฐแดงมีการแตกออกและเปื่อยยุ่ย (โปรดดูภาพที่ 3.7 ประกอบ) (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A - 24) อันส่งผลให้ตัวพระอุโบสถขาดความมั่นคง รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนังยังได้รับความขึ้นและความเค็มจำนวนมากซึ่งเป็นปัจจัยเร่งทำลายจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถหลังนี้

ภาพที่ 3.4 พื้นปูนซีเมนต์บริเวณทางเดินภายนอกโดยรอบพระอุโบสถ

ภาพที่ 3.5 กระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถ

ภาพที่ 3.6 เกลือที่ตกผลึกตามผนังอิฐของพระอุโบสถ

ภาพที่ 3.7 อิฐแดงที่มีการแตกออกและเปื่อยยุ่ย

ประการที่สอง พื้นผิวปูนฉาบบริเวณหลังคาพระอุโบสถเสื่อมสภาพและการซ่อมแซมที่ไม่ถูกต้อง กล่าวคือพื้นผิวปูนฉาบบริเวณหลังคาพระอุโบสถหลังนี้ได้มีการเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลาอย่างรวดเร็ว จนน้ำฝนสามารถรั่วซึมเข้าไปตามรอยแตก ร้าวบริเวณหลังคาได้ (โปรดดูภาพที่ 3.8 ประกอบ) ยิ่งไปกว่านั้นการรั่วซึมดังกล่าวยังทำให้โครงสร้างอิฐหลังคาพระอุโบสถเกิดการอมน้ำ จนส่งผลให้โครงสร้างหลังคาวงโค้งของพระอุโบสถต้องแบกรับน้ำหนักของหลังคาวงโค้งเพิ่มมากขึ้น (เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ 2560: A – 25) ในขณะที่การซ่อมแซมด้วยปูนซีเมนต์ที่มีความแน่นสูงกลับเป็นวิธีการที่ปิดกั้นความชื้นภายในโครงสร้างหลังคาพระอุโบสถไม่ไห้สามารถระเหยหรือถ่ายเทออกไปได้อย่างสะดวก (โปรดดูภาพที่ 3.9 ประกอบ) ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการทรุดตัวและพังทลายของโครงสร้างหลังคาพระอุโบสถและตัวพระอุโบสถหลังนี้

ภาพที่ 3.8 รอยแตกร้าวและการหลุดร่อนของปูนฉาบหลังคาพระอุโบสถ

ภาพที่ 3.9 การซ่อมแซมหลังคาพระอุโบสถด้วยปูนซีเมนต์ที่มีความแน่นสูง

ประการที่สาม พระพุทธรูปปิดกั้นช่องแสงและช่องระบายอากาศ กล่าวคือ ช่องแสงและช่องระบายอากาศของพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่มีจำนวน 8 ช่อง โดยมีความหนาประมาณช่องละ 1.80 เมตร นั้นทางวัดมหาเต็งตอจีได้มีการเอา พระพุทธรูปขนาดเล็กกว่าช่องแสงเล็กน้อยเข้าไปวางปิดกั้นแสงและการระบาย อากาศไว้ (โปรดดูภาพที่ 3.10 ประกอบ) สภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ภายในพระ อุโบสถมีความชื้นสูงและมีอุณหภูมิที่ต่ำกว่าปกติเนื่องจากภายในพระอุโบสถมี ความชื้นจากน้ำใต้ดินอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งความชื้นดังกล่าวจะเป็นตัวทำลาย จิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้และยังอาจ ส่งผลกระทบในระยะยาวต่อความมั่นคงของพระอุโบสถหลังนี้อีกด้วย

ภาพที่ 3.10 พระพุทธรูปปิดกั้นช่องแสงและช่องระบายอากาศ

ประการที่สี่ การทาสีผนังอาคารบริเวณใต้จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ กล่าวคือภายหลังจากการที่ภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีได้มีการทาสีขาวใน บริเวณผนังปูนเปลือยที่อยู่ระหว่างกระเบื้องฝาผนังกับจิตรกรรมฝาผนังภายใน อุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ได้ส่งผลให้สีขาวที่ถูกทาลงบนผนังปูนเปลือยดังกล่าวเปอะ เปื้อนมาทำลายจิตรกรรมฝาผนังภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งในถาวนนวนอน บนผนังทั้งสิ้นด้านเป็นจำนวนมาก (โปรดดูภาพที่ 3.11 ประกอบ)

ภาพที่ 3.11 คราบสีที่เปอะเปื้อนบนจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ

ประการสุดท้าย การก่อสร้างแท่นยกสูงสำหรับประดิษฐานพระประธานของพระอุโบสถจนปิดจิตรกรรมฝาผนัง กล่าวคือภายหลังจากที่วัดมหาเต็งดอจีมีการก่อสร้างแท่นยกสูงสำหรับประดิษฐานพระประธานของพระอุโบสถนั้น ส่งผลให้การสร้างผนังของแท่นดังกล่าวมีการสร้างปิดทับจิตรกรรมฝาผนังภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งในแฉวงบนอนด้านทิศใต้ไปจำนวนหนึ่ง (โปรดดูภาพที่ 3.12 ประกอบ)

ภาพที่ 3.12 ผนังแท่นยกสูงปิดทับจิตรกรรมฝาผนังภาพอดีตพระพุทธเจ้า

ส่วนสุดท้าย ผู้เขียนบทความจะนำเสนอถึงทัศนะบางประการที่ผู้เขียนบทความเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการของมนุษย์ต่อตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี ซึ่งสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีที่เกิดขึ้นนั้น ได้กลายเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสนใจในการดำรงอยู่สืบไปของทั้งตัวพระอุโบสถและต่อจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี กล่าวคือจากการที่ผู้เขียนบทความได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี ทำให้ผู้เขียนบทความเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นต่อตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจีในหลายประการ โดยผู้เขียนบทความจะขอแนะนำเสนอทัศนะบางประการที่ผู้เขียนบทความพบเห็นถึงสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น ดังนี้

ประการแรก วัดมหาเต็งดอจีขาดองค์ความรู้และทรัพยากรที่พอเพียงในการบริหารจัดการและอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งดอจี กล่าวคือสภาพการณ์ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นใน

ปัจจุบันปรากฏว่าบุคลากรภายในวัดมหาตั้งคอกีที่มีบทบาทหลักต่อการบริหารจัดการ และอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถนั้นยังขาด “องค์ความรู้” ที่ถูกต้องด้านการอนุรักษ์ ซ่อมแซม และบริหารจัดการโบราณสถาน และจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกี อีกทั้งทางวัดมหาตั้งคอกียังขาด “ทรัพยากร” ในมิติต่าง อาทิ เทคโนโลยี บุคลากร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติ ด้านงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถ ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นกลายเป็นปัญหาหลักที่สำคัญ ซึ่งส่งผลให้ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกีตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยง และการเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นในระยะยาวผู้เชี่ยวชาญในบทความจึงเล็งเห็นว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมศิลปากรพม่า จะต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน องค์ความรู้ผ่านการอบรมและฝึกหัดให้บุคลากรของวัดมหาตั้งคอกีมีความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการ แนวทางปฏิบัติ และการดำเนินงานที่ถูกต้องต่อการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกี ควบคู่ไปกับการสนับสนุนทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกีที่เกิดขึ้นในอนาคต เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

ประการที่สอง การบริหารจัดการและอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกีที่เกิดขึ้นขาดการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเป็นการดำเนินการ “โดยวัดมหาตั้งคอกีเพียงลำพัง” ปราศจากการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับชาติที่มีทรัพยากรและองค์ความรู้ที่เพียงพอในการร่วมบริหารจัดการ ซ่อมแซม และอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาตั้งคอกี ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้วัดมหาตั้งคอกีที่ยังคงขาด

ศักยภาพและขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์ความรู้และทรัพยากรที่เพียงพอต้องเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการบริหารจัดการ ซ่อมแซม และอนุรักษ์ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถด้วยตนเอง อันส่งผลให้การบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และการซ่อมแซมตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจ็ดดอจีที่เกิดขึ้นดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเท่าที่ควรตามหลักการวิชาการของการอนุรักษ์โบราณสถานและจิตรกรรมฝาผนัง

ดังนั้นในระยะยาวผู้เชี่ยวชาญความจึงเล็งเห็นว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ในระดับวัด ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานราชการส่วนกลางของพม่าเอกชนกรมศิลปากรพม่า และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาประสานความร่วมมือกันในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม การอนุรักษ์ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจ็ดดอจีเพื่อให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจ็ดดอจีที่เกิดขึ้นในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความต่อเนื่องอย่างแท้จริง

ประการสุดท้าย การวางบทบาทที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เข้าไปเยี่ยมชมวัดมหาเจ็ดดอจี นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อทั้งในทางตรงและในทางอ้อมต่อตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ กล่าวคือจากการที่วัดมหาเจ็ดดอจี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมรดกทางศิลปกรรมที่สำคัญของชาวยุโรปในแผ่นดินพม่าที่สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องระหว่างไทยกับพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และยังเป็นมรดกทางศิลปกรรมที่สะท้อนความรู้สึกของชาวยุโรปและชุมชนยุโรปในเมืองสะกาย อันเป็นแหล่งที่ตั้งหลักของเชลยจากอยุธยาและพม่าตามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายถึงการตั้งถิ่นฐานของเชลยอยุธยาภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในแผ่นดินพม่าไว้ในพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่าตามผู้เชี่ยวชาญความได้นำเสนอไปแล้วในข้างต้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้วัดมหาเจ็ดดอจีแห่งนี้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาเยี่ยมชมพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถกัน

เป็นจำนวนมาก จนส่งผลให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจมีการวางบทบาทของตนเองต่อมรดกทางศิลปกรรมขึ้นนี้อย่างไม่เหมาะสม ซึ่งบทบาทที่ไม่เหมาะสมในรูปแบบต่าง ๆ นั้นอาจส่งผลให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์แห่งนี้ในหลายประการ

ดังนั้นในระยะยาวผู้เชี่ยวชาญความจึงสังเกตเห็นว่านักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปเยี่ยมชมพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์ จะต้องมีการประพฤติและปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในฐานะนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมศิลปกรรมโยเดียในแผ่นดินพม่าแห่งนี้ อาทิ นักท่องเที่ยวไม่ควรต้องโครงสร้างของพระอุโบสถที่ชำรุดหรืออาจจะชำรุดได้ รวมทั้งควรไม่ขีดเขียน แต่ต้อง หรือกระทำการอันใดที่เป็นอันตรายต่อจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ ยิ่งไปกว่านั้นนักท่องเที่ยวไม่ควรกระทำการใด ๆ อันเป็นการขี้น้ำ ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้เกิดการกระทำในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งต่อตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถโดยปราศจากความรู้และความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่สร้างอันตรายและความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ต่อพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์แห่งนี้ เพื่อให้พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์คงอยู่เป็นสัญลักษณ์ที่ทรงคุณค่าของความสัมพันธ์ไทยและพม่าที่มีมาอย่างยาวนานสืบไป

จากทัศนะบางประการของผู้เชี่ยวชาญต่อสภาพปัญหาของพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งในส่วนของสภาพปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์ ตลอดจนสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถเหล่านี้ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความอันตรายและความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเจดีย์ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมรดกทางศิลปกรรมที่สำคัญและทรงคุณค่าของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่าที่สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องระหว่างไทยกับพม่าภายหลังการเสียดังครืออยุธยาครั้งที่ 2 และยังเป็นมรดกทาง

ศิลปกรรมที่สะท้อนความรู้สึกของชาวโยเดียและชุมชนโยเดียในเมืองสะกายที่ยังคงหวนรำลึกถึงแผ่นดินโยเดียอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้แล้วในส่วนต่อไปผู้เขียนบทความจะขอแนะนำจนถึงทิศทางที่ควรจะเป็นในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

4. การบริหารจัดการโดยวัด ชุมชน และท้องถิ่นสู่นาคตที่ยั่งยืน

จากการที่ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีต้องประสบกับสภาพปัญหา ความเสี่ยง และความเสื่อมโทรมนานับการตามที่มีผู้เขียนบทความได้แสดงทัศนะบางประการจากสิ่งที่มีผู้เขียนบทความได้พบเห็นไปแล้วในข้างต้น ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงสำคัญที่อาจส่งผลให้ตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้เกิดการชำรุด เสียหาย จนอาจนำไปสู่การพังทลายของตัวพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี อันอาจส่งผลให้ประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวพม่าต้องสูญเสียมรดกทางศิลปกรรมของชาวโยเดียในแผ่นดินพม่าที่เป็นประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างยาวนานระหว่างประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวพม่า ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้ จึงต้องดำเนินการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ใน 2 ระยะ สำคัญ คือ (1) การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ในระยะเร่งด่วน กับ (2) การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โดยวัด ชุมชน และท้องถิ่นในระยะยาว โดยผู้เขียนบทความจะขอแนะนำข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการทั้ง 2 ระยะ ดังนี้

(1) การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ใน “ระยะเร่งด่วน”

ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานซ่อมแซมและบริหารจัดการในระยะแรกอย่างเร่งด่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีกลับมาอยู่ในสภาวะที่ปราศจากความเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหายและการพังทลายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากในปัจจุบันสภาพปัญหาและความเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่มีผู้เขียนบทความได้แสดงทัศนะบางประการไปแล้วในข้างต้นได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดความเสียหายในรูปแบบต่างๆ

อย่างต่อเนื่องต่อทั้งตัวพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งคอกีแห่งนี้ ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ในระยะเร่งด่วนที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ผู้เขียนบทความเล็งเห็นว่า การดำเนินงานในระยะเร่งด่วนนี้ นอกจากวัดมหาเต็งคอกี ซึ่งถือเป็นผู้มีบทบาทหลักในการบริหารจัดการพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถอย่างต่อเนื่อง รวมถึงชุมชนในละแวกวัดมหาเต็งคอกี และหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นจะต้องก้าวเข้ามาประสานความร่วมมือกันอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ในระยะเร่งด่วนนี้แล้วนั้น การดำเนินงานในระยะนี้ยังจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ อาทิ องค์ความรู้ เครื่องมือ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และงบประมาณจากหน่วยงานราชการส่วนกลางของรัฐบาลพม่า เอกชนกรมศิลปากรพม่า เข้ามาร่วมประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องกับวัด ชุมชน และท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งคอกีที่อยู่ความเสี่ยงให้กลับคืนสู่สภาวะปกติอย่างรวดเร็ว

ทั้งนี้การดำเนินการบริหารจัดการ ซ่อมแซม และบูรณะพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้ในระยะเร่งด่วนที่มุ่งให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการส่วนกลางของรัฐบาลพม่า เอกชนกรมศิลปากรพม่า นั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากการที่วัดมหาเต็งคอกีถือเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งของประเทศพม่า จึงส่งผลให้กรมศิลปากรพม่ามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารจัดการ ซ่อมแซม และบูรณะพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งคอกีแห่งนี้ ประกอบกับการวัด ชุมชน และท้องถิ่นในพื้นที่โดยรอบวัดมหาเต็งคอกียังไม่มีองค์ความรู้ เครื่องมือ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และงบประมาณจำนวนมากในการดำเนินการบูรณะ และซ่อมแซมพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถวัดมหาเต็งคอกีแห่งนี้ในระยะเร่งด่วน ด้วยเหตุผลที่ผู้เขียนบทความได้กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้ “การประสานความร่วมมือ” โดยอาศัย “การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ” อย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่อง จึงถือเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและสภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณภาพอย่างแท้จริง

(2) การบริหารจัดการและการอนุรักษ์โดยวัด ชุมชน และท้องถิ่นใน “ระยะยาว” ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีความสำคัญในระยะยาวต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายใน พระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมรดกทางศิลปกรรมโยเดียในแผ่นดินพม่าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในปัจจุบัน โดยการดำเนินงานในขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างให้เกิดความยั่งยืนที่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการและอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ภายหลังจากการประสานความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ในระยะเร่งด่วนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีในระยะยาวนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้วัดมหาเต็งตอจีและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นโดยรอบวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางศิลปกรรมโยเดียในแผ่นดินพม่า อันทรงคุณค่าต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า ซึ่งมรดกทางศิลปกรรมดังกล่าวยังเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) สำคัญที่ยังสามารถสร้างงานและสร้างรายได้เป็นจำนวนมากอันเกิดจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้

ซึ่งภายหลังจากที่วัดมหาเต็งตอจีและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นโดยรอบวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางศิลปกรรมดังกล่าวแล้วนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนภายในเกิดการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องระหว่างวัดมหาเต็งตอจีกับชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่โดยรอบวัดมหาเต็งตอจีในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ ตั้งแต่ในขั้นตอนของกระบวนการปรึกษาหารือและการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ รวมถึงการดำเนินการบริหารจัดการและอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

รูปแบบต่าง ๆ ที่จักเกิดขึ้น และการประเมินผลถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (John M. Cohen and Norman T. Uphoff: 1977: 8) โดยจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ความต้องการ และเป็นไปเพื่อวัดมหาเต็งตอจีและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นโดยรอบวัดมหาเต็งตอจี

ทั้งนี้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีสู่ความยั่งยืนนั้น หน่วยงานราชการส่วนกลางของพม่าที่เกี่ยวข้องเช่นกรมศิลปากรพม่าจะเข้ามามีบทบาทให้การสนับสนุนทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างพอเพียงเพื่อให้เกิดความเพียงพอต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนองค์ความรู้ผ่านการอบรมและฝึกหัดให้บุคลากรของวัดมหาเต็งตอจีมีความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการแนวทางปฏิบัติ และการดำเนินงานที่ถูกต้องต่อการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ควบคู่ไปกับยังต้องให้การสนับสนุนและดำเนินการในด้านต่าง ๆ ที่เกินกว่าศักยภาพและขีดความสามารถของภาคีวัด ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่เกิดขึ้นในระยะยาวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง อันเป็นไปตามหลักการของแนวคิดเรื่องเริ่มต้นที่ท้องถิ่น (Subsidiarity) ที่มุ่งให้หน่วยในระดับท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นเพื่อดำรงไว้ซึ่งสิทธิของท้องถิ่นในการปกครองตนเอง (local self-government) และในการบริหารจัดการท้องถิ่น โดยที่หน่วยงานส่วนกลางควรทำหน้าที่ในการสนับสนุนท้องถิ่นมากกว่าการที่หน่วยงานส่วนกลางจะเข้าไปดำเนินการเองทุกเรื่อง โดยหน่วยงานส่วนกลางนั้นควรจะทำหน้าที่เฉพาะงานที่ใหญ่ๆ ที่เกินศักยภาพของหน่วยงานระดับท้องถิ่นหรือท้องถิ่นไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2559: 49)

ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์ทั้ง 2 ระยะเวลาข้างต้น จึงถือเป็นหนึ่งในข้อเสนอแนะถึงแนวทางการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมรดกทางศิลปกรรมที่สำคัญและทรงคุณค่าของชาวยุโรปเดียวในแผ่นดินพม่าที่ผู้เขียนบทความเล็งว่าเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และยังเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

5. บทส่งท้าย

ในบทความนี้ผู้เขียนบทความได้แสดงทัศนะบางประการ “จากสิ่งที่ผู้เขียนบทความได้พบเห็น” ถึงมรดกทางศิลปกรรมที่สำคัญของชาวยุโรปเดียวในแผ่นดินพม่าที่ปรากฏในรูปของจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องระหว่างไทยกับพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) และยังเป็นภาพที่ถ่ายทอดความรู้สึกของชาวยุโรปเดียวและชุมชนยุโรปเดียวในเมืองสะกาย อันเป็นถิ่นฐานที่ตั้งหลักของเชลยยุโรปเดียวในพม่ากว่า 30,000 คน ที่ยังคงหววนรำลึกถึงแผ่นดินยุโรปเดียวอยู่เสมอให้แก่คนรุ่นหลังและผู้พบเห็นเฉกเช่นผู้เขียนบทความได้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกของชาวยุโรปเดียวในแผ่นดินพม่าผ่านงานจิตรกรรมที่งดงามและทรงคุณค่าดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ “จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี” จึงถือเป็นมรดกทางศิลปกรรมของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าที่ประชาชนทั้ง 2 ประเทศ ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้สืบชั่วลูกหลานต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการที่ผู้เขียนบทความได้สำรวจสภาพปัญหา ตลอดจนประเมินความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี กลับพบว่าพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีกลับประสบกับสภาพปัญหาและความเสื่อมโทรมในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของธรรมชาติ อาทิ การมีวัชพืชขึ้นเป็นจำนวนมาก การรั่วซึมของน้ำฝน และการทำรังและทิ้งทางเดิน

ไว้ของปลวก ตลอดจนที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ อาทิ การเทพื้นปูนซีเมนต์และปูกระเบื้อง การซ่อมแซมหลังคาที่ไม่ถูกต้อง การนำพระพุทธรูปวางปิดช่องแสงและช่องลม การทาสี บริเวณทางเดินภายนอกโดยรอบพระอุโบสถ ควบคู่ไปกับการปูกระเบื้องบริเวณพื้นและผนังภายในพระอุโบสถ การก่อสร้างแท่นยกสูงจนปิดทับจิตรกรรมฝาผนัง และที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการและอนุรักษ์อย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งสภาพปัญหาและความเสียหายเหล่านี้ได้กลายเป็นปัจจัยที่สร้างความเสี่ยงและก่อให้เกิดอันตรายต่อลมหายใจในการดำรงอยู่สืบไปของพระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้

ดังนั้นแล้วผู้เขียนบทความจึงเล็งเห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องดำเนินการใน 2 ระยะเวลาสำคัญ เพื่อสร้างให้เกิดความยั่งยืนต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีแห่งนี้ โดยในระยะเร่งด่วนภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของวัดมหาเต็งตอจี ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานราชการส่วนกลางของรัฐบาลพม่า เวกเช่นกรมศิลปากรพม่า ต้องก้าวเข้ามาประสานความร่วมมือกันอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การซ่อมแซม และการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจีที่อยู่ความเสี่ยงให้กลับคืนสู่สภาพปกติอย่างรวดเร็ว ส่วนในระยะยาวนั้นผู้เขียนบทความจึงเล็งเห็นว่าภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นทั้งในส่วนของวัดมหาเต็งตอจีและประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นโดยรอบวัดมหาเต็งตอจีจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างกระตือรือร้นและต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถในทุกขั้นตอน โดยมีหน่วยงานราชการส่วนกลางของพม่าที่เกี่ยวข้องเวกเช่น กรมศิลปากรพม่าให้การสนับสนุนทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างพอเพียงเพื่อให้เกิดความเพียงพอต่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์พระอุโบสถและจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมหาเต็งตอจี อันเป็นการบริหารจัดการโดยวัด ชุมชน และท้องถิ่นสู่อนาคตที่ยั่งยืนที่แท้จริง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (2545). **พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า** ฉบับมติชน. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ. (2560). **ศิลปสถาปัตยกรรมมหาเจดีย์เมืองสกายเมียนมา : มรดกความทรงจำอยุธยาในกลุ่มอิรวดีในพุทธศตวรรษที่ 24 และการสำรวจสภาพปัจจุบัน**. วารสารหน้าจั่ว; 32, A-03 - A28.

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2559). **ข้อเสนอในการปฏิรูปโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. และ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. (2549). **ชาวอยุธยาที่เมืองสกาย : พบหลักฐานสำคัญช่างอยุธยาฝักฝีมือไว้ในพม่า**. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.

อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล. (2553). **ช่างอยุธยาในเมืองพม่ารามัญ : หลักฐานศิลปกรรมฝีมือช่างกรุงศรีฯ ในเมืองสกาย มินบู และมนยวา**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมอิโคโมสไทย.

อาภรณ์ ณ สงขลา. (2554). **การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

John M. Cohen and Norman T. Uphoff. (1977). **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. Ithaca: Cornell University.

การท่องเที่ยวของนักศึกษาพม่าในประเทศไทย

กัญญารินทร์ ไชยจันทร์*

บทคัดย่อ

ในปี 2560 มีนักท่องเที่ยวพม่าเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 365,590 คน ซึ่งมีอัตราการนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจากปี 2559 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.07 และเมื่อพิจารณาจำนวนนักศึกษาพม่าที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย จะเห็นว่าไม่ต่ำกว่า 2,148 คน ซึ่งถือว่านักศึกษาจากประเทศพม่ามีส่วนมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองลงมาจากนักศึกษาประเทศจีน ซึ่งสัดส่วนของจำนวนนักศึกษาพม่าต่อจำนวนนักท่องเที่ยวพม่าที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 0.59 นักศึกษาต่างชาติรวมทั้งนักศึกษาพม่าส่วนใหญ่มีระยะเวลาพำนักอยู่ในประเทศไทยนาน ทำให้มีโอกาสใช้เวลาได้อย่างเต็มที่ในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง มีโอกาสที่จะท่องเที่ยวซ้ำ และยังมีโอกาสท่องเที่ยวในหลายพื้นที่

การศึกษาในด้านแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยซึ่งโดยเฉลี่ยมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวทั้งในด้านการเพิ่มพูนความรู้ การมีทรัพยากรธรรมชาติสวยงาม การผจญภัย การได้สัมผัสกับประสบการณ์/กิจกรรมใหม่ๆ และมีแนวโน้มที่ต้องการไปท่องเที่ยวในอนาคต ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต กระบี่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา สุราษฎร์ธานี สุโขทัย ชลบุรี แม่ฮ่องสอน

คำสำคัญ: นักศึกษาพม่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว แนวโน้มการท่องเที่ยว

* นักวิจัยชำนาญการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Researcher, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University).

MOTIVATION TO TRAVEL AND TOURISM BEHAVIOR OF BURMESE STUDENT IN THAILAND.

KHUNYARIN CHAIJAN*

Abstract

In 2017, there are more than 365,590 Myanmar tourists visiting Thailand, which has increased from 2016 not less than 0.07%. Considering the number of Burmese students studying in higher education in Thailand, it can be seen that there are at least 2,148 Burmese students, which is the number of students in Burma is the second largest proportion of students in China. The proportion of Burmese students and tourists traveling to Thailand is 0.59 Most foreign students Including Burmese students stay in Thailand for a long time, so they have the opportunity to travel in full time, and have the opportunity to travel frequently, as well as travel in many areas.

The study found that most of the travel motivations were at a high average level; among variable are knowledge enhancement, the beauty of natural resources, adventure, and receiving of new experiences/activities. Independent variables also include selection of natural attractions, traveling companions, choices of transportation and choices of lodging. Future travel destinations include Chiang Mai, Phuket, Krabi, Bangkok, Chiang Rai, Ayutthaya, Surat Thani, Sukhothai, Chonburi and Mae Hong Son.

Keywords: Burmese students, travel motivations, tourism behavior, behavioral intentions

* Researcher at Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, Bangkok 10200, ThailandKhunyarin.ch@gmail.com.

Introduction

ปีการศึกษา 2559 (กรกฎาคม 2559 – กรกฎาคม 2560) ประเทศไทยมีนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดและในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน ไม่น้อยกว่า 17,759 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2560) หากพิจารณาตามทวีป นักศึกษาจากทวีปเอเชียมีจำนวนมากที่สุดและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาจากประเทศจีนและประเทศในกลุ่มอาเซียน ดังจะเห็นได้จากในปีการศึกษา 2559 มีนักศึกษาจากประเทศจีน ประเทศพม่า ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม และประเทศลาว จำนวน 7,204 คน 2,148 คน 1,222 คน 858 คน และ 787 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2560) หากพิจารณาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่เริ่มขึ้นในปี 2558 จำนวนนักศึกษาต่างชาติกลุ่มประเทศอาเซียนก็น่าจะยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและน่าจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนอย่างจริงจัง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางวิชาการระดับอุดมศึกษาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (ประเทศกัมพูชา ประเทศลาว ประเทศพม่า และประเทศเวียดนาม) ที่ดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งก็มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อรองรับนักศึกษาต่างชาติมากขึ้น โดยในปีการศึกษา 2554 สถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลักสูตรนานาชาติจำนวน 844 หลักสูตร หลักสูตรเหล่านี้พร้อมรองรับนักศึกษาต่างชาติและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและประเทศคู่สัญญา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ 2556: 3)

จำนวนนักศึกษาต่างชาติเป็นเป้าหมายที่สำคัญของประเทศไทยที่ต้องการให้เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในปี 2559 (มกราคม – ธันวาคม 2559) ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 27,076,308 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2559) ส่วนแบ่งทางการตลาดหรือสัดส่วนของจำนวนนักศึกษาต่างชาติต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติอยู่ที่ร้อยละ 0.0007 ($17,759 : 27,076,308$) หากเทียบกับส่วนแบ่งทางการตลาดของนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่ม BRIC แล้ว แม้ว่าจะไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน (ร้อยละ 12.51) ประเทศรัสเซีย

(ร้อยละ 5.91) และประเทศอินเดีย (ร้อยละ 4.55) ก็ตาม

เมื่อพิจารณาจากจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีนักศึกษามาก มีจำนวนไม่น้อยกว่า 2,148 คน ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (ร้อยละ 12.10) เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนกับนักท่องเที่ยวพม่าที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย (ร้อยละ 1.55) ซึ่งสัดส่วนของจำนวนนักศึกษามากต่อจำนวนนักท่องเที่ยวพม่าอยู่ที่ร้อยละ 0.59 (2,148 : 365,590)

นักศึกษาต่างชาติส่วนใหญ่มีระยะเวลาพำนักอยู่ในประเทศไทยนาน (หากศึกษาในระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่จะต้องใช้เวลาอย่างน้อย 4 ปี) ทำให้มีโอกาสใช้เวลาได้อย่างเต็มที่ในการท่องเที่ยว แต่ทุกครั้ง มีโอกาสที่จะท่องเที่ยวซ้ำ และมีโอกาสท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ การท่องเที่ยวของนักศึกษาต่างชาติยังอาจก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยในเชิงวิชาการ เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และหากนักศึกษาต่างชาติเหล่านี้เกิดความผูกพันกับประเทศไทยก็ย่อมที่จะชักชวนครอบครัว เพื่อน และคนรู้จักให้มาท่องเที่ยวในประเทศไทยทั้งในช่วงเวลาระหว่างที่นักศึกษาต่างชาติเหล่านี้กำลังศึกษาอยู่ในประเทศไทยและภายหลังจากจบการศึกษาจากประเทศไทยไปแล้ว ในทางกลับกัน ความเป็นเมืองท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติ (Douglas W. Naffziger 2008: 49) และสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาที่มาศึกษาต่อในประเทศไทยหันมาสนใจการการท่องเที่ยวในประเทศไทย ตลอดจนสามารถพัฒนาต่อยอดร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวม

Foreign students in Thailand

สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ (2560) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในสังกัดและในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่มีนักศึกษาต่างชาติศึกษาอยู่ พบว่ามีจำนวนนักศึกษาต่างชาติ 17,759 คน จาก 130 ประเทศ และมีข้อสรุปเพิ่มเติมว่า

1. ในมิติของทวีปและประเทศ นักศึกษาต่างชาติจากประเทศที่มากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ จีน (7,204) พม่า (2,148 คน) เวียดนาม (1,222 คน) และกัมพูชา (858 คน) และลาว (787 คน) นักศึกษาต่างชาติจากทวีปที่มากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ เอเชีย ยุโรป และอเมริกาเหนือ

2. ในมิติของสาขาวิชา สาขาวิชาที่นักศึกษาต่างชาติเลือกเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ บริหารธุรกิจ ธุรกิจระหว่างประเทศ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และการตลาด

3. ในมิติของแหล่งทุนสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา นักศึกษาต่างชาติส่วนใหญ่เข้ามาศึกษาด้วยทุนส่วนตัว นักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาด้วยทุนส่วนตัวมากที่สุด คือ นักศึกษาจีน นักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาด้วยทุนจากหน่วยงานไทยมากที่สุด คือ นักศึกษาลาว นักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาด้วยทุนจากหน่วยงานต่างประเทศมากที่สุด คือ นักศึกษาพม่า โดยมีการแสดงสัญชาติและระดับการศึกษาตามตารางดังต่อไปนี้

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
CHINESE	5029	9	1,898	268	7,204
MYANMAR	1,542	3	403	200	2,148
CAMBODIAN	937		239	46	1,222
VIET NAMESE	530		208	120	858
LAO/LAOTIAN	408	1	306	72	787
KOREAN	449		30	13	492
NEPALESE	335		51	28	414
INDONESIAN	157		154	96	407
BHUTANESE	304		86	5	395
INDIAN	230	2	56	46	334

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
AMERICAN	205	9	85	22	321
JAPANESE	226	5	34	11	276
MALAYSIAN	204		46	18	268
BANGLADESHI	163		50	31	244
PHILIPPINO	99	10	81	44	234
TAIWAN	156		38	6	200
GERMAN	148		21	6	175
FRENCH	87		19	3	109
PAKISTANI	38		41	28	107
AMERICAN SAMOAN	74		11	13	98
NIGERIAN	43	7	25	11	86
RUSSIAN FEDERATION	72		5	3	80
TIMORESE	77				77
SRI LANKAN	25		18	21	64
FINNISH	44		8	3	55
TURKISH	39	3	10	1	53
BRITON,BRIYISH	21	5	20	6	52
IRANIAN	29		14	7	50
SWISS	34		7	2	43
SWEDISH	35		6		41

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
SINGAPOREAN	25		7	6	38
CANADIAN	21		14	2	37
KAZAKHSTANI	31		2	2	35
DUTCH	32		2	1	35
CAMEROONIAN	14	1	14	3	32
ZIMBABWEAN	26	1	1	2	30
HAITIAN	25				25
AUSTRALIAN	12		10	1	23
BRITISH INDIAN OCEAN TERRITORY	12		3	4	19
ITALIAN	14	1	3		18
GHANAIAN	2	2	8	5	17
NORWEGIAN	12	1	3	1	17
SAUDI	13		4		17
SOMALI	11		4	1	16
MALDIVIAN	8		2	6	16
BRAZILIAN	13		1		16
BRUNEIAN	13		2		15
UGANDAN	6		6	2	14
COLOMBIAN	10		3	1	14

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
AUSTRIAN	11		3		14
DANISH	10		3		13
SOUTH AFRICAN	8	1	3		12
CHINESE/HONG KONGER	4		7	1	12
IRAQI	2		4	5	11
Zaire see CONGO, THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE ZAMBIA	8		3		11
EGYPTIAN	2		7	1	10
TURKMEN	8		2		10
TANZANIAN			3	6	9
AFGHAN	2	1	5	1	9
CONGO	9				9
MEXICAN	4		5		9
SUDANESE	4		2	2	8
ETHIOPIAN			2	6	8
COMORAN	8				8
GREEK	6			2	8
GUINEAN	7		1		8
POLISH	5			3	8
UZBEKISTAN	7		1		8

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
PORTUGUESE	5		1	1	7
SIERRA LEONEAN	5		2		7
KENYAN	3		2	2	7
BELGIAN	3		1	3	7
SWAZ	3		3	1	7
CHILEAN	2		4	1	7
NEW ZEALANDER	4	1	1		6
MALAWIAN			5	1	6
CZECH	4		2		6
ANGOLAN	6				6
TUNISIAN	3	1	2		6
SPANISH	4		2		6
MOLDOVAN	6				6
VIRGIN ISLANDS, BRITISH	5		1		6
ERITREAN			1	1	5
MONGOLIAN	1		4		5
BOSNIAN , HERZEGOVINIAN	2		1	2	5
UKRAINIAN	4		1		5
CONGOLESE	3		1		5
VIRGIN ISLANDER	4			1	5

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
SERB	4	1			5
EMIRATI	2			2	4
SENEGALESE	4				4
HUNGARIAN	3	1			4
BULGARIAN	3		1		4
IRISH	2		1	1	4
BAHRAINI	2		1	1	4
VENEZUELAN	1		3		4
MOZAMBICAN	1		3		4
SYRIAN	2		1		3
SLOVAK	2		1		3
BELIZEAN	1		1	1	3
GAMBIAN	2			1	3
NAURUAN	3				3
PERUVIAN	3				3
QATARI	3				3
CENTRAL AFRICAN	3				3
MOROCCAN	1	1	1		3
BELARUSIAN	1		2		3
PALESTINIAN TERRITORY, OCCUPIED			1	1	2

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
SURINAMER			1	1	2
NIGERIEN			1	1	2
BASOTHO			2		2
ANDORRAN	1		1		2
FRENCH GUIANA	2				2
TAJIKISTANI	2				2
ISRAELI			2		2
PANAMANIAN	2				2
YEMENI	1		1		2
MACAO	1		1		2
DUTCH ANTILLEAN	1		1		2
NAMIBIAN	1				1
BATSWANA	1				1
ALGERIAN	1				1
ROMANIAN	1				1
ESTONIAN	1				1
ECUADORIAN			1		1
FIJIAN			1		1
FRENCH SOUTHERN TERRITORE			1		1
FRENCH SOUTHERN TERRITORE			1		1

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
PAPUA NEW GUINEAN	1				1
GUATEMALAN			1		1
RWANDAN			1		1
SOLOMON ISLANDER	1				1
ICELANDER			1		1
BURKINABE	1				1
NEW CALEDONIAN	1				1
JAMAICAN	1				1
BERMUDIAN	1				1
NI-VANUATU			1		1
JORDANIAN				1	1
KUWAITI	1				1
KYRGYZSTANI	1				1
COSTA RICAN	1				1
Côte d'Ivoire	1				1
SLOVENE	1				1
LUXEMBOURGER	1				1
CROATIAN,CROAT			1		1
MALAGASY			1		1
CUBAN	1				1

สัญชาติของนักศึกษาต่างชาติ ที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	ระดับการศึกษา				
	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
MAURITANIAN	1				1
MAURITIAN	1				1
TONGAN	1				1
AZERBAIJANI	1				1
LEBANESE	1				1
LIBYAN ARAB JAMAHIRIYA			1		1
LITHUANIAN	1				1
จำนวนรวม	12,28	67	4,184	1,219	17,759

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2560

Burmese students in Thailand

เมื่อพิจารณาตามมิติของทวีปและประเทศ นักศึกษาจากประเทศพม่าเป็นนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 จากจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2,148 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.10 จากจำนวนนักศึกษาต่างชาติทั้งหมดที่ศึกษาในประเทศไทย และเมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวชาวพม่า (ร้อยละ 1.55) จากจำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศอาเซียนที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยในปี 2560 มีสัดส่วนของจำนวนนักศึกษพม่าต่อจำนวนนักท่องเที่ยวชาวพม่าที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 0.59 (2,148: 365,590)

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาได้จัดทำสถิติประจำปีการศึกษา 2560 โดยมีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่นักศึกษพม่าศึกษาอยู่ ตามตารางดังนี้

สถาบันการศึกษาที่นักศึกษา พม่าศึกษาอยู่ในประเทศไทย	ระดับการศึกษา							
	Blanks	ปวส.	อนุปริญญา	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
มหาวิทยาลัยนเรศวร				1		8	1	10
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม				1			1	2
มหาวิทยาลัยแม่โจ้	1			11				12
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์						1	1	2
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี				1				1
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลล้านนา		1		13				14
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณภูมิ				2				2
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	10			34				44
มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร	9			8				17
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่				15				15
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม				1				1
มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี				4				4
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	6			3		21	23	53
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน	1					14	2	17
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	11					5	6	22
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี				5		1	4	10

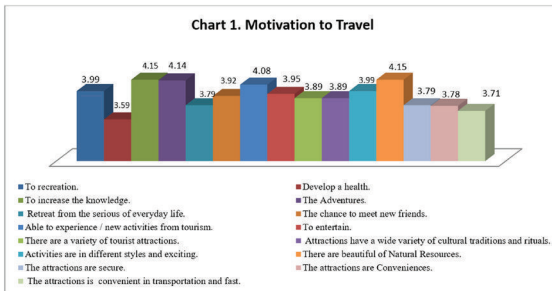
สถาบันการศึกษาที่นักศึกษา พม่าศึกษาอยู่ในประเทศไทย	ระดับการศึกษา							
	Blanks	ปวส.	อนุปริญญา	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ				1		11		12
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี						4	4	8
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				10		11		30
มหาวิทยาลัยบูรพา	1			2				3
มหาวิทยาลัยพะเยา				2				2
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย				588		68	31	687
มหาวิทยาลัยมหิดล	12			13	1	65	54	145
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง				166		10	1	177
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ						1		1
มหาวิทยาลัยศิลปากร						2	9	11
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์						18	29	47
ราชวิทยาลัยจุฬารักษ์						1		1
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช				13				13
วิทยาลัยชุมชนตาก			3					3
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ				43		17		60
มหาวิทยาลัยชินวัตร	39			25		13	1	78
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น				5				5
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์				8				8
มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก	4			64		2		70

สถาบันการศึกษาที่นักศึกษา พม่าศึกษาอยู่ในประเทศไทย	ระดับการศึกษา							
	Blanks	ปวส.	อนุปริญญา	ป.ตรี	ป.บัณฑิต	ป.โท	ป.เอก	จำนวนรวม
มหาวิทยาลัยเนชั่น				1				1
มหาวิทยาลัยปทุมธานี				1				1
มหาวิทยาลัยพายัพ				19		18	1	38
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี				1				2
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น				4				4
มหาวิทยาลัยรังสิต				49		4		53
มหาวิทยาลัยศรีปทุม				1				1
มหาวิทยาลัยสยาม				124		20		144
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย				17			1	18
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ				272		80	27	379
วิทยาลัยทองสุข				1				1
วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา				2	2			4
วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ				11		5		16
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์						3		3
Blanks						3		3

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2560

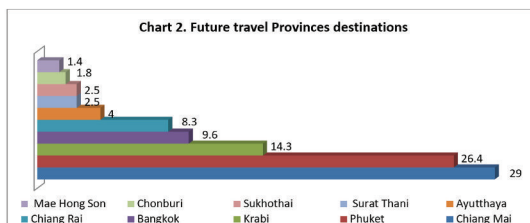
Motivation to travel and Tourism behavior of Burmese students

จากรายงานการวิจัยเรื่องแรงจูงใจในการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงแนวโน้มความตั้งใจท่องเที่ยวในอนาคตของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (กัญญารินทร์ ไชยจันทร์ 2558) พบว่า นักศึกษาต่างชาติรวมทั้งนักศึกษาพม่าที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวและแนวโน้มท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมากขึ้น และจะเพิ่มจำนวนวันท่องเที่ยวในประเทศไทยในการเดินทางแต่ละครั้ง รวมทั้งความตั้งใจในการแนะนำผู้อื่นให้ท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น

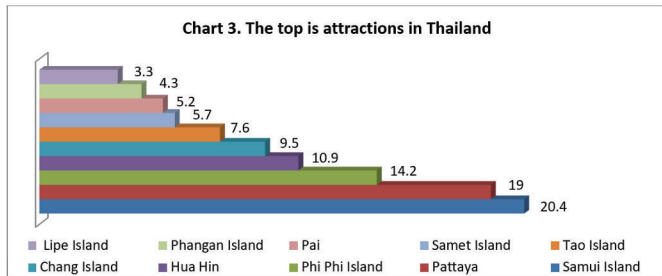
ที่มา: กัญญารินทร์ ไชยจันทร์, 2558

ส่วนใหญ่ นักศึกษาต่างชาติ รวมทั้งนักศึกษาพม่าเลือกแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่า ฯลฯ รองลงมาเลือกท่องเที่ยวในโบราณสถาน/ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกันกับการเลือกท่องเที่ยวในแหล่งความเป็นอยู่ของชุมชน/ เทศกาลประเพณี/ พิธีกรรม มีนิยมเดินทางท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ รองลงมานักศึกษาจะนิยมเดินทางท่องเที่ยวในวันว่างที่ไม่มีการเรียน และเดินทางในวันปิดภาคการศึกษาฤดูร้อน

ที่มา: กัญญารินทร์ ไชยจันทร์, 2558

สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับเพื่อนสัญชาติเดียวกัน รองลงมาเดินทางกับเพื่อนชาวไทย และเดินทางคนเดียว ด้วยรถทัวร์ รองลงมาเดินทางด้วยเครื่องบิน รถยนต์ส่วนตัวและรถไฟ และนิยมพักแรมที่โรงแรม และเกสต์เฮาส์/ โฮมสเตย์ รองลงมานิยมใช้รีสอร์ตและสปา/ บูติกรีสอร์ต เซอร์วิสอพาร์ทเมนต์/ คอนโด/ แมนชั่น ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้งต่ำกว่า/ ไม่เกิน 10 วัน ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวประมาณ 3,001 - 4,500 บาท โดยเดินทางท่องเที่ยว 2 ครั้ง/ ปี

ที่มา : กัญญารินทร์ ไชยจันทร์, 2558

แนวโน้มการท่องเที่ยวของนักศึกษาต่างชาติรวมทั้งนักศึกษาพม่าที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มีความตั้งใจเลือกจังหวัดท่องเที่ยว ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงราย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุโขทัย จังหวัดชลบุรี และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักของประเทศไทย และยังมีความใกล้เคียงกับสถิติของกรมการท่องเที่ยว ในภาพรวมของการเยี่ยมชมเยือนของนักท่องเที่ยวใน 10 จังหวัด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กรมการท่องเที่ยว 2559) รวมทั้ง 10 อันดับจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีการค้นหามากที่สุด (Sky scanner 2559) สำหรับสถานที่ที่ต้องการไปท่องเที่ยวในอนาคตไม่ว่าจะเป็น เกาะสมุย และพัทยา เกาะพีพี หัวหิน เกาะช้าง เกาะเต่า เสม็ด เกาะพังัน และ เกาะหลีเป๊ะ จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับพฤติกรรมการเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ร้อยละ 90) ซึ่งเป็นทะเลและเกาะที่ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้ มีเพียงปายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นภูเขาและป่าทางภาคเหนือ

References

- Brian King, Sarah Gardiner. (2015). Chinese International Students. An Avant-Garde of Independent Travellers. *International Journal of Tourism Research*. Mar/Apr 2015, Vol. 17 Issue 2, p130-139. 10p.
- BT Chen, CY Lu. (2010). Assessing the leisure travel behavior of foreign and domestic graduates in Central United States. *AFRICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT*; JUL 18, 2010, 4 8, p1554-p1563, 10p.
- Cheng-Fei Lee Brian King. (2016). International Students in Asia: Travel Behaviours and Destination Perceptions. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*; Apr 2016, Vol. 21 Issue 4, p457-476, 20p.
- Douglas W. Naffziger. (2008). "Factors influencing study abroad decisions among college of business students." *International Business: Research Teaching and Practice* 2,1 (2008): 39 – 52.
- Douglas W. Naffziger. (2008). "Factors influencing study abroad decisions among college of business students." *International Business: Research Teaching and Practice* 2,1 (2008): 39 – 52.
- Gyan P Nyaupane, Cody Morris Paris, Victor Teye. (2011). Study abroad motivations, destination selection and pre-trip attitude formation. *International Journal of Tourism Research*. May/Jun 2011, Vol. 13 Issue 3, p205-217. 13p. 1 Diagram, 6 Charts.
- Hanieh Varasteh, Azizan Marzuki, S. Mostafa Rasoolimanesh. (2015) International students' travel behavior in Malaysia. *An International Journal of Tourism & Hospitality Research*; Jun 2015, Vol. 26 Issue 2, p200-216, 17p.
- JAMES G. HAMILTON, SANETTE L FERREIRA. (2013) Leisure and tourism activities of international students at Stellenbosch University. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation & Dance*; Sep 2013 Supplement 2, p234-246, 13p, 1 Chart, 7 Graphs, 1 Map.

Jariyachamsit, Sakul. An Investigation of Safety in Tourism: An Experience of Young Tourists in Bangkok, Thailand. Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok Thailand. Peer-review under responsibility of Academic World Education and Research Center. In 7th World Conference on Educational Sciences, Procedia - Social and Behavioral Sciences 25 July 2015 197: 1931-1935.

Laura Prazeres. (2013). International and Intra-National Student Mobility: Trends, Motivations and Identity. *Geography Compass*. Nov 2013, Vol. 7 Issue 11, p804, 17 p.

Marketeer. (2558). TOP 10 tourist destinations of the year, [online]. Accessed January 2559. <http://marketeer.co.th/archives/66506>.
of Young Tourists in Bangkok, Thailand. Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok Thailand. Peer-review under responsibility of Academic World Education and Research Center. In 7th World Conference on Educational Sciences, Procedia - Social and Behavioral Sciences 25 July 2015 197: 1931-1935.

Laura Prazeres. (2013). International and Intra-National Student Mobility: Trends, Motivations and Identity. *Geography Compass*. Nov 2013, Vol. 7 Issue 11, p804, 17 p.

Marketeer. (2558). TOP 10 tourist destinations of the year, [online]. Accessed January 2559. <http://marketeer.co.th/archives/66506>.

Michael Davidson, Hugh Wilkins, Brian King, Perry Hobson, Stephen Craig - Smith, Sarah Gardiner. (2011). *The Travel Behaviours of International Students in Australia*.

Mike Robinson, Nigel Evan and Paul Callaghan. (1996). *Culture as the Tourist Products Great Britain*: Athenaeum Press.

- Ministry of Tourism and Sports, Department of Tourism. (2559). regional and province 2549-2558. [Online]. Accessed June 2559. <http://secretary.mots.go.th>. Siriporn Rakreanrob. (2547). Travel motivation of Thai and foreign tourists temporary stay in Thailand. Accessed 11 February 2559. <http://www.lib.buu.ac.th/ULIB/dublin.php?ID=4139>
- Ministry of Tourism and Sports, Department of Tourism. (2559). International Tourist Arrivals to Thailand by Nationality January - December 2015. [Online]. Accessed on 25 May 2559. http://secretary.mots.go.th/download/graph/2016/By_Nationality/Total
- Office of the Higher Education Commission, Bureau of International Cooperation Strategy. (2559). Foreign students studying in higher education institutions under the Office of Higher Education Commission in 2559. Bangkok: OHEC.
- Paul Williams. (2010). Educational Tourism: Understanding the concept, recognizing the value. [Online]. Accessed 10 September 2011. Available from <http://www.insights.org.uk/articleitem.aspx?title=Educational%20Tourism>

แนวโน้มการท่องเที่ยวพม่ามองผ่านหนังสือนำเที่ยว

ศุภการมย์ ประสาทแก้ว*

บทคัดย่อ

เหตุใดจึงต้องมองการท่องเที่ยวพม่า หรือเมียนมาผ่านหนังสือนำเที่ยว การนำเสนอการท่องเที่ยวของพม่าผ่านหนังสือนำเที่ยวโดยมีช่วงเวลา คือ ค.ศ.2010 ที่เมียนมาได้เริ่มเปิดประเทศอย่างจริงจังมาเป็นเส้นแบ่งจะทำให้สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในแง่ของวิธีการ หรือมุมมองการท่องเที่ยวเมียนมาได้อย่างชัดเจน

หากเราย้อนอ่านหนังสือนำเที่ยว หรือแนะนำการท่องเที่ยวของเมียนมา ก่อนปี ค.ศ. 2010 เราจะเห็นภาพของความซับซ้อนยุ่งยากในการเดินทาง การท่องเที่ยวด้วยตนเองแบบไม่ผ่านกรุ๊ปทัวร์ดูจะเป็นเรื่องที่ลำบากไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเดินทาง หรือเรื่องที่พัก แต่หลังจาก ค.ศ. 2010 ที่เมียนมาได้เริ่มเปิดประเทศอย่างจริงจัง สาธารณูโลก ต่าง ๆ ทั้งการสื่อสาร การเดินทาง ที่พัก หรือการให้บริการทางด้านการท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น

การที่เราสามารถพบเห็นหนังสือนำเที่ยวพม่าที่แนะนำการท่องเที่ยวในแบบที่สามารถเดินทางได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นนั้นหมายความว่า การท่องเที่ยวในพม่าช่วงหลัง ค.ศ. 2010 ไม่ใช่เรื่องยุ่งยากอีกต่อไป และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในพม่าได้อย่างสะดวกสบายและอิสระเพิ่มมากขึ้น และเมื่อบวกกับความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว พม่าจึงเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจมากแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

* นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Researcher, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University).

Tourism situation and Trend in Myanmar Tour

Abstract

Why do we need to have a look at Burmese or Myanmar tourism through guidebooks? Presentation of Myanmar tourism through guidebooks started from 2010. Myanmar has opened its doors to other countries making us see clearly the difference tourism in terms of methodology and perspectives of Myanmar tourism.

If we look at guidebooks of Myanmar before 2010, we will see complexity of traveling by yourself, not with tour groups seemed quite difficult when it came to traveling and accommodation. However, after 2010, Myanmar has opened utilities, communications, accommodations, and services for tourists have improved.

Increased availability of Myanmar guidebooks for travelling independently means that travelling in Myanmar after 2010 is no longer complicated. Tourists can travel in Myanmar conveniently and independently. With interesting tourist destinations, Myanmar has become more popular in Southeast Asia.

การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกระบวนการ กิจกรรม และผลที่ได้จากความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการ การท่องเที่ยว เจ้าของบ้าน ชุมชน รัฐบาล และสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ปัจจัย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน (นิศศา ศิลปเสรษฐ 2560: 2) บทความนี้เป็นบทความที่พยายามแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในด้านการท่องเที่ยวของเมียนมาภายหลังจากการเปิดประเทศและการคลี่คลายทางการเมือง ที่มีส่วนสนับสนุนให้การท่องเที่ยวของประเทศนี้เกิดการตื่นตัวจากนักท่องเที่ยว ซึ่งหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสิ่งที่ทำให้เราสามารถมองเห็นปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งในระบบการท่องเที่ยวนั้นการที่ผู้ซื้อ (buyer) หรือนักท่องเที่ยวจะตัดสินใจท่องเที่ยวจะเกิดจากสิ่งที่เรียกว่ากระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Consumer Decision Process) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (นิศศา ศิลปเสรษฐ 2560: 92 - 94)

1. การรับรู้ความต้องการ (arousal) จุดเริ่มต้นของการซื้อบริการการท่องเที่ยวคือการทำให้เกิดความต้องการ เช่น เห็นภาพดอกซากุระบาน ภาพภูเขาไฟที่เต็มไปด้วยหิมะ

2. การค้นหาข้อมูล (information search) เมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความต้องการจะซื้อบริการการท่องเที่ยว ก็มีความจำเป็นที่ต้องค้นหาข้อมูล

3. การประเมินทางเลือก (evaluation of alternative) เมื่อนักท่องเที่ยวได้ข้อมูลข่าวสารก็จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวบางคนอาจนำข้อมูลของแต่ละเปรียบเทียบกับกัน

4. การตัดสินใจซื้อ (purchase decision) โดยนักท่องเที่ยวจะได้ตัดสินใจจากการบริการ รูปแบบ ผู้ขาย ราคา โดยทั่วไปผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์และบริการจากความชอบและปัจจัยต่าง ๆ

5. ความรู้สึกหลังการซื้อ (post purchase feeling) โดยความรู้สึกหลังใช้บริการจะมีอยู่ 2 อย่าง คือ พอใจ กับไม่พอใจ

นอกจากกระบวนการการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคแล้ว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวโลก ก็มีส่วนสำคัญต่อการท่องเที่ยวด้วย (นิศศา ศิลปเสรษฐ 2560: 41 - 48)

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านประชากรในประเทศอุตสาหกรรม กล่าวคือ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยกลุ่มคนเหล่านี้จะมีแนวโน้มในการทำกิจกรรมด้านการทำงานน้อยลง และจะนำเงินออกมาใช้สอยกันมากขึ้น

2. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การพัฒนาด้านการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้การเข้าถึงแหล่งข้อมูลและการท่องเที่ยวง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแอปพลิเคชันของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่นการจองที่พัก การจองตั๋วเครื่องบิน เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

3. ประเทศเศรษฐกิจใหม่ หรือตลาดเกิดใหม่ ประเทศกลุ่มเหล่านี้มีแนวโน้มที่มีจำนวนการเดินทางขาออกและมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางไปยังต่างประเทศค่อนข้างสูง

4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การผันผวนของค่าเงิน ความถดถอยของเศรษฐกิจโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า บริการ และการเคลื่อนย้ายแรงงาน

5. ปัจจัยทางสังคม เช่น การอพยพย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน

6. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และสิ่งแวดล้อมโลก เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระทบต่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งการขาดการจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสียหาย ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

7. ความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ เช่น โรคระบาด การก่อการร้าย ความไม่สงบ / ไม้มั่นคงทางการเมือง และอาชญากรรม

8. การลดข้อจำกัดและขั้นตอนต่าง ๆ ของการเดินทาง และการจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น การยกเว้นตรวจลงตรา การจัดการทางการเงิน จำนวนสายการบินที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำแนวคิดกระบวนการการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision Process) และแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว มาเป็นแนวคิดหลักในการอธิบายปรากฏการณ์การท่องเที่ยวของเมียนมา โดยมีเส้นแบ่งทาง

ปรากฏการณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของพม่าที่มีการเลือกตั้งใน ค.ศ. 2010 เนื่องจากก่อนหน้าที่จะเกิดการเลือกตั้งใน ค.ศ. 2010 เมียนมาได้ถูกนานาชาติประเทศกดดันทางการเมือง ทั้งการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การคลี่คลายทางการเมืองภายในของเมียนมานั้นส่งผลต่อท่าทีของทั้งเมียนมาที่มีต่อนานาชาติ และท่าทีจากนานาชาติที่มีต่อเมียนมา

การท่องเที่ยวเมียนมาก่อนปี 2010

หากมองตามปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น สำหรับเมียนมา เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปัจจัยทางด้านการเมืองคือเหตุหลักที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการท่องเที่ยว กล่าวคือ ความไม่สงบจากเหตุความขัดแย้งทางการเมืองภายใน มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ยกตัวอย่างจากนิตยสาร Lonely Planet traveller Magazine Thailand นิตยสารท่องเที่ยวรายเดือนฉบับภาษาไทย ในเล่ม issue 64 แม้ว่านิตยสารฉบับนี้จะเป็นฉบับของเดือน June / July 2017 แต่เนื้อหาในเล่มที่ได้มีการนำเสนอถึงการท่องเที่ยวในเมียนมา ได้กล่าวถึงเรื่องการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการเมืองในช่วงเวลาที่ถูกปกครองด้วยผู้นำที่เป็นเผด็จการทางทหารไว้ดังนี้

“สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ชื่อจริงของประเทศที่เคยปกครองด้วยผู้นำที่เป็นเผด็จการทางทหารที่ยาวนานที่สุดในโลก ซึ่งเข้ามาแทรกแซงเศรษฐกิจมานานนับสิบ ๆ ปีพวกที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งอยู่ฝ่ายตรงข้ามบอกว่า การที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวที่นั่นนั้นไม่มีจรรยาบรรณ ถือเป็นการเล่นสนุกทางการเงินให้กับรัฐบาล...” (lonely planet traveller - 146)

เมียนมาที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบเผด็จการทางทหาร ได้ถูกกดดันจากนานาชาติในเรื่องของการคุกคามประชาธิปไตย จนในที่สุดสหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ได้คว่ำบาตรเมียนมาทางการค้า ทางเศรษฐกิจ รวมถึงยุติความช่วยเหลือต่าง ๆ ในสถานการณ์ดังกล่าวเมียนมาปิดตัวเองออกจากโลกภายนอกการท่องเที่ยวในพม่าขณะนี้จึงดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในกรณีที่เข้าถึงทั้งในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลทั้งในส่วนของการท่องเที่ยวและในส่วนของการเดินทาง

ซึ่งเมื่อย้อนกลับมามองหนังสือเรื่องหลายคนยลพม่าที่มีวิภา อุตมฉันทน์ เป็นบรรณาธิการ ตีพิมพ์ไว้ตั้งแต่ พ.ศ.2547 (ค.ศ.2004) นั้น จะพบได้ว่ามีการอธิบายถึงความยุ่งยากในการเดินทางเข้าประเทศเมียนมาในขณะนั้นไว้ว่า

“การเดินทางทางเครื่องบินเพียงหนึ่งชั่วโมงเป็นความรู้สึกที่สบายอกสบายใจมาก แต่ไปเสียเวลาที่สนามบินกรุงย่างกุ้งนานกว่าปกติ เพราะกระบวนการตรวจเช็คหนังสือเดินทางค่อนข้างช้า รอรับกระเป๋าใช้เวลานาน ไหนเพื่อนในคณะที่ไม่ได้ถือหนังสือเดินทางราชการ ยังจะต้องไปแลกเงิน 200 ดอลลาร์ เป็นเงินจ๊าด (kyat) ก่อนที่พม่าจะยอมให้เข้าประเทศ (วิภา อุตมฉันทน์ 2547: 3)

นอกจากนั้นแล้วหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวพม่าชื่อ มิงกลาบา พม่า โดย อภิชัย อัครปริดี ที่ตีพิมพ์ในช่วง ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ได้กล่าวถึงความไม่สะดวกและข้อจำกัดในการติดต่อสื่อสารในเมียนมา ไว้ว่า

“การสื่อสารทั้งหมดในพม่าตกอยู่ในความดูแลของรัฐบาล อาจด้วยเหตุทางด้านการเมืองทำให้การนำโทรศัพท์มือถือทุกเครือข่ายจากเมืองไทยและทั่วโลกไม่สามารถ roaming กับเครือข่าย GSM ของพม่าได้ ถ้าจำเป็นต้องใช้สามารถซื้อซิมการ์ดพม่าใส่ได้ แต่โทรได้เฉพาะภายในประเทศส่วนตามแหล่งท่องเที่ยวจะมีบริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศ...อัตราโทรค่อนข้างแพง (อภิชัย อัครปริดี 2551: 44)

การท่องเที่ยวเมียนมาหลังปี 2010

หากมองจากสิ่งที่เรียกว่ากระบวนการการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision Process) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในส่วนของกรรับรู้ความต้องการ (arousal) การท่องเที่ยวของเมียนมา ก่อนปี ค.ศ. 2010 การรับรู้ความต้องการของนักท่องเที่ยวยังมีไม่มากนัก ภาวะเปียบ ข้อบังคับการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในเมียนมา ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ดังนั้นภาพการท่องเที่ยวในเมียนมาที่เผยแพร่ออกมาสู่บุคคลภายนอกจึงยังเป็นภาพของการท่องเที่ยวที่เข้าถึงได้ยากลำบาก

ภายหลังการลดข้อจำกัดและขั้นตอนต่าง ๆ ของการเดินทาง และการจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น การยกเว้นตรวจลงวีซ่า การจัดการทางด้านการเงิน หรือการที่เมียนมา มีจำนวนสายการบินที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2010 ที่ถือว่าการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในรอบ 20 ปี รวมถึงการประกาศใช้นโยบายปฏิรูปทางการเมือง และเศรษฐกิจ มีการปรับกฎหมายเพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อต่างชาติเพื่อส่งเสริมการลงทุนในเมียนมาเพิ่มมากขึ้น ย่อมหมายถึงว่าสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง ที่พัก หรือการสื่อสารสำหรับผู้ที่เข้ามาลงทุน หรือสำหรับนักท่องเที่ยวก็นั้นมีความสะดวกสบายมากขึ้น ตามที่ได้ปรากฏในหนังสือแนะนำการท่องเที่ยว lonely planet traveller ดังนี้

“แต่ที่นักท่องเที่ยวมองนายช่างใจก็คือว่า ทำไมเมียนมาถึงเปลี่ยนไปเมื่อไม่นานมานี้ที่นี่ยังมีนักท่องเที่ยวน้อยนิด ไม่มีเอทีเอ็ม โทรศัพท์ข้ามประเทศหายากมาก และมือถือก็ใช้ไม่ได้ คุณไม่สามารถใช้เครดิตการ์ดซื้ออะไรได้เลย...” (lonely planet traveller - 146)

ภาพที่ 1 (ผู้เขียน 2558) รูปร้านคาเฟ่ กาแฟ ในย่างกุ้ง ที่เป็นที่ยอมรับสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้เขียนได้ถ่ายรูปลงแอปพลิเคชัน Instagram และ check in สถานที่ แสดงให้เห็นถึงความสะดวกสบายในการสื่อสารที่สามารถทำได้โดยสะดวกมากขึ้น

ในปัจจุบันมีร้านอาหาร กาแฟ ร้านอาหารเกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในเมียนมา หรือแม้กระทั่งสำหรับชาวเมียนมาที่ฐานะดี เกิดขึ้นมากมาย และการใช้โทรศัพท์ข้ามแดนในเมียนมาเป็นเรื่องที่ง่ายดายเป็นอย่างมาก หากเทียบจากช่วงก่อนที่เมียนมาจะเปิดประเทศ ในขณะที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถจะเปิดใช้โทรศัพท์ข้ามแดนได้ แม้แต่กระทั่งการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตเองก็เป็นเรื่องยาก แต่ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปและเช็คอิน (check in) สถานที่ท่องเที่ยว แอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้ในทันทีทันใด อีกทั้งค่าบริการอินเทอร์เน็ต และค่าโทรศัพท์ที่เปิดใช้งานในต่างแดนก็มีราคาถูกลงมากเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวของเมียนมา ค่อย ๆ ปรับตัวให้เข้ากับโลกภายนอกทีละเล็กละน้อยโดยจะเห็นได้จากหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวพม่าโดยอภิชัย อัครปรีดี ที่ตีพิมพ์ไว้เมื่อ พ.ศ. 2551 ที่ได้กล่าวถึงการลดทอนขั้นตอนความยุ่งยากในการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเมียนมา ดังนี้

“หลายปีก่อนมีกฎว่านักท่องเที่ยวทุกคนที่เดินทางเข้าประเทศพม่า ต้องแลกเงินขั้นต่ำ 200 ดอลลาร์ จากเคาท์เตอร์ของสนามบินในอัตรา FEC (Foreign Exchange Curacy) ยกเว้นเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี และนักท่องเที่ยวที่มากับบริษัททัวร์ ปัจจุบันได้รับการผ่อนผันจากการท้วงติงเป็นจำนวนมาก” (อภิชัย อัครปรีดี 2551: 49)

การเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวเห็นได้ชัดภายหลังจากที่เมียนมาได้เริ่มเปิดประเทศอย่างจริงจัง เห็นได้จากนักเขียนนามว่า คามินท์คณินีย์ / มะชะเย ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่า

“ผมเดินทางมาพม่าต่อเนื่องกันเป็นปีที่เจ็ดแล้ว แต่เพิ่งจะปีนี้ที่เห็นชัดเจนที่สุดว่าพม่าเปลี่ยนแปลงไปเยอะมาก ทั้งกิจกรรมที่ผู้สื่อข่าว และธรรมาใหม่ ๆ วิ่งกันเต็มถนน”(คามินท์คณินีย์ / มะชะเย 2556: 236)

ภาพที่ 2 (ผู้เขียน 2558)

ภาพที่ 3 (ผู้เขียน 2558)

สภาพท้องถนนที่เต็มไปด้วยรถสภาพใหม่ ๆ และการจราจรบนท้องถนนที่ติดขัดจากปริมาณรถที่เพิ่มมากขึ้น

“เมื่อพม่าเริ่มเปิดประเทศอย่างจริงจัง กระแสทุนนิยมและบริโภคนิยม จะหลามไหลเข้ามาอย่างไม่มီးอะไรต้านทานได้ โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ อย่างย่างกุ้ง ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายจะถาโถมโจมตีอย่างรวดเร็ว ผมมองไปรอบๆ ดูบรรยากาศในร้าน พร้อมแน่ใจว่าปีกลายร้าน พิวซันฟู้ดร้านนี้ยังไม่เกิด” (คามินทร์คมนีย์ / มะจะเย 2556: 291)

ภาพที่ 4 (ผู้เขียน 2558)
ร้านกาแฟและเค้กในเมืองย่างกุ้ง

ภาพ 5 (ผู้เขียน 2558)

ในขณะที่ในกรุงย่างกุ้งมีร้านกาแฟ ขนม อาหารฟาสต์ฟู้ด แบบในโลกรุนิยมเกิดขึ้นมากมาย แต่วิถีชีวิตการกินอยู่ของคนในพื้นที่ก็ยังคงเป็นอยู่ในแบบเดิม (ภาพที่ 5) ราวกับว่าสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ มีไว้เพื่อตอบรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ร้าน ซา กาแฟ แบบท้องถิ่นยังได้รับความนิยมจากชาวเมียนมา ยังคงเป็นเสน่ห์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเห็นภาพวิถีชีวิตของชาวเมียนมา ในร้านเหล่านี้จึงมีทั้งนักท่องเที่ยวและชาวเมียนมาเข้ามาใช้บริการปะปนกันไป

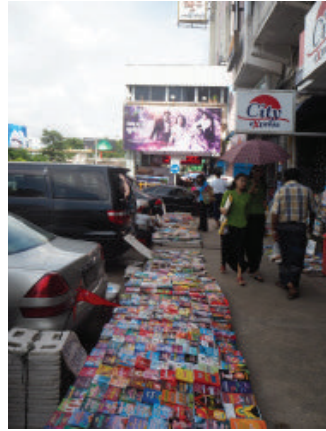

รูปที่ 6 (ผู้เขียน 2558) น้ำดื่มแช่เย็นบรรจุขวดนั้น ถือว่าราคาแพงสำหรับชาวเมียนมา ดังนั้นหากเดินตามท้องถนนในเมืองอย่างกรุงเทพฯ ก็ยังสามารถพบเห็นภาพการขายน้ำดื่มแบบเย็นในลักษณะนี้ คือ น้ำแข็งก้อนใหญ่บรรจุอยู่ในถุงผ้าตาข่าย เมื่อมีลูกค้ามาสั่งน้ำดื่ม แม่ค้าก็จะตักน้ำจากถังรดลงบนถุงตาข่ายที่บรรจุน้ำแข็ง เมื่อน้ำไหลผ่านลงแก้วที่รองไว้ก็จะได้น้ำเย็น ที่มีราคาถูกกว่าน้ำดื่มแช่เย็นบรรจุขวด

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ในเมียนมา นั้นสอดคล้องตอบรับกับการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ได้นำลักษณะเฉพาะ และความชื่นชอบของตนสอดแทรกเข้ามาอยู่ในการท่องเที่ยว จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวสมัยใหม่ หรือเราอาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ต่อยอดออกมาจากลักษณะการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล (life style) โดยบทความในเว็ปไซด์ www.eatjournal.com ในหัวข้อแนวโน้มการท่องเที่ยวโดยได้หยิบยกเอาการนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวของ ศ.ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด มานำเสนอ โดยกล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบกรุปทัวร์ ไม่ใช่ความต้องการของคนรุ่นใหม่อีกต่อไป คนเหล่านี้ต้องการท่องเที่ยวเพื่อสร้างตัวตนผ่านเรื่องเล่าและไลฟ์สไตล์ที่น่าสนใจ โดยต้องการสัมผัสวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่จริง ๆ ของคนในท้องถิ่น เพื่อนำมาประสบการณ์และความรู้สึกของตนมาเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์การท่องเที่ยวด้วยตนเองที่ได้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่จริงของคนพื้นที่ โดยเล่าเรื่องการท่องเที่ยวของตนผ่านการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะ Instagram facebook เพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังคนอื่น ๆ (วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ 2559)

ภาพที่ 7 พ่อค้าขายปลาในตลาดสดตอนเช้าเมืองย่างกุ้ง

ภาพที่ 8
แผงขายหนังสือที่วางเรียงรายอยู่เต็มสองข้าง
ทางเดินในเมืองย่างกุ้ง

ภาพที่ 9 - 10 (ผู้เขียน)
แผงขายหมาก และผลไม้ข้างทาง

ในโลกยุคดิจิทัล (digital) โซเชียลมีเดีย (social media) ได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ผู้คนสามารถสร้างข้อมูล ข่าวสารได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเรื่องราวของการท่องเที่ยวจึงสามารถไหลเข้าสู่การรับรู้ของกันและกันได้ง่ายมากขึ้น สอดคล้องกับกระบวนการการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว (Consumer Decision Process) 1. การรับรู้ความต้องการ (arousal) 2. การค้นหาข้อมูล (information search) 3. การประเมินทางเลือก (evaluation of alternative) 4. การตัดสินใจซื้อ (purchase decision) 5. ความรู้สึกหลังการซื้อ (post purchase feeling)

ภาพการท่องเที่ยว หรือภาพบรรยากาศของเมียนมา ที่ได้เผยแพร่สู่สายตาชาวโลกมากขึ้นนั้น ถูกนำเสนอผ่านการแนะนำการท่องเที่ยวในแบบที่เรียกว่า การรีวิวการท่องเที่ยว รวมไปถึงหนังสือแนะนำการท่องเที่ยว ในปัจจุบัน มักจะนำเสนอการท่องเที่ยวเมียนมาในรูปแบบที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งภายในหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้น ได้มีการนำเสนอถึงวิธีการเดินทางตั้งแต่ข้อมูลพื้นฐาน เช่น แนะนำสายการบิน การผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง สภาพอากาศ ของที่จำเป็นต้องใช้ ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ สถานที่พัก วิธีการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ พร้อมข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวโดยคร่าว ๆ รวมไปถึงการทำเส้นทางการท่องเที่ยวไว้เป็นตัวอย่างให้กับผู้อ่าน หนังสือที่แนะนำการท่องเที่ยวประเภทนี้เอง ที่กระตุ้นให้ผู้คนออกเดินทางด้วยตัวเอง และสามารถเลือกสถานที่ท่องเที่ยวในแบบที่ตนเองต้องการได้โดยไม่ต้องยึดติดอยู่กับการท่องเที่ยวในแบบกรุ๊ปทัวร์ มีผลให้นักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยมาท่องเที่ยวในเมียนมานั้นตัดสินใจที่จะเลือกมาเที่ยวเมียนมาเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- คามินทร์คมณี / มะชะเย. (2556). *เหมือนเวลาไม่เคยเปลี่ยน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ.
- นิศศา ศิลปเสรษฐ. (2560). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา อุตมฉันท. (2560). *เล่าเรื่องสี่พม่า*. ใน วิภา อุตมฉันท (บรรณาธิการ). *หลายคนยลพม่า*. กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก.ศรีบูรณะคอมพิวเตอร์ - การพิมพ์.
- วุฒิชัย ฤกษ์ณะประกรกิจ. (2559). *ไลฟ์สไตล์ ตัวตน และการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561, จาก <http://www.eatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2016/749-42016-lifestyle>
- อภิชัย อัครปรีดี. (2551). *มิงกลาบาพม่า*. กรุงเทพมหานคร. บจก.พับบลิคคอมมูนีเคชั่นเนทเวอร์ค.
- Marcel Theroux (เขียน), Komtana Chinapat (แปล). (2560). *Out of the Shadows*. *Lonely Planet Traveller Thailand*, June/ July 2017, 145 - 156.

มองล้านนา แลเมียนมาร์ : เล่าเรื่องภาษา สังคม วัฒนธรรม

รองศาสตราจารย์อุบลรัตน์ พันธุมินทร์*

บทคัดย่อ

ตลอดระยะเวลาแห่งความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างล้านนาและพม่า ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กันทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งด้านภาษาด้วย ในระดับคำ จากการศึกษาพบคำพม่าในล้านนา ขณะเดียวกันก็มีคำล้านนาหรือคำไทปรากฏใช้ในภาษาพม่า ในระดับประโยค จากการศึกษาภาษิตโบราณของล้านนาและพม่า แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อระหว่างล้านนาและพม่าเช่นกัน

คำสำคัญ คำล้านนา, คำพม่า, ภาษิตโบราณ

Abstract

Since Lanna and Myanmar had shared a long history together, so it had impacted in social, culture including language. According to the words, there were some loan of Burmese words in Lanna and there were some Lanna or Tai words which were used in Burmese. In term of sentences, the old Lanna and Burmese sayings also reflected the similarity of social, culture and belief.

Key words: Lanna words, Burmese words, Old sayings.

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาพม่า ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ด้วยสภาพความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรคือล้านนาและพม่ามีความแนบแน่นในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง นอกจากการไปมาหาสู่ การติดต่อค้าขายกันและกันแล้ว ล้านนาเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเป็นเวลายาวนานถึง 200 กว่าปี (ฮันส์ เพนซ์ และคณะ 2547: 179 - 180) ด้านศาสนาและความเชื่อ คนพม่าและล้านนาต่างก็มีความเชื่อถือศรัทธาในพุทธศาสนานิกายเถรวาท ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อในอำนาจเหนือจริงและไสยศาสตร์เช่นกัน ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม จะพบอิทธิพลของพม่าในล้านนาไม่ว่ารูปทรงเจดีย์ การสร้างสิ่งปลูกสร้าง การประดับกระจกในศาสนสถาน ฯลฯ (อุบลรัตน์ พันธุมินทร์ 2559: 11 - 17)

ตลอดระยะเวลาแห่งความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างล้านนาและพม่า ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กันทางสังคมและวัฒนธรรม แน่นนอนว่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ เหล่านี้นำมาซึ่งความสัมพันธ์ด้านภาษาด้วย ในระดับคำ จากการศึกษาพบคำยืมภาษาพม่าในล้านนา ขณะเดียวกันก็มีคำล้านนาหรือคำไทปรากฏใช้ในพม่า ในระดับประโยค จากการศึกษาภาษาชีวิตโบราณล้านนาและพม่าก็แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อระหว่างสองอาณาจักรเช่นกัน

ก. ระดับคำ เมื่อพิจารณาอักษรพม่าและล้านนาแล้ว พบว่ามีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งรูปทรงสัญญาณซึ่งมีลักษณะกลมมน ที่เป็นดังนี้เพราะต่างได้รับอิทธิพลจากอักษรอินเดียฝ่ายใต้ โดยผ่านมอญอีกชั้นหนึ่ง ที่น่าสนใจ คือ มีคำหลายคำปรากฏใช้ทั้งในภาษาพม่าและล้านนา (อุบลรัตน์ พันธุมินทร์ 2559: หน้า 22)

จากการศึกษาคำที่ปรากฏในเอกสารโบราณสำคัญของล้านนา เช่น ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ พื้นเมืองเชียงแสน โคลงมังทรารบเชียงใหม่ ฯลฯ รวมทั้งงานวิจัยเรื่องพลังปัญญาของกวีล้านนาในวรรณกรรมพรรณนาอารมณ์ และพจนานุกรมล้านนาไทยฉบับแม่ฟ้าหลวง พบคำยืมซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำยืมภาษาพม่าที่ปรากฏในภาษาล้านนา กลุ่มคำยืมภาษาล้านนาหรือภาษาไทยที่ปรากฏในภาษาพม่า และกลุ่มคำยืมที่ไม่สามารถระบุได้ว่าพม่ายืมล้านนาหรือล้านนายืมพม่า เพราะมีปรากฏใช้ทั้งสองภาษา อีกทั้งบางคำยังมีใช้ในภาษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วย เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำยืม แยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำยืมที่มีความหมายเหมือน และกลุ่มคำ

ยืมที่มีความหมายต่าง ในที่นี้จะขอกล่าวถึงตัวอย่างคำยืมภาษาพม่าที่ปรากฏในภาษาล้านนา จากนั้นจึงเป็นคำล้านนาหรือคำไทที่ปรากฏในภาษาพม่า ดังนี้

1. กลุ่มคำภาษาพม่าที่ล้านนายืมมาใช้ โดยคำจะมีความหมายเหมือนหรือต่างกันได้

1.1 คำยืมที่มีความหมายเหมือนกัน จะยกตัวอย่างคำยืมหมวดกลุ่มคน ยศ ตำแหน่ง และคำยืมหมวดอาวุธ สิ่งของเครื่องใช้ ดังนี้

1.1.1 คำยืมหมวดกลุ่มคน กษัตริย์ ยศ ตำแหน่ง อาชีพ เช่น

ล้านนา	พม่า
กานโถม	ကံထွန်း
/ka:n-thō:m/	/kàn-thun/

“ชื่อช่างไม้ มีความหมายว่า “ผู้มีโชค” ตามรูปศัพท์ “กัณฑุน” ကံ /kàn/ หมายถึง กรรม ထွန်း /thun/ หมายถึง เปล่งประกาย,จุดให้เกิดแสงสว่าง”

ตัวอย่าง พระยามังรายได้ยื่นคำมหาเถรเจ้าเมตตาคันนั้น มีใจเสียนดีมากนัก ใ้หว่าสั่งอำลามหาเถรเจ้าเมื่อสุ่ราชขมนเทียรแห่งตนแล้ว จึงมาหายังช่างไม้ผู้ชื่อ กานโถม มา แล้วท้อแปลงรูปพระพุทเจ้า 5 พระองค์ (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี หน้า 27)

ล้านนา	พม่า
โมยซา	မြို့စား
/mo:y-ca:/	/myô-sa/

“ผู้ครองเมือง ตามรูปศัพท์ “มโยะ-ซา” မြို့ /myô/ หมายถึง เมือง စား /sa/ หมายถึง กิน”

ตัวอย่าง คันว่าเจ้าเปิงภาวะมังทร่าฟ้าหงสาปราบได้เมืองเชียงใหม่แล้วก็ปราบไปทั่วล้านนาไททั้งมวล จึงกรุณาทานสุกว่าตั้งเจ้าฟ้าโมยซาแก่สานพุดอยทั้งมวลก็มารอดพระองค์เรานับเสียดแล้ว (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี หน้า 94)

ล้านนา	พม่า
ตะเบงชะเวตี้	တဝင်ရွှေထီး
/ta-be.ŋ-cha-we:-tí:/	/tə-bìn-shwè-thi/

“พระนามกษัตริย์พม่าลำดับที่สองแห่งราชวงศ์ตองอู ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1531 - 1551 ตามรูปศัพท์ “ตะ - บิน - ฉเหว - ที” တဝင် หมายถึง พระองค์เดียว ရွှေထီး หมายถึง ฉัตรทอง ความหมายโดยรวมคือ เป็นจุดตั้งฉัตรทองซึ่งประชาชนพึงพิงได้”

ตัวอย่าง คนพม่ายอมรับกันว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตี้เป็นกษัตริย์นักรบที่ครองราชย์ ด้วยพระชนม์มายุน้อยที่สุดเพียง 14 พรรษา

ล้านนา	พม่า
บุเรงนอง	ဘုရင့်နောင်
/bù-le:ŋ-nw:ŋ/	/bə-yín-nàun/

“บุเรงนอง เป็นพระนามมหาราชพระองค์หนึ่งของพม่า เป็นกษัตริย์ลำดับที่สามของราชวงศ์ตองอู ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1551 - 1581 พม่าออกเสียงว่า “บะ - ยิน - นาว”

ตัวอย่าง ราชบุตรบุเรงนอง + พระนางวิสุทธเทวี ครองเชียงใหม่ 2121 - 2150 (พื้นเมืองเชียงใหม่ ตอน 2 พื้นเมืองเชียงราย เชียงแสน หน้า 101)

ล้านนา	พม่า
โป	ပိုး
/pò:/	/bò/

“นายร้อย, ผู้นำ พม่าออกเสียงว่า โป”

ตัวอย่าง เซคคายนินทจักเปนไป่ลูกเชียง (ใหม่) มารบแสนขวางโรงช้างที่หัวดอนมูล (แสนขวาง) ก็แตกพ่ายหนีไป ฉิบหายตายมากนัก (พื้นเมืองเชียงใหม่ หน้า 107)

1.1.2 คำยืมหมวดอาวุธ การสงคราม สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องดนตรี เช่น

ล้านนา	พม่า
แน	รั
/nɛ:/	/hne/

“แน หรือ ปี่แน เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าคล้ายขลุ่ย พม่าออกเสียงว่า ฮแน”

ตัวอย่าง กิณฑานเหล่านมโหสรพอยลาม ซ้อย ซอ สืบทกันโลง ติดสี ตีเป่า ขับพ้อนต่าง ๆ เสียงภิกษุ ค้อง กลอง ขลุ่ย แน แตรहरิน... (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี หน้า 145)

ล้านนา	พม่า
มอง	မော့
/mɔːŋ/	/maun/

“ครกกระต๋องใช้ในการตำข้าว ถ้าหมายถึงสากสำหรับใช้กับครกกระต๋อง เรียกสากมอง พม่าออกเสียงว่า มาวัง”

ตัวอย่าง คนโบราณพื้นสอนว่าอย่าขึ้นครกมองหลงเข้า (พลังปัญญาของกวีล้านนาในวรรณกรรมพรรณนาอารมณ์ : พิมพาพิลาป หน้า 633)

ล้านนา	พม่า
สินาด	ဆီနတ်
/si-nâ:t/	/θə-ná?/

“ปิ่นไฟ พม่าออกเสียงว่า ตะ - นะต”

ตัวอย่าง เมื่อนั้น มังรายเจ้าก็เอาหมูรีพลไปโปรดที่ 1 เปนยางอันน้อย 1 จึงว่าเราทั้งหลายควรชะล้างหอกดาบสินาดเสียนี้ดีแล ว่าอัน (พื้นเมืองเชียงแสน หน้า 20)

ล้านนา	พม่า
อมอก, อะม็อก, ม็อก, ละม็อก, อ่าม็อก	အဝဲဝဲ
/ʔa-mok/, /mɔk/, /la-mok/, /ʔəm-mok/	/ʔə-myâʔ/

“ปิ่นใหญ่ พม่าออกเสียงว่า อะ - มเยี้ยวก”

ตัวอย่าง ทั้งมวลกำลังมีแสน 2 หมื่นขึ้นมารบเชียงแสนก็เอาเรือลงไปต้อนรบ
ที่หาดหลวง บ่แพ้ลาว เหตุบ่ทนอมอกเขานัก ทางเชียงแสนบ่มีอมอก มีแต่สีนาคแล รบ
ลาวก็บ่แพ้ ลวดหนิศินมา (พื้นเมืองเชียงแสน ตอน 3 คำมะเกล่าเมืองเชียงแสน หน้า 168)

ล้านนา	พม่า
ลำบู, ละบู	ကျပ်ဆံဗူး
//lam-bu://la-bu:/3	/ci-hsàn-bu/

“ลำปิ่น, กระบอกปิ่น ตามรูปศัพท์ บู ๗ / bu / หมายถึง กระบอก, ขวด คำนี้น่าจะ
มาจากคำเต็ม จี่ - สั่น - บู ကျပ်ဆံဗူး /ci-hsàn-bu/ หมายถึง ลำกลองของปีศาจ
ล้านนาตัดคำว่า ကျပ်ဆံ /ci-hsàn/ ซึ่งหมายถึง กระสุนปืนออก และนำคำว่า ๗ /
bu/ มาใช้เพียงคำเดียว โดยนำมารวมกับ “ลำ” ซึ่งหมายถึง ลักษณะสิ่งของที่เป็น
กระบอก”

ตัวอย่าง ชาวเมืองภูยารจึงไปรีดเอาทองหลังวัดมหาพนมาหล่อลำบูเล่มหนึ่ง
ใหญ่ 9 กำหนักล้านทอง (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ หน้า 45)

ล้านนา	พม่า
อู่เจ	အိုးဝဲ
/ʔù:-ce:/	/ʔo-zì/

“กลองหน้าเตียวรูปร่างคล้ายกลองยาว นิยมเล่นกันในหมู่ชาวไทยใหญ่ พม่าออกเสียง
ว่า โอ - สี่”

ตัวอย่าง ในขบวนแห่มีการตีกลองอู่เจด้วย ม่วนขนาด

1.2 คำยืมที่มีความหมายต่าง คือ คำภาษาพม่ามีความหมายกว้างกว่าหรือแคบกว่าคำในภาษาล้านนา ดังตัวอย่างจากคำยืมในหมวดอาหาร ขนม

ล้านนา	พม่า
กะบอง	ငါးပေါင်း
/kə-bɔŋ/	/ŋə-baun/

“กะบอง ในภาษาล้านนาหมายถึง “อาหารทอด” ใช้วัสดุได้หลากหลาย เช่น กุ้งฝอย ปลาตัวเล็ก ๆ พืชผักต่าง ๆ เช่น น้ำเต้า ฟักทอง หัวปลีหั่นเป็นเส้นชุบแป้งทอด ขณะที่ ငါးပေါင်း ‘งะ-บาวัง’ /ŋə-baun/ ในภาษาพม่าหมายถึง “ปลาตัวเล็ก ๆ ชุบแป้งทอด ตัดกันเป็นแพ” ความหมายจึงเฉพาะเจาะจงกว่าที่ปรากฏในล้านนาในแง่วัสดุซึ่งล้านนามีความหลากหลายกว่า”

ตัวอย่าง กะบอง ที่ขายแถวถนนท่าแพเป็นสูตรโบราณ ใช้น้ำปูนใสผสมแป้ง เวลาทอดจะกรอบเด้ง

ล้านนา	พม่า
กะปิ	ငါးဝိ
/kə-pí/	/ŋə-bí/

“อาหารชนิดหนึ่งทำจากกุ้งหรือเคยหมัก นำมาปรุงเป็นน้ำพริกรับประทานกับผักลวก ผักต้ม ငါးဝိ /ŋə-bí/ ของพม่ามีสองชนิดคือ ငါးငါးဝိ /ŋə-ŋə-bí/ คือ ปลาร้า และ ပုဂ္ဂိုလ်ငါးဝိ /pə-zùn-ŋə-bí/ คือ กะปิที่ทำจากเคยหรือกุ้ง ดังนั้น กะปิ ในภาษาล้านนาจึงแคบกว่าพม่าเพราะหมายถึงกะปิที่ทำจากกุ้งหรือเคยเท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงปลาร้าเหมือนภาษาพม่า”

ตัวอย่าง เอากะปิมาตำกับพริกแห้ง หอมบั่ว หอมเตียมใส่ในแกง

2. กลุ่มคำยืมภาษาล้านนาหรือภาษาไทยที่ปรากฏในภาษาพม่า หมายถึง กลุ่มคำที่ภาษาพม่ายืมไปจากภาษาล้านนาหรือภาษาไทย โดยคำมีความหมายเหมือนหรือต่างกันได้ ดังตัวอย่างหมวดอาหาร ขนม

ล้านนา	พม่า
ข้าวซอย ²	เอา်อ้อ
/khāw-sɔ:y/	/khāu?-hswe/

“ชื่ออาหารจานเดียวชนิดหนึ่ง เชื่อว่าเดิมเป็นอาหารของไทยใหญ่ ประกอบด้วยเส้นหมี่เหลืองราดด้วยน้ำแกงกะทิซึ่งอาจปรุงจากหมู ไก่ หรือเนื้อก็ได้ พม่าจะใช้ในความหมายกว้างกว่าล้านนาคือ ใช้เรียกเส้นบะหมี่ทุกชนิด แต่ถ้าหมายถึงอาหาร ประเภทข้าวซอยแบบล้านนา ต้องเติมคำว่า โองโน๊ะ อຸຸຸຸຸຸ /?oŋ-nó/ ซึ่งหมายถึง “กะทิ” ลงไปเป็น โองโน๊ะข้าวซอแหว อຸຸຸຸຸຸ ອາວ໊ອ”

ตัวอย่าง ข้าวซอยล่า ๆ ในเชียงใหม่มีหลายเจ้า เจ้าหนึ่งคือข้าวซอยอิสลาม

ล้านนา	พม่า
ข้าวนี้้ง, ข้าวเหนียว	ကောဝ်ညး
/khā:w-niŋ/ /khā:w-niaw/	/kāu?-ñin/

“ข้าวเหนียว พม่าออกเสียงว่า แก้วนี้้ง ปกติคนพม่าจะรับประทานข้าวสวยเป็นหลัก แต่ถ้าเป็นข้าวเหนียวจะเป็นขนมบางชนิด”

ตัวอย่าง อาหารหลักของคนเมืองคือข้าวนี้้ง

ล้านนา	พม่า
ขนมลอดช่อง	မုຸຸຸຸລວ်ເອວ໊
/lɔ:t-cɔŋ/	/ɛ?-hsàun/

“ชื่อขนมชนิดหนึ่งทำด้วยแป้ง ใช้กดลงในกะโหลกที่มีช่องให้ไหลออกเป็นตัว ๆ รับประทานกับน้ำกะทิ โดยใส่น้ำแข็งลงไป พม่าออกเสียงว่า โหม้ง - และร์ก - ส่าง ซึ่งมาจากคำว่า โหม้ง มຸຸຸຸ /mòŋ/ คือ ขนม และร์ก-ส่าง ລວ်ເອວ໊ /ɛ?-hsàun/ ภาษาพม่าลากเข้าความไปสู่คำนี้ซึ่งมีความหมายว่า ของขวัญ”

ตัวอย่าง ลอดช่องถ้าใช้น้ำกะทิลอยดอกมะลิ จะทำให้อหอมขึ้น

¹ Prof.Dr. Mathias JENNY ให้ความเห็นว่า คำนี้อาจเป็นคำพม่าเพราะ ອາວ໊ອ หมายถึง “ข้าว, หน, หน” ອຸ ມາຍถึง การใช้มือดึงแยกแผ่นแป้งออกจากกันให้เป็นเส้น ๆ จากนั้นค้ำนี้้งเข้าสู่จานและล้านนา ขณะที่นักวิชาการภาษาล้านนาและไตสันนิษฐานว่าค้ำนี้้งมีความหมายว่า “น้ำแผ่นแป้งมาทัน ซอย เพื่อทำเป็นเส้นข้าวซอย”.

ล้านนา	พม่า
ขนมหม้อแกง	စွန့်မကင်း
/khə-nǒm-mo:-ke:ŋ/	/sə-hnwin-mə-kin/

“ขนมหวานชนิดหนึ่งทำจากถั่วบด กะทิ น้ำตาล ไข่ พม่าออกเสียงว่า สะ - ฮุนวิน - มะ - กิ้น”
ตัวอย่าง ข้าวหนมหม้อแกง เป็นทำใส่ถาดขายทุกวัน

ข. ระดับประโยค จากการนำคำสอนโบราณของล้านนาและพม่ามาศึกษา ทำให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิถีปฏิบัติในด้านต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกัน

คนในสังคมล้านนาและพม่าต่างมีวิถีชีวิตที่อิงแอบแนบชิดกับธรรมชาติ จึงมีคำสอนโบราณที่กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในแต่ละฤดูกาล คำสอนล้านนาเมื่อกล่าวถึงธรรมชาติแล้วมักแทรกคำสอนอื่น ๆ เข้าไปด้วย ดังตัวอย่าง

ภาษิตล้านนา

- ฝนตกหัวปี น้ำนองยี่งัก ปลาย่อมเล่นจมพอง

“ฝนตกต้นฤดูผล น้ำเจ็องนองมาก ฝูงปลาตาคุดตัววายเป็นที่สำราญใจ” หมายถึง ที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ คนทั้งหลายย่อมอยากมาอยู่อาศัยอย่างมีความสุข

- ฝนตกชิชานเอื้อน หม่าซีเรือนนานตาย

“ฝนตกพริ้ว ๆ มักไม่หยุดตก หม่าซีเรือนมักไม่ตายง่าย ๆ” หมายถึง สิ่งที่ไม่เป็นที่ประสงค์ของคนทั่วไป มักอยู่นาน

ภาษิตพม่าหลายบทกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล สภาพอากาศ และธรรมชาติในเดือนต่าง ๆ ตรง ๆ เน้นสอนให้คนพม่าตระหนักรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างราบรื่น

ภาษิตพม่า

- တော်ဝင်လင်းဝိဇ္ဇာဉာဏ် | စားဖိုသည့်ဆင်းရဲ မိုးမဲ။

/t ɔ-ðə-lin tɛin kʰò/sa-phò-əɛ hsin-ye mo mə sɛ/

“ช่วงเดือนสิงหาคม กันยายนฝนตกหนัก คนทำอาหารเดือดร้อนสมัยก่อนคนพม่าใช้พินเป็นเชื้อเพลิงทำอาหาร ถ้าฝนตกไม่หยุด พินจะขึ้น จุดติดยาก”

ภาษิตล้านนายังกล่าวถึงความคาดหวังที่ต่ออาชีพต่าง ๆ รวมทั้งเอกลักษณ์ของบางอาชีพ เช่น อาชีพช่างซ่อมมักขอค่าตอบแทน ส่วนหมอยามักอวดอ้างสรรพคุณความเก่งกาจของตน คนจะได้พากันมารับการรักษามาก ๆ อาชีพอาจารย์ในสังคมล้านนาถือว่าเป็นผู้มีความรู้สามารถเป็นหัวหน้า ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้ที่เคยบวชเป็นสามเณรแล้วสึก แม้จะมีความรู้แต่ก็ยังไม่มากพอจะเป็นอาจารย์ได้ ส่วนผู้ที่เคยบวชเรียนเป็นพระภิกษุ หากสึกไป ไม่ควรประกอบอาชีพช่างขอซึ่งเป็นอาชีพเดินกินรำกิน

ภาษิตล้านนา

- ช่างขอซื่อซื่อ ช่างหมอยซื่อซื่อ

“ช่างขอซื่อซื่อ หมอยาซื่อซื่อ” หมายถึง ศิลปินพื้นบ้านล้านนาซึ่งเป็นที่ชื่นชอบสมัยก่อน คือ ช่างขอ ลักษณะของช่างซ่อมมักอ่อนน้อมขอเงิน ส่วนหมอยาซึ่งมีหน้าที่ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วย มักอวดอ้างถึงความเก่งกาจของตน

- น้อยปดตีเป็นอาจารย์ หนานปดตีเป็นช่างขอ

“คนเคยเป็นเพียงสามเณรไม่ควรเป็นอาจารย์วัด คนเคยบวชเรียนเป็นภิกษุไม่ควรเป็นช่างขอ”

หมายถึง อาจารย์ในสังคมล้านนาเป็นผู้ทรงความรู้สามารถ เป็นหัวหน้าประกอบพิธีกรรมให้คนในสังคม การเคยบวชเรียนเป็นสามเณรแล้วสึก คนล้านนาเรียกว่า “น้อย” นั้น แม้จะถือว่ามีความรู้ความสามารถอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่ถึงขั้นเป็นอาจารย์ เช่นเดียวกับคนเคยบวชเรียนเป็นพระภิกษุถือว่ามีความรู้มาก หากสึกออกมาหากินทางเดินกินรำกิน ย่อมไม่เหมาะสม ภาษิตจึงสอนให้ทำสิ่งที่เหมาะสมกับบุคลิกความสามารถของแต่ละคน

ขณะที่ภาชิตพม่ากล่าวถึงลักษณะเฉพาะของคนในถิ่นต่าง ๆ เช่น คนมณฑลเลย คนย่างกุ้ง คนเมาะละแหม่ง

ภาชิตพม่า

- မန္တလေး စကားရန်ကုန် အကြားမော်လမြိုင် အစား။

/man-də-le zə-ga/yàn-gòŋ ?ə-cwa/mw-lə-myàin ?ə-sa/

“คนมณฑลเลยพูดเพราะ คนย่างกุ้งขี้ไม้ คนเมาะละแหม่งทำอาหารอร่อย”

นอกจากนี้ วิธีด้านการทำบุญ ภาชิตล้านนาได้เตือนเรื่องการทำบุญเลี้ยงพระ อย่าให้มากเสียจนตัวเองหมดตัวเดือดร้อน การเลี้ยงพระมีแต่จะเสียเงินอย่างเดียว ต่างจากการเลี้ยงวัวควายมีแต่ได้ประโยชน์ ทั้งนี้เพราะวัวควายช่วยทำนาก่อให้เกิดรายได้

ภาชิตล้านนา

- ใครเป็นดีหื้อเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ใครฉิบหายหื้อเลี้ยงธูเลี้ยงพระ

“ถ้าอยากร่ำรวยให้เลี้ยงวัวควาย ถ้าอยากฉิบหายให้เลี้ยงพระเถร” หมายถึง การเลี้ยงวัวควายก่อให้เกิดรายได้ แต่การเลี้ยงพระหากทำงานเกินตัวอาจเสียทรัพย์จนเกือบหมดตัว

แม้สังคมพม่าจะเป็นสังคมพุทธศาสนิกชนที่เข้มแข็ง แต่ก็มีภาชิตที่แสดงให้เห็นถึงความเดือดร้อนที่มาจากพระเช่นกัน

ภาชิตพม่า

- ဘုန်းကြီးေဝ ရွာကြေ။

/phoŋ-ji eè ywà cè/

“พระมรณภาพ ยุ่งกันทั้งหมดบ้าน ทั้งนี้เพราะทุกคนต้องละทิ้งงานที่ทำอยู่ ไปช่วยงานศพพระ”

ทั้งนี้ สังคมล้านนาและพม่าต่างกล่าวถึงการส่งสิ่งที่ไม่ต้องการไปไว้ที่วัดเช่นเดียวกัน

ภาชิตล้านนา

- กกทางปล่อยวัด

“ตัดทางปล่อยวัด” คนล้านนามักนำสิ่งที่ไม่ต้องการไปปล่อยวัด เมื่อปล่อยแล้วก็ตัดขาด ไม่เกี่ยวข้องกันอีกต่อไป

ภาชิตพม่า

- မကောင်းကျောင်းပို့။

/mə kaun caun pò/

“สิ่งไม่ดี ส่งไปวัด”

วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน ภาชิตล้านนากล่าวถึงการอมเมียง การเคี้ยวหมากพลู ซึ่งไม่ต่างจากพม่า นอกจากวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากพลูแล้ว ภาชิตยังกล่าวถึงอาหารหลักของคนล้านนา คือ ข้าวเหนียว และการนึ่งข้าวเหนียวต้องมีการแช่ข้าวก่อน จึงจะทำให้นุ่มเวลาหุง ภาชิตนี้ใช้เปรียบเทียบกับผู้มีประสบการณ์ด้วย ภาชิตบางบทแสดงถึงปัญหาของสังคมล้านนาในอดีตว่าครั้งหนึ่งคนติดยาเสพติดจนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว

ภาชิตล้านนา

- บีเซหนี่กินอ๋มใส่เลี้ยงท้อง บีเซหนี่หย่นหย่องทำงาน บีเซหนี่ซื้อหมากพลูอาหารการบุญการคุณบ่มีสักข้อ เป็นหนี้สินเพราะยาฝิ่นฮ่อ ของคั้นเดิมพอบ่ค้ำ
“มิเซหนี่เพื่อกินอ๋มใส่เลี้ยงท้อง มิเซหนี่เพราะแต่งตัว มิเซหนี่เพื่อซื้อหมากพลูอาหารไม่เป็นบุญเป็นคุณสักอย่าง แต่เป็นหนี้เพราะยาฝิ่นของจีนฮ่อ ของเดิมไม่เหลือ”

แสดงถึงปัญหาของสังคมล้านนาว่าครั้งหนึ่งคนติดยาเสพติดจนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งหนี้ที่เกิดมิเซหนี่เพราะการซื้ออาหารรับประทาน เป็นหนี้ที่ไม่ก่อประโยชน์ใด ๆ

- ข้ำมน้ำหลายท่า หม่าข้าวหลายเมือง

“ข้ำมน้ำหลายท่า แช่ข้าว (เหนียว) หลายเมือง”

สะท้อนถึงอาหารหลักของคนล้านนาคือข้าวเหนียว การหุงต้องมีการแช่ข้าว ก่อน ภาชนะนี้ใช้หมายถึงผู้ที่มิประสบการณ์ผ่านอะไรมามาก

แม้ภาชนะที่นำมาศึกษา ไม่มีการกล่าวถึงหมากพลูโดยตรง แต่ก็ได้กล่าวถึงอาหารสำคัญคือแกงใบกระเจี๊ยบ ทุกครัวเรือนในพม่ามักปลูกต้นกระเจี๊ยบไว้บริเวณบ้าน คนพม่านำใบกระเจี๊ยบมาแกงเป็นอาหารรับประทานเกือบทุกมื้อ เพื่อชดเชยความเลี่ยนของอาหาร

ภาพที่ 6 สำหรับหมากพลูวัฒนธรรมล้านนาด้านอาหาร(http://antiqueclubone.blogspot.com/2012/07/blog-post_3191.html)

ภาพที่ 7 แกงใบกระเจี๊ยบ ชาวพม่าทุกครัวเรือนนิยมรับประทาน (<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=baanbaitong&month=12-04-2011&group=9&blog=51>)

ภาชนะดินเผา

- နေတော့ ပျဉ်ထောင် စားတော့ ချဉ်ပေါင်။

/nè tɔ pyin-dàun sa tɔ jin-bàun/

“อยู่บ้านปุ่ด้วยไม้กระดาน แต่กินแกงกระเจี๊ยบ”

ในสำหรับอาหารของคนพม่า แงงที่จะขาดไม่ได้ คือ แงงส้มใบกระเจียบ ทั้งนี้ เพราะอาหารพม่าค่อนข้างมัน จำเป็นต้องมีแกงรสเปรี้ยวดับความเลี่ยน ทุกครั้วเรือน จึงมักปลูกต้นกระเจียบไว้บริเวณบ้าน ชาวพม่ามีคำพูดว่า “แกงจืดใบกระเจียบ มักช่วยให้แกงไก่ถูกขอดจนถึงกันหม้อ” แม้แกงใบกระเจียบเป็นอาหารที่จะขาดไม่ได้ ในทุกครั้วเรือน แต่การรับประทานเป็นประจำทำให้ถูกตีค่าว่าไม่มีราคา ใครก็รับประทานได้ เป็นอาหารพื้น ๆ ของคนยาก การอยู่บ้านหลังใหญ่ไปด้วยไม้กระดาน แผ่นโตซึ่งแสดงถึงฐานะ แต่รับประทานแกงกระเจียบจึงเป็นสิ่งที่ไม่คู่ควรกัน

ในด้านความบันเทิง หลังจากการทำงานหนักในแต่ละวันเสร็จสิ้นแล้ว หากตรงกับช่วงที่วัดสร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุเสร็จ ก็จะจัดงานฉลอง มีการแสดงต่าง ๆ จึงเป็นโอกาสที่คนล้านนาหรือพม่าได้เข้าร่วมชมเพื่อความบันเทิงใจ ได้ผ่อนคลายจากภารกิจประจำวัน การแสดงที่คนล้านนานิยมคือการขับจ้อยขอ

รูปที่ 8 การขับจ้อยขอของชาวล้านนา
(<https://www.gotoknow.org/posts/560739>)

ภาษิตล้านนา

- ช่างซอซี้ขอ ช่างหมอซี้อู้

“ช่างซอซี้ขอ หมอยาซี้คู้” หมายถึง ศิลปินพื้นบ้านล้านนาซึ่งเป็นที่ขึ้นขอบสมัยก่อน คือช่างซอ ลักษณะของช่างซอมักช่างขออาจเป็นการขอค่าตอบแทน ส่วนหมอยาซึ่งมีหน้าที่ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของคนล้านนานั้นก็มักอวดอ้างถึงความเก่งกาจของตน

ด้านการแสดงของพม่าที่นิยมกัน คือ ”ซัด - ปแว” หรือลิเกพม่า และ “โย่ว - เต” หรือหุ่นซึก การแสดงดังกล่าวถือเป็นสิ่งบันเทิงใจที่ผู้คนชื่นชอบมาก

รูปที่ 9 การแสดง “โย่ว - เต” หรือหุ่นซึกของชาวพม่า
(<http://www.megazy.com/seedetail/1/48776>)

ภาษิตพม่า

• ဇာတ်သမားလာလျှင် မှတ်သားစရာပါရမည်။ ဇာတ်သမားပြန်လျှင်
မှတ်သားစရာကျန်ရမည်။

/zá-əə-ma là hīn hmá-əa-sə-yà pà yá mi/ zá-əə-ma pyàn hīn hmá-əa-sə-yà
càn yá mi/

“นักแสดงมา คนดูจดจำ แสดงเสร็จกลับไป ก็เหลือความทรงจำไว้”

มหรสพที่คนพม่านิยมไปดู คือ การแสดงรำและร้องประกอบวงไซไว หรือวงปี่พาทย์ของพม่า ผู้แสดงซึ่งเป็นตัวเอกอาจเป็นหญิงหรือชายออกมารำสลับตลกหน้าม่านเป็นตัวตลกชาย 4 – 5 คนเรียกว่า “อะญ่อย” ส่วนการร้องโต้ตอบระหว่างนักแสดงตัวเอกชายหนึ่งคนกับนักแสดงตัวเอกหญิงอีก 4 - 5 คน เรียกว่า “ซัด - ปแว” นั้น เนื้อเรื่องที่แสดงนำมาจากชาดกซึ่งก็คือ “ซัด” ในภาษาพม่า

ด้านความเชื่อ สังคมล้านนาและพม่ามีความเชื่อในอำนาจเหนือจริง ภูติผี ความเป็นมงคล อปมงคล ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่จะรับพุทธศาสนา แม้ภายหลังคนในสองสังคมจะหันมานับถือพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็ยังเชื่อในอำนาจเหนือจริงและภูติผีอยู่ แต่ก็ได้จัดสถานภาพให้พุทธและผีไม่ซ้ำซ้อนกัน

ภาชิตล้านนา

- สากปดีหื้อข้าครก พากปดีหื้อข้าหม้อแกง

“ไม้ตีพริกไม่ควรคารก ทัพพีไม่ควรคาหม้อแกง” หมายถึง คนทางเหนือเชื่อว่าถ้าคาไม้ตีพริกไว้ในครก หรือทิ้งทัพพีคาหม้อแกงจะเป็นสิ่งอัปมงคล ทำมาค้าขายไม่เจริญ

ภาชิตพม่า

- ကရင်သားမွေး ခေါင်းမဆေးနှင့်အိုးဝဉ်ဝိုးပြီး အောင်ဆေး။

/ka-yin-əa mwe gaun mə-hse hnin/ ?o-si ti byi ?aun hse/

ลูกกะเหรี่ยงเกิด อย่าสระผม ให้ตีกังสตาลแล้วจึงสระ หมายถึง เมื่อตีความอักษรแต่ละตัวแล้วได้ความหมายที่เป็นข้อห้ามว่าวันต่อไปนี้ไม่ควรสระผม ได้แก่ วันจันทร์ พุธ พฤหัส ศุกร์ ส่วนวันที่ควรสระได้แก่ วันอาทิตย์ อังคาร และเสาร์

คำยืมรวมทั้งภาชิตโบราณของล้านนาและพม่า ได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและภูมิปัญญา ความใกล้ชิดของคนทั้งสองอาณาจักร หากมีการศึกษาเปรียบเทียบกันอย่างเป็นระบบย่อมช่วยให้เข้าใจสังคมวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนล้านนาและพม่าได้อย่างลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่การมีสัมพันธภาพที่ดี ก่อเกิดความเสมอภาค สันติภาพ และภราดรภาพ

บรรณานุกรม

ชิน เมี้ยว ชิต. 2545. **ทลากรสเรื่องเมืองพม่า**. แปลจาก Colourful Myanmar. โดย หอม

คลายานนท์. พิมพ์ครั้งแรก โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร ชั้น 8 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักรัฐมนตรี. 2514. **ตำนานพื้น
เมืองเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักกษัตริย์มนตรี.

คณะกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. 2538. **ตำนานพื้น
เมืองเชียงใหม่ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่และศูนย์ศิลป
วัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์และอยู่เคียง แซ่ไคว้. 2553. **พลังปัญญาของกวีล้านนาในวรรณกรรม
พรรณานารมณ**. รายงานการวิจัย, สนับสนุนทุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนวิจัย
(สกว.).

พระธรรมวิมลโมลี. 2538. **ตำนานเมืองเชียงแสน**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

สถาบันวิจัยสังคม. 2539. **กำบะเก่าเล่าไว้**. เอกสารวิชาการสมโภช 700 ปีเชียงใหม่ ชุด
ภูมิปัญญา ล้านนาลำดับที่ 2 . เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.

สมร เจนจิจะ. 2541. **สุภาพิตล้านนา**. เชียงใหม่: สุริวงศบุ๊คเซนเตอร์. สรวดี อ่องสกุล.
2545. **พื้นเมืองเชียงแสน: ปวิวรรต ตรวจสอบ และวิเคราะห์**. ภาค
วิชาประวัติ ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิงฆะ วรรณสัย (ถอดความ). 2522. **โคลงมั่งทรงรบเชียงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่
: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.

อุดม รุ่งเรืองศรี. 2534. **พจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด.

อุบลรัตน์ พันธุมินทร์. 2559. **คำม่าน - คำเมือง**. โครงการจัดพิมพ์ผลงานวิชาการ ศูนย์
เมียนมาร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เล่มที่ 2. เชียงใหม่: ภัทระ พรีเมลส.

อุบลรัตน์ พันธุมินทร์. 2559. **มองสังคมและวัฒนธรรมเมียนมาร์ผ่านภาษิตโบราณ**.
โครงการจัดพิมพ์ผลงานวิชาการ ศูนย์เมียนมาร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เล่มที่ 1
เชียงใหม่: ภัทระ พรีเมลส.

ฮันส์ เพนซ์ และคณะ. 2547. **ประวัติศาสตร์ล้านนาฉบับย่อ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ศิริรัฐ
ทองใหญ่ ณ อยุธยา (แปล). เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ซิลค์เวย์มเชียงใหม่.

Lu Zoe (San Lwin). 1996. **Myanmar Proverbs**. First edition. Thailand: AVA
publishing House.

Myanmar-English Dictionary. 1993. Third edition. Yangon: Department
of the Language Commission Ministry of Education Union of Myanmar.

မြန်မာဆိုရိုးစကား။ ၁၉၉၆။ ပထမကြိမ်၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
အစိုးရ ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာန မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ရန်ကုန်၊
တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်တွင်။

လှသမိန်။ ၂၀၀၅။ **မြန်မာစကားပုံ အဓိပ္ပါယ်နှင့်သုံးနည်း**၊ ဒုတိယ ကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊
ပတ္တမြား မောက်စာပေ။

*The 70th anniversary of diplomatic relations between
Thailand – Myanmar
April 23-24, 2018*

*Myanmar – Lanna Thai Songkran Festival: Tradition, Belief
and Meaning*

YAMIN SHWESIN HTAIK*

SOE SOE**

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းတွင် မြန်မာ-လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်အကြောင်းကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဤသို့လေ့လာရာတွင် မြန်မာ-လန်းနားထိုင်း၏ အဓိပ္ပာယ်၊ ဓလေ့ထုံးစံများနှင့် ယုံကြည်မှုကိုအလေ့လာခံအဖြစ်သတ်မှတ်လေ့လာထားပါသည်။ သင်္ကြန်၏အနှစ်သာရကို သိရှိစေရန် ယဉ်ကျေးမှုရှုထောင့်မှ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ မြန်မာနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ပြုလုပ်လေ့ရှိသော သင်္ကြန်ပွဲမှ ဓလေ့များသည် အများအားဖြင့် တူညီမှုရှိသည်။ ကွဲပြားမှုလည်းရှိသည်။ မတူညီသည်များလည်းရှိသည်။ မည်သို့ပင် ကွဲပြားသော်လည်း ယုံကြည်မှုသဘောတရား တူညီမှုရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။ တူညီခြင်းအကြောင်းမှာ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ကိုးကွယ်မှုရှိခြင်း၊ နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံမှုရှိခြင်း၊ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်ဟု ယူဆရပါသည်။

Absteact

This paper is a study on comparison between the traditional celebration of Thingyan in Myanmar and Songkran in Thailand. To spotlight on the essence of this culture, the approach is based on the belief and civilization of both sides. The tradition of celebrating Thingyan Festivals in Myanmar and Thailand are mostly the same but they also have differences in some aspects. Despite some differences, it is found that they also have something in common, especially in their belief of Theravada Buddhism and being neighbouring countries with close relationships.

* ဤကထိက၊ မြန်မာဘာသာဌာန၊ ချင်းမိုင်တက္ကသိုလ်၊ ထိုင်းနိုင်ငံ။
** ဤကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်။

ဆွန်ကရန်ပွဲတော် မြန်မာ-လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်၏ အ^၅ ပွယ်၊ ထုံးတမ်းစဉ်လာနှင့်ယုံကြည်မှု

ယမင်းရွှေစင်ထိုက်
စိုးစိုး

ရှုချက်

သင်္ကြန်ပွဲ နှစ်ကူးခြင်းခလေးသည် နှစ်ဟောင်းမှ နှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့် အချိန်တွင် ပြုလုပ် ကြသည့် အလေ့အကျင့် ဖြစ်သည်။ သင်္ကြန်နှင့်အတူ အစဉ်ပြောင်းလဲတိုးတက်နေသည်များထဲတွင် ယဉ်ကျေးမှု ခလေးလည်းပါဝင်သည်။ ယဉ်ကျေးမှုသည် လူမျိုးတိုင်း၊ နိုင်ငံတိုင်း၏ သိမ်မွေ့နက်နဲသော အမှုအကျင့်နှင့် ခလေးထုံးစံများကို ပေါ်လွင်စေသည်။ ဤစာတမ်းတွင် သင်္ကြန်၏ အနှစ်သာရကို သိရှိစေရန် ပြုလုပ်ကြသည့် ခလေးများ၊ မှတ်သားသင့်သော ရှောင်ကြဉ်ဖွယ်များ၊ ထိန်းသိမ်းရမည့် ယဉ်ကျေးမှုများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြ ထားပါသည်။ ထိုအချက်များသည် နိုင်ငံနှင့်လူမျိုးအတွက် အကျိုးရှိစေမည့် ခလေးနှင့် ယုံကြည်မှုများ ဖြစ်သောကြောင့် ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းသင့်ကြောင်း လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

သုတေသနနယ်ပယ်များ

မြန်မာ-ထိုင်းနှစ်နိုင်ငံ၏ ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်သော သင်္ကြန်အကြောင်းကို သုတေသနနယ်ပယ်အဖြစ်သတ်မှတ် ကာ ယဉ်ကျေးမှုဆက်စပ်နေသော မြန်မာနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် လိုက်နာကျင့်သုံးကြသည့် ခလေးများကို နှိုင်းယှဉ်သည့်အနေဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

ဆွန်ကရန်ပွဲတော် မြန်မာ-လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်၏ အဓိပ္ပာယ်

မြန်မာသင်္ကြန်

သင်္ကြန် ။ သင်းဂျန်၊ သုဂျန် ။ န - ၁၊ သက္ကတဘာသာစကား နှစ်ဟောင်းမှနှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့် ကာလ ။ ၂၊ ရေပက်ဖြန်းသည့်နှစ်သစ်ကူးပွဲတော် ။ ၂၊ သင်္ကြန်

။ ဟု မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထား သည်။ သင်္ကြန်ဆိုသည်မှာ (၁) မြန်မာ့ဆယ့်နှစ်လတွင် နှစ်ဟောင်းမှ နှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့်သမယ၊ တန်ခူးလ (သို့မဟုတ်) (၂)နှစ်သစ်ကူးရေဖျန်းပွဲဟု မြန်မာအဘိဓာန်အကျဉ်းချုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ သင်္ကြန်ကူးပြောင်းခြင်းမှ သင်္ကြန်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုမှသင်္ကြန်နှစ် ကူးပွဲဖြစ်ကြောင်းကို ပါဠိသင်္ကြန်မာ ဝေါဟာရအဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထို့ကြောင့် သင်္ကြန်ဆိုသည်မှာ နှစ်ဟောင်းမှနှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့်ကာလတွင် ရေပက်ဖျန်းသည့် နှစ်ကူးပွဲဟုအဓပ္ပာယ်ရပါသည်။

လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်

ဆွန်ကရန်ပွဲတော်ဟူသည်ထိုင်းနိုင်ငံ၏အကျော်ကြားဆုံးပွဲတော်ဖြစ်ပါသည်။ ဆွန်ကရန် ရေသဘင် ပွဲတော်ကို နှစ်သစ်၏ပထမထိုင်းရိုးရာနှစ်ကူးပွဲ တော်အဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာပြုကွန်တွင်အရေးပါခဲ့ပါသည်။ ဆွန်ကရန်သည် သက္ကတဘာသာစကားလုံးမှ ဖြစ်လာခြင်းဖြစ်ပြီး အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ ကုန်- လွန်ခြင်း သို့မဟုတ် နီးကပ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ဆွန်ကရန်ဟူသောဝေါဟာရသည် နက္ခဏေနှင့်ဆိုင်သောကျမ်းမ ၂ ဆင်းသက်လားပြီး အသွင် ပြောင်းခြင်း (သို့မဟုတ်) ပြောင်းလဲမှုဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ဆွန်ကရန်ဟူသော စကားလုံးသည် သက္ကတဘာသာ- စကား ဓမ္မသန်ကွတ္တိမှ ဆင်းသက်လာသည်။ မဟာသန်ကွတိသည်အိန္ဒိယတွင် ဇန်နဝါရီလ အတွင်း နွေဦးကြိုဆိုသည့် အထိမ်းအမှတ် ဟိန္ဒူစပါးရိတ်သိမ်းပွဲ ကျင်းပသည့်ပွဲတော်အမည်ကို မွေးစား၍ သုံးထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာသင်္ကြန်နှင့် ထိုင်းဆွန်ကရန်ပွဲတော်တို့သည် သက္ကတ ဘာသာစကားမှ ဆင်းသက်လာပြီးနှစ်ဟောင်းမှနှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့်ပွဲတော်၊ ရေပက်ဖျန်းသည့် နှစ်သစ်ကူး ပွဲတော်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ မြန်မာသင်္ကြန်နှင့် လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်တို့၏သဘောသည် နှစ်ဟောင်းမှနှစ်သစ်သို့ ကူးပြောင်းသည့်ကာလတွင် ရေပက်ဖျန်းသည့် နှစ်သစ်ကူးပွဲဟူသောသဘောခြင်း တူညီမှုရှိပါသည်။ ထိုသို့တူခြင်းသည် သင်္ကြန်နှင့်ဆွန်ကရန်ဝေါဟာရတို့သည် သက္ကတဘာသာစကားမှ ဆင်းသက်လာခြင်း

နှင့် ယဉ်ကျေးမှုတူခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

လေ့ထုံးစံများ

သင်္ကြန်ပွဲရက်နှင့်ပိတ်ရက်တူညီမှု-ကွဲပြားမှု

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နှစ်သစ်ကူးသည့်သင်္ကြန်ပွဲကို ဧပြီလ ၁၃ ရက်မှ ၁၆ ရက်နေ့အထိ ကျင်းပပြီး ဧပြီလ ၁၃ရက် သင်္ကြန်ကျရက်၊ ၁၄ရက် သင်္ကြန်အကြတ်ရက်၊ ၁၅ရက် ၁၆ရက် သင်္ကြန်အတက်ရက်အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး အများပြည်သူအားလပ်ရက်ကို ဧပြီလ ၁၃ရက်မှ ၁၇ရက်အထိ ရက်ပေါင်း ၅ရက် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အတာကူးသည်ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။ “ အတာသင်္ကြန် တစ်ကြိမ် မှ နောက် တစ်ကြိမ် ကာလသည် တစ်နှစ်အပိုင်းအခြားကာလဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာမြေကြီးသည် နေမင်းကို ဗဟိုပြု၍ လှည့်လည် သွားသည့်အခါတစ်ပတ်မြောက်ကာလသည် တစ်နှစ်အပိုင်းအခြားကာလဖြစ်သည်။” မြန်မာတို့၏ နှစ်ကူးသင်္ကြန်ပွဲသည်ရှေးယခင်က မိဘဆရာသမားများနှင့် သက်ကြီးဝါကြီးများကို သနပ်ခါးနံ့သာရေများ၊ သပြေခက်များဖြင့် ကန်တော့ ကြသည့် အလေ့အထရှိခဲ့ကြသည်။” ထို့အပြင် သင်္ကြန်နေ့တွင်ရှောင်ကြဉ်အချက်(၁၀)ချက်ကိုလည်းရှေးပညာရှိတို့၏အလင်္ကာမှာလေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

“သင်္ကြန်နေ့တွင် ၊မတွေ့ဝေးစွာ၊ ရှောင်ကုန်ရာသား၊ မသာနှလုံးညှိုးချိုးစိုးရိမ်၊ မငြိမ်းပူဆွေး၊ ငိုကြွေးကုန်ထ၊ ကာမအရာ၊ မေထုနာနှင့်၊ ပါဏာသတ-
ပုတ်၊ သောက်ထုတ်သေရက်၊ မျက်ထွက်မာန၊ ပဋိဃနှင့်၊ ဇွှါသမလွတ်၊
ဆီပွတ်လိမ်းဆင်၊ သစ်ပင်ခုတ်ဖြတ်၊ သတ်ခတ်ကုန်ရှောင်၊ အရောင်းအဝယ်၊
ဤတစ်ဆယ်ကိုစ ဟုတွေ့ရပါသည်။

သင်္ကြန်အခါတွင်-

- ၁. ငိုကြွေးခြင်း၊ ပူဆွေးခြင်း။
- ၂. လိင်ဆက်ဆံခြင်း။
- ၃. သူတစ်ပါးအသက်သတ်ဖြတ်ခြင်း။
- ၄. အရက်မူးယစ်ဆေးဝါးသုံးစွဲခြင်း။
- ၅. စိတ်ဆိုးခြင်း၊ ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း။
- ၆. သွေးဖောက်သွေးထုတ်ခြင်း။
- ၇. ဆီလိမ်း၊ဆေးလိမ်းခြင်း။
- ၈. သစ်ပင်ခုတ်ဖြတ်ခြင်း၊ ထင်းခုတ်ခြင်း။
- ၉. ကုန်ပစ္စည်းဝယ်ယူသိုလှောင်ခြင်း။

၁၀. ကုန်ပစ္စည်းရောင်းချခြင်း၊ ဆိုင်ထွက်ခြင်းမပြုကြရ စသည်တို့ဖြစ်-
ပါသည်။

ရှေးအခါက “လှေထုံးစံသည် အကျိုးအကြောင်းရှိခဲ့မည်။ မည်သို့ပင်ဆိ-
ုစေ သင်္ကြန်အချိန် အခါသာမက မည်သည့်အချိန်အခါမဆိုမကောင်းသော
အပြုအမူများ၊ အပြောအဆိုများ၊အကြံအစည်များကို ရှောင်ကြဉ်ရကြောင်း
လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံတွင် နှစ်သစ်ကူးသည့်ဆွန်ကရန်ပွဲကို ဧပြီလ ၁၃ ရက်မှ ၁၅ ရက်အထိ ကျင်းပ ကြသည်။ ၂၀၁၈ခုနှစ်တွင် ထိုင်းကက်ဘီနက်ဝန်ကြီးများအဖွဲ့က နိုင်ငံသားများအတွက် မိသားစုများ ထံပြန်နိုင်ရန် ဧပြီလတွင် အများပြည်သူအားလပ်ရက်ကို ၅ရက်အဖြစ်တိုးချဲ့သောကြောင့် ဧပြီလ ၁၂ရက်မှ ၁၆ ရက်အထိ ပိတ်ရက်အဖြစ်သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။

လန်းနားနှစ်သစ်ကူး (သို့မဟုတ်) လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်ပွဲတော်ကို မြောက်ပိုင်းသားများက နှစ်၏ နောက်ဆုံးသောနေ့ရက်အဖြစ်သတ်မှတ်ကြသည်။ လန်းနားမြောက်ပိုင်းသားတို့သည် ဧပြီ ၁၃ရက်နေ့ကို စံခံလုံ့နေ့ (Sang Khan Long Day) ၊ ဧပြီ ၁၄ရက်နေ့ကို နောက်နေ့ (Nao Day) ၊ ဧပြီ ၁၅ရက်နေ့ကို ဖရာဝမ်နေ့ (Phaya Wan Day) နှင့် ဧပြီ ၁၆ရက်နေ့ကို ပခံပီနေ့ (Pak Pee Day) ဟုခေါ်ကြသည်။

<https://www.tourismthailand.org/Events-and-Festivals/Songkran-Festival-2018>
-Lanna-Songkran-Festival-9080

လ ရက်	လန်းနားအခေါ်	လုပ်ဆောင်မှုများ
ဧပြီ ၁၃ရက်	စံခံနေ (Sang Khan Long Day)	လန်းနားမြောက်ပိုင်းသားတို့သည်စယနေ့မှစပြီးမကောင်းမှုများ ကွယ်ပျောက်နိုင်စေရန် နံနက်အခါမှစ၍ ကုသိုလ်ကောင်းမှု လုပ်ကြသည်။ ထို့အပြင် တန်ခိုးကြီးသည့် ဗုရပ်ပွားတော်များကို မြို့တွင်းစီတန်းလှည့်လည်ကာ အမွှေးနံ့သာရေတို့ဖြင့် ရေသပ္ပာယ်ကြသည်။
ဧပြီ ၁၄ရက်	နွိုင်နေ (Nao Day)	ဤနေ့တွင် လိမ်လည်အလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်းများ၊ ပြစ်တင် ကဲ့ရဲ့မကောင်းပြောမှုများ မပြုလုပ်ရန် ပိတ်ပင်တားမြစ်ထားပါသည်။
ဧပြီ ၁၅ရက်	ဖရာဝမ်နေ့ (Phaya Wan Day)	နှစ်သစ်တစ်ခုအတွက်စုပေါင်းဆွမ်းလောင်းကြပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ရောက်နိုင်ရန်ရည်စူး၍ ဆွမ်းလှူကြပါသည်။
ဧပြီ ၁၆ရက်	ပကွတ်နေ့ (Pak Pee Day)	ဆရာတော်များ နှင့် လူကြီးသူမများအား ပြုထားသမျှအကုသိုလ်များကို တောင်းပန်သည့် အနေဖြင့် လက်ပေါ်တွင်ရေသွန်းလောင်းကြပါသည်။ ကုသိုလ်ကောင်းမှုများလည်း လုပ်ကြပါသည်။

<https://icstravelgroup.com/wp-content/uploads/2016/04/Songkran2016.jpg>

https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1460446204

<http://bk.asia-city.com/things-to-do-bangkok/news/massi-ve-songkran-festival-offers-so-much-more-big-wate>

အတာအိုးထိုးသည် “လှေ

မြန်မာသင်္ကြန်တွင် သင်္ကြန်အကြိုနေ့၌ အတာအိုးထိုး၍ အတာသင်္ကြန်ကို ကြိုဆိုကြပါသည်။ အတာအိုး ဟုလည်းကောင်း သင်္ကြန်အိုးဟုလည်းကောင်းခေါ်ကြသည်။ အတာအိုးကို သင်္ကြန်မကျမီ အကြိုနေ့တွင် ပြင်ဆင်ရသည်။ အတာအိုး ပြင်ဆင်ရာတွင် နေ့ခုနစ်နေ့အလိုက်ပန်းများ၊ အရွက်များ၊ အညွန့်များကို သင်္ကြန်အိုးထဲတွင် ထိုးစိုက်၍ ပြင်ဆင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုပန်းများကိုသင်္ကြန်ပန်းဟု ခေါ်သည်။ မွေးနေ့၊ မွေးနံဖြင့် တနင်္ဂနွေနေ့တွင် နံသင့်အက္ခရာသည် ‘အ’ ဖြစ်၍ အုန်း၊ အင်၊ တနင်္လာနေ့တွင် ‘က၊ခ၊ဂ၊ဃ၊င’ ဖြစ်၍ ကံ့ကော်၊ ခရေ၊ အင်္ဂါနေ့တွင် ‘စ၊ဆ၊ဇ၊ဈ၊ည’ ဖြစ်၍ ဆီး၊ ညွှဟူးနေ့တွင် ‘ယ၊ရ၊လ၊ဝ’ ဖြစ်၍ ဝါး၊ ရွက်လှ၊ ကြသပတေးနေ့တွင် ‘တ၊ထွ၊၊ခ၊န’ ဖြစ်၍ မာလကာ၊ မြေဇာ၊ ပိတောက်၊ မေမြို့၊ သောကြာနေ့တွင် ‘သ၊ဟ’ ဖြစ်၍ သပြေ၊ သီး၊ သီဟိုဠ်၊ စနေနေ့တွင် ‘တ၊ထွ၊၊ န’ ဖြစ်၍ တမာ၊ ထန်း၊ နှင်းဆီစသည်ဖြင့် နီးစပ်ရာတွင်ရှိသော နံသင့်များကိုခုနစ်မျိုး ပြည့်စေရန် ထိုးစိုက်ကြသည်။ တချို့ကလည်း အရန်သင့်ပြုလုပ်ထားသော သင်္ကြန်ပန်းစည်းများကို ဝယ်ယူထိုးစိုက်ကြသည်။ ဤ လှေသည် တောရော မြို့ပါ နေရာတိုင်းတွင် ယနေ့တိုင်ပြုလုပ်နေသည့် လှေဖြစ်ပါသည်။ ဤစလှေသည် မြန်မာသင်္ကြန်တွင်

နှစ်စဉ်ပြုလုပ်မြဲဖြစ်သည်။ မည်သည့်အချိန်မှစ၍ ပြုလုပ်ခဲ့သည်ကို မသိနိုင်သော-
 လည်း မြန်မာတို့၏ ရိုးရာဓလေ့ ထိန်းသိန်းမှုနှင့်အတူ သင်္ကြန်၏ အမှတ်အသား
 တစ်ခုဟု လေးစားဖွယ်မှတ်ယူနိုင်ပေသည်။

<http://www.luckymyanmar.com/archives/2133>

ဂြိုဟ်သင့်နံသင့်ကောက်ယူပုံဇယား

ဂြိုဟ်(သို့)နေ့သား	နံသင့်အက္ခရာ	ဂဏန်းအမှတ်	နံသင့်အတာပန်း ကောက်ယူပုံ
တနင်္ဂနွေ	အ	၁	အုန်း၊ အင်
တနင်္လာ	က၊ ခ၊ ဂ၊ ဃ၊ င	၂	ကံ့ကော်၊ ခရေ
အင်္ဂ	စ၊ ဆ၊ ဇ၊ ဈ၊ ည	၃	ဆီး
ဗုဟူး	ယ၊ ရ၊ လ၊	၄	ဝါး၊ ရွက်လှ
ကြာသပတေး	ပါ၊ ဖ၊ ဗ၊ ဘ၊ မ	၅	မာလကာ၊ မြေ၊ ပိတောက်၊ မေမြိ
သောကြာ	သ၊ ဟ	၆	သပြေ၊ သီး၊ သီဟိုဠ်
စနေ	တ၊ ထ၊ ဒ၊ ဓ၊ န	၇	

<https://juniorwin-english.blogspot.com/2015/04/burmese-days-and-flowers-2.html>

ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အတာအိုးထိုးသည့် စလေ့ကိုမတွေ့ရပေ။ သိ-
 သော် သင်္ကြန်ကြိုသည့်အနေဖြင့် ပေါက်ပေါက်ပန်း၊ ဝါးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသော
 ဝန်းတို့အပြင် စက္ကူကြိုညှပ်ထားသည့်တံခွန်များ ထိုးစိုက်၍ ဘုရားတွင်ပူဇော်
 ထားသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ မြန်မာနှင့်ထိုင်းသည် စလေ့မတူသော-
 လည်း သင်္ကြန်၏ သင်္ကေတရှိပုံခြင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုစလေ့ကို ထိန်းသိမ်းပုံခြင်း
 တူသည်ဟုဆိုရပေမည်။

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1769535839804089&set=rp.100000212340744&type=3&theater>
<https://creativemarket.com/OSABEE/2348283-Songkran-Festival-background>

ကုသိုလ်ကောင်းမှုပြုလုပ်သည့်ခလေး

မြန်မာနှစ်ကူးပြီး နှစ်ဆန်းတစ်ရက်နေ့တွင် တရားပွဲများ၊ ပရိတ်ရွတ်ပွဲများ ပြုလုပ်ခြင်း၊ သက်ကြီးဝါကြီးများကို ကန်တော့သည့်ပွဲများ၊ ကုသိုလ်ကောင်းမှုပြုလုပ်ခြင်းများ၊ အသက်လွတ်ပွဲများ၊ ခေါင်းလျှော်ခြင်းများ ပြုလုပ်ကြသည်။ ဘုရားများတွင်အများပြည်သူ၊ အိမ်တွင်မိသားစု၊ ရုံးဌာနများတွင် ဝန်ထမ်းများစုပေါင်း၍ နှစ်သစ်အလှူများကိုပြုလုပ်လေ့ရှိကြသည်။ တရားပွဲများကိုတရားဟောစမ္မကထိက ရဟန်းတော်များကိုပင့်ဖိတ်၍ ပြုလုပ်ကြသည်။

ပရိတ်ရွတ်ပွဲများကို ညနေဘက်တွင် မိမိတို့နီးစပ်ရာ ဘုန်းကြီးကျောင်းမှ သံဃာတော်များကို ပင့်ဖိတ်၍ သံဃာတော်များက ရွတ်ဖတ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ရွတ်ဖတ်ပွဲတွင် ပရိတ်ပန်း၊ ပရိတ်ရေ၊ ပရိတ်ကြိုး၊ ပရိတ်သဲ၊ ပရိတ်ဆန်များကို သံဃာတော်များ ရှေ့မှောက်တွင်ထား၍ သံဃာတော်များမှ အန္တရာယ်ကင်းပရိတ်များရွတ်ဖတ်ပေးကြသည်။ ထိုနောက် ပရိတ်ပန်း၊ ပရိတ်ရေ၊ ပရိတ်ကြိုး၊ ပရိတ်သဲ၊ ပရိတ်ဆန်များကို အိမ်တွင်း၊ အိမ်ဝင်း အတွင်းတွင် ချည်နှောင်ထားခြင်း ပက်ဖြန်းခြင်းများပြုလုပ်ကြ သည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းသည် တစ်နှစ်ပတ်လုံး ကိုယ်ကျန်းမာစိတ်ချမ်းသာပြီး အိမ်တွင်း၊ အိမ်ဝင်း အတွင်းတွင် မြင်အပ်၊မမြင်အပ်သော ဘေးအန္တရာယ် များမှကင်းဝေးစေရန်ပြုလုပ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း ပရိတ်ရွတ်ပွဲများရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။ နှစ်ကူးဆုတောင်းခြင်းနှင့် ပရိတ်ရွတ်ပွဲများကို ဘုန်းကြီးကျောင်းများတွင်ပြုလုပ်ကြသည်။ ရဟန်းတော်များကဦးဆောင်၍ ရွတ်ကြပြီး လူအများကလည်းရွတ်ဖတ်ကြဆုတောင်းအမျှဝေကြကြောင်းသိရပါသည်။ ထိုသို့ရွတ်ဖတ်ဆုတောင်းခြင်း သည် ကံကောင်းစေရန်၊ ဘေးအန္တရာယ်ကင်းစေရန်၊ စီးပွားတိုးတက်အောင်မြင်စေရန်၊ ကျန်းမာစေရန် ရည်ရွယ်၍ ဆုတောင်းရွတ်ဖတ်ကြခြင်းဖြစ်ကြောင်းသိရပါသည်။ မြန်မာနှင့်ထိုင်းတို့၏ နှစ်ကူးပရိတ်ရွတ်ဖတ်ပွဲခြင်းမှာ မတူညီသော်လည်း ဘုရားတရားတော်များကို ရွတ်ဖတ်ခြင်းလည်းတူသည်။ ရည်ရွယ်ချက်လည်း တူညီမှုရှိသည်ဟုယူဆမိပါသည်။

စဉ်		မြန်မာ	လန်းနား	တွေ့ရှိချက်
1	ပရိတ်ရွတ်ခြင်း	 https://scontent.fcnx1-1.fna.fbcdn.net/v/t1.0-1	 https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQQBz35_h_Q_LArutXy2OZ_IWYMs6srbsgd18XQniOFu-3g5eKvMA	မန်မာနှင့်ထိုင်းတို့၏ နှစ်ကူးပရိတ်ရွတ်ဖတ်ပုံခြင်းတူညီ၊ ပြုလုပ်မှုတူညီ

ထို့အပြင်မြန်မာနှစ်ဆန်းတစ်ရက်နေ့တွင် ငယ်သူတို့က သက်ကြီးဝါကြီးများကို ကန်တော့ကြသည်။ တရော်ကင်ပွန်းဖြင့်ခေါင်းလျှော်ပေးခြင်း၊ မြေသည်းလက်သည်းလှီးပေးခြင်း၊ ရေချိုးပေးခြင်း၊ ရေခပ်ပေးခြင်း များပြုလုပ်၍လည်းကုသိုလ်ယူကြသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း သက်ကြီးဝါကြီးများ၊ မိဘ၊ ဆရာများကို ကန်တော့ကြသည်။ သက်ကြီးဝါကြီးများက ကင်ပွန်းရေနှင့် ဦးခေါင်းကိုသပ်၍ ပေးကြသည်။ ပြုလုပ်ပုံပုံ ဇလေမတူသော်လည်း ကုသိုလ်ယူကြသည့်စလေနှင့် လူကြီးကလေးငယ်များကို ကံကောင်းစေခြင်း၊ အပြစ်များကင်းစေခြင်း၊ ရိုးရာဇလေကိုထိန်းသိမ်းစေလိုခြင်းစသည့်စလေများ တူညီကြောင်းတွေ့ရသည်။

စဉ်		မြန်မာ	လန်းနား	တွေ့ရှိချက်
1	ကန်တော့ခြင်း ၊ ကင်ပွန်းရေသုံးခြင်း	 ကင်ပွန်းရေသုံးခြင်း	 ကင်ပွန်းရေသုံးခြင်း https://encrypted-tbn0.gstatic.com/	ကံကောင်းစေခြင်း၊ အပြစ်များကင်းစေခြင်း၊ ရိုးရာဇလေကိုထိန်းသိမ်းစေလိုခြင်းစသည့် ဇလေများတူညီသည်။

မြန်မာနှစ်ဆန်းတစ်ရက်နေ့တွင် မြန်မာလူမျိုးများသည် ဘုရားပုထိုးများကို ရေသပ္ပာယ်ကြသည်။ တိရစ္ဆာန်များကို ဘေးမဲ့လွတ်ကြသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း ဘုရားပုထိုးများကို ရေသပ္ပာယ်ကြသည်။ တိရစ္ဆာန်များကို ဘေးမဲ့လွတ်ကြသည်။ ထူးခြားသည်မှာ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ဘုရားပုထိုးများကို ရေသပ္ပာယ် ရာတွင် ကင်ပွန်းရေဖြင့် သပ္ပာယ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။

စဉ်		မြန်မာ	လန်းနား	တွေ့ရှိချက်
1	ဘုရားပုထိုးများတွင် ရေသပ္ပာယ်ခြင်း ဘုရားပုထိုးများတွင် ရေသပ္ပာယ်ခြင်း ခြေသည်း လက်သည်း လှီးပေးခြင်း။ ကင်ပွန်းရေသုံးခြင်း	 <p>ရေသပ္ပာယ်ခြင်း https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tb</p>	 <p>ရေသပ္ပာယ်ခြင်း https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=xtbn:ANd9GcRbxBJAJT-UZPbpR4p0ZZXXcrzKD-3vaAWAM9sk4A83PRV/-1VoYul</p>	မြန်မာည် အများအားဖြင့် ရိုးရိုးရေဖြင့်သာ ရေသပ္ပာယ်လေ့ရှိသည်။ လန်းနားထိုင်း သင်္ကြန်တွင် ကင်ပွန်းရေဖြင့် ရေသပ္ပာယ်လေ့ရှိသည်။
2	တိရစ္ဆာန်များကို ဘေးမဲ့လွတ်ခြင်း	 <p>ငါးလွတ်ခြင်း https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcS-xLXloOOs-cETCNV_4mDi2mPPbgTjH5ft-tyw9OTLJhBjCMN6z6</p>	 <p>ငါးလွတ်ခြင်း</p>	အချိန်မရွေး၊ လွတ်လေ့ရှိသည်။

သီလစောင့်ထိန်းသည့်ခလေ့

မြန်မာတို့သည် အိမ်တွင်လည်းကောင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသို့ သွား၍လည်းကောင်း သီတင်း သီလဆောက်တည်ကြသည်။ သီတင်းသည် ဥပုသ်၊ အကျင့် သီလဖြစ်သည်။ သီလသည် ငါးပါး၊ ရှစ်ပါး၊ ဆယ်ပါး

စသောစောင့်ထိန်းအပ်သောကျင့်ဝတ်။ဟပါ၊သီလ ‘ ဖြစ်သည်ဟု မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထား သည်။ သင်္ကြန်ရက်အတွင်းတွင် များသောအားဖြင့် ရှစ်ပါးသီလကိုစောင့် ထိန်းတတ်ကြသည်။ ရှစ်ပါးသီလ မဆောက်တည်နိုင်သူများသည် တတ်နိုင်- သမျှ ငါးပါးသီလကို စောင့်ထိန်းကြသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း သီလဆောက်တည် ကြကြောင်းသိရှိရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ နှစ်ကူးသည့်ပွဲတွင် ကိုယ်ကျင့်သီလကို အတ- တ်နိုင်ဆုံး ထိန်းသိမ်းသည့်ဓလေ့ခြင်းလည်း တူည- ဝ်ပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဘုရားများတွင် နှစ်အလိုက် အရုပ်များပါသည့်တံခွန်များ၊ ဂြိုဟ်သက်အလိုက် ဖယောင်းတိုင်များ၊ ညောင်ရွက်များ၊ ညောင်ထောက်ခြင်း အတွက်တုတ်နှင့်ပဝါများ၊ သင်္ကန်းများ၊ ပန်းဆီမီး အမွှေးတိုင်များ စသည်တို့ကိုလည်း လျှိုန်းကြသည်။

စဉ်		မြန်မာ	လမ်းနား	တွေ့ရှိချက်
1	နှစ်အလိုက်အရုပ်များ ပါသည့် တံခွန်များ	 <p>တံခွန်များ https://scontent.fcnx1-1.fna.fbcdn.net</p>	 <p>တံခွန်များ</p>	မြန်မာတို့သည်အချိန်မရွေး၊ နေရာမရွေးလှူလေ့ရှိသည်။ ဘုရားအနေကဇာတင်ရာ တွင်လည်းသုံးသည်။
2	ပန်း၊ဆီမီး၊ အမွှေးတိုင်များ၊ ဖယောင်းတိုင်များ၊ ညောင်ရွက်များ၊ သင်္ကန်းလှူခြင်း၊	 <p>ဆီမီး၊</p>	 <p>ဖယောင်းတိုင်များ၊</p>	မန်မာတို့သည်အချိန်မရွေး၊ နေရာမရွေးလှူလေ့ရှိသည်။ ပညာဉာဏ်ထွန်းလင်းသည်၊ ဂုဏ်သတင်းကျော်ဇောသည် ဟုယုံကြည်ကြသည်။

စဉ်		မြန်မာ	လန်းနား	တွေ့ရှိချက်
3	ညောင်ထောက်ခြင်း	 <p>https://scontent.cdninstagram.com/vp/b4821b118b205a6339f8c5da624fc90/5B31413C/t51.2885-15/s320x320/e35/26187122_2072458664</p>	 <p>ညောင်ထောက်ရန် ပဝါ၊တုတ</p>	<p>မြန်မာကကံမြင့်ရန်၊ သာသနာတည်တံ့ရန်၊ ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ လန်းနားတွင် သာသနာတည်တံ့ရန်။</p>

သံပုံစေတီတည်သောခလေး

သံပုံစေတီတည်သည့်အလေ့အထကို မြန်မာနှင့် လန်းနားထိုင်းတို့တွင် တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာတို့သည် ၁၂လရာသီပွဲတော်များအနက် သံပုံစေတီပွဲတော်ကို တပေါင်းလတွင်ကျင်းပလေ့ရှိပါသည်။ ယခုအချိန်တွင် သံပုံစေတီပူဇော်သောခလေးကို မန္တလေးမြို့၊ ရခိုင်ပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်နှင့် သံသောင် ရှိရာ ဣသအချို့တို့၌ ရှေးမူမပျက်ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းကာ နှစ်စဉ်ကျင်းပကြကြောင်း တွေ့ရသည်။ သံပုံစေတီပွဲတော်ကို နှစ်စဉ်တပေါင်းလပြည့်နေ့တွင်ကျင်းပလေ့ရှိရပါသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ သက်တော် ထင်ရှား ဘုရားရှင်အား မျက်ဝါးထင်ထင် မဖူးမြင်ရသော်လည်း ဘုရားရှင်ကိုယ်စား သံပုံစေတီကို အာရုံပြု၍ ပူဇော်ကာကုသိုလ်ယူကြခြင်းဖြစ်သည်။

သို့ရာတွင် မန္တလေးမြို့ပေါ်တွင်ထင်ရှားသော သံပုံစေတီလေးဆူကို တွေ့ရသည်။ မင်းသားစုရပ် သံပုံစေတီ၊ ရဟိုင်းမုန့်တီစုရပ်သံပုံစေတီ၊ ဓားတန်းရပ်သံပုံစေတီ၊ ပုလဲငွေရောင်ရပ်သံပုံစေတီတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းစေတီတော်(၄)ဆူတွင် ဓားတန်းရပ်သံပုံစေတီနှင့် ပုလဲငွေရောင်သံပုံစေတီတို့သည် အုတ်မြစ်တို့ဖြင့် အခိုင်အမာရှိသောစေတီများဖြစ်ပါသည်။ ရှေးပြောစကားများအရ စေတီတော်များရှိသောနေရာ များသည် ယခင်ယိုးယားမင်းသားများနေထိုင်ရာ

အကြည်တော်မင်းဝင်းဟူ၍သိရပါသည်။

သဲပုံစေတီ တည်ရာတွင်လည်း သဲများစုပုံရာတွင် ဖျာ၊ ယိုင်များ ခွေပတ-
၍ လုပ်သောဓလေ့နှင့် ပူဇော်ပုံ၊ ငှက်ပျောခိုင်ကို ထောက်သုံးချောင်းထောက်ပြီး
ထက်ခွ၌တင်လှူပုံ၊ ပူဇော်ရာတွင် ရဟန်းတော် ၃၂ ပါးနှင့် ဘုရားအတွက် ပွဲ ၁
ပွဲထားကာ စုစုပေါင်း ၃၃ပါးကိုပူဇော်ကြောင်း ကွဲပြားခြားနားမှုများကို တွေ့ရသည်။
သဲပုံစေတီတည်ရာတွင်လည်း မင်းသားစုရပ်တွင် နှစ်စဉ် တန်ခူးလနှစ်ဆန်း(၁)ရက်၌
ပြုလုပ်သည်။ ရဟိုင်းမုန့်တီစုရပ်တွင် နှစ်စဉ် ကဆုန်လဆန်း(၁၃)ရက်နေ့၌
စေတီတည်၍ (၁၄)ရက်နေ့တွင် ပွဲသဘင်ကျင်းပကြသည်။ (၁၅)ရက်နေ့တွင်
အနေကဇာတင်ပြီး ရဟန်း သံဃာတော် များကိုလည်း ဆွမ်းလောင်းလှူကြသည်။
မန္တလေးမြို့၊ မဟာအောင်မြေမြို့နယ်၊ ရတနာဘုမ္မိ အနောက် အကွက်၅၃၄/၅၃၅
မုန့်တီစုရပ်ကွက်အတွင်းတွင် မဟာဝါဠုက သဲပုံစေတီဘုရားပွဲကို ရှေးနှစ်ပေါင်း
၂၀၀ ကျော်ကတည်းက နှစ်စဉ် ကျင်းပပြုလုပ်လာခဲ့ရာ ၂၀၁၇ခုနှစ်၊ ကဆုန်လဆန်း
၁၃ရက်နေ့တွင် ၂၃၃ကြိမ်မြောက် ရှိခဲ့ပြီ ဖြစ်ကြောင်းသိရသည်။ သဲပုံစေတီပြုလုပ်-
ပုံအဆင့်ဆင့်ကို အောက်တွင်ဖော်ပြ ထားသော ဧရာဝတီသတင်း (မြန်မာသတင်း)
တွင်ပါရှိသည့်ပုံများကိုကြည့်၍ သိနိုင်ပါသည်။

ရဟိုင်းတွင်သဲပုံစေတီတည်ပုံ

မင်းသား စုရပ်သံပုံစေတီ ၂၀၁၈ခုနှစ် တန်ခူးလနှစ်ဆန်း(၁)ရက်နေ့ ကပြုလုပ်ပူဇော်ထားသောပုံ

By: Mandalay MUFL teacher (Thai)

လန်းနားထိုင်းတွင်လည်း နှစ်စဉ်နှစ်ဆန်း(၁)ရက်နေ့တွင် ထိုင်းနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ လန်းနားထိုင်း တို့သည် ဘုရားစေတီများ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသို့ သွားလာချိန်၌ ခြေထောက်တွင် ကပ်ပါခဲ့သော သဲမှုန့်များကို အစားပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် လူတိုင်းသည်ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းသို့ သဲလက်တစ်ဆုပ်စီ သယ်ယူလာရပါသည်။ ယင်းသဲများကိုစုပုံပြီး သဲပုံစေတီတည်သည်ဟု ထိုင်းနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ လန်းနားထိုင်းလူမျိုး သက်ကြီးရွယ်အိုများမှတစ်ဆင့် သိရှိရပါသည်။

လန်းနားထိုင်းတို့သည် ယနေ့အချိန်တွင် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းဝင်း၊ ဘုရားဝင်းအတွင်းတွင် သဲပုံစေတီတော်များအဆင်သင့် ရှိနေပါသည်။ အချို့ဘုရားများ၊ ဘုန်းကြီးဝင်းများ၌ သဲပုံစေတီတည်နိုင်ရန် သဲများထည့်၍ထားသောသဲပုံးများကို အလှူငွေထည့်ပြီးယူနိုင်ပါသည်။ ဘုရားစေတီ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းနှင့် သံဃာတော်များကို ပြန်လည်စောင့်ရှောက်နိုင်စေရန်အတွက် သဲပုံစေတီများကို တည်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ပြည်သူများသည် တစ်နှစ်ပတ်လုံးဘုရားနှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများသို့သွားရာ သဲများသည် ခြေထောက်တွင် ကပ်ပါသွားကြသည်။ ထိုသဲများကို ပြန်ထားသည့်အနေဖြင့် ဘုရားစေတီနှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများသို့ သဲများက ပြည်လည်ပို့ဆောင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သဲပုံစေတီတွင် ရောင်စုံစက္ကူဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော တံခွန်များ၊ ကုက္ကားများကို စိုက်ထူ၍လည်းကောင်း၊

ချိတ်ဆွဲ၍ လည်းကောင်း လျှိုချိန်းကြသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် သာသနာတော် အခွန်ရှည်စေရန်နှင့် နှစ်သစ်ကိုကြိုဆိုသည့်အနေဖြင့် ကောင်းမှု ကုသိုလ်ပြုကြခြင်းဖြစ်သည်။ ကောင်းမှုပြုချိန်တွင်လည်း တည်ငြိမ်အေးချမ်းစွာ ပြုလေ့ရှိကြသည်။ ထိုကာလတွင် ကြမ်းတမ်းသောအမူအကျင့်၊ မင်းမဲ့စရိုက် ဆန်သော အပြုအမူများကိုလည်း ရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ သာသနာအခွန်ရှည်စေရန်၊ တိုင်းပြည် အေးချမ်းစေရန် သံပုံစေတီ၊ တံခွန်၊ ကုက္ကား စသည်ဖြင့် ကုသိုလ်ကောင်းမှုများပြုကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် သံပုံစေတီတည်သောခေလေသည် မြန်မာနှင့်လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန် တွင် ပြုလုပ်ချိန် မတူညီသကဲ့သို့ ရည်ရွယ်ချက်လည်း အနည်းငယ်ကွဲပြားပါသည်။ သို့သော်ကောင်းမှုပြုခြင်းဟူသော ဗုဒ္ဓကိုပူဇော်ခြင်းအနှစ်သာရတူသည်ဟုဆိုရပေမည်။

အစားအသောက်ပြုလုပ်သည့်ခေလေ

မြန်မာနှစ်ကူးသင်္ကြန်တွင် အဓိကအစားအစာသည် မုန့်လက်ဆောင်း၊ ရွှေရင်အေး မုန့်လုံးရေ ပေါ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ မုန့်လက်ဆောင်းကို မုန့်လုပ်ဆောင်းဟုလည်းခေါ်သည်။ မုန့်လက်ဆောင်းသည်

ယိုးဒယားစကားမှဆင်းသက်လာသည်။ လုပ်ဆောင်းသည် ကြမ်းပေါက်မှ ကျွဲကျလာသောမုန့်၊ ဆန်ကာတိုက်မုန့်ဟုခေါ်သည်။ မုန့်လက်ဆောင်းကို ထန်းလျက်နှင့်တွဲ၍လည်းကောင်း၊ သကြားဖြင့် လည်းကောင်း စားနိုင်သည်။

မုန့်လက်ဆောင်း

http://i1.wp.com/getacookrecipe.files.wordpress.com/2010/04/mote_latt_song10.jpg?resize=400%2C354

ရွှေရင်အေးသည် မုန့်လက်ဆောင်းကို သကြား၊ အုန်းနို့၊ နွားနို့၊ သာကူ၊ ကျောက်ကျော၊ ပေါင်မုန့်၊ ကောက်ညှင်း တို့နှင့်တွဲကာ ရွှေရင်အေးအဖြစ်စားသုံးလာကြသည်။ ရွှေရင်အေးကို ပူပြင်းသော နွေရာသီတွင် စားသုံးခြင်းဖြင့်ရင်အေးစေသည်ဟုယူဆသည်။

ရွှေရင်အေး

<https://www.foodindustrydirectory.com.mm/articles/item/688-thingyan-snack-shweyinaye.htmlhttp://guysfrommawlamyine.blogspot.com/2009/03/>

မုန့်လုံးရေပေါ်သည်လည်း သကြံနီပွဲ၏ ရိုးရာမုန့်ဖြစ်သည်။ ကောက်ညှင်းမုန့်ညက်လုံးတွင် ထန်းလျက်၊ သကြားစသည် ဌာပနာထားသော ကောက်ညှင်းမုန့်ညက်လုံးများကို ပြုတ်ထားသည့် မုန့်တစ်မျိုးဖြစ်သည်။ အုန်းသီးခြစ်များဖြူး၍ စားကြသည်။ ကောက်ညှင်းလုံးကို ရေနှင့်ပြုတ်ရာတွင် ကောက်ညှင်းကျက်ပါက ရေပေါ်သို့ပေါ်လာသောကြောင့် မုန့်လုံးရေပေါ်ဟုခေါ်သည်။ ကပ်ကျော်မုန့် ဟုလည်းခေါ်ကြသည်။ ကျန်းမာရေးမကောင်းပဲ မကြာမကြာဖျားနာနေလျှင်၊ မကောင်းမှုအဖြစ်များ၍ ကုသိုလ်ကံမကောင်းဟုယူဆကြလျှင် မုန့်လုံးရေပေါ်လုပ်ပြီး ဘုရားနှင့်သံဃာ တော်များကိုကပ်လှူခြင်း၊ အိမ်နီးနားချင်းများကိုဝေငှခြင်းများပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ကျန်းမာရေး၊ လူမှုရေးစသည့် မကောင်းမှုများကျော်လွန်ပြီး ကောင်းမှုအကျိုးများရောက်စေသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

မုန့်လုံးရေပေါ်

<https://www.eyeeem.com/u/myatchit> <http://www.wutyeeefoodhouse.com/?p=1230>

ထို့ကြောင့် မြန်မာရိုးရာသကြံနီပွဲတွင်ပြုလုပ်ကြသောမုန့်များက ဝို စတိုသာအဖြစ်အရပ်လေးမျက်နှာ မှလာသူများကို နှစ်သစ်အလှူအဖြစ် မကောင်းမှုများကင်းစင်ပြီး၊ ပျောက်ကွယ်ပြီး ကောင်းမှုအကျိုးရစေ သည်၊ ပေါ်လာနိုင်သည်ဟုယုံကြည်ကြ၊ ယူဆကြပြီးလှူကြသည်။

လန်းနားထိုင်းဆွန်ကရန် ရိုးရာအစားအစာများထဲမှာ ပိန္နဲသီးဟင်းသည် အရေးပါသော အစား အစာ တစ်မျိုးဖြစ်သည်။ လန်းနားထိုင်း မြောက်ပိုင်းလူမျိုးတို့သည် ပိန္နဲသီး၊ ဝက်ရိုး၊ ခရမ်းချဉ်သီး၊ ငရုပ်သီး၊ စပါးလင်၊ ကြက်သွန်ဖြူ၊ ကြက်သွန်နီ၊ ဆူးပုပ်ရွက်တို့ကို ရောပြီးချက်ထားသော ပိန္နဲသီးဟင်း (Kaeng Khanun) သည် နှစ်သစ်ကူးအချိန်တွင် ကံကောင်းစေရန်အတွက် စားရသော ရိုးရာအစားအစာ ဖြစ်သည်။

http://library.cmu.ac.th/ntic/en_lannafood/detail_annafood.php?id_food=16

လန်းနားထိုင်းလူမျိုးတွေအတွက် လာဘ်ကောင်းစေသည့် အစားအစာနောက်တစ်မျိုးရှိပါသေးသည်။ လာဘ်ကောင်းစေသည့်အစားအစာနောက်မျိုးက ဝက်သား ဝက်သွေးခဲ ဝက်အသည်း ဝက်နှလုံး အပြင် အခြားအစိတ်အပိုင်း စသည်တို့ကို ဓားဖြင့်တောက်တောက်စင်းပြီး ငရုပ်သီးအစပ်အနှစ်၊ ကြက်သွန်ဖြူ၊ ကြက်သွန်နီ ၊ ငရုပ်ကောင်း အမဲ အဖြူ ချင်း၊ အပြင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကိုပါရောပြီး တောက်တောက်စင်းရပါမည်။ အရသာကောင်းစေရန် ခနောအမှုန့်ကိုလိုသလောက် ထည့်သုံးရပါသည်။ ထို့အပြင် ဝက်သွေးအစိမ်းကိုပါ ထည့်၍နည်းရပါသည်။ ပြီးလျှင် ဆလတ်ရွက် ၊ နံနံပင်၊ ကြက်သွန်မိတ်၊ ပူစီနံ နှင့် ဂေါ်ဖီ ၊ သခွားကြွတ်သီး တို့ဖြင့်တွဲဖက်စားသုံးနိုင်ပါသည်။ လာဘ် (၂၆) ကို ဝက်၊ ကြက်၊ အမဲသား၊ ငါးတို့နှင့်လည်း လုပ်စားနိုင်ပါသည်။ ယင်းအစားအစာသည် လာဘ်လာဘ ကောင်းစေသည် ဟုလန်းနားထိုင်းလူမျိုးတွေကလုပ်စားကြပါသည်။

လာတ် အစိမ်းတောက်တောက်စင်း

<https://www.wongnai.com/restaurants/268339FV-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87/photos/602a9b204d0d4a1ea8151f59a447d213>

လာတ် အကျက်တောက်တောက်စင်း

<http://www.maenoi.net/shop/maenoi/default.aspx?page=pdtdetail&url=maenoi&pdtid=000030&lang=TH>

ယုံကြည်မှု မြန်မာသင်္ကြန်ပုံပြင်

ထ ထသိကြားမင်းနှင့် ဗြဟ္မာမင်းတို့သည် လူပြည်၌တစ်ပတ်လျှင် ၈ရက် ရှိခဲ့ပြီး ယခုအချိန်တွင် ၇ရက်သို့ ပြောင်းသွားပြီဖြစ်ကြောင်း ကိုပြောဆိုငြင်းခုံကြပါသည်။ ထို့နောက် ရှုံးသောကူ ခေါင်းဖြတ် ခံကြေးဟု သတ်မှတ်ကာ လူပြည်သို့ဆင်း၍ ထိုအချိန်က သီလ၊သမာဓိပြည့်စုံသည့် ရသေ့ထံတွင် အဆုံးအဖြတ် ယူရာမှ လူပြည်တွင် တနင်္ဂနွေအစ စနေအဆုံး ၇ရက်သာရှိတော့သည်ဟု လေ့လာသိရှိ ရပါသည်။ ထိုအခါ ဗြဟ္မာဦးခေါင်းပြတ်ကြီးကို မြေပေါ်၌ချထားလျှင် ၇နှစ်တိုင် ကမ္ဘာမီးလောင်မည်ဖြစ်ပြီး မိုးလည်းခေါင်မည်။ ရေတွင်ထားပါကလည်း သမ္မုရာ ၇စင်းမှ ရေများခန်းခြောက် သွားမည်ကို သိကြားမင်းက စဉ်းစားမိသောကြောင့် မြေတွင်လည်းမထား၊ ရေသို့လည်း မပို့ဘဲ နတ်သမီး ၇ယောက်ကို တစ်ဦးလျှင် တစ်နှစ်စီ ကိုင်ထားရန် တာဝန်ပေးပါသည်။ ၎င်းနတ်သမီးများသည်တစ်ဦးထံမ တစ်ဦး ဗြဟ္မာဦးခေါင်းကို ကိုင်သည့်အလွဲအပြောင်းကာလကိုသင်္ကြန်ဟုခေါ်သည်။ ထိုမှရွှေ့လျော့ဆင်းသက်ပြီး သင်္ကြန်ဖြစ်လာသည် ဟု ယုံကြည်ကြဟန်တူပါသည်။

ထို့အပြင် ရှေးယခင် မြန်မာဘုရင်များလက်ထက်ကပင် နန်းတော်ရှိဗွင်ကျမ်းပညာ ဘုရင်များသည် သင်္ကြန် အခါတော်နှင့်အညီ ဗွင်တွက်ပေးရသည်။ တိုင်းပြည်အရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး ကောင်း မကောင်း ပြုလုပ်များကိုစစ်ပေးပြီး တိုင်းပြည်အတွက် တစ်နှစ်စာဟောစာတမ်းများကို ပို့ပေးရသည်။ ထိုဟောစာတမ်းများကို ဘုရင် ကသာသနာပိုင်ဆရာတော်များအားပြသပြီး ကိုက်မကိုက်စစ်ဆေး၍ တိုင်းပြည်သို့ တစ်နှစ် တစ်ကြိမ် ထုတ်ဝေပေးရသည်။ ထိုစာကို သင်္ကြန်စာဟုခေါ်သည်။ ထိုသင်္ကြန်စာတွင် နှစ်စဉ်အလှည့်ကျပါဝင်လေ့ရှိသော နတ်သမီး ၇ပါးမှ အလှည့်ကျအပ်နှင်းသူ၊ လက်ခံသူ၊ သင်္ကြန်မင်းကို စောင့်သူစသည်ဖြင့် နေ့အလီ- က်ကို အောက်ပါဇယားတွင်ဖော်ပြပါမည်။

သင်္ကြန်က- ပူနေ့ အပ်နှင်းသူ လက်ခံသူ သင်္ကြန်မင်း စောင့်သူ			အပ်နှင်းသူ လက်ခံသူ သင်္ကြန်မင်း စောင့်သူ	လက်ခံသူ		အကျိုးဆက်
တနင်္ဂနွေနေ့	 တနင်္ဂနွေ ဂြိုဟ်မင်း	ကြာဝတ်ဆံ အဆင်းနှင့်တူသော အဝတ်တန်ဆာ ဝတ်၊ နဂါးဖီးဖြူ လက်တွင်ပြားနှင့် လွှားကို အရှေ့ မြောက်ဆောင့် မှ အနောက်သို့ဝင်	 နန္ဒီ	 ကညာဇေ	 ခံသီနတ- သမီး အဖြူ အနီ၊ အစိမ်း၊ အပြာ၊ အဝါ ငါးပါး အဆင်း အဝတ်- တန်ဆာကို ဝတ်ဆင်ထား	မိုးဦး မိုးလယ် ကေ- ဝင်း၊ မိုးနှောင်း တံ၊ မင်း ၊ သူကြွယ်၊ ကုန်သည်၊ ညွှန် ဖြစ်အံ့၊ ပြည်ရွာ မီးလောင်၊ ငတ်မွတ် ကုန်အံ့၊ များမတ် တို့
တနင်္လာနေ့	 တနင်္လာနေ့	နွားနှိုသစ်အဆင်းနှင့် တူသော အဝတ် တန်ဆာ ဝတ်၊ မြွေဖီးဖြူလက်တွင် အမောင်းနှင့် ချွန် တောင်းကို အနောက် မြေ- ဘက်မှ တောင်ကိုဝင်	 ကညာဇေဝီ	 ခံသီနတ်သမီး	 ယောရဿန တ်သမီး အဖြူ အနီ၊ အစိမ်း၊ အပြာ၊ အဝါ ငါးပါး	မိုးဦးတံ၊ မိုးလယ် မိုးနှောင်း ကောင်း၊ မိုးတစ်ဖျင်းသံရွာ၊ လူတွေနာဖျား၊ အဆိပ်ပြင်း မြေထူ၊ ဘေးဖြစ်၊ ပြည်ရွာ ဟူသမျှဖြစ်၊ ကုန်- သည် တို့ ဒဏ်သည် ပြည့်ရှင်မင်း နှိပ်- စက်အံ့၊ မင်းမိန်းမတို့ အမှုအခင်းဖြစ်များအံ့ ဘေး ခေးရှားအံ့ ။
အင်္ဂါနေ့	 အင်္ဂါနေ့	ဇင်ရှေ့နီအဆင်း နှင့် တူသော အဝတ်တန်- ဆာဝတ်၊ ဂဠုန်ဖီးဖြူလက်တွင် သံလျက်နှင့် တံစဉ် ကို မြောက်မှ	 ခံသီနတ်သမီး	 ယောရဿ နတ်- သမီး	 မမောရကညာဇေ နတ်သမီး ဖြူ အနီ၊ အစိမ်း၊ အပြာ၊ အဝါ ငါးပါးအဆင်း အဝတ်	မိုးဦးတံ၊ မိုးလယ် မိုးနှောင်း ကေ- ဝင်း၊ ကျိုင်း၊ ဝိတုန်း၊ အတောင်ပါ သတ္တဝါထူအံ့ စစ်မက်များ ပြည်သူတို့

လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်ပုံပြင်

တစ်ရွာတစ်လွှဲဆန်းဆိုသကဲ့သို့ လန်းနားထိုင်း ဆွန်ကရန်ပွဲတော်၏ နောက်ကွယ်တွင်လည်း ဗြဟ္မာနှင့် ကျမ်းစာများစွာကို ရွတ်ဆိုနိုင်သည့် ဓမ္မပါလကုမာရဟုအမည်ရှိသော ခုနစ်နှစ်အရွယ်ကလေး တစ်ယောက်တို့တွေ့ဆုံခဲ့ပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် ကလေး၏ အရည်အချင်းကို စမ်းစစ်ချင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကလေးနှင့်အလောင်းအစားလုပ်ရန် လှူပြည်သို့ဆင်းလာခဲ့ပါသည်။ ကလေးကို မေးခွန်းမေး၍ မဖြေနိုင်ပါက နောက်ထပ် မေးခွန်းခုကို ထပ်မေးမည်ဖြစ်ပြီး အခွင့်အရေးပေးမည်။ ဖြေနိုင်ပါက မိမိ၏ခေါင်းကိုဖြတ်ပေးပါမည်ဟု ပြောပါသည်။ ထို့နောက်ကလေးကို မေးခွန်း ခုခုကိုမေးပါသည်။

မေးခွန်း မှာ မနက် ၊ မွန်းတည့် နှင့် ညအခါတွင် မင်္ဂလာအရှိဆုံးနေရာသည် မည်သည့်နေရာတွင် ရှိသနည်း ဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။ ကလေးသည်ကြိုးစားအဖြေရှာသော်လည်း ၆ ရက်မြောက်သည့်တိုင်အောင် အဖြေမရ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ စိတ်ပျက်လက်ပျက်နှင့် စွန့်ပလွန်ပင်အောက်တွင်ထိုင်နေစဉ် လင်းတငှက်ဖိုနှင့် ငှက်မတို့ ပြောသည့်စကားကို ကြားပြီး အပြေးအလွှား သွားဖြေပါသည်။ အဖြေမှာ မနက်အခါ မင်္ဂလာရှိတဲ့နေရာက မျက်နှာဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မနက်တိုင်းရေနှင့် မျက်နှာသစ်ပေးရပါသည်။ မွန်းတည့်အခါတွင် မင်္ဂလာရှိခြင်းသည် ရင်ဘတ်ဖြစ်သောကြောင့် အမွှေးနံ့သာများကို ပက်ဖြန်းပေးပြီး အဝတ်ကောင်းကောင်း ဝတ်ရသည်။ ညအခါတွင် ခြေထောက်တွင် မင်္ဂလာရှိ၍ ညတိုင်းဆေးကြောသန့်စင် ပေးရပါသည်ဟု ဖြေကြားပါသည်။ ဗြဟ္မာသည် အလောင်းအစား ရှုံးသောကြောင့် သူ၏ဦးခေါင်းကို ကတိရှိသည့် အတိုင်းဖြတ်ပေးပါသည်။

ဦးခေါင်းတော်သည် လေတွင်ထားက မိုးခေါင်သည်။ ရေတွင်ရောက်က ရေများခမ်းခြောက်သည်။ မြေတွင်ကျက မီးလောင်သည်။ ထို့ကြောင့် သမီးတော် နတ်သမီး ဂုဗျာသည် ကမ္ဘာကို ကယ်တင်ရန် အတွက် သူတို့၏ဖခင်ဦးခေါင်းတော်အား တောင်ပေါ်ရှိဂူထဲတွင် အလှည့်ကျပင့်ထား

ပေးကြပါသည်။ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အပြောင်းအလဲအချိန်သည် ဆွန်ကရန်အချိန် ဖြစ်လာပါသည်။ လန်းနားထိုင်းတွင်လည်း နှစ်စဉ် အလှည့်ကျပြောင်းလဲ၍ ကိုင်သည့်နတ်သမီး၇ပါး၏ ပုံပြဇယားကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာသင်္ကြန်နှင့်လန်းနားထိုင်းသင်္ကြန်တွင် နှစ်ကူးခြင်းအကြောင်းတို့သည် အခေါ်အဝေါ်နှင့် အသွင်သာကွဲသည် ယုံကြည်မှုချင်းတူသည်ဟုဆိုရပေမည်။

ယင်းအကြောင်းအရာကို အောက်ပါဇယားတွင် လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

Sunday	Thungsa Thewi 	ညာဘက်လက် စက်(စကြာ)	ဘယ်ဘက်လက် ခရသင်း	ဂဠုန်စီး
Monday	Khorakha Thewi 	ညာဘက်လက် ဓားရှည်	ဘယ်ဘက်လက် တုတ်ချောင်းရှည်	ကျားစီး
Tuesday	Raksot Thewi 	ညာဘက်လက် လေး	ဘယ်ဘက်လက် သုံးခွမိုန်း၊ ခက်ရင်းခ	ဝက်စီး

<p>Wednes- day</p>	<p>Mantha Thewi</p> 	<p>ညာဘက်လက် ကညစ်တံ</p>	<p>ဘယ်ဘက်လက် တုတ်ချောင်းရှည်</p>	<p>မြည်းစီး</p>
<p>Thursday</p>	<p>Kirini Thewi</p> 	<p>ညာဘက်လက် လေး</p>	<p>ဘယ်ဘက်လက် ချိပ် တံစဉ်</p>	<p>ဆင်စီး</p>
<p>Friday</p>	<p>Kimitha Thewi</p> 	<p>ညာဘက်လက် ဓားရှည်</p>	<p>ဘယ်ဘက်လက် ဗျပ်စောင်း</p>	<p>ကျွဲစီး</p>
<p>Saturday</p>	<p>Mahothon Thewi</p> 	<p>ညာဘက်လက် တုတ်ချောင်းရှည်</p>	<p>ဘယ်ဘက်လက် သုံးခွမိုန်း၊ ခက်ရင်းခ</p>	<p>ရွှင်းစီး</p>

သင်္ကြန်ပန်းသင်္ကေတ

ပိတောက်ပန်းသည် မြန်မာတို့၏ သင်္ကြန်သင်္ကြန်သင်္ကြန်ပန်းဖြစ်သည်။ ပန်း၏အရောင်သည် ရွှေဝါရောင် ဖြစ်၍ ရဟန်းတော်များ၏သင်္ကန်းရောင် နှင့်တူသဖြင့်သာသနာရောင်ဝါလင်းစေပီး ငြိမ်းချမ်းသောအသွင် ဆောင်သည်။ အပွင့်အဖူးအနံ့များသည် မြင်သူတိုင်း၏စိတ်ကိုကြည်နူးစေပြီး ရင်ကိုအေးမြစေသည်။ တစ်နှစ်ပတ်လည်လုံးမပွင့်ဘဲ တန်ခူးလရောက်မှသာ ပွင့်၍လည်း သစ္စာရှိခြင်း၊ တင့်တယ်ခြင်း၊ ကောင်းမြတ်ခြင်း၊ ကျက်သရေရှိခြင်းအဓိပ္ပာယ်ကိုဆောင်သည်။ တစ်နှစ်လုံးမပွင့်ဘဲ တန်ခူးလရောက်မှသာ ပွင့်ခြင်းသည် နှစ်ဟောင်းကို ကုန်စေပြီး နှစ်သစ်ကိုကြိုသည့်သဘောဖြစ်သည်။ ပင်လုံးကျွတ်ပွင့်ခြင်း၊ ဝါဝင်းသောအရောင်ရှိခြင်းတို့ကြောင့်လည်း စိတ်ကိုရွှင်လန်းချမ်းမြေ့စေသည်။ ထို့ကြောင့် ပိတောက်ပန်း သည် နိုင်ငံ့ဂုဏ်ဆောင်သော၊ လူမျိုးကိုတင့်တယ်စေသောပန်းဖြစ်ပါသည်။

ပိတောက်ပန်း

https://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fdoctortintsws.blogspot.com%2F2018%2F04%2Fblog-post_82.html&h=ATPqSrFr3wtfBONefUy_9b62xMlxMxuKt6vRQrf2xndQa0ZEIlg3lb3vqaE96nOjGBd5Q1_ZP_ymdUXgMRel0wY-TL42gi9ROvdZ0jTJlp_g_rwJD67

ငှါပန်းသည် ထိုင်းနိုင်ငံ၏နိုင်ငံတော်ပန်းဖြစ်သည်။ အဝါရောင်ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓကိုကိုယ်စား ပြုသည်။ ပြန်လည် ပေါင်းစည်းရေးအရောင်ဟုလည်း သတ်မှတ်သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ၉ ဆက်မြောက် ဘုရင်ကြီး၏ မွေးနေ့သည် တနင်္လာဖြစ်သောကြောင့် ဘုရင်ကြီးကိုယ်စားပြု အရောင်ဟုလည်း သတ်မှတ်သည်။ အမျိုးသားသင်္ကေတလည်းဖြစ်သည်။ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကိုပြု၍ ပေါင်းစည်းညီညွတ်ခြင်း၏ သင်္ကေတလည်းဖြစ်သည်။ ပန်းပွင့်ကိုမြွေပြီး

ရေထဲသို့ထည့်လျှင် မကောင်းသောနတ်ဆိုးများကို ဖယ်ရှားစေသည်။ အရွက်ဖြင့်ဗွဉ်းခေါင်းကိုဖြန်းပက်ကြခြင်း၊ အရွက်အပွင့်စိမ်းထားသောရေဖြင့် မျက်နှာကို ဆေးကြောခြင်းဖြင့် ကံကောင်းစေသည်ဟုသတ်မှတ်ထားသည်။ ထို့ကြောင့် သင်္ကြန်ပန်းသင်္ကေတ ဖြစ်သော ပိတောက်ပန်းနှင့် ငှက်ပန်းတို့သည် ဗွဉ်းနှင့်သင်္ကန်းတော်တို့၏ အသွင်ကိုဆောင်ခြင်းသည် သာသနာ့သဘောသကဝင်သည်။ ပိတောက်ပန်းသည် နိုင်ငံ့ဂုဏ်ဆောင်ပြီး လူမျိုးကို တင့်တယ်စေသော ပန်းဖြစ်သကဲ့သို့ ငှက်ပန်းသည် နိုင်ငံတော်ပန်းဖြစ်ပြီး အမျိုးသားသင်္ကေတဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အရည်အသွေးတူသော အဆင်ကွဲပန်း များဟုဆိုရပေမည်။

ငှက်ပန်း

https://facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fdoctortintswe.blogspot.com%2F2018%2F04%2Fblog-post_82.html&h=ATPqSrFr3wtfBONefUy_9b62xMlzMxuKt6vRQJf2xndQa0ZEIlg3lb3vqaE96nOjGBd5Q1ZP_ymdUXgMRel0wY-TL42gi9ROvdZ0JTJlp_g_rwJDb7

နိဂုံး

ထို့ကြောင့် မြန်မာနှင့်ထိုင်းသည် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံဖြစ်သည်နှင့်အမျှ ယဉ်ကျေးမှုချင်းလည်း အလွန်နီးစပ်သည်။ ရိုးရာဓလေ့ အများစုသည် နီးစပ်မှုရှိပြီး တူညီမှု၊ မတူညီမှုများလည်း ရှိသည်။ ယုံကြည်မှုမှာလည်းနီးစပ်သည်။ အသ-

ဝင်သာကွဲသည် သဘောတရားနှင့်ရည်ရွယ်ချက်မှာ တူညီနေသည်။ ထိုသို့အများအားဖြင့်တူညီခြင်းသည် ထေရဝှိဗ္ဗဘာသာ ကိုးကွယ်မှုရှိခြင်း၊ နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံမှုရှိခြင်း၊ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်ဟု ယူဆရပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုသည် လူမျိုးတိုင်း၊ နိုင်ငံတိုင်း၏ သိမ်မွေ့နက်နဲသော အမူ-အကျင့်နှင့် ဓလေ့ထုံးစံများကိုပေါ်လွင်စေသည်။ လိမ္မယဉ်ကျေးစေရန်အတွက် ဥပါယ်တမျဉ်းသုံး၍ မှတ်သားသင့်သော ရှောင်ကြဉ်ဖွယ်များ၊ ထိန်းသိမ်းရမည့် ယဉ်ကျေးမှုများကို သွယ်ဝိုက်ပြီးဆုံးမတတ်သည့် ရှေးလူကြီးသူမများ၏ ရိုးရာဓလေ့များ၊ အပြုအမူများသည် နိုင်ငံနှင့် လူမျိုး အတွက်၊ မျိုးဆက်သစ်လူငယ်များအတွက် အကျိုးရှိစေမည့် ဓလေ့နှင့်ယုံကြည်မှုများ ဖြစ်သောကြောင့် ဆက်လက် ထိန်းသိမ်း သင့်သည်ဟုထင်ပါသည်။

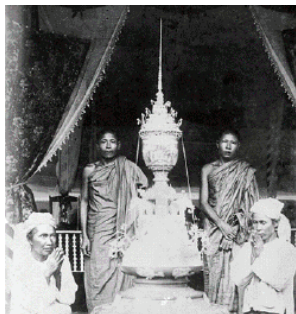
ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

- စာပေဗိမာန်အဖွဲ့၊(၂၀၁၃)။ မြန်မာစွယ်စုံကျမ်းအနှစ်ချုပ်၊အတွဲ(၁၃) ၊ရန်ကုန်၊ ဖိုတိုလစ်သိုပုံနှိပ်တိုက်။
- မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊(၁၉၉၉)။ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ရန်ကုန်၊ နေလင်းပုံနှိပ်တိုက်။
- မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊(၂၀၀၈)။မြန်မာအဘိဓာန်၊ ရန်ကုန်၊ ပုံနှိပ်တိုက်။
- အေးနိုင်၊ဦး၊(ဘီ-အေ)။(၁၉၈၀)။ ဆယ့်နှစ်ရာသီမြန်မာ့ရိုးရာရာသီပွဲတော်များ ၊ရန်ကုန်၊ ကမ္ဘာအေး၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်။
- အောင်ငြိမ်းချမ်း၊မန္တလေး၊(၂၀၀၁)။ မြန်မာ့ဓလေ့ခါသကြီး၊ ရန်ကုန်၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေး လုပ်ငန်း။

อุปานโณ: ความสัมพันธ์สยาม-พม่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 - 20¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โชติมา จตุรงค์*

หม่อมปานโณ (ขวา) และหม่อมมิน (ซ้าย) น้องชาย
ขณะถวายที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ณ วัดพระธาตุศรีจอมทอง เชียงใหม่

บทคัดย่อ

บทความนี้ใช้ชีวประวัติและสถาปัตยกรรมในเชียงใหม่ที่สร้างและบูรณะโดยอุปานโณหรือหลวงโยนะการพิจิตรในการสะท้อนการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อโหราศาสตร์และความสัมพันธ์ของสยามประเทศและพม่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 อุปานโณ หรือ ปานใหญ่เป็นพ่อค้าไม้สักชาวพม่าที่มีชื่อเสียงของเชียงใหม่ และล้านนา มีชีวิตอยู่ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 อุปานโณเป็นผู้อุปถัมภ์สำคัญในการสร้างและบูรณะพุทธสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียงจำนวนหลายแห่ง ซึ่งถือว่าเป็นชาวพม่าคนแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และศักดินาในฐานะกรรมการในกองข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพจากรัชกาลที่ 5 และได้รับพระราชทานนามสกุล “อุปะโยคิน” จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 สถาปัตยกรรมที่สร้างและปฏิสังขรณ์ในนครเชียงใหม่และล้านนาโดยอุปานโณมีความหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นรูปแบบพม่าผสมมอญ และแบบไทใหญ่โดยเฉพาะเจดีย์ นอกจากนี้อุปานโณยัง

* คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹ บทความนี้ได้รับความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลและรูปภาพถ่ายเก่าเกี่ยวกับ อุปานโณ จากคุณกัลยา และคุณศรีสุตา ธรรมพินชา ผู้เป็นหลานของอุปานโณ ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้.

สนับสนุนปัจจัยในการสร้างและบูรณะสถาปัตยกรรมล้านนา สร้างถนนและสะพานอันเป็นสาธารณประโยชน์ในนครเชียงใหม่ ซึ่งประวัติและสถาปัตยกรรมที่หลากหลายรูปแบบเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ของสถาปัตยกรรมและโชคชะตาของผู้สร้างรวมทั้งความเป็นคนกลางของอุปานโณทั้งในฐานะผู้ช่วยการทำสัมปทานไม้สักของเจ้านายเชียงใหม่ เฮดแมนหรือหัวหน้าคนในบังคับอังกฤษที่เชียงใหม่ และกองข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพของรัฐบาลสยาม ในช่วงเวลาที่เชียงใหม่และล้านนากำลังจะถูกเปลี่ยนสถานะจากประเทศราชให้เป็นมณฑลหนึ่งของสยามประเทศ ซึ่งอุปานโณอาจมีส่วนช่วยข้าหลวงสยามให้สามารถถึงล้านนาเข้าสู่การปกครองจากส่วนกลางให้ เป็นไปอย่างราบรื่น

คำสำคัญ: ปานโณ, ปานโย, ปันโย, หลวงโยนระการพิจิตร, อุปะโยคิน, เชียงใหม่

U Pan Nyo: Siam and Burma Relations during the Nineteenth to the Twentieth Centuries

Chotima Chaturawong, Ph.D.*

Abstract

The paper proposes to use the biography of U Pan Nyo and his constructed and renovated architecture in Chiang Mai as a map to reflect architectural design based on astrology and Siam and Burma relations during the nineteenth to the twentieth centuries. U Pan Nyo was a well-known Burmese teak merchant in Chiang Mai and Lanna during the reigns of King Rama V to King Rama VII of Siam. U Pan Nyo was an important donor who built and renovated religious architecture in Chiang Mai and nearby areas. He was likely the first Burmese in the Thai history who received rank, title, and the royal decoration from King Rama V and last name of Upayogin as a Siamese citizen from King Rama VI. Religious architecture which was built and renovated by U Pan Nyo had various styles which were mixed those of the Burmese and Mon as well as the Shan, in particular pagodas. Furthermore, he was also a donor to renovate and build Lanna religious architecture and to construct roads and bridges for benefits of people in Chiang Mai. His biography and architecture reflected the association between his horoscope and architecture as well as his role as a middleman among the chiefs of Chiang Mai as their sub - contractor for teak extracting; the British government as the headman of the British subjects in Chiang

* Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Mai; and the Siamese government as their official of the Siamese Commissioners in Monthon Phayap. During this period Chiang Mai and Lanna were about to change from an autonomous state to be a part of Siam and U Pan Nyo likely took a part to make the process run smoothly.

Keywords: Pan Nyo, Luang Yonakarnpijit, Upayogin, Chiang Mai

หม่องปานโย หรือ ปานโหญ่ (ປີ:໐ຣ໌:ປັງ) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น 6 ค่ำปีมะเส็ง ปี พ.ศ. 2388 ซึ่งตรงกับวันขึ้น 6 ค่ำ เดือนวาโล่ (เดือน 4 พม่า) ปีเมียนมา ศักราช 1207 หรือ วันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1845 ณ เมืองเมะละแหม่ง ที่ขณะนั้นเป็นเมืองหลวงของพม่าตอนล่างภายใต้การปกครองของอังกฤษ เมะละแหม่งเป็นเมืองหลวงตั้งแต่ ค.ศ. 1829/ พ.ศ. 2372 ถึง ค.ศ. 1862/ พ.ศ. 2405 ซึ่งขณะนั้นตรงกับสมัยพระเจ้าตาราวดี (Tharrawaddy) (ค.ศ. 1837-1846/ พ.ศ. 2380-2389) ของพม่าตอนบน ประเทศพม่าถูกแบ่งเป็นพม่าตอนบนภายใต้การปกครองของกษัตริย์พม่า และพม่าตอนล่างอันประกอบด้วยแคว้นตะนาวศรีและอาระขานอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ภายหลังจากสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1824-1826/ พ.ศ. 2367-2369) ที่พม่าพ่ายแพ้แก่อังกฤษ

ด้วยหม่องปานโย ถือกำเนิดในวันพฤหัสบดี ตามโหราศาสตร์พม่า ชื่อจึงต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษร ป พ ผ บ หรือ ม ปานโย แปลว่า ดอกไม้สีน้ำตาล คำว่า ปาน (ປີ) แปลว่า ดอกไม้² และ โย (ປັງ) แปลว่า สีน้ำตาล บ้างเชื่อว่า หมายถึงดอกเอื้อง (กล้วย และศรีสุตา ธรรมพงษา 2560: 64) หรืออาจเป็นเพราะว่าหม่องปานโยเกิดในเดือนวาโล่ ซึ่งวันขึ้น 15 ค่ำของเดือนดังกล่าวเป็นวันเข้าพรรษา คนหนุ่มสาวในพม้ามักออกไปหาดอกไม้ ที่เรียกรวมว่า ดอกเข้าพรรษา หรือ วาโล่ปาน เพื่อถวายแก่พระพุทธรเจ้า (วิรัช และอรนุช นิยมธรรม 2551: 84) บิดาของหม่องปานโยชื่อ อุเย (ປີ:໐ຣ໌) และมารดาชื่อ ดออุ (ໂຕ) หม่องปานโย มีพี่สาวชื่อ มะยิ และน้องชาย คือ หม่องมิน บ้านเกิดตั้งอยู่ในเขตไต่จวงกวิน เมืองเมะละแหม่ง (กล้วย และ

² คำว่า ปาน ทั้งในภาษาพม่า และมอญ ยังแปลว่า งานช่าง แม้ว่า คำว่า ปาน แปลว่า ดอกไม้ ปานถูกใช้เป็นชื่อของชายพม่า และมอญ อาทิ ดร. นายปานละ นักวิชาการมอญที่มีชื่อเสียง ก็มีชื่อ แปลว่า ดอกไม้ (งาม) คำว่า ละ แปลว่า งาม หรือ สวย

ศรีสุตา ธรรมพงษา 2560: 33) อันเป็นเขตขานเมืองอยู่ทางทิศตะวันออกของเนินเขา
 เมาะละแหม่งซึ่งเป็นเขตที่อยู่ของชาวพม่า ไทใหญ่ และจีน สันนิษฐานว่าบิดาและ
 มารดาของอุปานโณน่าจะมิฐานะพอสมควร เพราะได้ร่วมกันสร้างวัดแดงกวินจารย์
 [จารย์เขตทิศใต้] ในเขตโด่งวงกวิน ตั้งแต่ก่อนปี ค.ศ. 1868/ พ.ศ. 2411 อันเป็นปีที่บิดา
 และมารดาของหม่องปานโณได้เสียชีวิตแล้ว

คริสต์ศักราช 1845/ พ.ศ. 2388 ซึ่งเป็นปีที่หม่องปานโณถือกำเนิดนั้น เมือง
 เมาะละแหม่งอยู่ในฐานะเป็นศูนย์กลางการต่อเรือเดินทะเล ที่มีการต่อเรือตั้งแต่ก่อน
 ที่เมาะละแหม่งตกเป็นเมืองประเทศราชของอังกฤษ จนถึงทศวรรษที่ 1850 ที่อังกฤษ
 หันมาสร้างตัวเรือเดินสมุทรด้วยเหล็ก และต่อมาเป็นเหล็กกล้า ที่ขับเคลื่อนด้วยพลัง
 งานไอน้ำ แทนเรือเดินทะเลไม้สัก ซึ่งในช่วงต้นที่เมาะละแหม่งเป็นเมืองหลวงมีจำนวน
 บริษัทต่อเรือเดินทะเลมากกว่าบริษัทที่ตัดไม้สักเพื่อการค้า หลังจากนั้นเมืองเมาะละ
 แหม่งเปลี่ยนเป็นศูนย์กลางการค้าไม้สักเพื่อการส่งออก และรุ่งเรืองไปจนถึงทศวรรษ
 ที่ 1890 อังกฤษยังมีนโยบายควบคุมการค้าตัดไม้สักในพม่าตอนล่าง ด้วยการตัดไม้สัก
 หนึ่งต้นต้องปลูกใหม่ห้าต้น (Alister McCrae, 1990: 13) การได้สัมปทานการค้าตัดไม้
 สักในพม่าตอนล่างขณะนั้นส่วนใหญ่อยู่ภายใต้บริษัทขนาดใหญ่ของอังกฤษ และบริษัท
 ขนาดกลางและเล็กของชาวอินเดียและพม่า ซึ่งคงด้วยสาเหตุนี้ทำให้หม่องปานโณเดิน
 ทางขึ้นไปหาโอกาสทางเศรษฐกิจในการตัดไม้สักที่เชียงใหม่ หม่องปานโณคงเดินทาง
 ถึงเชียงใหม่ในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1870 - 1873/ พ.ศ. 2413-2416 ในวัยราว 25 - 28
 ปี ราวปลายสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ และได้พึ่งบารมีเจ้านครเชียงใหม่องค์ถัดมา
 คือ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ (ค.ศ. 1873 - 1897/ พ.ศ. 2416 -2440) เมื่อหม่องปาน
 โณอยู่ที่เชียงใหม่ได้ 10 ปี (ราว ค.ศ. 1880 - 1883) จึงได้รับอนุญาตให้เช่าทำป่าไม้ ที่
 ตำบลแม่ป่าม แม่ป๋อย อำเภอเชียงดาว แขวงนครเชียงใหม่³ ในช่วงที่หม่องปานโณเดิน
 ทางถึงเชียงใหม่เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงประเทศราชเชียงใหม่ให้ขึ้นตรงกับ
 ส่วนกลาง มีการลงนามสนธิสัญญาเชียงใหม่ฉบับที่ 1 ในปี ค.ศ. 1873/ พ.ศ. 2416
 ระหว่างรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลสยาม เพื่อแก้ปัญหาการให้สัมปทานป่าไม้ซ้ำซ้อน
 ของเจ้านครเชียงใหม่ที่ทำให้เกิดการร้องเรียนของคนในบังคับอังกฤษต่อรัฐบาลสยาม
 ในฐานะของเจ้าประเทศราชจำนวนหลายคดี หลังจากการลงนามในสนธิสัญญา รัฐบาล

³ หนังสือฎีกาถึงรัชกาลที่ 5 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ร.ศ. 122 [ค.ศ. 1903/ พ.ศ. 2446] อุปานโณได้เล่าประวัติของตัวเองว่า ได้เดินทางมาจากเมือง
 เมาะละแหม่งเพื่อมาหาเลี้ยงชีพที่เชียงใหม่ได้ ประมาณ 30 ปีเศษ แล้ว แสดงว่าอุปานโณต้องเดินทางถึงเชียงใหม่ก่อน ปี ค.ศ. 1873/ พ.ศ. 2416

สยามส่งข้าหลวงขึ้นไปประจำที่นครเชียงใหม่เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1874/ พ.ศ. 2417 ซึ่งขณะนั้นที่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เฝ้าอยู่หัว ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2416/ ค.ศ. 1873 เมื่อทรงพระชนมายุ 20 พรรษา และมีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองแผ่นดิน ส่วนพม่าตอนบนอยู่ในสมัยพระเจ้ามินดง (ครองราชย์ ค.ศ. 1853 - 1878/ พ.ศ. 2396 - 2421) ที่มีเมืองหลวงตั้งอยู่ที่มัณฑเลย์

หม่องปานโถและพ่อค้าคนอื่นๆจากประเทศพม่าขณะนั้นถือว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษตามสนธิสัญญาเบาว์ริงที่รัฐบาลสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เฝ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 4 ได้ลงนามร่วมกับเซอร์ จอห์น เบาว์ริง ตัวแทนรัฐบาลอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1855/ พ.ศ. 2398 อันทำให้คนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษได้รับอนุญาตให้สามารถทำการค้าได้อย่างเสรี โดยที่รัฐบาลสยามไม่สามารถควบคุมการค้าได้อย่างแต่ก่อน คนในบังคับอังกฤษเหล่านี้ได้รับใบอนุญาตเข้าสู่ประเทศสยาม โดยผ่านกงสุลอังกฤษที่กรุงเทพฯ หรือที่เมืองเมะละแหม่ง และได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งหากคนในบังคับอังกฤษเป็นจำเลยในคดีความ กงสุลอังกฤษมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินคดีแพ่งและอาญาได้เอง (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 2525: 91 - 92)

ในช่วงเวลาที่หม่องปานโถเดินทางมาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่เชียงใหม่ราว ค.ศ. 1870 - 1873/ พ.ศ. 2413 - 2416 นั้น หม่องปานโถอาจเดินทางมาพร้อมกับน้องชาย คือ หม่องมิน ขณะที่บ้านเกิดของหม่องปานโถที่นครเมะละแหม่งก็มีความก้าวหน้าและทันสมัยเนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางการค้าของพม่าตอนล่าง เทศบาลนครเมะละแหม่งในราว ค.ศ. 1860/ พ.ศ. 2403 แบ่งออกเป็นห้าเขต คือ เขตมุดพุน (Mutpun) เขตหม่องงาน (Maunggan) เขตตะเวซุหรือทวาย (Dawezu) เขตกะลาดาน (Kaladan) และเขตโด้งวงกวิน (Daingwunkwin) แต่ละเขตปกครองโดยมีวางหรือหัวหน้าเขต และมีบทบาทแตกต่างกัน อาทิ เขตกะลาดานเป็นย่านการค้าของเมืองเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวอินเดียและจีน คำว่า กะลา ภาษาพม่า แปลว่า คนต่างชาติ หรือชาวอินเดีย เขตหม่องงานและทวายเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวยุโรป มอญ และทวาย ส่วนพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำในเขตมุดพุนและหม่องงานเป็นที่ตั้งของโรงเลื่อย อยู่ต่อเรือ และที่พัก

ไม้ (โชติมา จตุรงค์ 2554: 306) พอปี ค.ศ. 1872/ พ.ศ. 2415 นครมะละแหม่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเนื่องจากประกอบด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติ โดยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรภายในเมืองเป็นชาวต่างชาติซึ่งมีชาวอินเดียจำนวนมากที่สุดในเมือง ส่วนชาวมอญและพม่ามีจำนวนมากเป็นลำดับที่สอง และสาม ตามมาด้วยชาวยุโรป (ยุโรปผสมเอเชีย) จีน ยุโรป ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ตองซู้ อเมริกัน และอเมริกัน ตามลำดับ (P.R. Langham-Carter, 1947: 19)

ภายหลังไฟไหม้ในนครมะละแหม่งในปี ค.ศ. 1854, 1856 และ 1865 ทำให้ต่อมามีการจัดระบบของผังเมืองใหม่ที่เดิมไม่มีใครมีระบบนัก รวมทั้งตัดถนนใหม่ภายในเมือง จากแผนที่นครมะละแหม่ง สำรวจโดย เฮนรี แอล เพมเบอร์ตัน (Henry L. Pemberton) ระหว่างปี ค.ศ. 1876 - 1877/ พ.ศ. 2419 - 2420 (ภายหลังที่มะละแหม่งเป็นเมืองหลวงมาแล้ว 47-48 ปี) พบว่า นครมะละแหม่งเป็นเมืองอาณานิคมที่ค่อนข้างมีความทันสมัย ประกอบด้วยถนนหลักสามสาย คือ ถนนสายหลักเส้นบน (Upper Main Road) ถนนสายหลักเส้นกลาง (Middle Main Road) และถนนสายหลักเส้นล่าง (Lower Main Road) ซึ่งมีความยาวมากที่สุดภายในเมือง มีสวนสาธารณะสำคัญ 2 แห่งภายในเมือง คือ สวนวิคตอเรียในเขตกะลาตัน และสวนสาละวินในเขตหม่องงาน และอาคารอื่นๆ ภายในเมือง อาทิ (โชติมา จตุรงค์ 2554: 307 - 308)

- ส่วนราชการระดับแคว้นและระดับท้องถิ่น อาทิ สำนักงานข้าหลวง บ้านพักข้าหลวง สำนักงานเทศบาลนคร ศาลากลางจังหวัด สำนักงานป่าไม้ สถานีตำรวจศุลกากร เรือจ้าง และศาลยุติธรรม
- โบสถ์คริสต์ศาสนาทั้งนิกายโปรเตสแตนต์ของมิชชันนารีอเมริกันและนิกายโรมันคาทอลิก
- โรงเรียนแบบตะวันตกทั้งที่เป็นของรัฐหรือของมิชชันนารี เช่น โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประจำเมือง โรงเรียนมิชชัน โรงเรียนเซนต์โจเซฟคอนเวนต์ และโรงเรียนเซนต์แพทริก⁴ รวมทั้งโรงเรียนสตรี คือ โรงเรียนสตรียูราเซียน และโรงเรียนสตรีพม่า

⁴ บุตรของอุปานโณ 2 คนที่เกิดจากนางน้อย ภริยาคนที่ 3 คือ นายทองอยู่และนายทองคำ อุปะโยคิน ถูกส่งไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนเซนต์แพทริก ดู กัลยา และศรีสุดา ธรรมพงษา 2560: 45 จากรายงานการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1868-69 ของ Home Department อังกฤษ เขียนว่า โรงเรียนเซนต์แพทริกเป็นโรงเรียนประเภทมิดเดิลคลาส (Middle class schools) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นโรงเรียนแบบอังกฤษท้องถิ่น ที่ได้รับความนิยม เพราะเป็นสถานศึกษาสำหรับผู้ต้องการเป็นเสมียนและทำหน้าที่ใกล้เคียงที่ต้องการทักษะด้านการเขียน คณิตศาสตร์ และการอ่านค่อนข้างดี ให้กับหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยไม่ได้เน้นเพื่อการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ดู โชติมา จตุรงค์ 2554: 324 พ่อค้าไม้สักในล้านนาหลายคนนิยมส่งบุตรหลานให้ไปศึกษาที่โรงเรียนนี้ ซึ่งอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลับไปที่บ้านตออุรุกิจในล้านนา รวมทั้งเจ้าอนุชยกษมก็ทรงไปศึกษาที่โรงเรียนเซนต์แพทริก.

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น โรงกลั่นน้ำ ไพรซ์นีย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลโรคจิต โรงพยาบาลทหาร สถานีโทรเลข ธนาคาร (Bank of Bengal) และสนามคริกเก็ต

- สุสาน ได้แก่ สุสานคริสต์ของนิกายโรมันคาทอลิก สุสานแบพทิสต์ สุสานโปรเตสแตนต์ สุสานชาวมุสลิม และสุสานชาวจีน

- โรงเลื่อย โรงเก็บไม้ และบริษัทค้าไม้สักจำนวนมากตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวินในเขตห่มองงานและมุดพูน

นครเมาะละหม่างปรากฏสถานีดำรงจในทุเขต รวมทั้งไพรซ์นีย์ก็มีการรับผิดชอบตามเขต พอประมาณ ค.ศ. 1881/ พ.ศ. 2424 นครเมาะละหม่างปกครองโดยระบบเทศบาลนคร (municipal) ที่ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นข้าราชการและมีข้าราชการ

ขณะที่ในเวลาใกล้เคียงกันนครเชียงใหม่ต่อยกกว่านครเมาะละหม่างด้านความทันสมัยแบบตะวันตก แผนทีนครเชียงใหม่เขียนขึ้นราวปี พ.ศ. 2443/ ค.ศ. 1890 (หลังแผนทีนครเมาะละหม่างข้างต้น 13 - 14 ปี) สมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ (ค.ศ. 1873-1897/ พ.ศ. 2416 - 2440) นครเชียงใหม่ประกอบด้วยเมืองชั้นในรูปสี่เหลี่ยมและเมืองชั้นนอกทางทิศตะวันออกที่ล้อมรอบด้วยกำแพงดิน พื้นที่เมืองชั้นในประกอบด้วยวัดทางพระพุทธศาสนา หอคำของเจ้านคร และเขื่อพระวงศ์ รวมทั้งบ้านเรือนของราษฎรที่ส่วนมากเป็นคนเมือง เมืองชั้นนอกทางทิศตะวันออกไปจนจรดแม่น้ำปิงเป็นวัดทางพระพุทธศาสนา บ้านเรือนของคนเมือง คนในบังคับอังกฤษ และคนจีน ส่วนที่พิกข้าหลวงสยาม กงสุลอังกฤษ ศาลต่างประเทศ ที่สอนศาสนา และโรงเลื่อยไม้ 1 แห่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงหลังของการลงนามในสนธิสัญญาเชียงใหม่ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ. 1883/ พ.ศ. 2426 ทำให้นครเชียงใหม่ต้องมีกงสุลอังกฤษประจำที่เชียงใหม่ โดยกงสุลอังกฤษคนแรก คือ นายเอ็ดเวิร์ด เบลนโคว์ เกลาร์ด (Edward Blencowe Gould) รวมทั้งมีศาลต่างประเทศ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียน และโรงพยาบาลอย่างละ 1 แห่ง

พอปี ค.ศ. 1897/ พ.ศ. 2440 ปลายสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ นายปีแอร์ ออร์ต (Pierre Orts) ผู้ช่วยที่ปรึกษาด้านกฎหมาย ชาวเบลเยียม ได้เดินทางมา

สำรวจภาคเหนือ และบันทึกเกี่ยวกับนครเชียงใหม่ว่า มีคนในบังคับอังกฤษจากประเทศพม่าในเชียงใหม่ราว 4,000-5,000 คน และภายในเมืองมีชาวต่างชาติตะวันตกและตัวแทน อย่างน้อย 7 คน คือ กงสุลอังกฤษประจำนครเชียงใหม่ [คนที่ 2] (นายดับเบิล อาร์ ดี เบคเกตท์) รองกงสุลสหรัฐอเมริกาประจำนครเชียงใหม่ (นายอี วี เคลเลตท์) อธิบดีกรมป่าไม้คนแรกเมื่อปี ค.ศ. 1896/ พ.ศ. 2439 (นายเอช สเลต) พนักงานบริษัทสยามฟอร์เรสต์ จำกัด (นายเอช อี เอช มาร์ติน) मिชชันนารีอเมริกัน (หม่อมแมคคิลวารี และหม่อมแมคคฟาแลนธ์) และรองกงสุลฝรั่งเศสในเชียงใหม่ (เจ้าศรีสอนไชย บุตรของเจ้าผู้ครองนครหลวงพระบาง) ในช่วงเวลานั้นพระยาทรงสุรเดช (อั้ง บุนนาค) เป็นข้าหลวงใหญ่สยาม ผู้สำเร็จราชการมณฑลลาวเฉียง⁵ ที่ดำรงตำแหน่ง 6 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2436-2442/ ค.ศ. 1893-1899 (พิชญ จันทรวิวัฒน์ 2539: 68-105)

รัฐบาลสยามที่กรุงเทพฯ ต้องใช้ความรอบคอบในการปกครองล้านนา และการต่อรองกับอังกฤษขณะนั้น เพราะนับตั้งแต่ ค.ศ. 1867/ พ.ศ. 2410 – ค.ศ. 1893/ พ.ศ. 2436 สยามสูญเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสและอังกฤษ แล้วจำนวน 4 ครั้ง คือ (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 2525: 95-122)

ครั้งที่ 1 เสียเขมรส่วนนอกให้กับฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1867/ พ.ศ. 2410

ครั้งที่ 2 เสียแคว้นสิบสองจุไทให้ฝรั่งเศส ค.ศ. 1888/ พ.ศ. 2431

ครั้งที่ 3 เสียหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้าและหัวเมืองกะเหรี่ยงตะวันออกให้อังกฤษ ค.ศ. 1892/ พ.ศ. 2435⁶

ครั้งที่ 4 เสียดินแดนบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงแก่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1893/ พ.ศ. 2436

หม่อมปานไญ

คงได้เริ่มการทำไม้สักบริเวณป่าทางทิศตะวันตกของเชียงใหม่ก่อน ได้แก่ ขุนยวมและแม่สะเรียง ซึ่งขณะนั้นแม่ฮ่องสอนยังรวมอยู่กับเชียงใหม่ และไม้สักบริเวณแถบนี้เมื่อตัดแล้วล่องลงสู่แม่น้ำสาละวินไปออกยังเมืองเมาะละแหม่ โดยเบื้องต้นหม่อม

⁵ การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งเป็นมณฑล มณฑลที่ตั้งขึ้นก่อน พ.ศ. 2437/ ค.ศ. 1894 มี 6 มณฑล คือ มณฑลลาวเฉียง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ และต่อมาเปลี่ยนเป็นมณฑลพายัพ) มณฑลลาวพวน มณฑลลาวกาว มณฑลเขมร มณฑลลาวกลาง และมณฑลภูเก็ต ดูคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 2525: 209-210.

⁶ หัวเมืองเงี้ยวทั้งห้า ได้แก่ เมืองหาง เมืองสาต เมืองต่วน เมืองทา และเมืองจวด (จวด) ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน เป็นเมืองชายขอบระหว่างล้านนาและพม่า ที่ต่างเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ แต่บางครั้งหัวเมืองเหล่านี้ก็ตั้งตนเป็นอิสระ ส่วนหัวเมืองกะเหรี่ยงตะวันออกที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ตามตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า พระเจ้ากาวิละได้ผูกมิตรไมตรีกับเจ้าเมืองยางแดงของรัฐอิสระกะเหรี่ยงที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวินในปี พ.ศ. 2352/ ค.ศ. 1809 และได้กำหนดเขตแดนกันโดยให้ล้านนามีอิทธิพลเหนือพื้นที่ทางทิศตะวันออก ส่วนเจ้าเมืองยางแดงมีอิทธิพลเหนือดินแดนทางทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ดู สวัสดิ์ อ่องสกุล 2539: 339. กะเหรี่ยงตะวันออก (กะเหรี่ยงแดง) หรือพื้นที่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำปอง (Nam Pong river) ปัจจุบันอยู่ในรัฐยะลา.

ปานโยคงเริ่มด้วยการตัดไม้สักแถบป่าไม้ซีกตะวันตกของเชียงใหม่ให้กับพระเจ้าอินทวิชยานนท์ และเจ้านายคนอื่นๆ เพราะเจ้านายเชียงใหม่และคนพื้นเมืองไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการตัดไม้สัก อีกทั้งหม่องปานโยมีพื้นเพเป็นคนพม่าเหมาะจะแห่งการประสานงานที่เหมาะจะแห่ง อาทิ การเสียค่าภาษีขนไม้และการค้าไม้สักคงเป็นไปได้ไม่ลำบาก อีกทั้งพระเจ้าอินทวิชยานนท์ยังมีพระยาศรีสองเมืองหรือนายฮ้อยทุนจ่อ คนมอญแห่งหมู่บ้านกะโดและกอนัด เมืองเหมาะจะแห่ง เป็นผู้ช่วยสำคัญอีกคน ไม้สักที่ตัดแล้วล่องลงสู่แม่น้ำสาละวินจะถูกรัฐบาลอังกฤษที่พม่าตอนล่างเก็บภาษีขนไม้ที่หมู่บ้านกะโดซึ่งยังเป็นที่พักไม้สักอีกด้วย พอราว ค.ศ. 1880/ พ.ศ. 2423 หม่องปานโยจึงได้เริ่มเปลี่ยนมาตัดไม้บริเวณพื้นที่ทางทิศตะวันออกของเชียงใหม่ เนื่องจากป่าไม้แถบตะวันตกเริ่มร่อยหรอ ไม้สักที่ถูกตัดบริเวณแถบนี้สามารถล่องลงสู่แม่น้ำปิงและไปออกที่แม่น้ำเจ้าพระยา กรุงเทพฯ พร้อมไปกับการปฏิรูปการปกครองของสยาม (Chotima Chaturawong 2003: 255) หม่องปานโยในวัย 35 ปีคงได้เริ่มเข้าทำสัมปทานไม้สักของตนเองที่ป่าแม่ป๋าม แม่ป๋อย อำเภอเชียงดาว ในราว ค.ศ. 1880 - 1883/ พ.ศ. 2423 - 2426 โดยเจ้าอุบลวรรณให้หม่องปานโยยืมช่างจำนวน 50 เชือกในการทำสัมปทานไม้สัก⁷ ซึ่งขณะนั้นบริษัทไม้สักต่างชาติยังไม่เข้ามาเปิดกิจการที่เชียงใหม่ บริษัทค้าไม้สักของชาวยุโรปเริ่มกิจการในล้านนาหลังการลงนามในสนธิสัญญาเชียงใหม่ฉบับที่ 2 ค.ศ. 1883/ พ.ศ. 2426 อาทิ บริษัทบอร์เนียวบริษัทแรกที่เริ่มกิจการไม้สักที่เชียงใหม่ ในปี ค.ศ. 1884/89/ พ.ศ. 2427/ 32

หม่องปานโย ต่อมาถูกเรียกว่า อูปานโย ด้วยวัยที่มากขึ้น อูปานโยยังได้รับสัมปทานทำป่าไม้สักที่เมืองงาย อำเภอเชียงดาว พ.ศ. 2430 - 2435/ ค.ศ. 1887 - 1892 ป่าไม้สักแม่สะเกิบ อำเภอแม่สะเรียง ที่ซีกกลางลงแม่น้ำปิง พ.ศ. 2460/ ค.ศ. 1917 ป่าไม้สักที่จังหวัดแพร่ และน่าน รวมทั้งป่าไม้สักอำเภอแม่แจ่ม ราวปี พ.ศ. 2451/ ค.ศ. 1908 แต่ขอยกเลิกสัญญาเพราะชราภาพในอีก 6 ปีถัดมา

การทำกิจการไม้สักของอูปานโยประสบความสำเร็จ กิจการก้าวหน้าและมีความมั่งคั่ง อูปานโยใช้ปัจจัยที่รุ่งเรืองจากการค้าไม้สักนี้ทำนุบำรุงพระศาสนา และสร้างสาธารณประโยชน์ ดังหลักฐานหนังสือของกรมพระยาดำรงราชานุภาพซึ่งเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยขณะนั้น ถึงเจ้าพระยาน้อยยาเธอกรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์

7. เจ้าอุบลวรรณไม่ยื่นช่าง ต. กัลยา และศรีสุดา ธรรมพงษา 2560: 35. อูปานโยได้เล่าประวัติของตัวเองในหนังสือฎีกาถึงรัชกาลที่ 5 เมื่อ ร.ศ. 122 [ค.ศ. 1903/ พ.ศ. 2446] ว่า ได้เข้าทำป่าไม้ตำบลแม่ป๋าม แม่ป๋อย แขวงนครเชียงใหม่ มา 20 ปีเศษ แล้ว ดังนั้นอูปานโยคงได้ทำป่าแถบนี้อย่างรวดเร็วประมาณ ค.ศ. 1880/ พ.ศ. 2423 ดูหนังสือฎีกา ในเรื่องเดียวกัน หน้า 34.

ราชอาณาจักร ในปี พ.ศ. 2439/ ค.ศ. 1896 ว่าอุปานโญได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดจนสร้างสาธารณสมบัติ เช่น ถนน สะพาน ในช่วงเวลา 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2424 - 2439/ ค.ศ. 1881-1896 เป็นเงินจำนวน 35,012 รูปี (พอจดหมายเหตุแห่งชาติ ม. 48/ 123)

สถาปัตยกรรมที่สร้างและบูรณะโดยอุปานโญ

อุปานโญได้สร้างและบูรณะสถาปัตยกรรมหลากหลายรูปแบบทั้ง โคลเนียล พม่า มอญ ไทใหญ่ และไทยวน ในเชียงใหม่และล้านนา ที่สำคัญในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2433 - 2453/ ค.ศ. 1890 - 1910 อาทิ พุทธสถาปัตยกรรมในวัดอุปกุดหนี่ที่ต่อมาเรียกว่า อุปกุดพม่า เชียงใหม่ ที่ประกอบด้วย เจ้างหรือสังฆิกวิหาร ศาลาปฏิบัติธรรม เจดีย์และวิหารประดิษฐานพระพุทธรูป โดยเจ้างวัดอุปกุดพม่ามีลักษณะอย่างเรือนของอุปานโญ ริมแม่น้ำปิง ที่อยู่ในบริเวณโรงแรมเพชรงามปัจจุบัน รวมทั้งยังสร้างหรือบูรณะเจดีย์แบบไทใหญ่ ณ วัดเซตวัน วัดชัยมงคล วัดมหาวัน วัดบุปผาราม และสร้างเมรุเผาศพที่สุสานช้างคลาน อุปานโญบูรณะเจดีย์เหลี่ยม วัดเจดีย์เหลี่ยม เวียงกุมกาม ในปี พ.ศ. 2451/ ค.ศ. 1908 สร้างอุโบสถวัดแสนฝางถวายพระชายาดารารัศมีซึ่งทรงจ่ายเงินทดแทนให้เมื่ออุโบสถสร้างเสร็จ รวมทั้งสร้างเจดีย์ และกุฏิภายในวัด มีการฉลองพระเจดีย์วัดแสนฝางที่สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2452/ ค.ศ. 1909 อุปานโญยังมีส่วนช่วยในการบูรณะเจดีย์แบบไทใหญ่ที่วัดไชยมงคลปากกล้วย วัดหมื่นล้าน ร่วมบูรณะวัดเสานหิน วัดป่าเปอะ วัดเชียงยืน วัดศรีดอนชัย และสร้างอุโบสถหลังเก่าวัดดอกเอื้องในสมัยพระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ (กัลยา และศรีสุดา ธรรมพงษา 2560: 108 - 196)

เจ้างหรือสังฆิกวิหารวัดอุปกุดพม่า คงสร้างใกล้เคียงกับเรือนอุปานโญบนถนนเจริญประเทศ เพราะมีลักษณะคล้ายกัน สร้างด้วยช่างชุดเดียวกันจากพม่าตอนล่างและสืบเนื่องมาจากโหราศาสตร์พม่า คนในประเทศพม่ามักปรึกษาโหราศาสตร์ทุกครั้งเมื่อมีการสร้างเรือนใหม่ และประกอบกิจอันเป็นกุศลทางพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างพุทธสถาปัตยกรรม และพระพุทธรูป โดยโหราจารย์จะเป็นผู้เลือกวันศกในการสร้างพระพุทธรูปรวมทั้งการตกแต่งให้ตรงกับโชคชะตาหรือ วัน เดือน ปีเกิด ของผู้สร้าง (Irene Moilanen and Sergey S. Ozhegov 1999: 23) อุปานโญเกิดวัน

พลุห้สบัติ ตามตำแหน่งดาวนพเคราะห์ประจำวันเกิด ดาวพลุห้สหรือจูปิเตอร์อยู่ในทิศตะวันตก ซึ่งคงเป็นสาเหตุให้เรือนของอุปานโณหันหน้าไปทางทิศตะวันตกตามทิศวันเกิด และเมื่อนำตารางดาวนพเคราะห์ (ตาราง ก.) ที่มีดาวพลุห้สเป็นประธานมาผสมกับตารางตำแหน่งห้องและสถานที่ (ตาราง ข.) ซึ่งคงรับอิทธิพลจากวัสดุบุรุษสมถลของอินเดีย พบว่าคล้ายคลึงกับ ตาราง ข. ผสมกับ ตาราง ก. ที่มีทิศเหนือเป็นประธาน ซึ่งเป็นด้านหน้าของเจา์วัดอุปกุต ตามวิธีการคิดของโหราศาสตร์ มหาบุตพม่า ดังนี้ (ดูวิธีคิดใน Barbara Cameron 1981: 57 - 59) (ดูรูปที่ 1)

อาทิตย์ อังกฤษ	ทิศตะวันออก จันทร์ คลังสมบัติ	อังคาร สถานที่ศักดิ์สิทธิ์	อังคาร อังกฤษ	ทิศใต้ พุธ (กลางวัน) คลังสมบัติ	เสาร์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์
ทิศเหนือ ศุกร์ อาคาร บ้าน เมือง		ทิศใต้ พุธ (กลางวัน) สถานที่ถาวร - ห้องนอน	ทิศตะวันออก จันทร์ อาคาร บ้าน เมือง		ทิศตะวันตก พลุห้ส สถานที่ถาวร - ห้องนอน
ราหู (พุกกลางคืน) อายุยืน	ทิศตะวันตก พลุห้ส ตำแหน่งสูง	เสาร์ วิวสย สวน	อาทิตย์ อายุยืน	ทิศเหนือ ศุกร์ ตำแหน่งสูง	ราหู (พุกกลางคืน) วิวสย สวน

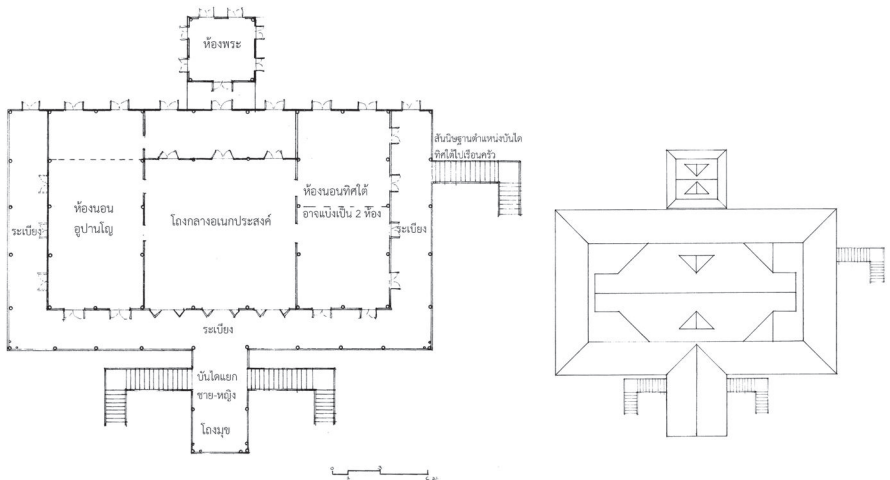
รูปที่ 1 แสดงทิศวันเกิดกับตำแหน่งห้องและสถานที่ รูปซ้ายมือกำหนดให้ทิศวันเกิดของอุปานโณทิศตะวันตกอยู่ในตำแหน่งสูงหรือประธาน ซึ่งอาจเป็นที่มาของฝั่งพื้นเรือนอุปานโณ และคล้ายกับตำแหน่งในรูปขวามือ เมื่อให้ประธานอยู่ที่ทิศเหนือ

เจา์วัดอุปกุตพม่าและเรือนอุปานโณมีลักษณะแบบอาคารอาณานิคม (โคโลเนียล) อังกฤษ ที่ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนมีอาร์ชโค้ง ชั้นบนสร้างด้วยไม้ มีระเบียงโดยรอบสามด้าน มีมุขด้านหน้ากึ่งกลางอาคาร ซึ่งมีลักษณะคล้ายเรือนคหบดี ข้าราชการ และพนักงานบริษัทอังกฤษในพม่าในช่วงคริสต์ศวรรษที่ 19 นอกจากนั้นเรือนประเภทนี้ยังถือว่าเป็นเรือนประเภทบังกะโล ซึ่งพบในประเทศอาณานิคมของอังกฤษตั้งแต่ อินเดีย สิงคโปร์ ปีนัง และพม่า รวมทั้งการประดับด้วยไม้แกะสลักพันธุ์พฤกษาที่ราวระเบียง ชายคาบ้าน และหน้าจั่ว แบบอิทธิพลสถาปัตยกรรมวิคตอเรียน ที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักในนามเรือนขนมปังขิง ทั้งเจา์วัดอุปกุตและเรือนอุปานโณให้ความสำคัญกับทิศทั้งสิ้น

คือ ทิศเหนือ ใต้ ตะวันออก และตะวันตก สถาปัตยกรรมก็ประกอบด้วยหลังคา 5 ผืน ในทิศทั้งสี่และโถงกลาง

เรือนอุปานโถ้วางแนวยาวอาคารขนานไปกับลำน้ำปิงในทิศเหนือ - ใต้ เรือนหันหน้ามาทางทิศตะวันตก ห้องพระในตำแหน่งคลังสมบัติอยู่ในทิศตะวันออก ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนแบบกำแพงรับน้ำหนัก มีระเบียงทางเดินโดยรอบ พื้นที่ชั้นล่างน่าจะเป็นส่วนสำนักงานในกิจการการค้าไม้สักของอุปานโถ้วซึ่งตั้งบริษัท นาม Yonakampijit & Co เนื่องจากบันไดทางขึ้นสู่ชั้นสองอันเป็นส่วนพักอาศัยอยู่ภายนอกอาคารทั้งบันไดหลักด้านหน้าทางทิศตะวันตก และบันไดรองไปส่วนครัวบริเวณระเบียงด้านทิศใต้

ชั้นสองบริเวณมุขทางเข้าทำเป็นระเบียงเปิดโล่งทำหน้าที่คล้ายเป็นโถงต้อนรับ มีบันไดทางขึ้นสองข้างทางทิศเหนือและทิศใต้ เพื่อแยกทางขึ้นของชายและหญิง ชั้นสองมีระเบียงล้อมรอบสามด้านทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ พื้นที่ตรงกลางของเรือนบริเวณชั้นสองอาจเป็นโถงอเนกประสงค์ ที่สามารถเชื่อมกับระเบียงด้านหลังที่ต่อกับเรือนห้องพระทางทิศตะวันออก ห้องนอนของอุปานโถ้วคงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโถงกลางชั้นสอง การแยกเรือนห้องพระออกจากเรือนพักอาศัยอาจเป็นผลจากโหราศาสตร์ตารางรูปที่ 1 ที่ทำให้ห้องพระอยู่ในตำแหน่งของคลังสมบัติ (ดูรูปที่ 2)

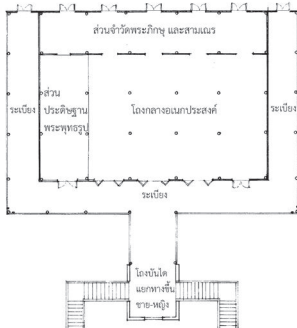

รูปที่ 2 แบบสันนิษฐานผังพื้นชั้น 2 ของเรือนอุปานโถ้ว บนถนนเจริญประเทศ (ซ้าย) และแบบผังพื้นหลังคา (ขวา)

ลักษณะแบบเรือนของอุปานโณ ก็ปรากฏในภาคกลางของสยาม โดยเรือนที่มีมุขหน้านั้นกรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ ทรงเห็นว่าเป็นรูปแบบที่ได้แบบอย่างมาจากสิงคโปร์ และได้กลายเป็นเรือนของคหบดี มีชชั้นนารี ข้าราชการ และขุนนาง ในสยาม โดยเป็นอาคารผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสูง 2 ชั้น อาจก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง หรือชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนสร้างด้วยไม้ มีระเบียงรอบด้าน หรือเฉพาะด้านยาว มีเสาไม้เรียงเป็นแถวเพื่อรับน้ำหนักของหลังคา หลังคาอาคารเป็นทรงปั้นหยา ด้านหน้าอาคารทำเป็นมุขยื่นรูปสี่เหลี่ยมหลังคาจั่วเพื่อเน้นความสำคัญ มีบันไดทางขึ้นเรือนด้านนอกทั้งสองด้านของมุข เพราะยังถือคติว่าการลอดใต้ถุนเรือนเป็นอัปมงคล (สมชาติ จึงสิริอารักษ์ 2553: 34)

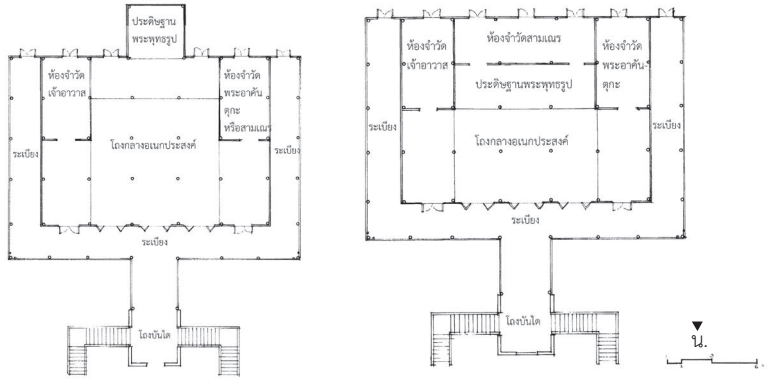
ส่วนเจารังวัดอุคุตหันหน้าไปทางทิศเหนือ มีมุขทางเข้าก่ออิฐถือปูนหลังคาทรงปราสาท หลังคาเจารังมีการซ้อนชั้น สันนิษฐานว่าผังพื้นชั้นสองของเจารังยึดตามโหราศาสตร์พม่าเพื่อให้สมพงษ์กับวัน เดือน ปีเกิด ของอุปานโณ และเรือน มากกว่ารูปแบบทางสถาปัตยกรรม ผังพื้นชั้นสองของเจารังวัดอุคุตพม่าสามารถสันนิษฐานได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 อย่างเจารังวัดมอญ และวัดทองถิ่นในเมาะละแหม่ง และแบบที่ 2 อย่างเจารังวัดไทใหญ่และตองสู๊ ที่ยังอาจแบ่งได้อีก 2 แบบย่อย

แบบที่ 1 ถัดจากระเบียงด้านหน้าทางทิศเหนือ เป็นห้องโถงกลางที่มีส่วนประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ทางทิศตะวันออก พื้นทางทิศใต้ของส่วนโถงเป็นพื้นที่จำวัดของพระภิกษุและสามเณร (ดูรูปที่ 3) ผังพื้นแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับผังพื้นเจารังวัดเดารังกวินเจารัง เมืองเมาะละแหม่งที่อุปานโณไปสร้างและบูรณะในปี ค.ศ. 1923 ซึ่งเป็นวัดเดิมที่บิดาและมารดาอุปานโณเคยสร้างไว้

รูปที่ 3 แบบสันนิษฐานผังพื้นชั้นที่ 2 ของเจารังวัดอุคุตพม่า แบบที่ 1 (ซ้าย) และภาพถ่าย เจารังวัดอุคุตโดยคุณบุญเสริม สาตราภัย เมื่อปี พ.ศ. 2496 ได้รับอนุญาตและเอื้อเฟื้อจากผู้ถ่าย

แบบที่ 2.1 ฝั่งพื้นอาจะมีห้องประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ด้านหลังทางทิศใต้ลี้กับห้องพระของเรือนอุปานโณ ถัดจากระเบียงด้านหน้าทางทิศเหนือ เป็นห้องโถงกลาง ห้องทางทิศตะวันออกเฉียงใต้อาจเป็นส่วนจำวัดของเจ้าอาวาส และห้องทางมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้อาจเป็นห้องจำวัดของพระภิกษุอาคันตุกะหรือสามเณร (ดูรูปที่ 4)

รูปที่ 4 แบบสันนิษฐานผังพื้นที่ชั้นที่ 2 ของเจ้ารวัดอุปกุดพม่า แบบที่ 2.1 (ซ้าย) และแบบที่ 2.2 ขวา

แบบที่ 2.2 คล้ายแบบที่ 2.1 แต่ห้องประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ภายในอาคาร อยู่ในช่วงเสาที่สองจากด้านหลัง มีการยกพื้นของส่วนประดิษฐานพระพุทธรูปและอีกสองด้านทางทิศตะวันออกและตะวันตก รวมเป็นสามด้านล้อมรอบส่วนที่เป็นโถงกลาง โดยห้องด้านหลังของพระพุทธรูปเป็นที่อยู่ของสามเณร ส่วนจำวัดของเจ้าอาวาสและพระภิกษุหรือพระอาคันตุกะอยู่ที่ห้องทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และห้องทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามลำดับ (ดูรูปที่ 4) ฝั่งพื้นแบบนี้คล้ายฝั่งพื้นเจ้ารวัดหนองคำ เชียงใหม่ และเจ้ารวัดศรีรองเมือง ลำปาง

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และสถาปัตยกรรมของอุปานโณก็ยังปรากฏเมื่อมีการเพิ่มซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปที่ฐานทั้งสี่ของเจดีย์เหลี่ยม วัดเจดีย์เหลี่ยม เวียงกุมกาม โดยช่างจากพม่าในปี พ.ศ. 2451/ ค.ศ. 1908 คราวที่อุปานโณจะมีอายุครบ 64 ปี ซึ่งคงมีสาเหตุจากชะตาในวัย 64 ปีของอุปานโณตกอยู่ในตำแหน่งเจ็บป่วยตามวิธีคิดแบบโหราศาสตร์มหาบุต ทำให้อุปานโณต้องเพิ่มพูนกุศลด้วยการเพิ่มเติมและบูรณะพระพุทธรูปที่ประดับในซุ้มให้ได้จำนวน 64 เท่ากับอายุของอุปานโณ โดย

พระพุทธรูปด้านทิศตะวันตกอันเป็นทิศวันเกิดของอุปานโณทำเป็นปางนั่งห้อยพระบาท ทิศเหนืออันเป็นทิศทางเข้าของเจา่งวัดอุคุตเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องซึ่งคงหมายถึง พระอริยมตไตรย ส่วนพระพุทธรูปสององค์ทางทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย และปางสมาธิ ตามลำดับ

ส่วนเจดีย์อื่น ๆ ที่ อุปานโณบูรณะ เช่น เจดีย์วัดชัยมงคล มีลักษณะคล้าย เจดีย์วัดมหาวัน และยังมีลักษณะร่วมกับเจดีย์วัดเซตวัน วัดบุปผาราม และวัดแสนฝาง บนถนนท่าแพอันเป็นชุมชนคนบังคับอังกฤษ รวมทั้งยังมีลักษณะคล้ายเจดีย์ไทใหญ่วัด ป่าเป้า และเจดีย์วัดไทใหญ่หลายแห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงเป็นที่มาของข้อ สันนิษฐานว่า เจดีย์ที่สร้างหรือบูรณะโดยอุปานโณอาจสร้างโดยช่างชาวไทใหญ่ เพราะ เจดีย์เหล่านี้มักตั้งอยู่ฐาน 3 ชั้น ที่มุมทั้งสี่ประดับด้วยหม้อน้ำ นรสิงห์ และเจดีย์จำลอง มุมล่างของฐานทั้งสี่มุมมีรูปปั้นสิงห์ มีซุ้มพระพุทธรูปตั้งอยู่กึ่งกลางฐานชั้นล่างทั้งสี่ด้าน องค์กรซึ่งบางครั้งประดับด้วยรูปยักษ์หรือบะถูในภาษาพม่า เจดีย์ปราศจากบัลลังก์ และเจดีย์ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วแบบเขินแดงหรือภูเขาเพชร โดยเจดีย์ลักษณะดังกล่าวก็พบที่รัฐไทใหญ่หรือรัฐฉานในประเทศพม่า อายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น เจดีย์วัดบ้านปองลอง ใกล้เมืองสีป้อ (ดูรูปที่ 5)

รูปที่ 5 เจดีย์วัดชัยมงคล เชียงใหม่ ที่ร่วมสร้าง/บูรณะโดยอุปานโณ (ซ้าย) มีลักษณะคล้ายเจดีย์ไทใหญ่ใกล้ เมืองสีป้อ รัฐฉาน (ขวา) ภาพเก่าซ้ายมือได้รับความเอื้อเฟื้อจาก คุณศรีสุตา ธรรมพงษ์

ส่วนอุโบสถวัดแสนฝางคงได้แรงบันดาลใจจากอุโบสถมอญกัลยาณีสองชั้นที่หงสาวดี อย่างที่ปรากฏในปี ค.ศ.1902/ พ.ศ. 2445 หรืออุโบสถวัดกอนันต์ บ้านกอนันต์ เมาะละแหม่ง สร้างปี ค.ศ. 1896/ พ.ศ. 2439 ที่มีความสูงสองชั้น และก่ออิฐถือปูน ชั้นล่างอุโบสถวัดแสนฝางยังทำเป็นช่องรูปอาร์ช หลังคาซ้อนชั้นที่เรียกว่าหลังคาवनในภาษาพม่า อุโบสถล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วที่ประดับด้วยองค์ประกอบเช่นแดงในภาษาพม่า

นอกจากนั้นอุปานโณยังมีส่วนร่วมในการบูรณะและสร้างพุทธสถาปัตยกรรมแบบล้านนา เช่น อุโบสถวัดดอกเอื้องในสมัยพระเจ้าอินทวิชิตสุริยวงษ์

เมาะละแหม่งและแคว้นตะนาวศรีตั้งอยู่ระหว่างสยามและล้านนา โดยแคว้นตะนาวศรีสัมพันธ์กับทั้งสองพื้นที่ เพราะทั้งภาคกลางของไทยและพม่าตอนล่างอยู่ภายใต้อิทธิพลมอญทวารวดีในคริสต์ศตวรรษที่ 6-9 และแคว้นตะนาวศรีหรือรามัญประเทศสัมพันธ์กับภาคเหนือของไทยในสมัยมอญทริภุชชัย แคว้นตะนาวศรีถูกเปลี่ยนมือหลายครั้งระหว่างพม่าและไทย ตะนาวศรีตกอยู่ภายใต้อำนาจอยุธยาหลังสมัยพระเจ้าบะยินเนาง์ (บุเรงนอง) โดยเมืองท่าบริเวณแคว้นตะนาวศรี ทั้งเมาะละมะมะริด ทวาย และเย เป็นเมืองท่าให้กับอยุธยา พอสสมัยพระเจ้าอลองพญา (พ.ศ. 2295-2303/ ค.ศ. 1752-1760) ต้นกษัตริย์ราชวงศ์คองบองของพม่าก็สามารถยึดแคว้นตะนาวศรีเข้ามาครอบครอง ฝ่ายที่สามารถมีอำนาจเหนือแคว้นตะนาวศรีถือว่ามีโอกาสได้เปรียบมากกว่าเพราะสามารถควบคุมท่าเรือที่เป็นสถานีกลางสำหรับเรือที่ทำการค้าระหว่างอินเดียและจีน นอกจากนี้ยังมีประสิทธิภาพการรบมากกว่า เพราะเป็นพื้นที่รวมพล เป็นแหล่งเสบียงอาหาร และมีเส้นทางเดินเท้าเชื่อมระหว่างพม่าและไทย เช่น สงครามเก้าทัพระหว่างพม่าและสยามในปี พ.ศ. 2328/ ค.ศ. 1785 กองทัพพม่าส่วนหนึ่งโจมตีสยามโดยผ่านเมืองเมาะละมะมะริด และมะริด ในแคว้นตะนาวศรี (โชติมา จตุรงค์ 2554: 325)

ขณะที่ล้านนามีความสัมพันธ์กับพม่าตอนล่างหรือแคว้นตะนาวศรีมากกว่าสยาม นับตั้งแต่พญามังรายก่อตั้งอาณาจักรล้านนาโดยมีราชธานีที่เชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1839/ ค.ศ. 1296 จนกระทั่งปีพ.ศ. 2325/ ค.ศ. 1782 ล้านนาจึงกลายเป็นประเทศราชของสยามในสมัยพระเจ้ากาวิละ ขณะที่ล้านนาตกเป็นประเทศราชของ

พม่ากว่า 200 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2101 - 2317/ ค.ศ. 1558 - 1774 และล้านนากับพม่า โดยเฉพาะพม่าตอนล่างสัมพันธ์กันมาแต่โบราณเพราะพม่าตอนล่างเป็นทางออกสู่ทะเลให้กับล้านนา ภาษาและวัฒนธรรมล้านนาจึงสัมพันธ์กับมอญ พม่า และไทใหญ่มากกว่า สยาม การค้าไม้สักที่เจริญรุ่งเรืองในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 ยังสะท้อนความสัมพันธ์ของผู้คนในสองพื้นที่ ด้วยการค้าระหว่างล้านนาและเมาะละแหม่งเพิ่มขึ้นรวดเร็วกว่าระหว่างล้านนาและสยาม

อุปานโณเปรียบเสมือนคนกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับล้านนา และล้านนากับสยาม หมอแมคคิลวารี (Dr. Daniel McGilvary) มิชชันนารีอเมริกันแพรสบิทีเรียน เดินทางมาเผยแพร่ศาสนาที่เชียงใหม่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1866/ พ.ศ. 2409 กล่าวว่า การเดินทางจากกรุงเทพฯ มาเชียงใหม่เปรียบเสมือนกับการเดินทางมาสู่อีกโลกหนึ่ง รัฐบาลสยามรู้จักเกี่ยวกับล้านนาน้อยมาก (จิตราภรณ์ ตันรัตน์กุล 2544: 61 - 62) นายปีแอร์ ออร์ต (Pierre Orts) ผู้ช่วยที่ปรึกษาด้านกฎหมาย ชาวเบลเยียม ที่เดินทางมายังล้านนาในช่วงค.ศ. 1897-1898/ พ.ศ. 2440 - 2441 ยังกล่าวว่า ชาวล้านนานับถือเจ้านายล้านนามาก และแทบไม่มีการติดต่อโดยตรงระหว่างรัฐบาลกลางสยามกับประชาชนเหล่านี้เลย (พิชญ์ จันทรวิวัฒน์ 2539: 98 - 99) นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามสำหรับข้าหลวงและพนักงานของรัฐบาลกลางสยามที่ส่งไปปฏิบัติการที่ในสามหัวเมือง คือ เชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ว่า มิให้ข้าหลวงและเจ้าพนักงานทุกคนมีภริยาเป็นชาวพื้นเมือง แม้จะมีคนยกให้ก็ตาม(สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล 2539: 362) ขณะที่อุปานโณมีภริยาทั้ง 4 คนเป็นคนพื้นเมืองล้านนาตั้งแต่ นางบัวแก้ว นางบัวจัน นางหน้อย และนางนาง คล้ายกับคนในบังคับอังกฤษอื่น ๆ ที่มีภริยาเป็นคนพื้นเมือง และบ้างก็ตั้งรกรากในล้านนา อาทิ นายฮ้อยทุนจอย หรือ พระยาศรีสองเมือง คนมอญบ้านกะโด - กอนัด ก็มีภริยาคคนที่ 2 เป็นคนไทยวนและเป็นญาติกับเจ้านครเชียงใหม่ อุปานโณยังมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเจ้านครเชียงใหม่ทั้งพระเจ้าอินทวิชยานนท์ผู้เป็นบุตรเขยของพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2399 - 2413/ ค.ศ. 1856 - 1870) เจ้าเมืองเชียงใหม่องค์ก่อน เจ้าอุบลวรรณมาพระธิดาของพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ และเจ้าดารารัศมีพระธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เพราะเป็นคนทำสัมปทานตัดไม้สักให้กับเจ้านครเชียงใหม่ อีกทั้งได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลอังกฤษให้ดำรงตำแหน่งเฮดแมน

หรือหัวหน้าคนในบังคับอังกฤษในสมัยนายดับบิล อาร์ ดี เบคเกตต์ เป็นกงสุลอังกฤษ ประจำนครเชียงใหม่ คนที่ 2 และสันนิษฐานว่าคงมีสัมพันธภาพที่ดีกับชาวพื้นเมือง ด้วย เพราะอุปานโณได้สละทรัพย์สินสร้างถนนและสะพาน รวมทั้งบูรณะและสร้างพุทธสถาปัตยกรรมในนครเชียงใหม่ และบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งยังให้การอุปถัมภ์พระภิกษุล้านนาที่สำคัญ 2 รูป คือครูบาโสภาโณเถระ (ครูบาเถิ้ม) อดีตเจ้าอาวาสวัดแสนฝาง และรักษาการเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพ และครูบาศรีวิชัย (พ.ศ. 2421 - 2481/ ค.ศ. 1878 - 1938) ตัวแทนคนพื้นเมืองที่ต่อต้านการปฏิรูปการปกครองของสยาม โดยอุปานโณเป็นศรัทธาหลักเมื่อคราวที่ครูบาเถิ้มต้องไปดูแลวัดพระธาตุดอยสุเทพ และขณะที่ครูบาศรีวิชัยทำหน้าที่รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ อุปานโณก็ร่วมบูรณะวัดพระสิงห์พร้อมกับเจ้าแก้วนวรรฐ ในปี พ.ศ. 2467/ ค.ศ. 1923 (กัลยา และศรีสุตาธรรมพงษา 2560: 142-143)⁸

นอกจากการส่งข้าหลวงจากรัฐบาลกลางขึ้นไปปกครองหัวเมืองล้านนาแล้ว รัชกาลที่ 5 ยังพยายามสร้างความแน่นแฟ้นกับเจ้านครเชียงใหม่โดยทรงแต่งตั้งให้เจ้าदारรัศมีพระธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ให้เป็นพระราชชายาของพระองค์ รวมทั้งอาจอาศัยคนในบังคับอังกฤษ เช่น อุปานโณ ผู้มีความกว้างขวางในหมู่ชาวเมือง เจ้านาย คนอังกฤษ และคนในบังคับอังกฤษด้วยกัน ในการช่วยเหลือข้าหลวงสยามในการปกครองเชียงใหม่และล้านนา ปีพ.ศ. 2449/ ค.ศ. 1906 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงแต่งตั้งให้อุปานโณเป็นหลวงโยนระการพิจิตร ดำรงตำแหน่งเป็นกรมการในกองข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพ ถือศักดินาจำนวน 1,000 ไร่ ภายหลังจากที่ให้การช่วยเหลือกองทัพสยามเป็นอย่างดีด้านปัจจัยและช้าง เมื่อคราวเกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ในปี พ.ศ. 2445/ ค.ศ. 1902 รวมทั้งพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ 5 ชื่อ วิจิตรภรณ์ ในปี พ.ศ. 2452/ ค.ศ. 1909 พอสมัยรัชกาลที่ 6 อุปานโณได้รับการแต่งตั้งให้มียศเป็น รองอำมาตย์เอก กรมการพิเศษจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2456/ ค.ศ. 1913 และสามปีถัดมาก็ได้รับพระราชทานนามสกุล อุปะโยคิน และเมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 7 เสด็จประพาสเชียงใหม่ หลวงโยนระการพิจิตรได้เข้าเฝ้าให้การต้อนรับ และเมื่อเสียชีวิตในวัย 82 ปี ในปี พ.ศ. 2470/ ค.ศ. 1927 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า

⁸ กัลยา และศรีสุตา ธรรมพงษา ยังกล่าวว่า ครูบาเถิ้ม เป็นญาติกับอุปานโณ เพราะท่านเป็นน้องชายแท้ๆ ของพญาณรงค์ ผู้เป็นบิดาของนางสมและนางมุล สะใภ้ของอุปานโณ.

เจ้าอยู่หัวฯ ทรงส่งหีบเพลิงเพื่อปลงศพให้กับอุปานโณด้วย

แม้พม่าจะเคยเป็นศัตรูฝ่ายตรงข้ามของอยุธยาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 - 18 แต่สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนไปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 - 20 ที่ระบบการค้าเสรีและการคุกคามของชาติตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปประเทศของสยาม อุปานโณจึงไม่ถูกมองว่าเป็นศัตรูหรือฝ่ายตรงกันข้าม แต่เป็นเสมือนคนกลางที่ช่วยในการปกครองและปฏิรูปล้านนาเข้าสู่ส่วนกลางแบบระดับบนสู่ล่างมากกว่าแบบระดับล่างสู่บน แต่เพราะช่วงรัฐชาตินิยม สิ่งปลูกสร้างแบบพม่าและพม่ากลายเป็นสิ่งแปลกปลอม ประกอบกับชาติแคว้นพระภิกษุพม่ามาจำพรรษา จึงเป็นสาเหตุให้มีการทุบทำลายวัดอุคุตโน (พม่า) เพื่อสร้างพุทธสถานในปี พ.ศ. 2498-2499/ ค.ศ. 1955-1956

คริสต์ศตวรรษที่ 19-20 เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงสำคัญในเอเชีย เนื่องจากระบบการค้าแบบเสรีและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มาพร้อมกับเจ้าอาณานิคมยุโรป ทำให้พ่อค้าที่มีความมั่งคั่งจากการค้าแบบเสรีมีสถานภาพพิเศษทางสังคม โดยพ่อค้าไม้สักและพ่อค้าข้าวเป็นองค์อุปถัมภ์สำคัญในการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา ณ เมืองเมาะละแหม่ง การค้าไม้สักได้ขยายขอบเขตเข้ามาในล้านนา และสร้างมูลค่าให้กับเจ้านายและคนในบังคับอังกฤษจากพม่าตอนล่างที่เข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในล้านนา อุปานโณ คนในบังคับอังกฤษชาวพม่าก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้นที่ประสบความสำเร็จจนมีความมั่งคั่งจากการทำสัมปทานและค้าไม้สัก อุปานโณจึงเป็นผู้กว้างขวางในนครเชียงใหม่เพราะนอกจากมีความใกล้ชิดกับเจ้านครเชียงใหม่ และเป็นหัวหน้าคนในบังคับอังกฤษแล้ว อุปานโณยังได้ช่วยสร้างและบูรณะสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งแบบพื้นเมือง พม่า มอญ และไทใหญ่ รวมทั้งสละทรัพย์สร้างถนน และสะพาน ในนครเชียงใหม่ เพื่อเป็นสาธารณสมบัติ การสร้างสถาปัตยกรรมของอุปานโณยังยึดขนบประเพณีนิยมของคนพม่า ที่ต้องสัมพันธ์กับวัน เดือน ปีเกิด หรือชะตา ของผู้สร้าง ตัวอย่าง เช่น เรือนอุปานโณบนถนนเจริญประเทศ ซึ่งหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันตก อันเป็นทิศวันเกิดของเจ้าของเรือน และสมพงษ์กับเจาง์วัดอุคุตพม่าที่สร้างโดยอุปานโณมีด้านหน้าหันไปทางทิศเหนือ ทั้งเรือนและเจาง์เป็นอาคารสูงสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้ มีระเบียงล้อมรอบสามด้าน และมีมุขด้านหน้าเพื่อเน้นทางเข้า

พร้อมบันไดทางขึ้นสองทางแยกชายและหญิง การบูรณะเจดีย์เหลี่ยม เจดีย์มอญ โบราณที่วัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามก็เกี่ยวข้องกัษะตาของอุปานโณในวัย 64 ปี ที่ทำให้ต้องเพิ่มพูนกุศลด้วยการบูรณะพระพุทธรูปเดิมที่ระดับองค์เจดีย์ และเพิ่มพระพุทธรูปที่ฐาน ทำให้มีพระพุทธรูป 64 องค์เท่ากับอายุของอุปานโณ ความเป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการให้ความช่วยเหลือเจ้านายล้านนาและข้าหลวงสยาม ทำให้รัฐบาลกลางสยามให้ความไว้วางใจ จนนับได้ว่าเป็นคนแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่พ่อค้าชาวพม่า เช่น อุปานโณ ได้รับการยอมรับจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ให้เป็นกรรมการพิเศษในกองข้าหลวงเทศาภิบาล ในช่วงการปฏิรูปการปกครองล้านนาในฐานะมณฑลหนึ่งของรัฐบาลสยาม ชิวประวัติและหลักฐานสถาปัตยกรรมที่สร้างและบูรณะโดยอุปานโณเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในช่วงรอยต่อการรวมสยามประเทศให้เป็นปึกแผ่นที่ยังไปสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของประเทศข้างเคียงทั้งอินเดีย พม่า มาเลเซีย และสิงคโปร์ ที่ต่างอยู่ภายใต้อาณานิคมอังกฤษเดียวกัน อันควรค่าแก่การศึกษาและการศึกษาต่อยอดในอนาคต

รายการเอกสารอ้างอิง

- กัลยา ธรรมพงษา และศรีสุดา ธรรมพงษา. (2560). **ตามรอย รองอำมาตย์เอกหลวงโยนนะการพิจิตร: พญาตะก่า**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200. ปี (2525). **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2** รัชกาลที่ 4 – พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ.
- จิตรารภรณ์ ตันรัตนกุล (2544). **กึ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว** อัตชีวประวัติของศาสตราจารย์เดเนียล แมคกิลารี ดีดี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, พิมพ์ครั้งที่ 2.
- โชติมา จตุรวงศ์. (2554). **สถาปัตยกรรมวัดมอญในพม่าตอนล่าง**. กรุงเทพฯ: อีที พับลิชซิ่ง.
- พิชญ์ จันทรวิทัน, แปล (2539). **ล้านนาไทยในแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง**. กรุงเทพฯ: การันต์.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2539). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์, พิมพ์ครั้งที่ 2.

- สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์. (2553). **สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 – พ.ศ. 2480**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัช นิยมธรรม และอรนุช นิยมธรรม (2551). **เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมพม่า**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- หोजดหมายเหตุแห่งชาติ ม. 48/123. “หม่อมปิ่นโยบริจากทรัพย์ช่วยพระเจ้าเชียงใหม่ทำการสาธารณะประโยชน์ต่างๆ.”
- Cameron, Barbara. (1981). **Mahabote, The Little Key**. Tempe, Az.: American Federation of Astrologers.
- Chaturawong, Chotima. (2003). **The Architecture of Burmese Buddhist Monasteries in Upper Burma and Northern Thailand, The Biography of Trees**. (Ph.D. dissertation). Cornell university.
- Langham-Carter, P. R. (1947). **Old Moulmein**. Moulmein: Moulmein Sun Press.
- McCrae, Alister. (1990). **Scots in Burma**. Edinburgh: Kiscadale Publications.
- Moilanen, Irene and Ozhegov, Sergey S. (1999). **Mirrored in Wood**, Burmese Art and Architecture. Bangkok: White Lotus.

พระมหามัธยมนี้: วิเคราะห์รูปแบบศิลปกรรมอันสะท้อนสัมพันธ์ พม่า - ไทย¹

สุระ พิริยะสงวนพงศ์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับพระมหามัธยมนี้ พระพุทธรูปสำคัญของพม่า ในประเด็นการกำหนดอายุ การวิเคราะห์รูปแบบศิลปกรรม และความเกี่ยวข้องทางศิลปกรรมระหว่างพม่าและไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากรูปแบบศิลปกรรมร่วมกับหลักฐานเอกสาร

เนื้อหาที่นำเสนอแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1. พระมหามัธยมนี้องค์ดั้งเดิม: บริบทแวดล้อมเมื่อแรกประดิษฐานในยะไข่ 2. พระมหามัธยมนี้ที่ปรากฏในปัจจุบัน: อิทธิพลศิลปกรรม “โยเดีย” และ 3. พระมหามัธยมนี้องค์จำลองในไทย

สรุปประเด็นสำคัญได้ว่า รูปแบบพระวรกายของพระมหามัธยมนี้เป็นศิลปะยะไข่ สมัยมเย่าก้อตอนกลาง (พุทธศตวรรษที่ 21 - 22) และคงเป็นพระพุทธรูปในนิยามหายานมาก่อน ส่วนเครื่องทรงปัจจุบันคงเป็นสำหรับที่พระเจ้าธิบอแห่งมณฑลฉะเวียงภายหลังเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ ซึ่งปรากฏอิทธิพลโยเดียหรือสยามเข้าไปผสมผสานเป็นอย่างมาก ต่อมาบางพื้นที่ของภาคเหนือของไทยนิยมจำลองพระมหามัธยมนี้มาสักการะ ทั้งยังจำลองพิธีกรรมสร้างพระพักตร์มาด้วย ทว่าในเชิงความหมายของการจำลองมีความเคลื่อนคลายไปจากองค์ต้นแบบโดยกลายเป็นพระพุทธรูปที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากส่วนหนึ่งในงานค้นคว้าของผู้เขียนที่ได้รับความอนุเคราะห์ตีพิมพ์ไว้เป็นหนังสือชื่อ “พระมหามัธยมนี้และเจดีย์สำคัญในพม่า” โดยสำนักพิมพ์มิวเซียมพเรส เมื่อ พ.ศ. 2557.

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Abstract

This article aims at presenting details that are related to Maha Myat Muni, a significant Buddha image of Myanmar, in terms of age identification, analysis on art forms and patterns and artistic relations between Thai art and Burmese art, by analyzing the patterns of art works together with the document evidence.

The contents presented in this article are divided into 3 parts, namely, (1) the original Maha Myat Muni Buddha image: encompassing contexts when enshrined in Rakhine State, (2) the current Maha Myat Muni image: influences from 'Yodia' art, and (3) replica of Maha Myat Muni image in Thailand.

From the study, it can be concluded that the form of the torsos of Maha Myat Muni Buddha image is Rakhine art in the era of Middle Mruak-U (21st - 22nd B.C.) and the Buddha image had been from Mahayana sect. The current costumes are the ones created by King Thibaw Min of Mandalay after the great fire. It is obvious that the costumes were greatly influenced with Yodia or Siamese art. Later, people in some areas in the North of Thailand prefer to create replicas of Maha Myat Muni image, so that they can pay homage to the Buddha image. Furthermore, Northern Thai people had also adopted the rite to wash the face of the Buddha image. However, the functions and meanings of the replicas had deviated from those of the original Buddha image because the replicas have become Buddha images that reflect the culture and custom of Tai Yai ethnic group in Thailand.

พระมหามัธยมนี้ (ภาพที่ 1) เป็นที่รู้จักในหมู่ชาวไทยค่อนข้างแพร่หลายโดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์คือการ “สร้างพระพักตร์” แต่พระพุทธรูปองค์นี้ในทุกเขี้ยว จนปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองมณฑลแสบจะเป็นเงื่อนไขไปโดยปริยายว่าต้องไม่พลาดที่จะไปสักการะพระพุทธรูปองค์นี้ด้วย ทว่าในแง่การรับรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือรายละเอียดทางศิลปะของพระพุทธรูปองค์นี้กลับไม่เป็นที่แพร่หลายในไทยนัก เอกสารหรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีเผยแพร่ก็มักให้รายละเอียดไว้แต่เพียงสังเขปเท่านั้น บทความนี้จึงมุ่งเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับพระมหามัธยมนี้ ในประเด็นว่าด้วย 1.พระมหามัธยมนี้องค์ดั้งเดิม: บริบทแวดล้อมเมื่อแรกประดิษฐานในยะไข่ 2.พระมหามัธยมนี้ที่ปรากฏในปัจจุบัน: อิทธิพลศิลปกรรม “โยเดีย” และ 3.พระมหามัธยมนี้องค์จำลองในไทย

ข้อมูลทั่วไปของพระมหามัธยมนี้

พระมหามัธยมนี้เป็น “พระพุทธรูปทรงเครื่อง” ประทับนั่งปางมารวิชัย พระพักตร์หล่อซึ่งด้วยสำริดเป็นส่วนที่มีความเงาวาวเป็นพิเศษ แตกต่างไปจากส่วนอื่นๆ ของพระวรกายซึ่งสภาพปัจจุบันผ่านการซ่อมแซมด้วยการก่ออิฐและพอกปูนทับ เนื่องจากได้รับความเสียหายครั้งสำคัญคราวัญเชิญมาจากยะไข่ในปี พ.ศ. 2328 (Thaw Kaung 2001: 77 และ ตำราโบราณภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา 2545: 211-212) รวมทั้งเกิดเพลิงไหม้วัด เมื่อ พ.ศ. 2427 ถึงกระนั้นสภาพส่วนพระวรกายที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันก็มีลักษณะอันโดดเด่น คือเต็มไปด้วยทองคำเปลวที่ผ่านการปิดทับต่อเนื่องจนดูเหมือนอย่างเห็นได้ชัด ถึงกับทำให้องค์พระพุทธรูปแลดูผิดส่วน

พระพุทธรูปองค์นี้ชาวพม่าถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการประทานลงมาจากพระเจ้า จึงมีฐานะเป็น “พระพุทธรูปที่มีชีวิต” หรือ “โยะฉินต่อ” (ရုပ်ရှင်တော်) และเป็นพระพุทธรูปที่แสดงถึงพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่ได้ครอบครอง ความพิเศษดังกล่าวทำให้พระมหามัธยมนี้เกี่ยวพันกับการสงครามอยู่เสมอ ทั้งยังสะท้อนถึงการปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง การทหารและการศาสนา ระหว่างดินแดนต่าง ๆ ของพม่าในอดีตและดินแดนใกล้เคียง

นามเรียกขาน “มหามัณเฑียร” แปลว่า “ปราสาทผู้ยิ่งใหญ่” แต่มักได้ยินชาวพม่าเรียกขานนามพระพุทธรูปองค์นี้สั้น ๆ ว่า “มหามณี” บ้างก็เรียกตามขนาดที่ใหญ่โตขององค์พระพุทธรูปว่า “พญาจี” ซึ่งแปลว่า “พระใหญ่” หรือเรียกตามแหล่งที่มาว่า “ยาโคร์เซตี” แปลว่า “พระยะไซ” หรือ “อาระกันเซตี” แปลว่า พระอาระกัน (อาระกันเป็นอีกชื่อหนึ่งของยะไซ)³ ปัจจุบันพระมหามัณเฑียรประดิษฐานอยู่ ณ วัดที่เรียกขานตามนามของพระพุทธรูป ตั้งอยู่บริเวณชานเมืองด้านทิศใต้ของกรุงมณฑล ซึ่งในอดีตเป็นเขตเมืองอมรปุระ ราชธานีของพระเจ้าโบดอพญา หรือพระเจ้าปดุง (ครองราชย์ พ.ศ. 2325 - 2362) ผู้ทรงส่งกองทัพไปตียะไซได้แล้วมีการอัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้มายังราชธานี

1. บริบทแวดล้อมเมื่อแรกประดิษฐานในยะไซ

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าเดิมพระมหามัณเฑียรประดิษฐานอยู่ในแคว้นยะไซหรืออาระกันมาก่อน ประเด็นแรกที่ควรวิเคราะห์จึงเป็นประเด็นคำถามว่า “ถ้าเช่นนั้นแล้ว พระมหามัณเฑียรถูกสร้างขึ้นเมื่อใด”

การวิเคราะห์เพื่อตอบประเด็นคำถามดังกล่าว หรือเพื่อกำหนดอายุพระมหามัณเฑียร ผู้เขียนใช้ข้อมูลบันทึกเอกสาร และหลักฐานทางโบราณคดีหรือรูปแบบทางศิลปกรรมเป็นสำคัญ อนึ่งประวัติศาสตร์เชิงตำนานที่บันทึกไว้อย่างปรัมปราคดีเป็นส่วนที่ไม่อาจนำมาใช้ในการกำหนดอายุได้นัก ดังที่พบว่ามีปัญหาปรากฏชัดเจนในตัวตำนานการสร้างพระมหามัณเฑียรที่ระบุว่ากษัตริย์แห่งยะไซโปรดฯ ให้สร้างขึ้นในพ.ศ. 689 หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่เมืองธัญญวดี ซึ่งก็เป็นข้อมูลที่ขัดแย้งในตัวเองดังเช่นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ทรงเรียบเรียง “พระราชพงศาวดารพม่า” ที่ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทย ก็ทรงมีพระวิจารณ์ไว้ว่า “...กล่าวกันว่าได้หล่อเฉพาะพระพักตร์พระโคดมบรมพุทธเจ้าทรงอำนาจการเอง ทั้งในยะไซเวงคณู [พระราชพงศาวดาร-ผู้เขียน] พม่าเองก็จารึกไว้ในใบลานว่า มหากษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าจันทสุริยะได้ทรงหล่อ เมื่อ พ.ศ.ล่วงแล้วได้ 689 ปีอยู่ต่างๆ แต่ก็เป็นธรรมดาของคำเล่าเรื่องบูรณบูรณในเมืองพม่าพอฟังกันเช่นนั้นจะอย่างไรได้...” (นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ 2550: 1032)

³ สำหรับคำว่า “เซตี” (၁၀၀၀) ในภาษาพม่าตรงกับคำว่า “เจติย” หรือ “เจติย์” ในภาษาบาลีแปลว่า “สิ่งที่มีไว้เพื่อระลึกถึง” ซึ่งกินความรวมถึงวัด พระพุทธรูป สถูปเจติย ธรรม หรือสิ่งอื่นใดที่มีไว้เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า.

แม้จะลองตัดเรื่องปรัมปราคติโดยพิจารณาเฉพาะข้อมูล คือ ปี พ.ศ. 689 ว่าพอจะมีค่าในการสืบหาช่วงเวลาสร้างพระมหามัณีนีหรือไม่ ก็มีข้อขัดแย้งกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ศิลปะว่าการสร้างพระพุทธรูปในโลกเพิ่งจะมีขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 6 ในแถบอินเดียตอนเหนือ และมีรูปแบบทางศิลปะที่แตกต่างจากนี้มาก

ส่วนข้อมูลจากเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ เช่น พงศาวดารสำคัญ ๆ ของพม่าและยะไข่ก็ไม่มีกล่าวถึงพระมหามัณีนีโดยย้อนไปไกลกว่าพุทธศตวรรษที่ 13 เลย จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 13-24 การบันทึกพงศาวดารของยะไข่จึงได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปองค์นี้มาตลอด (Thaw Kaung 2001: 74)

จากข้อมูลเชิงเอกสารที่กล่าวมานี้ เราพอจะตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นไว้คร่าว ๆ ขึ้นหนึ่งก่อนว่า พระมหามัณีนีอาจมีความเก่าแก่ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 13 และเมื่อพิจารณาร่วมกับหลักฐานทางศิลปกรรมทั้งในเชิงโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ จึงจะสามารถช่วยให้ความกระจ่างขึ้นสำหรับการกำหนดอายุและสันนิษฐานถึงรูปแบบดั้งเดิมของพระพุทธรูปองค์นี้ได้

หลักฐานที่ปรากฏในวัดที่เคยเป็นที่ประดิษฐานเดิมของพระมหามัณีนีในเมืองธัญญวดี แคว้นยะไข่ นักโบราณคดีได้พบโบราณวัตถุหลงเหลืออยู่กลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยหินสลักรูปพระโพธิสัตว์และเทพต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบที่เทียบได้กับศิลปะอินเดียสมัยคุปตะตอนปลาย (ราวพุทธศตวรรษที่ 10 - 11) ในท้องถิ่น ไม่ใช่ชิ้นงานที่ถูกเคลื่อนย้ายมาจากถิ่นอื่น เพราะวัสดุหินทรายสีแดงที่ใช้สลักรูปเคารพเหล่านั้น น่าจะนำมาจากเนินเขาที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองมเยาร์กู่ ซึ่งเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอาณาจักรยะไข่นั้นเอง (Pamela Gutman 2001: 34)

โบราณวัตถุเหล่านี้จึงน่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 10 - 11 และพระมหามัณีนีน่าจะสร้างขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้ ซึ่งตรงกับสมัยธัญญวดีของอาณาจักรยะไข่ ที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 - 11 หลักฐานข้างต้น ยังแสดงให้เห็นว่าพระมหามัณีนีเมื่อแรกสร้างมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานิกายมหายาน ก่อนที่จะเปลี่ยนมาสู่พุทธศาสนาเถรวาท

ถึงตรงนี้แล้ว คำถามต่อไปคือพระมหามัณีนีจะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องมาตั้งแต่ช่วงที่ประดิษฐานในยะไข่หรือไม่ เพื่อหาคำอธิบายสำหรับคำถามนี้ ลำพังเพียง

หลักฐานทางด้านศิลปกรรมอาจมีข้อจำกัด เพราะจากการที่พระมหามัณเฑียรนี้ได้รับความเสียหายในหลายคราวดังที่ได้กล่าวไว้ในบทความตอนที่หนึ่งแล้วนั้น รูปแบบทางศิลปกรรมของพระมหามัณเฑียรนี้ที่ปรากฏในปัจจุบัน คงได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จนเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อแรกสร้างแล้ว

ทว่าเมื่อพิจารณาจากข้อมูลบันทึกเอกสารกลับพบการอ้างถึงการถวายเครื่องทรงแด่พระมหามัณเฑียรนี้ว่ามีมาตั้งแต่ช่วงเวลาที่ประดิษฐานในยะไข่แล้ว ดังเช่นอ้างถึงพระเจ้ามหาเดียงจันทรา ผู้สถาปนาเวสาลีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของยะไข่เมื่อพุทธศตวรรษที่ 11 ว่าพระองค์ทรงสร้างเครื่องทรงประดับด้วยทับทิมถวายแด่พระมหามัณเฑียรนี้ (Khaing Kyaw Kyaw 2553: [ออนไลน์])

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือ การกำหนดอายุพระมหามัณเฑียรนี้อีกองค์หนึ่งที่ประดิษฐานอยู่ที่ยะไข่ในเวลานี้ กล่าวคือ หลังจากกองทัพพม่าที่นำโดยพระโอรสของพระเจ้าปดุง อัญเชิญพระมหามัณเฑียรนี้จากยะไข่ ไปประดิษฐานที่อมรปุระราชธานีของพม่าแล้ว ชาวยะไข่จึงได้ยกย่องพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่งขึ้นมาแทน (ภาพที่ 2) พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ดูเผินๆ แล้วมีลักษณะคล้ายกับพระมหามัณเฑียรนี้ ทั้งยังมีตำนานเล่าขานว่ามีความเกี่ยวข้องกับพระมหามัณเฑียรนี้ โดยชาวยะไข่เล่าสืบว่าพระพุทธรูปองค์นี้หล่อขึ้นจากสำริดส่วนที่เหลือจากการหล่อพระมหามัณเฑียรนี้ นอกจากนี้แล้ว ยังมีการเรียกขานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระมหามัณเฑียรนี้” หรือ “พระมหามันเฑียรนี้” นัยว่าสื่อถึงการเป็นหนึ่งเดียวกันกับองค์ที่ถูกอัญเชิญไปอีกด้วย ขณะเดียวกันชาวยะไข่บางส่วนก็เรียกว่า “มหาจัน” หากแปลตามศัพท์แล้ว “จัน, **ကျိန်**” แปลว่า “เหลือ” ก็นับว่าสอดคล้องดังคำอธิบายข้างต้นของชาวยะไข่ ประเด็นนี้ผู้เขียนขอสันนิษฐานไว้เผื่อถึงความเป็นไปได้ดังนี้ว่า คำอธิบายข้างต้นอาจเป็นคำอธิบายของผู้คนในยุคปัจจุบันที่การรับรู้ถึงประวัติของพระมหามัณเฑียรนี้อาจเคลื่อนคลายไปแล้ว จะมีความเป็นไปได้อีกประการหนึ่งได้หรือไม่ว่านาม “มหาจัน” เป็นนามที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับนาม “จันทสาร” (Thaw Kaung 2001: 73) ที่ตำนานการสร้างพระมหามัณเฑียรนี้กล่าวว่า เป็นนามที่พระพุทธเจ้าประทานแก่พระมหามัณเฑียรนี้เมื่อแรกสร้าง ซึ่งตำนานนี้อาจได้รับการถ่ายทอดในวงจำกัดกว่าคำอธิบายหรือคำเล่าขานในแบบแรก

นอกจากนี้ นักโบราณคดีบางท่านให้ทัศนะว่าพระพุทธรูปองค์นี้ไม่ได้มีอายุเก่าแก่ถึงเพียงนั้น เช่น Pamela Gutman กำหนดอายุว่าอาจเพิ่งสร้างขึ้นเมื่อราว 90 ปีก่อน พร้อม ๆ กับที่มีการบูรณะพื้นที่รอบ ๆ (Pamela Gutman 2001: 32)⁴ การกำหนดอายุนี้มีความเป็นไปได้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากรูปแบบศิลปะที่มีข้อแตกต่างไปจากพระมหามัธยมุณีองค์จริงหลายประการ เช่น พระเนตรเปิด มีอุณาโลม พระวรกายช่วงบนมีการทรงจีวร เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปะที่นิยมสร้างกันในช่วงหลังๆ มากแล้ว และนั่นจะหมายความว่าพระมหามัธยมุณีองค์ใหม่ของชาวยะไข่ มีอายุไล่เลี่ยกับพระมหามัธยมุณีองค์จำลองที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดองค์หนึ่งของไทย คือ พระเจ้าพาราละแข่ง วัดหัวเวียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่หล่อขึ้น พ.ศ.2460

2. พระมหามัธยมุณีที่ปรากฏในปัจจุบัน: อิทธิพลศิลปกรรม “โยเดีย”

พระมหามัธยมุณีผ่านความเสียหายและได้รับการบูรณะในหลายคราว เมื่อวิเคราะห์รูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏในปัจจุบัน พบได้ว่าบางส่วนยังปรากฏร่องรอยความเสียหายอยู่ และในหลายส่วนโดยเฉพาะเครื่องทรงที่เป็นผลงานการบูรณะในรัชสมัยพระเจ้าธิบอแห่งกรุงมณฑลนั้น ปรากฏรูปแบบที่สัมพันธ์กับศิลปะอยุธยาอย่างชัดเจน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวคงมิได้เป็นการรับอิทธิพลทางศิลปะโดยตรงจากอยุธยา เนื่องจากศิลปะอยุธยาหรือโยเดียแพร่หลายในพม่าอย่างมากตั้งแต่ยุคสมัยศิลปะอมรปุระอยู่ก่อนแล้ว ทว่าในส่วนพระพักตร์และพระวรกายยังมีรูปแบบศิลปะยะไข่ปรากฏให้เห็นได้อยู่ ดังจะได้จำแนกการวิเคราะห์แต่ละส่วนดังนี้

พระพักตร์และพระเศียร

พระพักตร์ซึ่งหล่อจากสำริดของพระมหามัธยมุณีเป็นส่วนที่มีความสำคัญมาก แม้จะเป็นส่วนที่ได้รับความเสียหายจากเหตุเพลิงไหม้ในอดีต แต่ก็น่าจะได้รับการซ่อมแซมโดยอิงกับรูปแบบเดิม เพราะเป็นรูปแบบที่ต่างไปจากศิลปะพม่าในยุคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นับแต่ยุคอมรปุระที่มีการอัญเชิญพระมหามัธยมุณีมาจากยะไข่ เรื่อยมาถึงสมัยมณฑลอันเป็นราชธานีสุดท้ายก่อนเสียเอกราชให้อังกฤษ

⁴ เขียนบทความได้คำนวณรวมกับระยะเวลาที่หนังสือข้างต้นได้ตีพิมพ์.

พระพักตร์ของพระมหามัธยมนี้ มีสัดส่วนกว้าง พระเนตรปิด พระขนงต่อเป็นรูปปีกกา พระนาสิกกว้างแต่โค้งแหลม มีร่องใต้พระนาสิกกว้างเห็นได้ชัดเจน พระโอษฐ์มีรอยยิ้มที่มุม สีพระพักตร์ดูสงบ ลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปศิลปะยะไข่ สมัยมเย่าก้อตอนกลาง (Mid Mrauk-U) ที่มีอายุอยู่ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 22

ดังตัวอย่างประติมากรรม เช่น พระพุทธรูปที่พบที่วิหารตุกันเต่ง (Htu - kan - thein) (ภาพที่ 3) ในยะไข่ซึ่งสันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2114 ไม่เพียงแต่พระพุทธรูปเท่านั้น แม้แต่ประติมากรรมบุคคล เช่นภาพสตรีนั่งพนมมือ สลักไว้ขนาดพระพุทธรูปที่ตุกันเต่งก็มีใบหน้าที่สร้างขึ้นตามสุนทรียภาพเดียวกันด้วย (ภาพที่ 4)

ส่วนพระเศียรของพระมหามัธยมนี้บริเวณที่ไม่ถูกมงกุฎปิดครอบ ยังเผยให้เห็นว่ามีการปั้นเม็ดพระศกเล็กๆ ด้วยปูน ซึ่งน่าจะเป็นงานซ่อมในคราวที่พระเจ้าปดุงอัญเชิญมาประดิษฐานที่อมรปุระเมื่อ พ.ศ. 2328 หรือไม่กี่อาจบูรณะในรัชสมัยพระเจ้าธีบอหลังเกิดความเสียหายจากเหตุการณ์เพลิงไหม้วัด เมื่อ พ.ศ. 2427

พระวรกาย

เอกสารทางประวัติศาสตร์มักระบุว่าพระมหามัธยมนี้ได้รับความเสียหายมาตั้งแต่คราวอัญเชิญมาจากยะไข่ เนื่องจากถูกแกะออกเป็น 3 ส่วน คงเพื่อความสะดวกในการขนย้าย แล้วจึงค่อยซ่อมกลับด้วยการพอกปูนและปิดทองทับในภายหลัง นอกจากนี้เหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ยังทำให้พระมหามัธยมนี้ได้รับความเสียหายครั้งสำคัญอีกครั้ง

ปัจจุบันผู้ที่มีโอกาสขึ้นไปบนฐานของพระมหามัธยมนี้ เพื่อปิดทองคำเปลวที่องค์พระพุทธรูป (ผู้ชายเท่านั้นจะได้รับอนุญาตให้ขึ้นไปได้) ยังสามารถสังเกตเห็นร่องรอยความเสียหายของพระมหามัธยมนี้ได้ชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณพระอุทรซึ่งไม่ถูกทองคำเปลวปิดจนพอกนูนเหมือนส่วนอื่นๆ (ภาพที่ 5) เผยให้เห็นว่าส่วนนี้เป็นงานก่ออิฐ ดังนั้นพระวรกายส่วนอื่นๆ ก็น่าจะซ่อมขึ้นด้วยวัสดุแบบเดียวกันก่อนจะปิดทองคำทับ

จุดที่สำคัญคือพระวรกายช่วงบนที่ไม่ตรงจีวรเป็นไปตามลักษณะของพระพุทธรูปศิลปะยะไข่ สมัยมเย่าก้อตอนกลาง (พุทธศตวรรษที่ 21 - 22) ที่นิยมสร้างพระพุทธรูป

ที่มีพระวรกายช่วงบนไม่ทรงจีวร

พระวรกายในส่วนล่างที่แสดงท่าประทับของพระมหามัณีนีก็เป็นอีกจุดหนึ่ง ที่ควรนำมาพิจารณาด้วย กล่าวคือพระมหามัณีนีประทับนั่งในท่าขัดสมาธิราบ ซึ่งเป็นไปตามอย่างที่นิยมสร้างกันในศิลปะยะไข่ สมัยมเยาร์ก้อตอนกลาง ต่างไปจากพระพุทธรูปโดยทั่วไปในศิลปะพม่าที่มักประทับขัดสมาธิเพชร

สำหรับในส่วนพระวรกายนี้ อาจสรุปได้ว่า น่าจะมีการบูรณะครั้งใหญ่ในสองคราว คือ หลังจากอัญเชิญมาจากเมืองยะไข่ใน พ.ศ. 2328 คราวหนึ่ง และอีกคราวหนึ่งหลังเพลิงไหม้ใน พ.ศ. 2427

เครื่องทรง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าพระมหามัณีนีเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องมาตั้งแต่คราวประดิษฐานในยะไข่ และเครื่องทรงของพระมหามัณีนีที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ย่อมไม่ใช่เครื่องทรงที่มีมาแต่เดิม เครื่องทรงดั้งเดิมของพระมหามัณีนีที่สร้างในศิลปะยะไข่นั้น เมื่อวิเคราะห์จากหลักฐานด้านศิลปกรรมอื่นๆ แล้ว คาดว่าคงมีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย โดยอาจทรงเครื่องคล้ายกับลวดลายเครื่องทรงที่ปรากฏบนประติมากรรมหินสลักรูปพระโพธิสัตว์และเทพต่างๆ ที่พบหลงเหลืออยู่ที่ภายในวัดมหามัณีนีเดิมในยะไข่ มีรูปแบบเป็นเครื่องทรงที่ได้รับอิทธิพลศิลปะคุปะตะตอนปลาย เป็นต้นว่าสวมการันทมงกุฏ (มงกุฏที่มีกระบังหน้าประดับด้วยตาบหรือรูปสามเหลี่ยม และมีส่วนยอดเป็นปล้องกลมซ้อนกันขึ้นไป) สวมกุนทล (ต่างหู) เป็นวงขนาดใหญ่ มีกรองคอ (สร้อยคอ) เป็นวงโค้ง คาดอุทรพันธะ (ที่รัดท้อง) มีห่วงรัดต้นพระพาหา (ผู้สนใจโปรดดู Pamela Gutman, 2001) สำหรับเครื่องทรงของพระมหามัณีนีที่เห็นในปัจจุบัน ประกอบด้วยส่วนหลักๆ คือ มงกุฏ กุนทล กรรเจิกง อินทรธนู กรองคอ และสังวาล คงเป็นสำรับที่พระเจ้าอิบอทรงสร้างถวายใหม่หลังเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ เมื่อ พ.ศ. 2427 (Tun Shwe Khine 1996: 87) เครื่องทรงลักษณะนี้ พม่าได้รับอิทธิพลจากศิลปะอยุธยาตอนปลาย หลังจากตีกรุงศรีอยุธยาได้เป็นครั้งที่สอง แล้วมีการกวาดต้อนผู้คนรวมทั้งช่างฝีมือชาวอยุธยาจำนวนมากไปยังอาณาจักรพม่า แม้ว่าศิลปะพม่าจะมีการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องมาก่อนหน้า โดยได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากอินเดียและทิเบตเป็นสำคัญ ดังที่พบในศิลปะพม่าสมัยปยูและพุกาม แต่ศิลปะและวัฒนธรรม

อยุธยาที่ถือเป็นของที่ถูกนำเข้ามาใหม่นั้นกลับได้รับความนิยมอย่างมากในราชสำนักพม่า กระทั่งพระเจ้าลูกเธอในพระเจ้ามินดง ยังตรัสยืนยันกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีว่า

“...ไทยจะเอาแบบอย่างอะไรของพม่าไปใช้บ้างเธอ (หมายถึงพระเจ้าลูกเธอในพระเจ้ามินดงที่ตรัสเล่า-ผู้เขียน)ก็ไม่ทราบ แต่ถึงเอาไปก็ไม่มากเท่าที่พม่าเอาแบบอย่างของไทยมาใช้ เป็นต้นว่าเครื่องดนตรี กระบวนพ็อนรำ การเล่น ตลอดจนลวดลายกระบวนช่าง พม่าเอาแบบของไทยไปใช้มาก อะไรเรียกว่า “แบบโยเดีย” แล้วดูเป็นที่นิยมกันว่าดีทั้งนั้น...”

(ตำราพระราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี 2545: 240)

เครื่องทรงข้างต้น วิเคราะห์รูปแบบในส่วนหลักๆ ได้ดังนี้

มงกุฏ

มงกุฏของพระมหามัธยมนี้เป็นมงกุฏที่มีกระบังหน้า(หรืออาจเรียกว่ากรอบพักตร์) โค้งไปตามพระนลาฏ คล้ายคลึงกับมงกุฏที่พบในศิลปะอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย เช่น พระพุทธรูปทรงเครื่อง สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 6) โดยในสมัยอยุธยาตอนปลายการทำมงกุฏที่มีกระบังหน้าเริ่มคลายความนิยมลง และต่อมาก็กเลิกลำบากส่วนนี้ในที่สุด ดังจะเห็นได้ว่ามงกุฏของพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยรัตนโกสินทร์ไม่มีการทำกระบังหน้าแล้ว ในขณะที่มงกุฏของพระพุทธรูปทรงเครื่องในศิลปะพม่ากลุ่มที่ได้รับอิทธิพลศิลปะอยุธยา ยังคงรักษาระเบียบการทำมงกุฏที่มีกระบังหน้าสืบมา

เหนือกระบังหน้าขึ้นไป เป็นส่วนที่ซ้อนขึ้นไปเป็นชั้นๆ สอดเข้าหากันเป็นยอดแหลม แต่ละชั้นประดับด้วยกระจัง เหมือนอย่างมงกุฏในศิลปะอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ผิดกับมงกุฏของพระพุทธรูปทรงเครื่องของพม่าที่มีมาก่อนหน้านั้นซึ่งได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียเหนือ มักนิยมประดับด้วยแผ่นสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “ตาบ” ไว้เหนือมงกุฏ

กรรเจียก

มีรูปแบบโดยรวมประกอบด้วยลวดลายที่พม่าเรียกว่า “กะโนะต” (ကနုတ်) คำว่า “กะโนะต” นี้ นอกจากจะมีรูปศัพท์คล้ายคำว่า “กระหนก” แล้ว ยังมีลวดลายและรูปแบบคล้ายคลึงกันด้วย นั่นเป็นเพราะ “กะโนะต” ของพม่าในระยะหลัง ได้รับอิทธิพลจากลายกระหนกของอยุธยา ซึ่งแพร่หลายผสมผสานอยู่ในศิลปะพม่า โดยเฉพาะศิลปะสมัยมณฑล (U Aye Myint 1993: 55) นอกจากลวดลายกระหนกแล้วยังพบว่าบางส่วนยังมีการประดับลวดลายศิลปะตะวันตกผสมผสานอยู่ตามที่นิยมในยุคสมัย

สังวาล

ไขว่กันเป็นรูปกากบาท ประดับกึ่งกลางด้วยทับทรวงหรือประจายามอกขนาดใหญ่ (ภาพที่ 7) เป็นลวดลายที่ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบศิลปะจาก “ลายประจายาม” อย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะอยุธยา ดังตัวอย่างเทียบเคียงคือ ทับทรวงทองคำจากกรุวัดราชบูรณะ ซึ่งเป็นศิลปะอยุธยาตอนต้น (ภาพที่ 8) และทับทรวงของพระพุทธรูปทรงเครื่อง วัดหน้าพระเมรุ ศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งสร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (ภาพที่ 6) ซึ่งพระพุทธรูปในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองนิยมประดิษฐ์สังวาลไขว่ตามลักษณะข้างต้น จนเป็นต้นแบบให้พระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยต่อๆ มา (ศศิ ยุกตะนันท์ 2532: 110)

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ส่วนต่างๆ เพื่อกำหนดอายุพระมหามัณเฑียรนิตามแนวทางประวัติศาสตร์ศิลปะ มีความเป็นไปได้ว่าพระมหามัณเฑียรนิสร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 10 - 11 ในสมัยธัญญาติของยะไข่ ด้วยหลักฐานคือประติมากรรมหินสลักที่หลงเหลืออยู่ในวัด ซึ่งคาดว่าสร้างขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ต่อมาจึงมีการซ่อมพระพักตร์และพระวรกายใหม่ตามรูปแบบของศิลปะยะไข่ สมัยมเย่าก้อตอนกลาง (ช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 21 - ครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 22) หรือราว 500 ปีมาแล้ว และดำรงรูปลักษณะสีบมาดังที่เห็นได้ในปัจจุบัน ส่วนเครื่องทรงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เป็นสำหรับที่พระเจ้าธีบอทรงสร้างถวาย เมื่อ พ.ศ. 2427 มีรูปแบบเป็นศิลปกรรมพม่าสมัยมณฑลที่ได้รับอิทธิพลศิลปะอยุธยาเข้าไปผสมผสาน

ประเด็นในหัวข้อข้างต้น คงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันทางศิลปกรรมที่ศิลปะไทยได้เข้าไปมีบทบาทต่อศิลปะพม่า การถ่ายเทรูปแบบทาง

ศิลปกรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ โดยเฉพาะประเทศที่มีพรมแดนใกล้ชิดกันทั้งพรมแดนทางภูมิศาสตร์และพรมแดนทางวัฒนธรรมดังไทยและพม่านี้

ประเด็นที่จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป จะได้กล่าวถึง **พระมหามัณเฑียรจำลองในประเทศไทย** ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่รูปแบบศิลปกรรมของพระมหามัณเฑียรได้วกกลับจากพม่ามาให้อิทธิพลแก่ศิลปะในประเทศไทยโดยเฉพาะในแถบจังหวัดภาคเหนือ

3. พระมหามัณเฑียรจำลองในประเทศไทย

ขอยกตัวอย่างพระมหามัณเฑียรจำลองในประเทศไทยเพียงบางองค์เพื่อให้เห็นพลวัตบางประการ เช่น พระเจ้าพาราละแข่ง วัดหัวเวียง ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ภาพที่ 9) เป็นพระมหามัณเฑียรจำลองที่เก่าที่สุดในประเทศไทย สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2460 มีข้อควรสังเกตถึงการที่พระพุทธรูปองค์นี้มีความพยายามสร้างให้คล้ายคลึงกับองค์ต้นแบบในหลายประเด็น เช่น สร้างขึ้นที่มีฉลุลอนเป็นเมืองที่พระมหามัณเฑียรต้นแบบประดิษฐาน แล้วจึงอัญเชิญมายังประเทศไทยโดยเลาะเป็น 9 ส่วนแล้วค่อยนำมาประกอบเข้าด้วยกันภายหลัง⁵ การแยกชิ้นส่วนนี้ไม่แน่ชัดว่าเพื่อความสะดวกในการขนย้ายเพียงเท่านั้นหรือยังเพื่อให้สอดคล้องกับองค์ต้นแบบที่มีประวัติว่าในคราวอัญเชิญมาจากยะไข่ก็มีการเลาะออกเป็น 3 ส่วนก่อนนำมาประกอบเข้าด้วยกันภายหลัง

พระเจ้าพาราละแข่ง ยังมีความน่าสนใจในแง่ที่ว่าความรู้เกี่ยวกับประวัติและรูปแบบทางศิลปะขององค์พระพุทธรูปต้นแบบได้ถูกถ่ายทอดไว้ค่อนข้างครบถ้วน ทั้งนาม “พาราละแข่ง” ที่เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า “พระยะไข่” สะท้อนถึงความเข้าใจในประวัติของพระมหามัณเฑียรเป็นอย่างดีว่าเป็นพระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจาก ยะไข่ หรือ อาระกัน อีกทั้งช่วงเวลาที่จำลองขึ้น คือ พ.ศ. 2460 นั้นนับเป็นช่วงเวลาเพียง 33 ปี หลังจากที่วัดพระมหามัณเฑียรที่พม่าประสบเหตุเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ อาจส่งผลให้การรับรู้ในเรื่องรูปแบบทางศิลปะของพระพุทธรูปองค์นี้ยังชัดเจนโดยเฉพาะการสร้างพระเจ้าพาราละแข่งให้มีพระวรกายช่วงบนไม่ทรงจีวรเช่นเดียวกับพระมหามัณเฑียรที่ปรากฏรูปแบบดังกล่าวตามศิลปะยะไข่สมัยมยุเรอตอนกลาง

ยังมีพระมหามัณเฑียรจำลองที่ประดิษฐานในวัดอื่นๆ เช่น พระพุทธมหา

⁵ การจัดสร้างพระเจ้าพาราละแข่งว่าดำเนินการที่เมืองฉลุลอน แล้วนำชิ้นส่วนทั้ง 9 แบ่งบรรจุทูลงเรือรวม 9 ลำ ล่องมาตามแม่น้ำสาละวิน(แม่น้ำคงคาบรรจบแม่น้ำปาย และได้อัญเชิญขึ้นที่ท่าเรือบ้านท่าโป่งแดง จังหวัดแม่ฮ่องสอน แล้วนำมาประกอบที่วัดพระนอน ก่อนจะอัญเชิญไปประดิษฐานยังวัดหัวเวียง, สรุปลจาก “ประวัติวัดหัวเวียง ต.จองคำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน,” (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). (แผ่นพับ).

มุนี วัดไทยวัฒนาราม อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ภาพที่ 10) วัดนี้แต่เดิมเรียกว่า วัดแม่ดาวเงี้ยว หรือวัดไทใหญ่ เป็นวัดในมหานิกายของชนเชื้อสายไทใหญ่ ก่อตั้งขึ้นราว พ.ศ. 2410 (จำนง กำแหงหาญ, และคนอื่นๆ ม.ป.ป.: 4-5) ส่วนพระพุทธรูปหามุนีสร้างขึ้นใน พ.ศ. 2500 (พระเจ้าจ้อย กิตติปาโล, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2552) อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น พระพุทธสัพพัญญูประสิทธิมงคล วัดทุ่งโป่ง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ภาพที่ 11) ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2491 โดยชาวไทใหญ่ที่เดินทางค้าขายวัวตัวมาจากเมืองปัน เมืองนาย รัฐฉาน ประเทศพม่า แล้วเข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านทุ่งโป่ง พระพุทธสัพพัญญูประสิทธิมงคล” (ชาวบ้านมักเรียกว่าหลวงพ่อเมืองปาย) เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2547 จนแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2550 (“ประวัติวัดทุ่งโป่ง ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ม.ป.ป.: อัดสำเนา) พระพุทธรูปองค์นี้ยังเป็นตัวอย่างของพระมหามัณเฑียรจำลองที่มีการผสมผสานกับศิลปะที่นิยมในท้องถิ่นคือพระวรกายช่วงบนทรงจีวรและปรากฏให้เห็นชายจีวรทบเหนือพระอังสาซ้ายอย่างชัดเจน ต่างไปจากกรณีของพระเจ้าพาราละแ่งที่ได้กล่าวไว้แล้ว

พระมหามัณเฑียรจำลองที่กล่าวมาไม่เพียงแต่มุ่งจำลองในด้านรูปแบบศิลปะ แต่ยังมีการจำลองรูปแบบพิธีกรรมที่สำคัญมาด้วย คือมีพิธีสงฆ์พระพักตร์พระพุทธรูปหากแต่ไม่ได้จัดขึ้นทุกวันดังที่มณฑล โดยเลือกจัดขึ้นในช่วงมาฆบูชาเท่านั้น

นอกจากการจำลองในด้านรูปแบบศิลปะและรูปแบบพิธีกรรมแล้ว ยังพบว่าความหมายทางการเมืองและชาติพันธุ์ ก็สามารถเป็นอีก “สัญลักษณ์” ที่ถูกบรรจุไว้ในประติมากรรมจำลององค์นี้ด้วย กล่าวคือวัดต่างๆ ที่ได้กล่าวมานี้ ต่างก็เป็นวัดที่มีประวัติว่าก่อตั้งโดยชนเชื้อสายไทใหญ่ และมักมีคำอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการจำลองพระมหามัณเฑียรว่า “เพื่อรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่” ประเด็นนี้เป็นข้อที่ขัดแย้งกับประวัติของพระมหามัณเฑียรที่ไม่ได้สัมพันธ์กับชาวไทใหญ่โดยตรงนัก แสดงให้เห็นว่าการจำลองสิ่งหนึ่งๆ อาจเกิดการเคลื่อนคลายจากต้นแบบได้ทั้งด้านรูปแบบและความหมาย

งานค้นคว้าของ เสมอชัย พูลสุวรรณ ได้ให้คำอธิบายถึงข้อแย้งข้างต้นว่า ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 สมัยเจ้าก้อนแก้วอินแถลงเป็นเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง ในรัฐฉาน ได้มีการหล่อรูปจำลองพระมหามัณเฑียร มาจากเมืองมณฑล แล้วอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงตุง ส่งผลให้บรรดาหัวเมืองรัฐฉานเกิดความนิยมจำลองขึ้น

บ้าง ทว่าปัจจุบันชาวเชียงตุงบางส่วนหันมาต่อต้านการจำลองพระมหามัณเฑียรนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพม่าซึ่งมักมีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์กันอยู่เสมอ และหันมานิยมพระพุทธรูปแบบล้านนาซึ่งมีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรมแทน (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เสมอชัย พูลสุวรรณ 2552: 99, 185-197)

ความนิยมจำลองพระมหามัณเฑียรนี้ในชุมชนชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยจึงน่าจะถูกอุปถัมภ์ในระยะเวลาที่การจำลองพระพุทธรูปองค์นี้กำลังเฟื่องฟูในรัฐฉาน ถือเป็นกระแสนิยมร่วมกันในยุคสมัยนั้นของกลุ่มชาวไทยใหญ่ทั้งในรัฐฉานและในประเทศไทย และด้วยเหตุที่ชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายทางการเมืองของพม่าที่มักก่อความขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ชาวไทยใหญ่ในไทยจึงยังคงยึดถือพระมหามัณเฑียรนี้เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาร่วมและความเกี่ยวโยงทางชาติพันธุ์สืบต่อมาดังเดิม

ส่งท้าย

จากรายละเอียดที่ได้นำเสนอในบทความนี้คงพอจะเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพระมหามัณเฑียรซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญของประเทศพม่าให้กว้างขวางในกลุ่มชาวไทยในฐานะมิตรประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงมากขึ้น และคงแสดงให้เห็นได้ในระดับหนึ่งได้ว่า “พระพุทธรูป” อาจเป็นได้มากกว่าสิ่งสำหรับสักการะหรือวัตถุที่มุ่งหมายให้เกิดความงามเชิงศิลปกรรม หากแต่ยังประกอบด้วยบริบทแวดล้อมอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ การเมือง การสงคราม หรือแม้แต่ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนหนึ่งกับดินแดนอื่นๆ ดังกรณีพระมหามัณเฑียรนี้แห่งพม่าที่ผู้เขียนเลือกนำเสนอไว้ในวาระเฉลิมฉลองครบ 70 ปีของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย - พม่านี้

บรรณานุกรม

จำนง กำแหงหาญ, และคนอื่นๆ. (ม.ป.ป.). **วัดไทยวัดนาราม ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด**

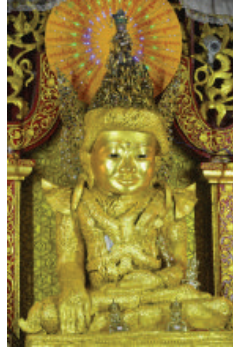
จ.ตาก. ตาก: สุรินทร์การพิมพ์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. (2545). **เที่ยวเมืองพม่า.** กรุงเทพฯ: มติชน.

- นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2550). **พระราชพงศาวดารพม่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2, นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ประวัติวัดทุ่งโป่ง ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. (ม.ป.ป.). (อัตสำเนา).
- ประวัติวัดหัวเวียง ต.จองคำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน**. (ม.ป.ป.). (แผ่นพับ).
- พระจำจ้อย กิตติปาโล, 16 กรกฎาคม 2552, รักษาการเจ้าอาวาสวัดไทยวัฒนาราม, สัมภาษณ์.
- ศศิ ยุกตະນ်န. (2532). “**คตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยา**”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิลปากร, กรม.(2551). **วัดเบญจมพิตร และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดเบญจมพิตร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2552). **รัฐฉาน(เมืองไต): พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- Khaing Kyaw Kyaw. **A brief history of Mahamuni**. [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2553 จาก <http://www.rakhapura.com/articles/a-brief-history-of-mahamuni.asp>
- Pamela Gutman. (2001). **Burma’s lost kingdoms: splendours of Arakan**. Bangkok: Orchid Press.
- Thaw Kaung. (2001). “**The Mahamuni,**” **Cultural Classics**. Yangon: Universities Press.
- Tun Shwe Khine. (1996). **A Guide to Mahamuni, The highly venerated golden image of Buddha with authentic long history**. Yangon: AZ Offset.
- U Aye Myint. (1993). **Burmese design through drawings**. Bangkok: Silpakorn University.

ภาพที่ 1 พระมหามัธยมุณี

ภาพที่ 2 “มหาจัน” ที่ชาวยะไข่เล่ากันว่าสร้างขึ้น
พร้อมพระมหามัธยมุณี, อนุเคราะห์ภาพจาก
รศ.ดร.เชษฐ ติงถัญชลี

ภาพที่ 3 พระพุทธรูปวัดตุ๊กกันต่ง ยะไข่,
ที่มาภาพ Pamela Gutman, 2001

ภาพที่ 4 ภาพสลักสตรี วัดตุ๊กกันต่งยะไข่
ที่มาภาพ www.leidenuniv.nl

ภาพที่ 5 ส่วนพระอุทรที่ไม่ถูกปิดทองคำเปลวเผยให้เห็นว่าองค์
พระมหามัธยมุณีเป็นงานก่ออิฐและมีอาจมีบางส่วนเป็นงานซ่อม
เนื้อสำริด

ภาพที่ 6 พระพุทธรูปวัดหน้าพระเมรุ
ตัวอย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะ
อยุธยา

ภาพที่ 7 ทับทรวงหรือประจายามอกของพระมหามัณเฑียรนิ จาก ภาพที่ 8 ทับทรวงจากกรุวัดราชบูรณะ, ภาพเป็นด้านพระปฤษฎางค์ (แผ่นหลัง) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนกว่า ที่มาภาพ กรมศิลปากร, 2551 ด้านพระอุระที่มีเครื่องประดับอื่นๆ บดบัง

ภาพที่ 9 พระเจ้าพาราละแข่ง วัดหัวเวียง ต.จองค์ำ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 10 พระพุทธมหามุนี วัดไทยวัฒนาราม อ.แม่สอด จ.ตาก

ภาพที่ 11 พระพุทธลีลาพิณูญประสิทธิมงคล วัดทุ่งโป่ง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

รอยพระพุทธรูป: มรดกวัฒนธรรมความสัมพันธ์ศิลปะพม่า-ศิลปะไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จีราวรรณ แสงเพ็ชร*

สัญลักษณ์การประทับ “ฝ่ามือ” และ “ฝ่าเท้า” มีปรากฏในงานศิลปกรรมมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังหลักฐานภาพเขียนสี (cave painting) ร่องรอยบนผนังถ้ำและเพิงผา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ การประทับฝ่ามือและฝ่าเท้า เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของของกลุ่มบุคคลหรืออาจเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ อันเป็นการรับรู้ร่วมกันในท้องถิ่น ครั้นต่อมาเมื่อความเชื่อทางลัทธิศาสนาเกิดขึ้นก็ได้มีการใช้สัญลักษณ์รูป “รอยเท้าหรือ รอยบาท” ปรากฏเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ขององค์เทพเจ้า ศาสดา เป็นเครื่องหมายของอวัยวะหรือแทนการปรากฏองค์ทิพยบุคคลของศาสดา เทพเจ้า นับเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์สากลระยะแรก ที่กระจายตัวทั่วโลกทุกภูมิภาค อาทิ

- รอยบาทของพระเยซูคริสต์
- รอยบาทของพระศาสดาโมฮัมมัด ศาสนาอิสลาม
- วิษณุบาทของพระวิษณุ ในลัทธิไวษณพนิกาย
- ศิวะบาทของพระศิวะในลัทธิไศวนิกาย
- รอยบาทของพระมหาวิระและพระดิเรกขิงกรในศาสนาเซน
- รอยพระพุทธรูปของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

ความสำคัญของการสร้างรอยพระพุทธรูป ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า มีมาแล้วในอินเดียตั้งแต่ก่อนการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาเป็นรูปมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจำหลักประกอบเหตุการณ์พุทธประวัติตอนต่างๆ รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ของการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนา เช่น สลักประดับขลุ่ย (รั้ว) ล้อมรอบสถูปการหุด สมัยราชวงศ์โมริยะ และภาพสลักประดับโตรณะของสถูปสาญจี สมัยราชวงศ์คุงคะ ศิลปะอินเดียโบราณ

* คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมัยต่อมาเมื่อเริ่มมีการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาเป็นรูปมนุษย์ ราวพุทธศตวรรษที่ 5 ความสำคัญของการสร้างรูปรอยพระพุทธรบาท ยังคงปรากฏควบคู่กับการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาและสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เช่น รอยพระพุทธรบาทคู่มือที่ติราช จากลุ่มน้ำสวัต (swat) เมืองตักสิลา ศิลปะคันธาระ (นันทนา ชุตติวงศ์ 2533: 11, Ashraf M. Khan 1993: 68 - 69) ที่กลางฝ่าพระบาทสลักเป็นรูปธรรมจักร ถัดลงมาด้านล่างมีตัวอักษรขโรชิฐีสลักจารึกว่า “...นี่คือรอยพระบาท ของพระพุทธรเจ้าศากยมุนี...”

พุทธศตวรรษที่ 6 - 9 ศิลปะอมราวตี มีการสร้างรูปรอยพระพุทธรบาทที่มีความหลากหลาย เช่น รอยพระพุทธรบาทจำลองประกอบเรื่องพุทธประวัติ การบูชารอยพระพุทธรบาท รอยพระพุทธรบาทและพระพุทธรบัลลังก์ เป็นต้น ทั้งนี้ที่กลางฝ่าพระบาทจะปรากฏรูปธรรมจักร ซึ่งเป็นรูปแบบที่ปรากฏมาตั้งแต่ก่อนสร้างพระพุทธรูปปฏิมาเป็นรูปมนุษย์ รวมถึงการจำลองสัญลักษณ์มงคลที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อาทิ รูปสวัสดิเกะ ตรีรัตนะ มณีรัตนะ ประกอบที่ข้อมือหรือส่วนล่างของธรรมจักรบริเวณสันพระบาท

การจำลองภาพรอยพระพุทธรบาทระยะแรก ส่วนใหญ่นิยมแสดงภาพรอยพระพุทธรบาทคู่มือ เบื้องซ้ายและเบื้องขวา แทนการมาปรากฏขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีความสำคัญในฐานะพระบาท ที่เป็นส่วนหนึ่งของพระวรกาย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับคัมภีร์มหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและพุทธศาสนาเถรวาท

เมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่จากอินเดียไปยังดินแดนต่าง ๆ ทำให้คติการสร้างและการบูชารอยพระพุทธรบาทได้ไปปรากฏในศรีลังกา พม่า และไทย รวมถึงการรจนา คัมภีร์และวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับคติการสร้างและการประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท ซึ่งตอนต้นของคัมภีร์ จะกล่าวย้อนกลับไปถึงสมัยพุทธกาลว่า สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมา มีการประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทในดินแดนและท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อแสดงความศักดิ์สิทธิ์ของอาณาเขต อันอาจเปรียบได้กับขมิ้นประเทศ คือดินแดนชมพูทวีป เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของการประดิษฐานพระพุทธรศาสนา ณ ดินแดนเหล่านั้น

รอยพระพุทธรูปในศิลปกรรมศรีลังกา

คติการสร้างและการบูชารอยพระพุทธรูปในศรีลังกา ปรากฏหลักฐานจากพงศาวดารมทววงศ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่รจนาขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10 โดยพระมหานามะชาวสิงหฬ เนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ที่เจริญควบคู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์รัชกาลต่างๆ การดำเนินเรื่องจากปริเฉทที่ 1 กล่าวถึงการประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ของสมเด็จพระบรมศาสดาบนยอดเขาสุมนภูฏ เพื่อประทานแด่เหล่าพญานาคราช (พงศาวดารมทววงศ์: 49) เป็น 1 ใน 5 รอยพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ประทับบนโลก จากรูปแบบดังกล่าวแตกต่างไปจากคติการนับถือรอยพระพุทธรูปในอินเดีย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงมีพระวินิจฉัยว่า

“... คติที่ถือกันในลังกาทวีป นั้น เป็นการเกิดขึ้นขึ้นหลัง อ้างว่าพระพุทธรูปได้เหยียบรอยพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ให้เป็นที่สาธุชนสักการบูชา 5 แห่ง คือที่เขาสูวรรณมาลิกแห่ง 1 ที่เขาสูวรรณบรรพตแห่ง 1 ที่เขาสุมณภูฏ แห่ง 1 ที่เมืองโยนกบุรีแห่ง 1 ที่หาดในลำน้ำนันทานทีแห่ง 1....” (สารสินสมเด็จพระเล่ม 21: 120)

รอยพระพุทธรูป ณ เขาสุมนภูฏ (Adam's peak) เป็นรอยประทับพระบาท เบื้องซ้าย จำหลักไว้ลึกบนแผ่นศิลาธรรมชาติ เพื่อหมายให้เป็นรอยประทับสำหรับการเสด็จพุทธดำเนินมายังศรีลังกา สำหรับรอยพระพุทธรูปทองคำอื่น ๆ สมัยเมืองอนูราธปุระที่ปรากฏในงานศิลปกรรม จะมีลักษณะเดียวกับรอยพระพุทธรูปศิลปะอินเดียแบบอมราวดี จำหลักเป็นรอยพระพุทธรูปคู่บนแผ่นศิลาขนาดใหญ่ ที่กลางฝ่าพระบาทมีรูปธรรมจักร ถัดลงมาเบื้องล่าง เป็นลายสัญลักษณ์เครื่องหมายมงคล 8 หรือ **อัสฎมงคล (asatamangala)** (นันทนา ชุดิวงศ์ 2533: 18) ประกอบด้วย ฉัตร อังกุศะ ธวัชชะ ปลาคู่ หม้อบุรณะขมูชะ สังข์ ศรีวัตสะ ตรีรัตนะ สวัสดิทิกะ

ครั้นต่อมาสมัยเมืองโปลนนารูระราว พ.ศ. 1700 รัชสมัยพระเจ้าปราคัมพาหุที่ 1 พระพุทธรูปชิตะได้รจนา **คัมภีร์ชินาลังการฎีกา** ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่กล่าวสรรเสริญความยิ่งใหญ่และหลักธรรมของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าลำดับเนื้อหาจากเหตุการณ์พุทธประวัติ เพื่อให้มหาชนได้ระลึกถึงพระพุทธรูป เป็น

แบบอย่างในการบำเพ็ญความดีต่อไป รายละเอียดของคัมภีร์กล่าวถึงลักษณะของพระมหาบุรุษหรือ มหาบุริสลักษณะ 32 ประการ ที่พื้นฝ่าพระบาทจะมีรูปจักรปรากฏกลางฝ่าพระบาทแวดล้อมด้วยสัญลักษณ์มงคล 108 หรือ อัญสุรสมมงคล อาทิ รูปสัญลักษณ์และเครื่องประกอบอิสริยยศแห่งพระจักรพรรดิราช รูปปราสาท รูปดอกบัวชนิดต่างๆ รูปดอกไม้มงคล รูปเขาพระสุเมรุ รูปเขาสัตตบริภัณฑ์ รูปสระใหญ่ รูปจักรวาล รูปป่าหิมพานต์ รูปสัตว์หิมพานต์ทั้งทวีปและจัตุบาท รูปทวีปทั้ง 4 รูปแม่น้ำสำคัญ 7 สาย (สัตตมหาคงคา) รูปเทวโลก 6 ชั้น และรูปสวรรค์พรหมโลก 16 ชั้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างรอยพระพุทธรบาท ประกอบสัญลักษณ์มงคลในศิลปะศรีลังกาในช่วงเวลานี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าคัมภีร์ชินลึงการฎีกา เป็นต้นแบบของการสร้างรอยพระพุทธรบาทที่ประกอบกับรูปสัญลักษณ์มงคล 108 ที่จะมีการพัฒนาการปรากฏต่อมาในชั้นหลัง โดยเฉพาะศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม ซึ่งได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาไปจากศรีลังกา

รอยพระพุทธรบาทในงานพุทธศิลปกรรมพม่าสมัยเมืองพุกาม

พงศาวดารพม่ากล่าวว่า เมื่อพระเจ้าอนิรุช ติได้ศูนย์กลางของอาณาจักรมอญที่เมืองสะเทิมหรือสุธรรมวดี (Thaton) เมื่อราวปี พ.ศ. 1600 วัฒนธรรมมอญก็ได้หลังไหลเข้ามาสู่เมืองพุกาม รวมทั้งมีการอัญเชิญพระไตรปิฎกกับคณะสงฆ์เถรวาทหรือหินยาน มายังเมืองพุกาม โดยทรงแต่งตั้งพระมหาเถรชินอรหัน เป็นมหาสังฆปริณายก รวมทั้งการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับพุทธศาสนาฝ่ายศรีลังกา ซึ่งตรงกับสมัยเมืองโปลนนาธุระ (สุเขาวร์น พลอยชุม 2544: 26 - 27)

เรื่องราวประวัติศาสตร์พุทธศาสนาดังกล่าว อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างและการนับถือรอยพระพุทธรบาท เจริญรุ่งเรืองขึ้นในพม่าสมัยเมืองพุกาม มีการสร้างงานพุทธศิลปกรรมและการรจนา *คัมภีร์สารัตถ สังคห (Saratta Sangaha Chronicle)* นับว่าเป็นสมัยที่รุ่งเรืองที่สุด ซึ่งหากพิจารณารายละเอียด จะพบว่า คัมภีร์สารัตถ สังคห มีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่งกับคัมภีร์ชินลึงการฎีกา จนอาจกล่าวได้ว่า คัมภีร์ชินลึงการฎีกา เป็นต้นแบบของการรจนาคัมภีร์คัมภีร์สารัตถ สังคห (ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกับตารางที่ 2) และก่อให้เกิดงานศิลปกรรมการสร้างรูปสัญลักษณ์รอยพระพุทธรบาท ที่บรรจุสัญลักษณ์มงคล 108 ภายในช่องตารางเป็นรูปธรรมครั้งแรก

1 ลังกา	2	3	4	5	6	7	8	9
สตติ	ศรีวตส	นนทียวตต	โสวัตติก	วภูส	วธมาน	ภททปิฏะ	องกกุส	ปาสาท
หอก	เรื่อนของ พระนาง ศรี	ดอกพุด	เครื่อง ประดับ (มี ๓ ชั้น)	พวงมาลัย	ภาชนะใส่ อาหาร	บัลลังก์	ขอสับ ข้าง	ปราสาท
10 ลังกา	11	12	13	14	15	16	17	18
โตรณ	เสตฉตต	ขคค	ตาลวณฺณ	มยूरहतต	จามรีहतต	อุณิษษ (อุษณี ษะ)	มณิ	ปตต
ซุ่มประค	เศวต ฉัตร	พระขรรค์	พัตไตล	กำหางนก ยูง	สัจจามร	อุษณีษะ	แก้วมณิ	บาต

ตารางที่ 1: คัมภีร์ชินาลังการฎีกา (ศรีลังกาสถมัยเมืองโปลนนารวะ)

1 พม่า	2	3	4	5	6	7	8	9
Satti สตติ	Sri-Vatsa ศรีวตส	Nandiya Vatta นนทียวตต	Sovittika โสวัตติก	Vadam- saka วฑฒก	Vatta- mana วตตมาน	Baddha Pittha ภททปิฏฐ	Ingusa อิงคุสะ	Pasada ปาสาท
หอก	แว่นส่อง หน้า, เรือนแก้ว ของพระนางศรี	ดอก พุด, พวง ดอกไม้	เครื่อง ประดับ (มี ๓ ชั้น)	พวงมาลัย, มงกุฎ	ภาชนะ ใส่อาหาร (lacquer ware)	ภัทร ปิฏะ, บัลลังก์	ขอสับข้าง	ปราสาท
10 พม่า	11	12	13	14	15	16	17	18
Torana โตรณ	Tesiccatta เตสิจจตต (ส/ เศวตฉตต)	Khegga เขคค	Tala- Vanna ตาล วณฺณ	Mayura- hatta มยूरहतต	Samari- hatta จาม รีहतต	Unissa อุณิษษ (อุษณี ษะ)	Patta ปาดต	Mani มณิ
ประค	เศวตฉัตร	พระขรรค์	พัต ไตล	กำหางนก ยูง	สัจจามร	อุษณีษะ	บาตมรก ตี	ทับทิม (ruby)

ตารางที่ 2: คัมภีร์สารัตถะ สังคหะ (พม่าสมัยเมืองพุกาม)

รอยพระพุทธรูปบาทสมัยเมืองพุกาม จำหลักเป็นรอยพระพุทธรูปบาทเดี่ยวหรือคู่บนแผ่นศิลา หรือเขียนประดับเพดานทางเข้าห้องครรภคฤหะภายในเจดีย์วิหาร รอยพระพุทธรูปบาทที่เก่าแก่ที่สุด เป็นรอยพระพุทธรูปบาทเบื้องซ้ายจำหลักบนแผ่นศิลาพบที่เจดีย์โลกนันทะ (Lokananda stupa) สมัยพระเจ้าอโนรุธ (พ.ศ. 1587 - 1620) ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑน์โบราณคดีเมืองพุกาม (Bagan Archaeological Museum) (ภาพที่ 1) และรอยพระพุทธรูปบาทคู่ 2 ชุด ประดิษฐานที่ฐานและทางเข้าด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ชเวซิกอน (Shwezigon stupa) ซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าจันสิตละ (พ.ศ. 1627 - 1655) (รูปที่ 2)

สำหรับลวดลายและสัญลักษณ์มงคล 108 จะจำหลักภายในช่องดาตารางชุด 9 ช่องเรียงลำดับจากพระอังกุณ (นิ้วโป้ง) พระดรรชนี (นิ้วชี้) พระมัทรมิมา (นิ้วกลาง) พระอนามิกา (นิ้วนาง) จนถึงพระกนิษฐา (นิ้วก้อย) ประกอบด้วย รูปใบหอก (สวดติ) รูปเรือนของพระนางศรี (ศรีวิตส) รูปดอกพุด (นันทียวดต) รูปเครื่องประดับ (ไสวัตติก) รูปพุ่ม (วทศก) รูปอุบหรือภาชนะ (วตตมาน) รูปบัลลังก์ (ภัทรปิฎะ) รูปขอสับข้าง (อังกุสะ) รูปปราสาท (ปราสาท) ลำดับถัดมาคือรูปประตู่ (โตรณะ) ในแถวที่ 2 แล้ววนลงมาเบื้องล่างจำหลัก รูปเศวตฉัตร (เศวตฉัตร) รูปพระชวรค์ (เชคค) รูปพัดใบตาล (ตาลวณณ) แล้ววกขึ้นตามสันพระบาท เวียนทักษิณาวัตรตามเข็มนาฬิกาครอบรูปจักรที่กลางฝ่าพระบาท ถัดเป็นวงรอบเลื่อนเข้าไปด้านในจนถึงชั้นในสุดคือ รูปสวรรค์ชั้นพรหมโลก 16 ชั้น ซึ่งทิศทางของระเบียบและการจัดลำดับเครื่องหมายมงคล 108 ประการนี้สามารถพิจารณาวิวัฒนาการและช่วยในการกำหนดอายุรอยพระพุทธรูปบาท

สำหรับรอยพระพุทธรูปบาทที่ปรากฏในงานจิตรกรรมสมัยเมืองพุกาม จะเขียนเป็นรอยพระพุทธรูปบาทคู่ ภายในเพดานมุขทางเข้าเจดีย์วิหาร โดยจะหันนิ้วพระบาทไปยังพระพุทธรูปมาประธาน เช่น เจดีย์วิหารโลกกะเทียกพัน (Lokatheikpan temple) รัชกาลพระเจ้าราชกุมาร พ.ศ. 1678 (ภาพที่ 3) และเจดีย์วิหารเทียนมาซี (Theinmazi temple) รวมถึง เจดีย์วิหารที่สำคัญแห่งอื่นๆ รูปแบบดังกล่าวคงเกี่ยวข้องกับการแสดงภาพสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยสัญลักษณ์รอยพระพุทธรูปบาท เพื่อแสดงถึงสภาวะที่ทรงประทับอยู่เหนือโลกคือ โลกุตระ (นันทนา ชุดิวงศ์ 2533: 32) เพื่อให้พระองค์เสด็จมาประทับสถิตที่เบื้องบนเศียรเกล้าทรงบันดาลความสวัสดิปราศจาก

ภยันตรายแก่ผู้เฝ้าศพบูชา ดังปรากฏในบทสวดมนต์สรรเสริญพระพุทธคุณ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพม่าที่สืบมาจวบจนปัจจุบัน

*Buddham pyjemi Buddha Myat-swar Phaya ei
chetaw sone - ko - kho - h lone - ywe - kantaw - bar ei
Ashin - Pha - yar*

แปลความว่า

“... ข้าพเจ้าขอนอบน้อมกราบนมัสการ สมเด็จพระบรมศาสดา
สัมมาสัมพุทธเจ้า ภายใต้เบื้องพระบรมพุทธรูปบาททั้งสอง ที่ประทับ
เหนือเศียรเกล้าของงับันดาลให้ข้าพเจ้า ปราศจากภยันตรายทั้งปวง...”

รอยพระพุทธบาทในงานศิลปกรรมไทย

รอยพระพุทธบาทในงานพุทธศิลปกรรมไทย ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยทวารวดี ที่โบราณสถานสระมรกต อ.โคกปีบ จ.ปราจีนบุรี เป็นรอยพระพุทธบาทคู่แบบรอยเท้าธรรมชาติบนพื้นศิลาแลง ที่กลางฝ่าพระบาทจำหลักรูปธรรมจักร ลักษณะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับศิลปะอินเดียบอมรวาวดี รวมทั้งที่ปรากฏในศรีลังกาสมัยเมืองอนุราธปุระ

สมัยสุโขทัย มีความนิยมในการการสร้างรอยพระพุทธบาท ประดิษฐานยังสถานที่และเมืองสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างรอยพระพุทธบาทที่สำคัญ 4 แห่ง ประดิษฐานร่วมกับจารึก เพื่อสมมติให้พื้นที่ที่ประดิษฐานเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์อันเปรียบได้กับ **เขาสุมณภู** ในศรีลังกา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคติการสร้างรอยพระพุทธบาทที่มีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาจากศรีลังกา

จารึกหลักที่ 3 (ศิลาจารึกนครชุม) กล่าวถึงพระยาลีไททรงประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและปลุกต้นพระศรีมหาโพธิจากศรีลังกา ทรงเป็นธรรมิกมหาราชดำรงอยู่ในทศพิชราชธรรม และในตอนท้ายที่สุดของจารึกได้กล่าวถึงการประดิษฐาน “**พระบาทลักษณะ**” ที่จำลองรอยพระพุทธบาทจากเขาสุมณภูศรีลังกา จำนวน 4 องค์ ซึ่งโปรดให้จารึกกำกับไว้ทุกแห่งประดิษฐาน ณ หัวเมืองต่าง ๆ ภายในพระราชอาณาเขต (กรมศิลปากร 2526: 39)

“... พระยาศรณิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยตีน พระเป็นเจ้าถึงสิงหลอันเหยียบเหนือ **จอมเขาสุมณภูบรรพต** ประมาณเท่าใดเอามาพิมพ์ไว้...(1) อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองศรีสัชชนาลัยเหนือจอมเขา...(2) อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองสุโขทัยเหนือจอม **เขาสุมณภู** (3) อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพาน เหนือจอมเขานางทอง (4) อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเหนือจอมเขาที่ปากพระบาง จารึกก็ยั่งไว้ด้วยทุกแห่ง...”

รอยพระพุทธรูปในชุด 4 องค์ที่พระยาสิทธิโปรดให้สร้างขึ้นประกอบด้วย รอยพระพุทธรูป ๓ รูป เมืองศรีสัชชนาลัย รอยพระพุทธรูปเขาพระบาทใหญ่ เมืองสุโขทัย รอยพระพุทธรูปเขานางทอง เมืองบางพาน จังหวัดกำแพงเพชร และรอยพระพุทธรูปเขากบ จังหวัดนครสวรรค์

จารึกหลักที่ 8 (จารึกเขาสุมณภู) เป็นจารึกหลักสำคัญที่ช่วยในการกำหนดอายุ รอยพระพุทธรูปชุดนี้ เดิมอยู่ที่เขาสุมณภูหรือเขาพระบาทใหญ่ เมืองสุโขทัย กล่าวถึงศักราช 1912 พระยาสิทธิ (สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1) โปรดให้ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ๓ รูป เขาสุมณภูบรรพต โดยจำลองแบบหรือพิมพ์รอยพระพุทธรูปมาจากเขาสุมณภูในศรีลังกาที่มีสัญลักษณ์มงคล 108 เพื่อให้เทวดา มนุษย์ทั้งหลายสักการบูชา มีการจัดกระบวนแห่แต่งเครื่องบูชาขึ้นไปประดิษฐานอย่างยิ่งใหญ่ รวมถึงการเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปของกษัตริย์และชาวเมืองในดินแดนอาณาเขต ทรงมีพระราชอำนาจ (กรมศิลปากร 2526: 84)

“... ให้คนทั้งหลายได้เห็นรอยฝ่าตีนพระพุทธรูปเป็นเจ้าเรา นี้ มีลายอันได้ ร้อยแปด สีสอง ให้ฝูงเทพดาและ.. ทั้งหลายได้ไหว้บูชา....”

สำหรับสัญลักษณ์มงคล 108 หรือ **อัญจตรสตมงคล** ในสมัยสุโขทัยมีรายละเอียดปรากฏในจารึกบ้านางคำเย็บ (จารึกหลักที่ ๑๐๒) อักษรขอมสุโขทัย ภาษาบาลี ศักราช พ.ศ. 1922 (กรมศิลปากร 2526: 316) จารึกด้านที่ 1 กล่าวถึงบ้านางคำเย็บผู้มีใจศรัทธาบูรณะและสร้างเสนาสนะบำเพ็ญกุศลในพระพุทธรูปศาสนา กับทั้งจัดงานการฉลองถวายเครื่องไทยธรรม มีการเทศน์มหาชาติอย่างยิ่งใหญ่ จารึกด้านหลังกล่าวถึงค่านมัสการรอยพระพุทธรูปที่มีรูปจักรและสัญลักษณ์มงคล 108 ประการที่เป็นบริวารล้อมรอบรูปจักร

สำหรับรายละเอียดสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวประกอบด้วยรูปสัญลักษณ์มงคล 108 ประการ อาทิ รูปแว่นส่องหน้า (สิริจโฉ) รูปเครื่องประดับ (ไสวตติ) รูปดอกพุด (นนทิวถุญ) รูปพวงมาลัย (วฏฺงสก) รูปขอสับข้าง (องกุโส) รูปปราสาท (ปาทาโส) รูปนกไก่อฟ้า(ซีวี) รูปดอกพุดซ้อนหรือภาชนะ (วุฑธมานก) รูปเศวตฉัตร (เสตฉตติ) รูปพระขรรค์(ขโค) รูปพัดใบตาล (ตาลวณฺฑ) รูปพัด (วิชนี) รูปกำหรงนกยูง (โมรหตถก) รูปบาตร (ปตโต) รูปเชือกแก้ว (ทามมณิ) รูปดอกบัวสาย (อุปฺล) ดอกบัวสีน้ำเงิน (นิล) รูปดอกบัวสีแดง(ปทุมม) เป็นต้น

1 สุโขทัย	2	3	4	5	6	7	8	9
สิริจโฉ	ไสวตติ	นนทิวถุญ	วฏฺงสก	องกุโส	ปราสาท	ซีวี	วุฑธมานก	เสตฉตติ
แว่นส่องหน้า	เครื่องประดับ	รูปดอกพุด	พวงมาลัย	ขอสับข้าง	ปราสาท	นกไก่อฟ้า	พุดซ้อน, ภาชนะ	เศวตฉัตร
10	11	12	13	14	15	16	17	18
ขโค	ตาลวณฺฑ	วิชนี	โมรหตถก	ปตโต	ทามณิ	อุปฺล	นิล	รดติ
พระขรรค์	พัดใบตาล	พัด	กำหรงนกยูง	บาตร	เชือกแก้ว	ดอกบัวสาย	ดอกบัวเขียว	ดอกบัวแดง

ตารางที่ 3 : จารึกบ้านางคำเยี่ย พ.ศ.1922 สมัยสุโขทัย

เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียงลำดับสัญลักษณ์มงคล 108 ที่ปรากฏในจารึกบ้านางคำเยี่ย มีความแตกต่างไปจากการจัดลำดับสัญลักษณ์มงคล 108 ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินาลังการฎีกาและคัมภีร์สารัตถสังคหะ รวมทั้งการจัดระเบียบสัญลักษณ์มงคลในงานศิลปกรรม

รอยพระพุทธรูปบาทเขาพระบาทใหญ่ เมืองสุโขทัย ปัจจุบันประดิษฐานที่มณฑปพระพุทธรูป วัดตระพังทอง อ.เมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย เป็นรอยพระพุทธรูปบนหินชนวนขนาดใหญ่ราว 170 เซนติเมตร กว้าง 160 เซนติเมตร ขอบทั้ง 4 ของแผ่นหินแกะเป็นลายดอกบัวบาน ที่ส่วนกลางจำหลักเป็นรอยพระพุทธรูปเบื้องขวาที่ไว้ลึกลงไปจากระนาบ ที่สันพระบาทด้านนอกจำหลักรูปเทวดาและรูปพระอรหันตสาวก ยืนพนมมือแสดงอัญชลี (ภาพที่ 6 - 7)

การจำหลักกลดลายมงคล 108 จะจำหลักภายในช่องตาราง 9 ช่องเรียงลำดับจากซ้ายไปขวา คือ พระอังกูฏ (นิ้วโป้ง) พระดรชนี (นิ้วชี้) พระมัชฌิมา (นิ้วกลาง)

พระอนามิกา (นิ้วนาง) จนถึงพระกนิษฐา (นิ้วก้อย) ตามแนวนอนในแถวที่ 1 แล้ววกลงมาตามแนวเส้นตั้งจากพระกนิษฐา (นิ้วก้อย) ถึงสันพระบาท แล้ววกขึ้นไปสู่พระอังคฺภู (นิ้วโป้ง) ในแถวที่ 2 วนรอบลดระดับเข้าสู่จุดศูนย์กลางที่เป็นรูปธรรมจักร รวมเป็น 108 ช่อง ซึ่งพื้นที่ด้านในสุด คือสวรรค์ชั้นพรหมโลก 16 ชั้น ซึ่งลายมงคล 108 ที่จำหลักค่อนข้างลบบเลือน แต่มีข้อสังเกตในลำดับที่ (12) รูปพระชรรค์ (13) รูปพัดใบตาล ... (36) รูปอุตตกรูทวิป (37) พระเจ้าจักรพรรดิ (38) รูปสังข์ทักษิณาวัตร (39) รูปปลาทองคู่ (40-46) รูปสัตตมหาคงคาทั้ง 7 ลักษณะดังกล่าว มีความใกล้เคียงกับการจัดระเบียบเครื่องหมายมงคล 108 ตามคัมภีร์สารัตถะ สังคหะ ที่รจนาขึ้นและเป็นต้นแบบการสร้างรอยพระพุทธรูปที่เมืองพุกาม รวมทั้งมีการพรรณนารายละเอียดของสัญลักษณ์มงคลมากยิ่งขึ้น อาทิ ลำดับที่ (40 - 46) สัตตมหาคงคา แม่น้ำ 7 สาย ซึ่งประกอบด้วยสายน้ำชนิดต่างๆ คือ

- (40) ลวน - สิตา lavana-sita : แม่น้ำน้ำเกลือ
- (41) อุจฺฉุ - สิตา Ucchu-sita : แม่น้ำน้ำอ้อย
- (42) สุร - สิตา Sura-sita : แม่น้ำน้ำจันทน์
- (43) สดฺธิ - สิตา Sadhi-sita : แม่น้ำแห่งความสำเร็จ
- (44) ดัดฺธิ - สิตา Dadhi-sita : แม่น้ำนมข้น
- (45) ดุดฺธา - สิตา Duddha-sita : แม่น้ำน้ำนม
- (46) ชลสิตา Jala - sita : แม่น้ำบริสุทธี

จึงอาจกล่าวได้ว่ารอยพระพุทธรูปที่ประกอบสัญลักษณ์มงคล 108 สมัยสุโขทัยได้รับอิทธิพลรูปแบบศิลปะและระเบียบการสร้างลวดลายจากคัมภีร์พุทธศาสนาศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม

บทส่งท้าย

รอยพระพุทธรูปที่ประดิษฐานบนยอดเขาสุมนภูฏานในศรีลังกานั้นเป็นรอยพระพุทธรูปที่จำหลักเลียนแบบรอยเท้าธรรมชาติ โดยจำหลักไว้ลึกลงไปจากแนวระนาบ เพื่อเจตนาให้เป็นรอยประทับฝ่าพระบาท ที่ได้เสด็จมายังสถานที่สำคัญหรือดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา อันอาจเปรียบได้กับ

บริโศคเจติย์ในศรีลังกาสมัยเมืองโปลนนาจะมีการรจนาคัมภีร์ชินลังการฎีกา หากแต่ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างรอยพระพุทธรบาทประกอบสัญลักษณ์มงคล 108 ในงานศิลปกรรม

ครั้งต่อมาในพม่าสมัยเมืองพุกาม ได้มีการสร้างรอยพระพุทธรบาทประกอบสัญลักษณ์มงคล 108 ปรากฏเป็นครั้งแรกทั้งในประติมากรรมและจิตรกรรม โดยมีรูปธรรมจักรที่กลางฝ่าพระบาทและสัญลักษณ์มงคลบรรจุในช่องตาตาราง นอกจากนี้ยังมีการรจนาคัมภีร์สารัตถะ สังคหะ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงสัญลักษณ์มงคล 108

สมัยสุโขทัยมีการสร้างรอยพระพุทธรบาทตามคติที่ได้รับจากศรีลังกา รวมถึงการสร้างรอยพระพุทธรบาทประดิษฐานบนยอดเขาโดยสมมติให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แบบเดียวกับเขาสุมนภูฏาในศรีลังกา ส่วนรูปแบบศิลปกรรมนั้นสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากการจัดรูปสัญลักษณ์มงคล 108 ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม

****ขอขอบพระคุณ Sayar U Nyunt Han (Former Director - General Department of Archaeology, Myanmar, Former Senior Researcher , SEMEO / SPAFA , Bangkok THAILAND (2004 - 2018) ที่ช่วยกรุณาแปลบทสวดมนต์และแปล คัมภีร์สารัตถะ สังคห (Saratta Sangaha Chronicle) จากต้นฉบับตัวพิมพ์ตีต้นฉบับภาษาพม่า**

แสง มนวิฑูร, รท. ผู้แปล (2512). **ลลิตวิสตรระ พุทธประวัติฝ่ายมหายาน.**
 กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
 ฮันส์ เพนซ์และคณะ. (2541). **ประชุมจารึกล้านนา เล่ม 1 จารึกพระเจ้ากาวิละ.**
 เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาต่างประเทศ

Cunningham Sir Alexander. (1962). **The Stupa of Bharhut : a Buddhist monument ornamented with numerous sculptures.** Varanasi : In dological book house.

Dutt Nalinaksha. (1998). **Buddhist Sects in India.** Delhi : Motilal Banarsidass.

Kern H. (1989). **Manual of Indian Buddhism.** Delhi : Motilal Banarsidass.

Khan M.Ashraf. (1993). **Buddhist Shrines in Swat.** Lahore : Shidu Sarif.

Luce Gordon. (1969-1970). **Old Burma Early Pagan 3 Vols.** New York: Artibus Asiae.

Mc.Keen Di Crocco Virginia. (2004). **Footprints of the Buddhas of this Era in Thailand and the Indian Subcontinent, Sri Lanka, Myanmar.** Bangkok : The Siam Society.

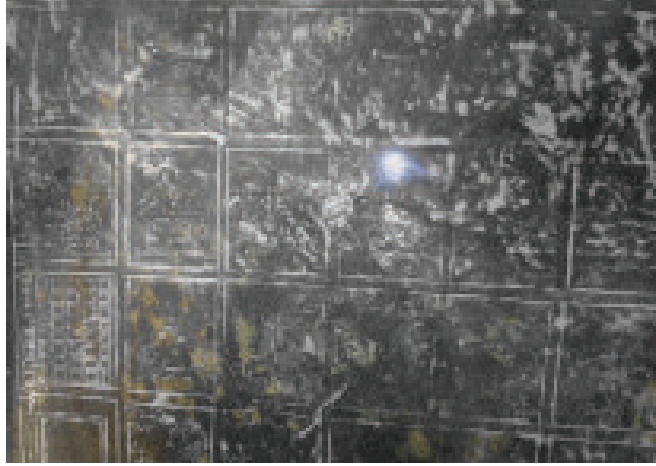
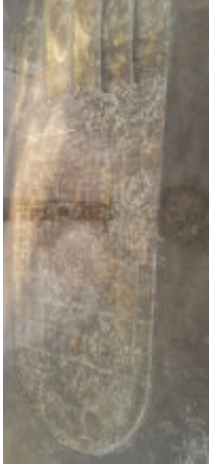
ภาพที่ 1 - 2 รอยพระพุทธรูปจากเจดีย์โลกนันทะ ศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์โบราณคดี

ภาพที่ 3 - 4 รอยพระพุทธรูปจากเจดีย์ชเวทิกอน ศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์วัดพระมหาเจดีย์ชเวทิกอน

ภาพที่ 5 จิตรกรรมภาพรอย
พระพุทธรูป
จากเจดีย์วิหาร โลกะเทียกพัน
ศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม

ภาพที่ 6-7 รอยพระพุทธรบาทเขาพระบาทใหญ่ ปัจจุบันประดิษฐานที่มณฑลปัตตานี อ.เมืองเก่า จ.สุโขทัย

ภาพที่ 8-9 รอยพระพุทธรบาทเขานางทอง เมืองบางพาน จ.กำแพงเพชร ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

อยุธยาในพม่า สัมพันธภาพและอิสรภาพในงานศิลปะ

อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล*

บทคัดย่อ

การหลอมรวมและแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม เป็นปฏิสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นเสมอในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขใด เมื่อมีการอพยพหรือโยกย้ายถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมและวิถีความเป็นอยู่ภายในชุมชนย่อมเป็นตัวผลักดันพฤติกรรมของบุคคล เมื่อเกิดความคุ้นชิน จึงยอมรับ ปรับเปลี่ยน และผสมผสานจนกระทั่งเชื่อมโยงกันได้ในที่สุด

เฉกเช่นผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา หรือ ชาวโยดะยา ซึ่งเคยอาศัยอยู่ร่วมกันกับผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวยูน (เชียงใหม่) โยดะยา ฉาน (ไทใหญ่) ลินซิ่น (ล้านช้าง) ตะโຍะ (จีน) กะหยิ่น (กะเหรี่ยง) เต้ากะแต (สุโขทัย) (Than Tun 1985: 39) ฯลฯ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพม่า ระบุช่วงเวลาของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มดังกล่าว ซึ่งราชสำนักพม่าเรียกว่า “กลุ่มชาวฉาน” (Shan) ตั้งแต่ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 23

ด้วยเหตุตั้งนี้ย่อมเป็นที่แน่นอนว่า วิถีชีวิต ขนบความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติ ตลอดจนจิตปวิทยาการในบางส่วน จึงถูกถ่ายทอดและผสมผสานกันไปตามธรรมชาติ กระนั้นหากลองพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว เอกลักษณะที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมประเพณีบางประการ ก็ยังคงโดดเด่น สะท้อนให้เห็นได้ถึงตัวตนของผู้สร้างสรรค์ฝากไว้เป็นมรดกให้หวนระลึกถึงถิ่นฐานที่เคยจากมา

บทความฉบับนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งจากหนังสือ “รอยศิลป์ อยุธยาในพม่า” ซึ่งจัดทำขึ้นโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์และสมาคมมิตรภาพพม่า - ไทย จิตพรรณ และในวาระฉลองครบรอบ 70 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย - เมียนมานี้ จึงขอถือโอกาสนำเสนอการรวบรวมข้อมูล และหลักฐานทางศิลปกรรมซึ่งคาดว่ามิอิทธิพลของศิลปะแบบอยุธยา ที่มีการค้นพบในเมียนมาปัจจุบัน

*นักวิชาการอิสระด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ.

โดยจะหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นตัวอย่าง อาทิ งานจิตรกรรมฝาผนัง ตัวอักษรไทย งานปูนปั้น และภาพสมุดข่อยของพม่า ที่พบว่ามี การผสมผสานระหว่างงานช่างพม่า - ไทย ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 - 25 ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ และเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างของเอกลักษณ์แบบศิลปะอยุธยา พอสังเขปเพื่อแสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพอันเสมอภาค และอิสรภาพของศิลปินที่สะท้อนผ่านการแสดงออกมาในงานศิลปะเมียนมา ณ ปัจจุบัน

Abstract

The cultural dissolution and interchange are the interrelation which always happened to human society in every situation. When people immigrated, the environment and folklore of both immigrant and local community will transform the people of both sides. After a while, when familiarity established, both had accepted each other which can lead to the cultural interchange and combination.

As the people of Ayutthaya or Yodia who lived among many races such as Yun (Chiangmai), Yodia, Shan, Lin Sin (Lan Chang), Tayo (Chinese), Kachin (Karen), Tao Katae (Sukhothai), etc. (Than Tun, 1985: 39) The Burmese historical evident pinpointed the time these multi-race community lived together which Burmese royal court attributed as “Shan” since 23rd century BE.

With these reasons we could absolutely assume that way of life, custom and tradition including some knowledge of Art and Science of these groups should dissolved together. However, if one looks closer he will find the unique character profoundly rooted in some traditions. This character still reflects dominantly to the style of creators who give us the heritage of the land they leaved.

This article is a part of the book “Trace of Ayutthayan Art in Burma” published by Siamese Architecture Society and Jitapan Burmese-Thai friendship Society. Also, in the occasion of 70 years’ anniversary of Thai – Myanmar diplomatic establishment, I wish to present the collective information and some evidences of Art subject in Myanmar which I found Ayutthaya influence.

The art subjects which will discuss in this article are mural painting, Thai scripture, stucco sculpture and Burmese parabaik which I found the resolution and dissolution between Burmese and Thai craft style of late 24th – 25th century BE. The article will analyze and compare both art style briefly as to show the equal relation and freedom of the artists which mirrored in their works.

บทนำ

นับเนื่องเป็นร้อยปีที่ศิลปะจากอยุธยา ได้ถูกซึมซับ ผสมผสานกลมกลืนกับงานช่างแบบพม่า เกิดการแลกเปลี่ยน และเชื่อมโยง สืบทอดรูปแบบเชิงช่างต่อ ๆ กันมาแม้จะผ่านเวลามายาวนาน แต่ก็ยังเห็นได้จากหลักฐานทางศิลปกรรมที่พบอยู่ในสภาพเมียนมา ณ ปัจจุบัน

กว่าทศวรรษที่ผู้เขียนได้รวบรวมและตามสำรวจหลักฐานทางศิลปกรรมที่สะท้อนรูปแบบและตัวตนของชาวอยุธยา (โยดะยา) จากการค้นคว้าก็ปรากฏว่าพบอิทธิพลทางศิลปะได้โดยทั่วไปในงานหลากหลายประเภท อาทิ งานจิตรกรรมฝาผนัง งานประติมากรรม งานแกะสลักไม้ งานประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม หรือกระทั่งในเรื่องของอาหารการกิน และประเพณี ทั้งหมดซึ่งพบจากการเก็บข้อมูลสำรวจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 - 2560 ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอธิบายพอเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อขยายขอบเขตการค้นคว้าให้แก่ผู้สนใจได้ศึกษา และเชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จนต่อยอดความเข้าใจให้ลึกซึ้งต่อไป

โดยในวาระอันสำคัญนี้ จึงถือโอกาสนำข้อมูลจากการค้นพบหลักฐานทางศิลปกรรม ทั้งเก่าและใหม่ มาใช้เป็นองค์ประกอบเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนเชื้อสายโยดะยา - พม่า ในบางแง่มุมของการใช้ชีวิต ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของสองวัฒนธรรม เป็นความผูกพันของกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ซึ่งเคยยึดโยงกัน ณ ภูมิภาคต่าง ๆ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 จนกระทั่งปัจจุบัน

การกระจายตัวของหลักฐานทางศิลปกรรม

สะกาย

จิตรกรรมฝาผนังภายใน
วัดมหาตองจี่ เมืองสะกาย
กำหนดอายุประมาณช่วงต้น
พุทธศตวรรษที่ 24

หีบพระธรรม พบภายในวัดเจย์
พญา หรือ วัดพระทองเหลือง
เมืองสะกาย สังเกตเห็นภาพ
ชาดกตอน “วิรุณบัณฑิต”
ลักษณะที่มีอิทธิพลแบบไทย
อย่างชัดเจน คือ เครื่องแต่ง
กายของปุลณภัยักษ์ และการ
จัดองค์ประกอบภาพที่ใกล้
เคียงกับจิตรกรรมวัด
ช่องนนทรี เขตยานนาวา
กรุงเทพฯ

มินบู

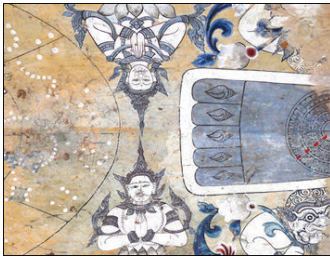

ถ้ำวัดจี้กุพญา สำนักสงฆ์หมั้นกิน
จอง เมืองมินบู พบงานจิตรกรรม
ฝาผนังภายในถ้ำทั้ง 9 ห้อง เกือบทุก
ห้องปรากฏอิทธิพลแบบไทยอย่าง
ชัดเจน เช่น ตัวอักษรไทย เขียนว่า
“สังคตต_รก” หรือการเขียน
ภาพของ นางรำ เทพนมบนดอกบัว
เจดีย์ทรงเครื่องแบบอยุธยาตอน
ปลาย ภาพของเส้นสันทาและ
ปราสาท สามารถเปรียบเทียบได้
กับงานช่างไทยสมัยอยุธยาตอน
ปลายถึงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งยัง
ปรากฏตัวอย่างให้เทียบเคียงได้ใน
ปัจจุบัน

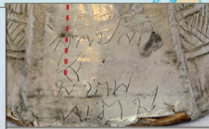
จิตรกรรมฝาผนังภายในวัดพญาตงซู ในย่าน ตีจู่ยะ เมืองอมรปุระอิทธิพลแบบศิลปะไทย ได้แก่ ส่วนท้ายของราชรถ (เกริน) ลักษณะ คล้ายลวดลายกระหนก

จิตรกรรมฝาผนังภายในเจดีย์วิหารจอกตอจี สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2390 ลักษณะพิเศษ โดดเดี่ยวศิลปะไทยคือ ลักษณะหน้าตาและ เครื่องแต่งกายของเทพนมถือกำเนิดจากดอกบัว และการถ่ายทอดภาพของเหล่านักสิทธิ์ วิทยาธร คนธรรพ์ ผู้วิเศษที่มีฤทธิ์ เหาะเหินเดินอากาศได้ เป็นคติที่ถูกถ่ายทอดให้เห็นมากในจิตรกรรมฝา ผนังแบบไทยประเพณี

พระพุทธรูปขนาดเล็ก ภายใน “วัดยาดานา มิตสุ” ภายในกรุงคันทับพระพุทธรูปที่ทำด้วยเงินและหยกทั้ง สิ้นจำนวน 111 องค์ หนึ่งในนั้นคือพระพุทธรูปที่พบว่า มีจารึกอักษรไทยอยู่ด้านหลังบัลลังก์ เขียนว่า “ลูก บลิก มีชาพ พราม” นักวิชาการพม่าตีความไว้ว่า อาจ หมายถึง “การทำบุญจากหมู่บ้านพระราม”

ขอขอบคุณ สมาคมมิตรภาพพม่า - ไทย จิตพรรณ

เอื้อเพื่อ ข้อมูลและภาพถ่าย

ปูนปั้นประดับผนังวิหาร (ร้าง) การจำลองคติจักรวาลตามพุทธศาสนา จะสังเกตเห็นทิวเขาสี่ดบริภัณฑ์เหนือขึ้นไปคือเจดีย์จุฬามณี และทางซ้ายคือปราสาทที่ประทับของพระอินทร์เทวราชบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลักษณะเด่นซึ่งเปรียบเทียบกับได้กับงานช่างไทย คือ เจดีย์จุฬามณี โกลีเดียวเจดีย์เพิ่มมุม หรือย่อมุม สถาปัตยกรรมแบบปลายอยุธยา ก่อน พ.ศ. 2310

ครุฑ (Galon) หรือ “กาลูน” งานแกะสลักไม้ประดับเสา ภายในวัดบาคายาจอง เมืองอังวะ ตามประวัติว่าวัดนี้ถูกสร้างขึ้นราว พ.ศ. 2377 ลักษณะที่ใกล้เคียงกับศิลปะไทย คือ เครื่องแต่งกาย เช่น มงกุฎ กรรเจียรจร กรองศอ ทับทรงสังวาล สวมสนับเพลาสองชั้น อีกทั้ง ลักษณะหน้าตาใกล้เคียงกับทั้งงานจิตรกรรมแบบประเพณีและงานแกะสลักไม้ เช่นฐานบุษบกธรรมาสน์ งานปูนปั้น หรือโชนเรือ ในสมัยปลายอยุธยาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ภาพจำหลักหินเรื่องรามเกียรติ์ สำนักสงฆ์บ้ายาร์จี เขตบูดาลิน (ก่อสร้างราว พ.ศ. 2389) พบนาฏลักษณ์แบบโขนเครื่องทรง รวมทั้งภาพกนิษฐ และกนิริ ที่เปรียบเทียบกับงานลงรักปิดทอง จิตรกรรมฝาผนัง หรืองานจำหลักหิน รอบฐานพระอุโบสถภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหารกรุงเทพฯ ลักษณะงานช่างไทยประเพณีพบตั้งแต่สมัยปลายอยุธยา - กรุงรัตนโกสินทร์ สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากช่างฝีมือในกลุ่มที่ติดตามสมเด็จพระสังฆนายกของพม่า นามว่า “หม่องทาง” ซึ่งท่านได้ย้ายจากเมืองอมรปุระไปยังถิ่นฐานบ้านเกิดเมื่อชราภาพแล้ว

งานจิตรกรรมฝาผนัง ในวัดปัทมาโต หรือ วัดธรรมรามะจง ในเขตเมืองชากู สร้างขึ้นราว ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 อธิธิพลทางความคิดในเรื่องรูปแบบศิลปะที่ยังคงดกค้ำให้เห็น เช่น หน้าของยักษ์ หรือ เบลู (Balu) สันนิษฐานว่าเป็นรูปแบบศิลปะที่รับช่วงมาจากงานหน้ากากของโขนละคร อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ การเขียนภาพนรกภูมิในงานจิตรกรรม แม้จะเป็นงานในช่วงหลัง แต่หากสังเกตจะพบว่า การเขียนภาพของผมเกลและ เพลวไฟ เป็นประเด็นที่อาจนำมาเปรียบเทียบกับศิลปะไทยได้ ทั้งนี้คงต้องศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป

อยุธยา - พม่า โยงใยสายสัมพันธ์ ทางศิลปะ

ประมวลหลักฐานศิลปกรรม พบในเมืองสะกาย มินญู อังวะ มนโยว และอมรปุระ

เมืองสะกาย

อุโบสถมหาเตงตอจี

จิตรกรรมฝาผนัง ผสมอิทธิพลงานช่างแบบช่วงปลายสมัยอยุธยาถูกค้นพบแห่งแรก ภายในอุโบสถวัดมหาเตงตอจี เมืองสะกาย เปิดตัวขึ้น จากบทความเรื่อง “An Ayutthayan Connection in Sagaying” เมื่อราว พ.ศ. 2548 โดยเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นผ่านงานเขียนเรื่อง “ชาวอยุธยาในเมืองสะกาย” และอีกครั้งในการตีพิมพ์บทความเรื่อง “ตามรอยจิตรกรรมอยุธยาที่เมืองสะกายในพม่า” ผ่านวารสารเมืองโบราณ เมื่อพ.ศ. 2550 ซึ่งภายหลังจากนั้นไม่นาน กระแสความสนใจในเรื่องของชาวโยเดียในเมืองสะกายก็ขยายวงกว้างมากขึ้นทั้งในขอบเขตของงานวิชาการและการตามรอยชาวโยเดียที่ยังคงตกค้างในพม่า ส่งผลให้ปัจจุบันนี้อุโบสถมหาเตงตอจี มิได้เร้นลับและเข้าถึงยากแฉกเช่นแต่ก่อน แต่กลับกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและเป็นที่ยู่อีกแห่งหนึ่งของเมืองสะกาย

มหาเตงตอจี (Ma - Ha - Thein - Taw - Gyi) หรืออาจถูกเรียกโดยชาวพม่าพื้นถิ่นว่า “ยูน (ยวน) จอง เตง” (Yun - Kyaung - Thein) ลักษณะของอุโบสถเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันด้านหน้าไปทางทิศเหนือ ภายในปรากฏงานจิตรกรรมฝาผนังปัจจุบันยังเห็นค่อนข้างชัดเจนแม้บางจุดมีสีซีดจางไปและบางส่วนมีร่องรอยการฉาบปูนทับงานจิตรกรรม แต่กระนั้นก็ยังสะท้อนลักษณะเด่นของศิลปะแบบอยุธยา ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ใกล้เคียงกับงานจิตรกรรมและงานปูนปั้น ที่พบในประเทศไทย ตั้งแต่ปลายอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ ดังจะหยิบยกขึ้นมาอธิบายแบบพอสังเขป ดังนี้ เช่น *เส้นลันทา (แถบหยักฟันปลา) เรือนยอดของบุษบก ลวดลายพันธุ์พฤกษา* ลักษณะดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบได้กับศิลปะแบบปลายอยุธยา - ต้นรัตนโกสินทร์ มีตัวอย่างอยู่มากในประเทศไทย

ยกตัวอย่าง กรอบเส้นลื่นเทาสามารถเปรียบเทียบได้กับจิตรกรรมฝาผนัง อาทิ **วัดปราสาท นนทบุรี วัดช่องนนทรี** กรุงเทพฯ **วัดเกาะแก้วสุทธาราม เพชรบุรี** หรืองานเขียนลวดลายพันธุ์พฤกษา ที่มีลักษณะของกระหนก คดโค้งเพริ้วเล็บบอบบาง ปลายสะบัดพลิ้ว พบในงานปูนปั้นศิลปะอยุธยาตอนปลายเช่นกัน อาทิ **ปูนปั้นประดับหน้าบันวัดไผ่ล้อม จ.เพชรบุรี หน้าบันวัดสระบัว จ.เพชรบุรี** กำหนดอายุประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีร่องรอยของการเขียนภาพปราสาทประดับนภศูล (ข้อมูลจากการสำรวจวัดมหาเตงตอจี ในปี 2550) บริเวณผนังทิศตะวันออกอยู่ภายใต้ภาพของพระอดีตพุทธ ลักษณะดังกล่าวเป็นงานแบบไทยประเพณี ที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างในการเทียบเคียงกับศิลปะในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี (**ภาพประกอบ 1 -3**)

วัดพระทองเหลือง เมืองสกลาย

ถัดจากอุโบสถมหาเตงตอจี เลี้ยวไปตามแม่น้ำอิวรตี ภายในวัดพระทองเหลือง (วัดเจย์พญา) ย้อนไปเมื่อประมาณ พ.ศ. 2550 ได้เคยทำการสำรวจบริเวณโดยรอบของเมืองสกลาย ปรากฏว่าพบหีบพระธรรมเก่าภายในวัดเจย์พญา ศิลปวัตถุที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ปรากฏอิทธิพลของงานแบบไทยประเพณี ปัจจุบันถูกเก็บรวบรวมไว้ในคลัง เป็นสมบัติของวัดพระทองเหลือง (Jay - Phaya)

พิจารณาจากเนื้อเรื่องสันนิษฐานว่าเป็นชาตกตอน “วิฐูรบัณฑิต” เมื่อนำลักษณะการแต่งกายของปุณณกัษมาเปรียบเทียบกับงานจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลาย เช่นที่ วัดช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ชัดเจนถึงความใกล้เคียงกัน ทั้งแนวคิดในเรื่องการจัดองค์ประกอบภาพ รวมไปถึงลักษณะของเครื่องทรงที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก (**ภาพประกอบ 4 - 5**)

ความสำคัญของวัดพระทองเหลืองในเรื่องของสถานที่ตั้ง

สถานที่ตั้งของวัดพระทองเหลือง อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับอุโบสถมหาเตงตอจี เมืองสกลาย เป็นวัดริมฝั่งแม่น้ำอิวรตี สอดรับกับแนวคิดที่ได้เคยสันนิษฐานไว้ว่า “การตั้งหลักแหล่งของชาวอยุธยา ภายหลังคงกระจัดกระจายไปตามเครือข่ายของเส้นทางคมนาคมทางน้ำ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำอิวรตี” ซึ่งการสร้างเครือข่าย และการปฏิสัมพันธ์กันของชุมชน เป็นเหตุให้ศิลปะนั้นมีการต่อยอด เพราะเกิดการกระจายตัว แผ่

ขยายจากกลุ่มคนสู่ชุมชน ผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน

เมืองมินบู

จิตรกรรมฝาผนัง

เมืองมินบู ได้มีการค้นพบงานจิตรกรรมฝาผนังร่วมกับตัวอักษรไทยสมัยอยุธยา ตอนปลาย ภายในถ้ำคูคตจิกูญา เมื่อ พ.ศ. 2550 สถานที่ตั้งของถ้ำแห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ของสำนักสงฆ์หมั่นกินจอง (Hman - kin - kyaung) ทางทิศเหนือของเมืองมินบู (Minbu) มณฑลมั๊กเวย์ (Magwe) จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสของสำนักสงฆ์หมั่นกินจอง ให้ข้อมูลถึงรายละเอียดการสร้างว่า สถานที่แห่งนี้เป็นวัดเก่าซึ่งถูกสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1960 ปัจจุบันไม่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร หรือจารึกที่กล่าวถึงประวัติการสร้าง

ลักษณะของถ้ำคูคตจิกูญา เป็นอาคารก่ออิฐ ทรงสี่เหลี่ยมชั้นเดียว ทางเข้าคูหาอยู่ทางทิศตะวันออก ตามผนังเจาะเป็นช่องประตู มีแสงผ่านได้เพียงเล็กน้อย ลักษณะอาคารภายนอกคล้ายอาคารประเภทถ้ำ (Cave - temple) โดยภายในคูหาถูกแบ่งออกเป็น 9 ห้อง ภายในสามารถเดินเวียนประทักษิณได้โดยรอบ

ความน่าสนใจของถ้ำแห่งนี้ คือ การสำรวจพบ ตัวอักษรไทย เขียนคำว่า “_สังคา_ ตต_รึก” ภายใต้ภาพนรกภูมิ และงานจิตรกรรมฝาผนังที่ยังเหลือร่องรอยอยู่ค่อนข้างมากเมื่อครั้งสำรวจใน พ.ศ. 2550 ลักษณะเด่นแบบปลายอยุธยา ปรากฏชัดในงานจิตรกรรมฝาผนัง สามารถนำไปเทียบเคียงได้กับงานศิลปกรรมในประเทศไทยได้หลายประเภท อาทิ ในงานจิตรกรรมฝาผนังสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 23 – 24 ประเภทตุ้ลายรดน้ำ งานปูนปั้น งานผ้าพิมพ์ลายอย่าง

ดังเช่น ภาพของเจดีย์ทรงเครื่อง การใช้ “เส้นลื่นเทา” ในการแบ่งตอน การเขียนลักษณะหน้าตาและการแต่งกายของเทพนม ภาพของเรือนยอดของปราสาทในตอนมโหสถชาดก ลวดลายกระหนก เครื่องทรงของปุลนยกษัตริย์ในตอนวิสูตรบัณฑิต และภาพของนางรำที่ประกอบอยู่ในเรื่องเวสสันดรชาดก อีกทั้งในเรื่องของการจัดองค์ประกอบภาพใน ตอน “มารวิชัย” เหล่านี้ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับงานศิลปะในช่วงปลายสมัยอยุธยาและบางแบบยังคงนิยมต่อมาในยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย ลักษณะดังที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วนั้น ถือเป็นอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างกับรสนิยมของ

งานช่างของพม่าแบบประเพณี ซึ่งร่วมสมัยกันในช่วงปลายของราชวงศ์ของยาน – ราชวงศ์คองบอง (อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล 2553: 23 - 26) (ภาพประกอบ 6 - 10) ฉะนั้นจิตรกรรมฝาผนังภายในคู่วัดจิกูพญา เมืองมินบู แห่งนี้ ถือเป็นตัวอย่างของการผสมผสานและหลอมรวมวัฒนธรรมระหว่างงานช่างแบบพม่า - ไทย เข้าไว้โดยแท้

เมืองอังวะ

เจดีย์จุฬามณี ปูนปั้นประดับผนังวิหาร (ร้าง)

จากการออกสำรวจและเก็บข้อมูลบริเวณโดยรอบเมืองอังวะ ด้วยความเอื้อเฟื้อของนักวิชาการชาวพม่า อู วิน หม่อง (Win Maung Tampawady) ซึ่งพาให้คณะสำรวจมาพบกับหลักฐานศิลปกรรมที่สำคัญ งานปูนปั้นประดับกำแพงวิหารร้าง เป็นคติการจำลองโลกสี่ฐาน ในแนวตัดตรง ลักษณะดังกล่าว มีรูปแบบศิลปะไทยผสมผสานอยู่ในงานพม่า ที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือวิธีการจำลองแบบ “เจดีย์จุฬามณี” บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่สถิตของพระอินทร์ตามคติแบบโบราณ

วัดร้างแห่งนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระราชวังอังวะ ที่ยังหลงเหลือคือ งานปูนปั้นที่จำลองคติของจักรวาลวิทยา ในปัจจุบันเหลือผนังเพียง 2 ด้านเท่านั้น คือ ผนังด้านซ้ายของพระประธาน และผนังฝั่งตรงข้ามพระประธาน ความน่าสนใจคือ รูปแบบของเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมคล้ายแบบย่อมุม (เพิ่มมุม) ตั้งแต่ชั้นฐานสิงห์จนถึงองค์ระฆังเหนือขึ้นไปจากองค์ระฆังประดับส่วนยอดด้วยปล้องไฉน (ไม่มีบัลลังก์) สันนิษฐานว่าเป็นการถ่ายทอดภาพจำลองของ “เจดีย์จุฬามณี” ซึ่ง ประดิษฐานอยู่ ณ ศูนย์กลางจักรวาล เหนือยอดเขาพระสุเมรุ หรือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ถัดมาทางซ้าย คล้ายภาพของภาพปราสาททรงจั่ว มีแนวหลังคาซ้อนชั้นยอดแหลม เป็นสัญลักษณ์ของเรือนฐานันดรสูง ในงานศิลปกรรมไทยเรียกว่า “ปราสาทยอด หรือเรือนยอด” รูปแบบของปราสาททรงจั่วใกล้เคียงกับภาพปราสาทในงานจิตรกรรมไทยประเพณี ศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย เรือนยอดดังกล่าวคงหมายถึง “ไพชยนต์ปราสาท” ที่ สถิตของพระอินทร์ (ท้าวสักกะ) ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประทับนั่งเป็นประธานอยู่ภายในปราสาท ด้านล่าง ใต้เจดีย์จุฬามณีจะสังเกตเห็นร่องรอยคล้ายเขา “สัตตบริภัณฑ์” ทิวเขาทั้ง 7 ชั้น ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ ปัจจุบันผนังส่วน

กลางในส่วนของเขาพระสุเมรุ ชำรุดเสียหายไป เหลือเพียงงานปูนปั้นทางด้านขวาของผนัง ลักษณะการจำลองผังภูมิจักรวาล ภาพของเขาสัตว์บริภัณฑ์และเจดีย์จุฬามณี นั้น พบหลักฐานในศิลปะพม่าด้วยเช่นกัน โดยแนวคิดดังกล่าวมีการสืบทอดมาแล้วตั้งแต่ สมัยพุกาม แต่ประเด็นที่สำคัญอันก่อให้เกิดความแตกต่าง คือ รูปแบบขององค์เจดีย์ แบบย่อมุมไม้สิบสอง (หรือเรียกได้อีกว่า “เจดีย์เพิ่มมุม”) อัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับงาน สถาปัตยกรรมแบบอยุธยาตอนปลาย งานศิลปะราวปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงต้น พุทธศตวรรษที่ 24 ดังปรากฏตัวอย่างให้เทียบเคียงกระทั่งในปัจจุบัน อาทิ เจดีย์รายวัด โปธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ศิลปะแบบปลายอยุธยา (ภาพประกอบ 11 - 13)

ปูนปั้น ณ วิหารร้าง แห่งนี้ถือเป็นข้อมูลใหม่ที่เพิ่งสำรวจพบในปี พ.ศ. 2560 โดย นักวิชาการพม่า ร่วมกับมิตรภาพพม่า - ไทย จิตพรรณ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ ด้วย

วัดบากายาจอง เมืองอังวะ

ครุฑยุคนาค ณ วัดบากายาจอง

วัดบากายาจอง (Bagaya Kyaung) ตามประวัติกล่าวว่า ในเมืองอังวะ ถูกสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2377 (ค.ศ. 1834) เป็นอาคารสร้างด้วยไม้สัก รูปแบบผังอาคารเป็นแบบฉบับทางสถาปัตยกรรมพม่าแบบราชวงศ์คองบอง

ครุฑ หรือ พม่าเรียกว่า “กาลูน” Galon หมายถึง “ราชาแห่งนก” สัญลักษณ์แห่งความแข็งแรงและพละกำลัง ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ยุคพุกาม และยังคงพบเห็นได้ในงานจิตรกรรมฝาผนังในสมัยราชวงศ์ยองยาน (ราวคริสต์ศตวรรษที่ 17) อยู่บ้าง อย่างเช่นงานจิตรกรรมภายในถ้ำติโลกะกูร เมืองสะกาย เป็นต้น

โดยในเวลาต่อมาตั้งแต่ราวช่วงกลางของสมัยคองบองและในยุคหลังจากนั้น รูป “ครุฑ” มักถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของงานประดับตกแต่ง ยกตัวอย่าง เช่น อาคารศาสนสถาน แต่แม้จะเคยพบตัวอย่างภาพครุฑในงานศิลปะประเภทต่าง ๆ มาแล้ว กระนั้นก็ยังคงเห็นว่ารูปแบบและลักษณะบางประการมีความแตกต่างจากประติมากรรมครุฑยุคนาคภายในวัดบากายาจอง เมืองอังวะ ซึ่งเป็นงานศิลปะราวกลางราชวงศ์คองบอง นั่นอาจเป็นเพราะได้มีผสมผสานรูปแบบศิลปะจากงานช่างช่วงปลาย

อยุธยา เข้าไว้ด้วยแล้ว

การผสมอิทธิพลแบบไทย

เครื่องถนิมพิมพาภรณ์ หรือเครื่องแต่งกายฉลองพระองค์แบบกษัตริย์ อาทิมงกุฎ กรรเจียรจกร กรรจศอ ทับทรวง สังกวาล ใส่ผ้าถุงยาว สนับเพลาสองชั้น ชักชายผ้ามาด้านหน้า แสดงออกในงานแกะสลักครุฑประดับมุมเสา เมืองอังวะ เปรียบเทียบได้กับงานช่างแบบไทยประเพณีพบได้ตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างเช่น งานเครื่องไม้ เช่น ครุฑประดับฐานบุษบกธรรมมาสน์ หรือครุฑยุดนาค งานไม้ลึงรักปิดทอง พุทธศตวรรษที่ 25 ปัจจุบันถูกเก็บรักษาในคลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร หรืออาจเทียบได้กับ โขนหัวเรือ “นารายณ์ทรงสุบรรณ” ศิลปะสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี กรุงเทพฯ ดังนี้เป็นต้น (ภาพประกอบ 14 - 16)

สรุปโดยภาพรวมจากการศึกษาเบื้องต้น รูปแบบของครุฑยุดนาคประดับเสา วัดบาคายาจง เมืองอังวะ มีลักษณะผสมระหว่างงานช่างไทย คือ ลักษณะหน้าตาและเครื่องทรง แต่ส่วนล่างที่ปีกยาวสยายไปด้านหลังเป็นรูปแบบที่พบเห็นได้ในศิลปะพม่า รสนิยมแบบงานช่างพม่าชอบวาดหรือแกะสลักส่วนหางของกิงนร กิงรี เป็นลักษณะยาวและสลับปลายออกไป ไกล่เคียงกับส่วนหาง (ปีก) ของครุฑยุดนาคที่วัดบาคายาจง ในเมืองอังวะ แห่งนี้

การผสมผสานระหว่างศิลปะอมรปุระ - อยุธยา

เมืองมนโยว

งานจำหลักหินทรายเรื่องรามเกียรติ์ รอบเจดีย์มหาโลกมยาเซง วัดบายาร์จี เขตบูตาลีนิ

ภายในวัดบายาร์จี (Bayarkyi) ซึ่งตั้งอยู่ในเขตบูตาลีนิ ทางภาคเหนือของเมืองมนโยว มณฑลสะกาย ปัจจุบันยังคงเหลือหลักฐานที่สำคัญ เป็นแผ่นจำหลักหินทรายเรื่องรามเกียรติ์จำนวนหนึ่ง จากคำบอกเล่าของนักวิชาการพม่าผู้เคยบูรณะแผ่นจำหลักหินดังกล่าว ให้ข้อมูลว่ารัฐบาลพม่าได้สั่งให้ทำการขนย้ายจากเดิมที่เคยถูกประดับไว้โดยรอบของฐานเจดีย์มหาโลกมยาเซง ให้นำมารวบรวมไว้ด้านนอกและให้ก่อสร้าง

อาคารหลังคาคลุมสำหรับจัดแสดงรวมถึงติดตั้งแผ่นสลักนูนต่ำโดยพยายามไล่เสียงลำดับเรื่องราวแบบสังเขป เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1964 – 1965

จากจารึกด้านหน้าเจดีย์มหาโลภมยาเซง กล่าวถึงการสร้างสำนักสงฆ์แห่งนี้ ระบุปีที่สร้าง ประมาณ ค.ศ. 1846 (หรือ พ.ศ. 2389) ตรงกับช่วงราชวงศ์คองบองในรัชสมัยของพระเจ้าพุทธามินทร์ หรือปด้นมินทร์ เมื่อพิจารณาโครงสร้างของสังคมในยุคดังกล่าว ประกอบกับเอกสารทางประวัติศาสตร์และจากประวัติการสร้างวัด ทำให้สันนิษฐานว่า หลักฐานภาพศิลาจำหลัก คงถูกสร้างขึ้นโดยข้าพระสงฆ์ซึ่งตั้งสมเด็จพะสังฆราชมาจากเมืองอมรปุระ และคงมาตั้งรกรากใหม่อยู่ ณ หมู่บ้าน หมู่บ้าน ทากุตทะเลน เมืองมนโยว แห่งนี้ ซึ่งโดยเบื้องต้นสามารถประเมินอายุของภาพศิลาจำหลักนูนต่ำ เรื่องรามเกียรติ์ว่ามีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24

งานศิลาจำหลักที่เมืองมนโยว ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านตัวแสดง เช่น พระราม พระลักษมณ์ หนุมาน ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ หรือกระทั่งภาพของกินนร กินรี ตัวละครเหล่านี้ ปรากฏเค้าโครงของอิทธิพลศิลปะแบบไทยประเพณีผสมอยู่ในงานดังกล่าว ยกตัวอย่าง หัวโขน เครื่องแต่งกาย หรือท่วงท่า ยังสะท้อนให้เห็นแบบแผนของนาฏลักษณ์ที่คุ้นเคยเปรียบเทียบกับงานในประเทศไทย ตั้งแต่ช่วงปลายยุคกรุงศรีอยุธยา ไปจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กระจายอยู่ในงานศิลปะหลายประเภท ยกตัวอย่างเช่น งานลายรดน้ำบนกำมะลอ ตู้ขามูเรื่องรามเกียรติ์ ธนบุรี จากวัดจันทาราม หรือตู้ลายรดน้ำภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร นอกจากนี้ยังพบตัวอย่างในงานจำหลักหินเรื่องรามเกียรติ์ ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร ตลอดจนถ่ายถอดลงใน งานจิตรกรรมฝาผนังระเบียงครอบพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ

อิทธิพลเหล่านี้ปรากฏว่าและสืบทอดต่อมา สังเกตเห็นได้อย่างเด่นชัดจาก **ลักษณะของหัวโขน** เช่น เครื่องประดับศีรษะตัวพระราม ชฎามงกุฎกษัตริย์ กรรเจียก ชฎาพระฤาษี หรือหัวโขนของยักษ์ เช่น ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ หรือโขนลิงอย่างหนุมาน อีกทั้งลักษณะของการนุ่งโจง ชายไหว และชายแครง ที่สับตัดปลิวไปทางด้านข้าง อิทธิพลดังกล่าวที่ปรากฏในงานศิลาจำหลัก ณ เมืองบูดาลิน หลักฐานทางศิลปกรรมดังกล่าวสะท้อนแนวคิดที่หลอมรวมระหว่างศิลปะแบบไทยเข้าไว้ในศิลปะของพม่าได้

เป็นอย่างดี (ภาพประกอบ 17 – 20)

สรุปการกระจายตัวของหลักฐานทางศิลปกรรม ในสหภาพเมียนมา

หลักฐานทางศิลปกรรมเท่าที่มีการสำรวจ ส่วนใหญ่ปรากฏลักษณะเด่นชัดในงานแบบปลายอยุธยา โดยพบว่ามีกระจายอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ดังนี้เช่น เมืองสะกาย (SAGAING) เมืองมินบู (MINBU) เมืองอมรปุระ (AMARAPURA) เมืองมนโยว (MONYWA) เมืองซากู (SAGU) และเมืองมัณฑเลย์ (MANDALAY) โดยประเภทของศิลปกรรมที่พบอาจจำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น ประเภทงานจิตรกรรมฝาผนัง อิทธิพลในงานแกะสลักไม้ งานจำหลักหิน ประเภทงานปูนปั้น และนาฏศิลป์ ล้วนเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่ถูกสืบทอด แนวคิด และเทคนิคเชิงช่าง มีลักษณะของการผสมผสานจนเกิดเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของศิลปะสมัยอมรปุระ ยาดานาง และมัณฑเลย์

ส่งท้าย

คุณค่าทางศิลปะ ตลอดจนเสน่ห์แห่งการผสมผสาน และการรังสรรค์ผลงานชั้นครูที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์อย่างเสมอภาค รวมทั้งการถ่ายทอดรูปแบบงานช่างระหว่างชนชาติ คือความกลมเกลียวและเป็นไปอย่างอิสระ มีคุณค่าและควรแก่การถูกศึกษา ดังนั้นแล้ว ข้อมูลที่ได้ถ่ายทอดไว้ในบทความฉบับนี้ ขอให้ถือเป็นการต่อยอดชุดความรู้ในเชิงวิชาการ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการตามหาหลักฐานใหม่ๆ เพื่อขยายขอบ

ภาพประกอบ 1 - 3 จิตรกรรมฝาผนังภายใน อุโบสถวัดมหาตองตจี เมืองสะกาย กำหนดอายุประมาณช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24

ภาพประกอบ 4 - 5 ทับพระธรรมจากวัดพระทองเหลือง (เจย์พญา) ในเมืองสะกาย สันนิษฐานว่าเป็นชาดก ตอน “วิสุรบัณฑิต”

เจดีย์คล้ายแบบทรงเครื่อง

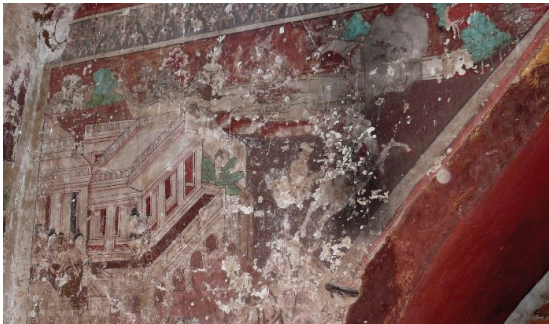

เส้นลันทาและปราสาทในตอน มโหสถชาดก

ภาษาพม่าด้านบน แปลได้ว่า

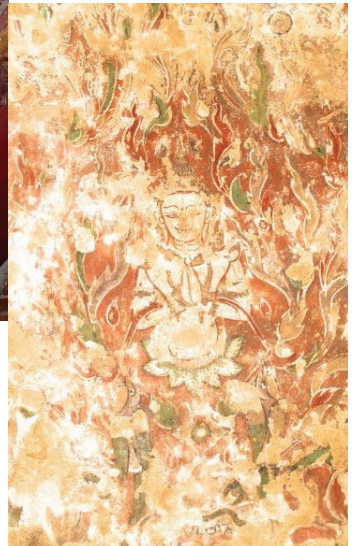
“..เดินรอบทรัพย์สินเหล่านี้แล้ว...” อักษรไทยด้านล่าง เขียนว่า “_สังคต_รก” คงกล่าวถึง “นรกภูมิ”

(ทางซ้าย) ภาพปูนยักษ์ในชาดกตอน “วิธูรบัณชิต”

ทรงเครื่องอย่างไทย

(ทางขวา) เทพนม ท่ามกลางลวดลายพันธุ์พฤกษา

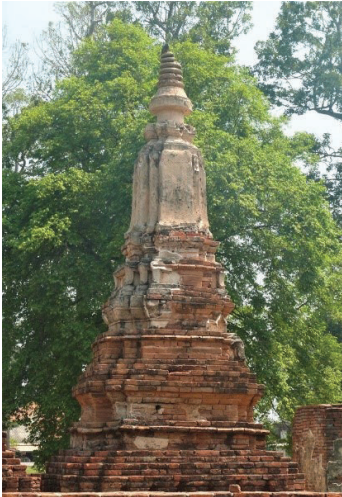
ภาพประกอบ 6 - 10 จิตรกรรมฝาผนังภายในกุฎตจีกูพญา

มินบุยกตัวอย่างภาพบางส่วน

ที่มาภาพ : อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2550

ที่มาภาพ : สมาคมมิตรภาพพม่า - ไทย จิตพรรณ

ที่มาภาพ : อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล

ภาพประกอบ 11 – 13 ปูนปั้น บนผนังวิหารร้างในเมืองอังวะ จำลองภาพเจดีย์จุฬามณีและภาพเจดีย์รายวัดโพธิ์ประทับช้าง จังหวัด พิจิตร

ภาพประกอบ 14 - 16

(ทางซ้าย) งานแกะสลักไม้ภายในวัดบวกายาจอง เมืองอังวะ สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2377 (ภาพกลาง) ครุฑยุคเนาค ปัจจุบันจัดเก็บไว้ในคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร (ทางขวา) โขนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ ศิลปะสมัยต้นรัตนโกสินทร์ จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี กรุงเทพมหานคร

จิตรกรรมบนสมุดข่อย เรื่องรามเกียรติ์ (อายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 19) ภาพจากหอสมุดแห่งชาติอังกฤษ

ที่มาภาพ : <http://www.bl.uk>

ภาพประกอบ 17 - 20

ภาพหินทรายจำหลัก ในเขตบูดาลิน เมืองมนโยว (ทางซ้าย) ภาพกินนร กินนรี (ภาพกลาง) ภาพของทศกัณฐ์ (Dasaki) บนราชยาน (ภาพขวา) พระราม และนางสีดา

บรรณานุกรม

อรวินท์ ลิขิตวิเศษกุล. (2553). **ช่างอยุธยาในเมืองพม่ารามัญ**. กรุงเทพมหานคร: อีโคโมสไทย.

THAN TUN. (1985). **The royal orders of Burma., A.D. 1598 – 1885** Kyoto: Toyota Foundation.

ภาษาเน็ต: ภาษาไทยและภาษาพม่า

อาจารย์ ดร. อัมพิกา รัตนพิทักษ์*

บทคัดย่อ

“ภาษาเน็ต” เป็นภาษาเฉพาะที่ใช้สื่อสารบนโลกออนไลน์ ซึ่งมักจะมีลักษณะที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน ภาษาไทยและภาษาพม่าที่ปรากฏบนโลกออนไลน์มีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน ลักษณะที่เหมือนกัน คือ การสะกดที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน การใช้สัญลักษณ์แสดงอารมณ์ กริยาอาการ การพิมพ์แบบพิเศษ การสร้างคำใหม่ การใช้คำภาษาต่างประเทศ ซึ่งลักษณะที่เหมือนกันเหล่านี้สะท้อนความเป็นภาษาเน็ต ส่วนลักษณะที่แตกต่างกันของภาษาไทยและภาษาพม่าที่ใช้บนโลกออนไลน์นั้นมาจากความแตกต่างที่เกิดจากลักษณะเฉพาะของภาษาพม่าที่ไม่มีในภาษาไทย เช่น การละเครื่องหมายจบประโยค การตัดสระของพยางค์ในคำที่มีหลายพยางค์ อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยและภาษาพม่าที่ปรากฏบนโลกออนไลน์สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของภาษาที่ใช้สื่อสารที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน

* สาขาวิชาภาษาพม่า ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Netspeak: Thai and Burmese

Abstract

“Netspeak” refers to a specific type of language used online, which is different from standard language. Most of characteristics of Netspeak which found in Thai and Burmese on social media are similar, while some are different. The similar characteristics are: different spelling from standard language, using emoticons to express feeling or actions, special typing, creating new words, and using foreign languages. These characteristics reflect specific language type of Netspeak. As for different characteristics between Thai and Burmese Netspeak, they are: specific characteristics of Burmese such as omitting sentence-ending punctuation (II), Spelling with vowel deletion. However, both Thai and Burmese used internet reflect reflect characteristic of Netspeak which can overcome the limitation of the online communication and serve the objectives of the communication on social media.

1. บทนำ

ปัจจุบัน คนเราสามารถติดต่อสื่อสารกันโดยไร้พรมแดนประเทศและรวดเร็วผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) ข้อมูลจาก www.alexa.com/topsites เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2560 ระบุลำดับเว็บไซต์ที่มีผู้ใช้งานมากที่สุดในโลกอันดับแรกคือ www.google.com ตามด้วย www.youtube.com และ www.facebook.com ตามลำดับ ซึ่งทั้งสามเว็บไซต์นี้เป็นสามลำดับที่มากที่สุดทั้งในประเทศไทยและประเทศเมียนมาด้วยเช่นกัน และข้อมูลจาก www.thothsocial.com ที่สำรวจจำนวนประชากรผู้ใช้เฟซบุ๊กในปี พ.ศ. 2559 พบว่า มีจำนวนผู้เปิดบัญชีใช้งานเฟซบุ๊กทั่วโลกประมาณ 1,590 ล้านคน โดยสามอันดับแรกได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา อินเดีย และบราซิล ตามลำดับ ส่วนประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 8 ของโลก สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศอินโดนีเซียมีประชากรผู้ใช้เฟซบุ๊กมากที่สุด ตามด้วยฟิลิปปินส์ และไทยที่มีบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊ก 38 ล้านบัญชี ประเทศที่มีการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรที่ใช้เฟซบุ๊กอย่างรวดเร็วถึงร้อยละ 95 ในระยะเวลาไม่กี่ปี คือ ประเทศเมียนมา ที่มีผู้ใช้เฟซบุ๊กในปี 2559 มากที่สุดเป็นอันดับที่ 6 ใน 10 ประเทศอาเซียน คือ ราว 7.8 ล้านคน มากกว่าประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศศูนย์กลางเศรษฐกิจของอาเซียน มีผู้ใช้เพียง 3.6 ล้านคน

ในปี 2558 มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศเมียนมาเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 12.6 โดยใช้งานผ่านระบบโทรศัพท์ 3G ที่ให้บริการโดยบริษัทเอกชน เช่น เทเลนอร์ เมียนมา อูริคูเมียนมา เป็นต้น ประชากรชาวเมียนมาที่ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่อยู่ในเมืองใหญ่อย่างย่างกุ้งและมัณฑะเลย์ ลักษณะการใช้งานของชาวเมียนมากับอินเทอร์เน็ตที่มากที่สุด คือ การทำบล็อก (Blogging) เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากการสำรวจบล็อกที่เผยแพร่ในพม่าพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตร้อยละ 17 บันเทิง ร้อยละ 14 และอื่น ๆ เช่น หนังสือและการพักผ่อน ข่าว งานอดิเรกและการเดินทาง การเมือง ศาสนา เป็นต้น และในจำนวนนี้ร้อยละ 80 เป็นบล็อกที่เขียนด้วยภาษาพม่า ที่เหลือมีทั้งภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วย

การใช้เฟซบุ๊กของชาวเมียนมา พบว่าในปี 2558 มีบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กในเมียนมา กว่า 7 ล้านบัญชี และเพิ่มขึ้นเป็นหนึ่งเท่าในปี 2559 - 2560 ปรากฏในการสำรวจ Mobile digital & social media highlights - Myanmar 2016/ 17 ซึ่งพบว่ามีบัญชีเฟซบุ๊กทั่วประเทศประมาณ 14 ล้านบัญชี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุ 13 - 34 ปี ช่วงอายุที่ใช้มากที่สุดคือ 19 - 25 ปี โดยร้อยละ 90 ของผู้ใช้เฟซบุ๊กเข้าถึงเฟซบุ๊กผ่านโทรศัพท์มือถือซึ่งในอดีตการใช้โทรศัพท์มือถือของชาวเมียนมาค่อนข้างจำกัดเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง กล่าวคือ ในปี 2552 ซิมการ์ดโทรศัพท์มีราคา 2,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาในปี 2556 ราคาลดลงมาที่ 250 ดอลลาร์สหรัฐ และ ปัจจุบันมีราคาเพียง 1.50 ดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ทำให้ การใช้โทรศัพท์มือถือสะดวกและง่ายมากขึ้นสำหรับชาวเมียนมา ส่งผลต่อการเข้าถึงสังคมออนไลน์ผ่านทางเฟซบุ๊กในเมียนมาที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับในประเทศไทย ปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้นแทบจะทุกเรื่อง และเฟซบุ๊กก็เป็นช่องทางหนึ่งที่คนไทยเลือกใช้เป็นจำนวนมาก ดังที่กล่าวไปแล้วว่ามากเป็นอันดับสามของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด

การสื่อสารระหว่างผู้ใช้เฟซบุ๊กเกิดขึ้นในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราวของตัวเอง แสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่พบเจอ การตั้งประเด็นถามตอบ การแสดงรูปภาพ วิดีโอ เป็นต้น จากงานวิจัยของกุลนารี เสือโรจน์ (2556) พบว่าวัยรุ่นไทยใช้เฟซบุ๊กเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างกัน ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ได้แก่ 1) การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ เฟซบุ๊ก 2) การให้ความบันเทิง 3) การเป็นแหล่งข้อมูลสาธารณะ 4) การเป็นช่องทางการสื่อสารประเด็นอ่อนไหว 5) การสอดส่องดูแลสังคม วิพากษ์วิจารณ์สังคมและรับเรื่องร้องทุกข์ 6) การสะท้อนความเป็นตัวตนของบุคคลตามความเป็นจริง และ 7) การประกอบสร้างสิ่งที่อยากเป็นและอยากให้คนอื่นรับรู้ ลักษณะการใช้งานเฟซบุ๊กของผู้ใช้ที่เป็นเพื่อนกันสามารถแสดงความคิดเห็น หรือโต้ตอบกันได้โดยการพิมพ์ข้อความ และเพื่อให้การสื่อสารได้ความหมายชัดเจนมากขึ้นทั้งการแสดงอารมณ์ความรู้สึก ก็มีการส่งรูปภาพ สัญลักษณ์ หรือใช้ลักษณะการพิมพ์แบบพิเศษ เช่น การใช้อักษรซ้ำหลายตัวเพื่อเน้นความหมาย นอกจากนี้ หากข้อความของผู้ใช้คนใดน่าสนใจ ผู้ใช้งานคนอื่นก็จะชื่นชอบและแสดงออกโดยการกดไลค์ (Like) ทำให้บางคนคิด

สร้างสรรค์ข้อความแปลกใหม่ ใช้การสะกดการันต์ที่ต่างไปจากแบบแผน ใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพเพื่อดึงดูดความสนใจของคนอื่น ลักษณะภาษาที่ปรากฏบนสังคมออนไลน์ของไทย เช่น

ไม่เคยโกตพวกชอบนินทา เพราะแม่สอนว่าเกิดเป็นหมามันต้อง “เห่า” (สิริธัญญา 2558: 46)

ห่วยแฉกกก!!!! เป็นเรื่องปกติ ตั้งสติ แล้วซื้อใหม่ละ (สิริธัญญา 2558: 38)

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการสะกดคำที่ไม่เป็นไปตามแบบแผน คือ “โกต” ส่วนในกรณีคำว่า “แฉกก” เป็นการสร้างการสะกดแบบใหม่เพื่อเลี่ยงความไม่สุภาพ การซ้ำตัวสะกดและเครื่องหมาย ! เป็น “แฉกกก!!!!” เพื่อเน้นความหมายของคำ ลักษณะของภาษาที่ใช้ในโลกอินเทอร์เน็ตไม่ได้พบเฉพาะในภาษาไทยเท่านั้น หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาษาอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

สำหรับสถานการณ์การใช้ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมานั้น ยังไม่มีผู้ศึกษาไว้อย่างชัดเจน แต่จากการสังเกตเบื้องต้นพบว่า ภาษาพม่าที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กนั้นมีลักษณะเฉพาะของภาษาอินเทอร์เน็ตคล้ายกับภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว เช่น การสะกดการันต์ที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน เช่น

(BF): အပေဒုက္ခထေထေကုက္ကံ အသံပုံထူကြိုရု မးးဝီပေါကုဝီ 🤔

(SB): အပေဒုက္ခထေထေကုက္ကည အသံပုံထူကြိုရုမးးဝီပေါကျဝီ။

จากตัวอย่างพบว่าคำที่เป็นตัวหนามีการสะกดที่ต่างกัน คือ บนเฟซบุ๊กใช้ ကို และ ဝီ ในขณะที่ภาษาพม่ามาตรฐานใช้ ဟုက္ကည และ ပျီ ตามลำดับ ลักษณะที่น่าสนใจและพบมากอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้อักษรภาษาอังกฤษสะกดคำภาษาพม่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1)

(BF): 😊 nrr m lal woooo You sa karr lone atone ahnoe twy mhrr nal

(SB): နားမလညဘူး။ You စကားလုံး အသုံးအနားတေမြူးနေ။

“ไม่เข้าใจ การใช้ภาษาของเธอผิด”

(2)

(BF): ...ngr lay win pyaw chin lite dr so dr taw taw thee khan lite ya dl...
thu toh sine myr so yin phanat nae pr yite ma la ma thi woo 🍷🍷🍷🍷

(SB): ...ငါလေ ဝငုဉ်လဝ်ဒ်လိကတာ ဆိုတာ တော့တော့သီးခံလိကုတုယု။...
သူတို/ ဆိုခမ်းဆိုရဒ် ဖိနုပုနဲ/ ပါရိုကုမလားမဝိဘူး။

“...สำหรับฉัน อยากพูดแทรกมาก ต้องพยายามอดกลั้นไว้...ถ้าอยู่ที่ร้านพวก
เค้านะ อาจจะเอารองเท้าตบหน้าไปแล้ว”

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าผู้ใช้เฟซบุ๊กชาวเมียนมาใช้อักษรภาษาอังกฤษสะกดคำ
ภาษาพม่า บางคำที่ออกเสียงใกล้เคียงกับคำภาษาอังกฤษก็จะสะกดด้วยคำภาษา
อังกฤษที่คนทั่วไปสามารถอ่านได้ เช่น ဝငု /win/ ใช้ ‘win’ လိကု /lái?/ ใช้ ‘lite’
หรือ ဖိနုပု /phəná?/ ใช้ ‘phanat’ ในขณะเดียวกันก็พบว่าในบางคำสะกดด้วย
พยัญชนะเท่านั้นไม่พบรูปสระ เช่น ‘nrr’ แทนคำว่า နား /na/ ‘m’ แทนคำว่า မ /
má~mə/, ‘mhr’ แทนคำว่า မွား /hma/, ‘ngr’ แทนคำว่า ငါ /nà/, ‘dr’ แทนคำว่า
တာ /dà/, ‘myr’ แทนคำว่า မီး /mya/ นอกจากนี้ยังพบว่าอักษรที่ปรากฏในตำแหน่ง
พยัญชนะท้ายของพยางค์ดูเหมือนจะถูกใช้เพื่อแสดงเสียงวรรณยุกต์ เช่น ‘rr’ แสดง
เสียงวรรณยุกต์สูงกับสระ /a/ ในคำว่า ‘sakarr’ စကား /səka/ อักษร ‘l’ แสดงเสียง
วรรณยุกต์ต่ำกับสระ /ε/ ในคำว่า ‘dl’ တယု /dɛ/ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้อັ
กษรภาษาอังกฤษเขียนภาษาพม่าที่พบบนเฟซบุ๊กยังไม่เป็นระบบมากนัก แต่ผู้ใช้เฟ
ซบุ๊กสามารถตีความหมายที่ต้องการจะสื่อได้จากบริบทแวดล้อม

(3)

(BF): Miss u ဘုကိပြောဒ်

(SB): Miss you အကိုဘုကီးအဒ်

“Miss you, พี่(ชาย)อิน (อิน คือ ชื่อผู้ชาย)

คำว่า ခ်ကိပြော /kwi/ “พี่ชาย” ในตัวอย่างที่ (5) เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยผู้
ใช้เฟซบุ๊กชาวเมียนมาและพบการใช้เฉพาะบนเฟซบุ๊กและโลกออนไลน์เท่านั้น ซึ่งจาก
การสอบถามทราบว่า เป็นคำที่ยืมมาจากคำเต็มว่า အကိုခ်ကီး /ə-kò-ci/ ซึ่งหมายถึง

ถึง “พี่ชาย” และอาจเกิดจากลักษณะเฉพาะของภาษาออนไลน์ที่มักจะมีการสร้างคำใหม่ที่สูงขึ้นเนื่องจากต้องการความรวดเร็วในการสื่อสาร นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาษาที่ผู้ใช้เฟซบุ๊กชาวเมียนมาใช้บนโลกออนไลน์อีกหลายประเด็น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะภาษาเน็ตของชาวไทยและชาวเมียนมา โดยใช้ข้อมูลภาษาเฟซบุ๊กของคนไทยจากงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ส่วนภาษาพม่าบนเฟซบุ๊กเป็นข้อมูลที่ได้มาจากบทความที่นำเสนอในการประชุมวิชาการนานาชาติ ICBMSII ที่เมืองมัตตทเลย์ (Ampika Rattanapitak 2018) นอกจากนี้ยังได้มีการสังเกตการใช้ภาษาบนเฟซบุ๊กทั้งสองภาษาเพิ่มเติมด้วย ทั้งนี้ การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาบนเฟซบุ๊กของผู้ใช้เฟซบุ๊กในสองสังคมนอกจากจะสะท้อนให้เห็นลักษณะการใช้ภาษาบนโลกออนไลน์ในสังคมที่แตกต่างกัน ยังจะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เข้าสู่ยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน อันจะนำสู่ความเข้าใจกันมากขึ้นได้

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาเน็ต (Netspeak)

“อินเทอร์เน็ต” เป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกันของคนทั่วโลกในปัจจุบัน เมื่อช่องทางหรือเครื่องมือการสื่อสารเปลี่ยนไป ย่อมมีผลให้ภาษาที่ใช้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เดวิด คริสตัล (David Crystal 2004: 17) กล่าวว่าคำศัพท์ที่ถูกนำมาใช้เกี่ยวกับภาษาบนอินเทอร์เน็ตในภาษาอังกฤษหลายคำ เช่น Netspeak, Netlish, Weblish, Internet language, cyberspeak, electronic discourse, electronic language, interactive written discourse หรือ computer-mediated communication (CMC) เป็นต้น โดยแต่ละคำมีความหมายและการใช้ที่แตกต่างกันไป เช่น ‘Netlish’ หมายถึง ภาษาบนโลกออนไลน์โดยภาพรวม ขณะที่ ‘CMC’ เน้นที่ช่องทางการสื่อสาร ซึ่งก็คือ คอมพิวเตอร์ สำหรับคำว่า ‘Netspeak’ เดวิด คริสตัล (David Crystal 2004) ให้ความหมายแบบกว้างที่ครอบคลุมทั้งการเขียน การพูด การอ่านและการฟัง นักวิชาการตะวันตกบางคนกล่าวถึงภาษาเน็ตที่แตกต่างกันไป อาทิ การเขียนตามแบบภาษาพูด (Hale and Scanlon 1999 อ้างใน David Crystal 2004: 25) ข้อความอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเขียนที่เมื่อถูกอ่านจะออกมาในลักษณะเดียวกับการพูด กล่าว

คือ ผู้ส่งการกำลังพูดด้วยการเขียน (Davis and Brewer 1997 อ้างใน David Crystal 2004: 25) จากคำกล่าวเหล่านี้ ทำให้ภาษาเน็ตมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะกับภาษาพม่าที่มีความแตกต่างระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียนที่ชัดเจน

กานต์ระวี ชมเชย (2556) ระบุลักษณะของภาษาเน็ตว่า เป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่ต้องใช้แป้นพิมพ์ ทำให้ข้อจำกัดในการใช้เป็นพิมพ์หรือระบบฟอนท์รวมทั้งระบบพิมพ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาษาที่ปรากฏ ภาษาเน็ตยังเป็นภาษาที่ต้องแสดงผ่านหน้าจอที่มีพื้นที่จำกัด และผู้ส่งสารกับผู้รับสารไม่ได้เผชิญหน้ากัน การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตยังต้องการความรวดเร็ว ทำให้เกิดการสร้างสรรค์วิธีการพิมพ์หรือข้อความที่ตอบสนองลักษณะเหล่านี้ ลักษณะอีกประการของการสื่อสารออนไลน์คือการพยายามเลี่ยงความไม่สุภาพ เพราะนอกจากมีการตรวจจับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว การยอมรับว่าสื่อออนไลน์เป็นสื่อสาธารณะก็ทำให้ยังต้องการความสุภาพในกรณีนี้เช่นกัน กล่าวได้ว่า ลักษณะต่างๆ เหล่านี้มีผลทำให้ภาษาเน็ตมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากภาษามาตรฐานทั่วไปไม่ว่าจะเป็นภาษาของสังคมใด

3. ภาษาไทยเน็ต

“ภาษาไทยเน็ต” ที่ใช้เป็นข้อมูลในบทความนี้ รวบรวมมาจากงานวิจัยสองผลงานได้แก่ งานวิจัยของกานต์ระวี ชมเชย (2556) เรื่อง “ภาษาไทยเน็ต: ภาษาเฉพาะกลุ่มของคนไทยรุ่นใหม่ในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต” ที่นำเสนอลักษณะภาษาไทยเน็ตที่ปรากฏในปี 2555 - 2556 โดยเก็บรวบรวมมาจากกระดานแสดงความคิดเห็นในเว็บไซต์ต่าง ๆ และผลการศึกษาจากวิทยานิพนธ์ของสิริญญา สุขสวัสดิ์ (2558) เรื่อง “ลักษณะภาษาและกลวิธีการใช้ภาษาแนววิจนปฏิบัติศาสตร์ในหน้าเพจข้อความ โดนๆ ในเฟซบุ๊ก” จากงานวิจัยทั้งสองผลงานสามารถสรุปได้ว่า ภาษาไทยเน็ตมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 การแปรด้านการสะกดคำ

การแปรด้านการสะกดคำ คือ การสะกดคำที่แตกต่างไปจากรูปมาตรฐานในรูปแบบต่าง ๆ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

3.1.1 การแปรด้านการสะกดคำทั่วไป ประกอบด้วย การแปรในการสะกดคำโดยใช้สระที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน เช่น อยู่ > อยู่ใจ > จัย การแปรการสะกดคำโดยการตัดพยัญชนะหรือสระ เช่น เด็ก > เดอะ นะ > นี การแปรการสะกดคำที่พยัญชนะท้าย เช่น ขอโทษ > ขอโหด การแปรการสะกดคำที่พยัญชนะต้น เช่น สงสาร > ฉงฉาน

3.1.2 การแปรด้านการสะกดคำที่สะกดตามการออกเสียงในภาษาพูด ประกอบด้วย การละอักษรควบทั้งควบกล้ำไม่แท้และควบกล้ำแท้ เช่น จริง > จิง เศร้า > เส้า ครับ > คับ การสะกดคำที่มี รร เป็นสระ อำ เช่น กรรม > กำ การสะกดคำโดยใช้รูปวรรณยุกต์ตามเสียง เช่น อะ > อะะ นะ > นีะ การสะกดคำที่ใช้สระ อำ เป็นสระ อา เช่น น้ำ > น้ำม การสะกดคำที่ตัดพยัญชนะท้ายออกตามการออกเสียง เช่น กับ > กะ การสะกดคำตามการกลมกลืนเสียง เช่น ลั่นลา > ลั๊ลลา อ่ามา > หย่อมมา และการสะกดคำที่ไม่มีไ่คู้เป็น สระออ เช่น กี่ > ก้อ

3.1.3 การแปรด้านการสะกดคำที่อาจส่งอิทธิพลต่อภาษาพูด ประกอบด้วย การสะกดพยัญชนะต้นที่ต่างจากมาตรฐาน เช่น เลย > เรย การสะกดคำที่ไม่มีเสียง ควบกล้ำเป็นคำที่มีเสียงควบกล้ำ เช่น จ้า > จร้า การแปรการสะกดพยัญชนะท้าย เช่น เพื่อน > เฟิ้ล การแปรการสะกดเครื่องหมายกำกับตัวอักษรและพยัญชนะท้าย เช่น เห็น > เหง การแปรการสะกดสระ เช่น บ้ายบาย > บะบาย จังเลย > จุงเบย จริงๆ > เจงๆ คิดถึง > คิดลุง ลูกพี่ > ลวกเพ

3.2 การพิมพ์แบบพิเศษ

การพิมพ์แบบพิเศษมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

3.2.1 การพิมพ์ซ้ำตัวอักษร ประกอบด้วย การพิมพ์ซ้ำตัวอักษรสุดท้าย เช่น ย้ากกกกก การพิมพ์ซ้ำตัวเลขที่แสดงอาการ เช่น 55555 การพิมพ์ซ้ำเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น อ้ากกกกกก!!! อยู่กะคราย???? ปบมื่อๆๆ

3.2.2 การเว้นวรรคระหว่างตัวอักษร เช่น โ ซ ค ดี เฟี อ น

3.3 การใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงอารมณ์และอาการต่าง ๆ ของผู้ใช้ภาษาเน็ต พบทั้งการใช้เฉพาะ สัญลักษณ์เดียว เช่น TT^TT แสดงความเสียใจร้องไห้ การใช้สัญลักษณ์ประกอบข้อความ เช่น สาธุ -\/- (ยกมือไหว้) และยังพบการใช้การ์ตูนอีโมติคอน เพื่อแสดงอารมณ์ เพื่อฝ่าข้อจำกัดการมองเห็นหน้าและท่าทางของคู่สนทนา เช่น ☹️😊

3.4 การสร้างคำใหม่

การสร้างคำใหม่ที่พบมีหลากหลาย ดังนี้

3.4.1 คำแสดงเสียง อารมณ์และกิริยาอาการ เช่น คริคริ ห่าๆ 555 งือๆ ง่า เจ็บ มิวพพพ ฮึบๆๆๆ

3.4.2 คำลงท้าย เช่น อ่า ะ จี เอะ

3.4.3 คำแสดงการตอบรับ/รับรู้ เช่น อืม อ่านะ

3.4.4 การนำคำที่มีอยู่ในภาษามาใช้ในความหมายใหม่ เช่น น่ารัก “น่ารัก”

3.4.5 คำใหม่ เช่น เมพซิงๆ “การมีฝีมือในระดับสูง ซึ่งเกิดจากการพิมพ์คำว่า “เทพจริงๆ” ผิดแล้วใช้ต่อกันมา

3.5 การใช้เครื่องหมาย

การใช้เครื่องหมายเพื่อแสดงการเน้นความหมาย เช่น แค่นี้? เริ่มละ!! ความรู้...หรือ...จะสู้ประสบการณ์

3.6 การใช้ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่พบมากที่สุดคือภาษาอังกฤษโดยมีการใช้ปนกับภาษาไทย โดยวิธีการทับศัพท์คำศัพท์เฉพาะบนโลกออนไลน์ เช่น tag add share หรือ คำที่เป็นที่นิยม เช่น Ok Thanks Like เป็นต้น

ลักษณะของภาษาไทยที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตดังกล่าวเป็นลักษณะที่สามารถฝ่าข้อจำกัดของการสนทนาผ่านหน้าจอที่คู่สนทนาไม่ได้เผชิญหน้ากันขณะสนทนา การส่งข้อความด้วยการพิมพ์จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ทางภาษา บางส่วนเป็นผลมาจากการต้องการความรวดเร็วในการสื่อสาร ทำให้ต้องสะกดด้วยอักษรที่พิมพ์ง่ายกว่า (กานต์รวี ชมเชย 2556: 44)

4. ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก

จากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาพบว่า ภาษาพม่าที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กส่วนใหญ่ เป็นภาษาที่เป็นไปตามภาษามาตรฐานทั่วไป รวมทั้งลักษณะภาษาที่สะท้อนความเป็นภาษาบนโลกออนไลน์ด้วย ในบทความนี้ จะนำเสนอลักษณะภาษาพม่าที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 5 ลักษณะ คือ 1) การสะกดที่แตกต่างจากภาษาพม่ามาตรฐาน 2) การพิมพ์แบบพิเศษ 3) การใช้คำแสดงอารมณ์และสัญลักษณ์ 4) การสร้างคำใหม่ และ 5) การใช้ภาษาต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การสะกดที่แตกต่างจากภาษาพม่ามาตรฐาน

คำที่ปรากฏในบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาจำนวนหนึ่งมีการสะกดคำที่แตกต่างไปจากภาษาพม่ามาตรฐาน ซึ่งมีหลายลักษณะ ได้แก่

4.1.1 การสะกดตามเสียงที่พูด จากข้อมูลพบการสะกดที่ต่างไปจากภาษาพม่ามาตรฐานโดยสะกดตามเสียงที่พูดโดยทั่วไป ดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)	ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)
ပီး /pi/	ປီး /pi/ “เสร็จ”
ပီ /pi/	ປီ/ วီ /pi, bi/ “แล้ว”
ပီး /pi/	အုန်း/ အိုး /ʔoŋ/ “อีกครั้ง”
ဘူး /bu/	ဝူး /wu/ ဝူး/ ပူး /pyu, pu/ “คำแสดงการปฏิเสธ”
လဲ /le/	လဲ /le/ “ก็”
ဘယ်လို /bè-lò/	ဘလို /bø-lò/ “อย่างไร”

จากตัวอย่างจะเห็นว่าบางคำมีการละรูปพยัญชนะควบกล้ำ เช่น ပီး>ປီး/ วီ “แล้ว” นอกจากนี้ ในคำบางคำที่มีการกลมกลืนเสียงเวลาพูดก็ถูกสะกดตามเสียงที่ออกด้วยเช่น ဘူး /bu/ > ဝူး /wu/

4.1.2 การสะกดโดยใช้อักษรที่ออกเสียงเหมือนหรือใกล้เคียงกันมาแทน ซึ่งในภาษาพม่ามีอักษรที่ออกเสียงเหมือนแต่รูปต่างอยู่จำนวนหนึ่ง ทำให้ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางคนนำอักษรที่ออกเสียงเหมือนกันมาใช้แทนอักษรที่ใช้โดยทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)

တယု /dè/

ဒါ /dà/

ဆုကည /cí/

လုံ /ló/

ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)

ဒယု/ တရု/ ဝယု/ဝယု /dè/ “กำลังทักประโยค”

ဝါ /dà/ “นี่”

ကိ /cí/ “ดู”

ဗိ /ló/ “that”

ตัวอย่างคำข้างต้น แม้จะมีการสะกดที่แตกต่างไปจากภาษามาตรฐานแต่เนื่องจากการสะกดแบบใหม่นี้ไม่ใช่คำที่มีความหมายใหม่จึงทำให้การสื่อความไม่เปลี่ยนไปจากที่ตั้งใจ

4.1.3 การสะกดโดยตัดพยางค์ของคำออก โดยส่วนใหญ่ถ้าเป็นคำสองพยางค์จะตัดพยางค์แรกของคำ ส่วนคำที่มีมากกว่าสองพยางค์ พยางค์กลางจะถูกตัดออก ทั้งนี้เนื่องจากเวลาพูดพยางค์เหล่านี้เป็นพยางค์ไม่เน้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)

သမီး /θə-mi/

အိစုဆုံး /ʔə-chíʔ-hson/

ဒါပေမဲ့ /dà-pè-mé/

မရွံ့ဘူး /mə-shí-bu/

ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)

မီး /mi/ “ลูกสาว”

อิชู่ဆုံး /chíʔ-hson/ “รักที่สุด”

ဒါမယု/ ဒါမဲ့ /dà-mé/ “แต่”

ရွံ့ဘူး /shí-bu/ “ไม่มี”

สำหรับโครงสร้างปฏิเสธที่ประกอบด้วย မ + กริยา+ဘူး คำแสดงการปฏิเสธ မ จะถูกตัดออกเหลือเพียง กริยา+ဘူး เท่านั้น

4.1.4 การสะกดโดยตัดสระออก เป็นลักษณะที่น่าสนใจของภาษาพม่าบน เฟซบุ๊ก กล่าวคือ เป็นเหมือนการรวบคำหลายพยางค์ให้มีพยางค์ลดลง เพื่อให้ใกล้เคียงกับเสียงพูดที่ชาวเมียนมามักจะพูดค่อนข้างเร็วทำให้เหมือนกับการตัดสระของบางพยางค์ในคำนั้นออก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)

တယုယောကု /tə-yauʔ/

ပိရုစေ /bà-yá-sè/

မေးစရာ /me-sə-yà/

မဝယုနိုင် /mə-wè-nàin/

ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)

တော်ကု /tyauʔ/ “หนึ่งคน”

ပိစေ /byá-sè/ “ขออนุญาต”

မေးစာ /me-sà/ “question”

မပြနိုင် /mwè-nàin/ “Cannot buy”

4.1.5 การใช้ตัวเลขแทนคำ ตัวเลขบางตัวในภาษาพม่ามีการออกเสียงที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับคำที่มีความหมายในภาษาพม่า จึงทำให้มีการใช้ตัวเลขแทนการพิมพ์คำเหล่านั้น อาจจะเพราะง่ายและรวดเร็วกว่าการพิมพ์คำเต็ม ๆ หรืออาจจะเป็นเพราะต้องการให้เป็นที่น่าสนใจของผู้อื่น ตัวเลขที่ใช้แทนคำมีดังนี้

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)	ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)
ခုဆက္/chau?/ “แห่ง, เลขหก”	၆ /chau?/ “เลขหก”
၇စု /chi?/ “รัก”	8 /shi?/ “เลขแปด”

(4)

(BF): ဘုရားမလေးတေဂြိ စရာမလေး 😊 “Teachers are lovely.”

(SB): ဆရာမလေးတေဂြိစရာမလေး

4.1.6 การสะกดโดยใช้พยัญชนะและสระที่แตกต่างจากภาษาพม่ามาตรฐาน

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)	ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)
မိမိ: /θə-mi/	စိစိ: /sə-mi/ “ลูกสาว”
ငါ့ /ŋá/	န့ /ná/ “ฉัน”
အမ့မ /ʔə-má/	အယ့မ /ʔé-má/ “พี่สาว”
၇စု /chi?/	၇စု /ché/ “รัก”

4.2 การพิมพ์แบบพิเศษ

การพิมพ์แบบพิเศษที่พบบนเฟซบุ๊กชาวเมียนมา ได้แก่

4.2.1 การพิมพ์ซ้ำ ประกอบด้วยการพิมพ์ซ้ำรูปสระตัวสุดท้าย การพิมพ์เครื่องหมายซ้ำเป็นจำนวนมาก และการซ้ำคำ ทั้งนี้เพื่อเน้นความหมายของคำเหล่านั้น บางคำแสดงน้ำเสียงที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก

ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)	ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)
အကြာ	ကကြိ “คำลงท้ายประโยค คล้าย “วะ”
တဘဘတဘဘ	တဘဘ “บ้ายบาย”
ဘဘဘဘ!!!!!!	ဘဘ “คำอุทาน”
အရမ့းးးး	အရမ့း “มาก”
၇စုတယ့၇စုတယ့။	၇စုတယ့။ “รัก”

4.2.2 การพิมพ์ติดกันโดยไม่เว้นวรรค เนื่องจากภาษาพม่าเป็นภาษาที่จำเป็นต้องมีการเว้นวรรคระหว่างหน่วยของประโยคบ้าง อย่างน้อยก็ระหว่างประโยคเพื่อ ความเข้าใจในความหมายที่ต้องการจะสื่อ แต่ทว่า มีการพบข้อความที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาที่ไม่มีการเว้นวรรคเลย ข้อความถูกพิมพ์ติดกันตลอด ทั้งนี้ก็อาจจะเพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับผู้ใช้เฟซบุ๊กคนอื่น

(5)

ဖုန်းမကိုင်ဝူး🙄။ငိုချင်လာဘိ။အားထားပီးဘေး
ပါနေလို့ဆက်နေတယ်မုားထင်နေလားမသိဝူး။
ဖုန်းဆက်ထားတာမြင်ရင်လည်းmiss
callလေးပြန်ပေးပေး။ပြန်ခေါ်ပေးပေး။🙄🙄🙄

4.2.3 การเว้นทุกตัวอักษร เป็นที่น่าสนใจว่าในขณะที่ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางคนไม่เว้นวรรคข้อความ ก็ยังพบว่าบางคนก็มีการเว้นวรรคระหว่างตัวอักษรทุกตัวในข้อความเพื่อดึงดูดความสนใจเช่นกัน

(6)

ရ င် နှ တ ဝ် ဆို တဲ့ စ ကာ : ရဲ့
အ ဝိ ပျိ ဝ် ကို အ ခု ဝ် ပြီ!!!
🙄🙄🙄

4.2.4 การละเครื่องหมายจบประโยค ในภาษาพม่ามีเครื่องหมาย || แสดงการจบประโยคในลักษณะเดียวกับเครื่องหมาย . (full stop) ในภาษาอังกฤษ แต่จากข้อมูลพบว่า ข้อความบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาส่วนใหญ่ไม่มีการกำกับท้ายประโยคด้วย แต่จะใช้การเว้นวรรคหรือเครื่องหมาย ... แทน

(7)

Lotteria မာမု မဟုတ်ပါဘူး...
တခြား အကူဆိုင်တွေ ဖိနပ်ဆိုင်တွေမှာရော တချို့customer တွေကို မတူသလို မတန်သလို ကြည့်ပြီး
မေးရင် ဖြေရင်သလို မဖြေသလိုနဲ့.. (ကိုယ်တိုင် ကြည့်ခံရဖူးတယ်)
အားလုံးက ကိုယ့်ဆိုင်လာတာ.. ကိုယ့်ဆိုင်က customer ပဲ.. ကိုယ့်ပိုက်ဆံနဲ့ကိုယ် ဝယ်တာ...
ဘယ်သူပိုက်ဆံမှ မှီးပြီး မဝယ်ဘူး...

4.4 การสร้างคำใหม่

คำใหม่ที่สร้างขึ้นมาใช้บนเฟซบุ๊กส่วนใหญ่มาจากการนำคำที่มีใช้อยู่แล้วมาสร้างเป็นคำใหม่ได้แก่

ภาษาพม่ามาตรฐาน (SB)

ကော်ဇူးတင်တင်။

>

ပိုကုဆံ

>

ဘုဂီကု

>

ဝိစုတယုလို

>

Train to Busan

>

ภาษาพม่าบนเฟซบุ๊ก (BF)

ကော်ကော်

“ขอบคุณ”

ပိုကုပိုကု

“เงิน”

ဘုဂီကု

“ชอบ”

ဝိစုတယုလို

“เพราะรัก”

Train to ko pauk

4.5 การใช้คำภาษาต่างประเทศ

จากข้อมูลพบว่า ภาษาต่างประเทศที่พบบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมามีหลายภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ เกาหลี ไทย จีน อิตาลี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษนั้น มีการใช้ในหลายลักษณะมาก

4.5.1 ภาษาอังกฤษ ชาวเมียนมาใช้ภาษาอังกฤษบนเฟซบุ๊กได้อย่างน่าสนใจมากและหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ศัพท์เฉพาะของเฟซบุ๊ก เช่น tag share add like เป็นต้น ย่อคำหรือวลีให้สั้นลง เช่น Thank you > Thz q การใช้คำภาษาต่างประเทศปนในประโยคภาษาพม่า เช่น

(9) တော့တော့လေး eat ဝဲတယုပေါ့

“eat ไปค่อนข้างเยอะเลย”

(10) ဖိလငု အားကံ 😊☺

“Feeling อิจฉา”

นอกจากนี้ ยังพบการใช้อักษรภาษาอังกฤษสะกดคำภาษาพม่าในการสนทนา เช่น (11)

A (BF): Hair cut lite tr lrr

“ตัดผมหรือ”

(SB): Hair cut လိုကုတလား။ 😊😊

/Hair cut lái? tà la/

B (BF): Onm 😊😊

“อืม”

A (BF): Baby lo phyit twrr dl 😊

“ดูเหมือน Baby เลย”

(SB): Baby လိုဖုသုဝြဲတယု။

/Baby lò phyi? θwa dè/

- B (BF): Hote pa.. tagal top yote soe twr tr.. “เธอจริง ๆ น่าเกลียดไปเลยล่ะ”
 (SB) : ဟုတုပါ..တကယ့်တော့ရူပုဆိုးဘျဉ်းတယု)
- A (BF): M soe pr vw...hla pr dl 😊😊 “ไม่น่าเกลียด สวยดี”
 (SB) : မဆိုးပါဘူး...လွပါတယု
- B : 😊😊😊 “(รูปร้องให้พร้อมกับหัวเราะ)”

จากตัวอย่างพบว่า ในคำที่สามารถสะกดด้วยภาษาอังกฤษแล้วออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงในภาษาพม่าก็จะสะกดตามอักขระวิธีภาษาอังกฤษ เช่น ‘lite’ แทนคำว่า လိုက္ခ /láiʔ/, ‘lo’ แทนคำว่า လို/lò/, ‘Hote’ แทนคำว่า ဟုတု /hòuʔ/, ‘phyit’ แทนคำว่า ပုဖိတ် /phyíʔ/ สำหรับบางคำก็ไม่พบรูปสระปรากฏมีเพียงพยัญชนะเท่านั้น เช่น ‘pr’ แทนคำว่า ပါ /pà/, ‘M’ แทนคำว่า မ /má~mø/, ‘twr’ แทนคำว่า ဘျဉ်း /θwa/ และในขณะที่อักขรในตำแหน่งท้ายคำนั้นดูเหมือนว่าจะแสดงเสียงวรรณยุกต์ในภาษาพม่าที่มาพร้อมกับเสียงสระ เช่น ‘rr’ แสดงเสียงสูงกับสระ /a/ ดังในคำว่า ‘lrr’ > လား /la/, ‘l’ แสดงเสียงต่ำกับสระ /e/ ดังในคำว่า ‘dl’ > တယု /dè/ อย่างไรก็ตาม เราสามารถตีความความหมายของข้อความได้จากบริบทแวดล้อมของข้อความนั้น

4.5.2 ภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ยังพบการใช้คำภาษาอื่นบนเฟซบุ๊กของชาวเมียนมาด้วย มีทั้งการสะกดคำเหล่านั้นโดยใช้อักขรภาษาพม่า และอักษรภาษาอังกฤษ จากข้อมูลยังพบการใช้ภาษาไทยที่เขียนด้วยอักษรไทยอีกด้วย ตัวอย่างภาษาต่างประเทศอื่นที่พบมีดังนี้

เกาหลี:	ဆာရဲ, ဆာရာပဲ, ဆာရာငဲ, Sarange yaw	“รัก”
	၇ငုးဂုး	“เพื่อน”
	အိုပါး, Oppa, Hyung gyii	“พี่ชาย”
อิตาลี:	တီအို	“ฉันรักเธอ”
จีน:	၇ငုးအိုက္ခို	“ฉันรักเธอ”
ไทย:	အာကာ, ?aajaan	“อาจารย์”
	แล้วพบกันใหม่	

การใช้ภาษาต่างประเทศปนกับภาษาพม่าที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมต่างประเทศที่เข้ามาในสังคมเมียนมา โดยเฉพาะบนสังคมออนไลน์ที่มีการสื่อสารกันอย่างไร้พรมแดน รวดเร็วและง่ายดาย

นอกจากลักษณะของภาษาพม่าบนเฟซบุ๊กทั้ง 5 ลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบการใช้คำสแลงซึ่งถือเป็นคำภาษาพูดที่มักใช้ในชีวิตประจำวันในกลุ่มเฉพาะของแต่ละคน เช่น กลุ่มเพื่อนสนิท ญาติพี่น้อง ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

(12)

(BF): အဖျဉ်းဘုဂ်း၁ကားမားတယု “ยายพูดมาก”

จากตัวอย่าง คำว่า အဖျဉ်းဘုဂ်း /ʔə-phwa-ji/ “ยาย/ย่า” ถูกใช้กล่าวถึงเพื่อนที่มีความสนิทสนมกันมาก ไม่ได้กล่าวถึงญาติผู้ใหญ่แต่อย่างใด แต่อาจมีนัยแฝงถึงการประชดประชันว่าคนที่พูดมากนั้นบ่นมากเกินไป

(13)

A: အသားညီရုဒု ဘာအရော့ဒုက ပိုအဆုဒုပုလဲ 😊😊

“ถ้าผิคน้ำตาล ใช้สีไหนจะดีกว่ากัน”

B: နံပါတ် ၃၀ sis ။ အရမူးညီရုဒုတော့ လိမူးလိမူးမကော့ဒုဘူး 😊

“เบอร์ 30 ค่ะซิส ถ้าผิวเข้มมากก็ใช้ไม่ตีค่ะ”

A: ဟုတုကဲ့ပါ 😊😊 ကော်းကော်း 😊

“โอเค ขอบใจจะ”

ตัวอย่างข้างต้น มีการใช้คำว่า ‘sis’ (ซิส) ซึ่งเป็นคำย่อของ ‘sister’ “พี่สาว/น้องสาว” ในที่นี้ใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่สอง เพื่อสร้างความสนิทสนม เนื่องจากสถานการณ์ในตัวอย่างเป็นการแนะนำสินค้าที่ขายออนไลน์ ผู้ขายกับผู้ซื้ออาจจะไม่รู้จักมาก่อน การใช้สรรพนามบุรุษที่สองเป็นคำเรียกญาติถือเป็นการสร้างความคุ้นเคยและสนิทสนมได้ ประกอบกับคำที่ใช้เป็นคำสแลงจึงทำให้สร้างความเป็นพวกเดียวกันของผู้ซื้อและผู้ขายอีกด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าคำว่า “sis” ในสังคมไทยก็มีการใช้ในทำนองเดียวกันด้วย

5. การเปรียบเทียบภาษาเนื้ตของชาวไทยและชาวเมียนมา

จากผลการศึกษาภาษาเนื้ตของชาวเมียนมาที่นำเสนอไปแล้ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาษาเนื้ตของชาวไทยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้าและได้สรุปไว้ในหัวข้อที่ 3 แล้ว นั้น พบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายกัน มีเพียงลักษณะบางอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาที่แตกต่างกัน คือ

5.1 ลักษณะที่เหมือนกันของภาษาไทยและภาษาพม่าบนโลกออนไลน์

ลักษณะที่เหมือนกันของภาษาไทยและภาษาพม่าที่พบบนโลกออนไลน์

- การสะกดคำที่แตกต่างจากภาษามาตรฐาน โดยเป็นการสะกดคำตามเสียงพูด เช่น การละรูปอักษรควบกล้ำที่มักจะไม้ออกเสียงเวลาพูด การเปลี่ยนรูปสระให้ตรงกับเสียงพูด การสะกดคำตามเสียงที่กลมกลืนเวลาพูด ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทยเนื้ต	ภาษาพม่ามาตรฐาน	ภาษาพม่าบนอินเทอร์เน็ต
จริง	จิง	၂ီး	၂ီ
กรรม	กำ	ဦး	အုနး
น้ำ	น้าม	ဘယုလီ	ဘလီ
อย่ามา	หยั้มา	ဘူး	ဂူး

ทั้งภาษาไทยและภาษาพม่ามีการใช้ตัวเลขแทนคำที่ออกเสียงใกล้เคียงกัน เช่น ในภาษาไทยใช้เลข 5 แทน “ฮ่า” ซึ่งเป็นเสียงหัวเราะ ส่วนในภาษาพม่าใช้เลข 8 ရှဝ /shi/ แทนคำว่า ရိဝ /chi/ “รัก” ซึ่งออกเสียงคล้ายกัน นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการใช้อักษรที่มีเสียงเหมือนหรือคล้ายกันแทนกัน เช่น ในภาษาไทยใช้ ฎ แทน ด ในคำว่า “กฎ” ทั้งนี้เพื่อเลี่ยงความไม่สุภาพ ในขณะที่ภาษาพม่ามีการใช้ ဝ แทน 3 หรือใช้ ထ แทน ၈ ทว่าในกรณีของภาษาพม่าเป็นการใช้เพื่อดึงดูดความสนใจเท่านั้น

การใช้สัญลักษณ์ คำหรือรูปภาพแสดงอารมณ์ รวมทั้งกริยาอาการต่าง ๆ ก็เป็นลักษณะภาษาเนื้ตที่ปรากฏทั้งในภาษาไทยและภาษาพม่า อีกทั้งการพิมพ์แบบพิเศษ

ต่าง ๆ เช่น การพิมพ์ซ้ำ การใช้เครื่องหมายเพื่อเน้นความ การพิมพ์เว้นวรรคทุกตัว อักษรก็พบในทั้งสองภาษาด้วย

การนำคำที่มีอยู่แล้วมาสร้างคำใหม่เพื่อใช้บนโลกออนไลน์ก็เกิดทั้งสองภาษา เช่นกัน เช่น ในภาษาไทย น่ารัก > น่ารัก เทพจริง ๆ > เมพซิง ๆ ในภาษาพม่า เช่น ပိုကုသံ > ပိုကုပိုကု အခုကိုပုဘုဘီး> လက်ပြဲ และคำใหม่ที่ใช้แสดงอารมณ์และกริยาอาการก็น่าสนใจตรงที่มีลักษณะที่คล้ายกันทั้งสองภาษา เช่น ในภาษาไทยใช้คำแสดงอาการจวบว่า “มัวฟฟ” ภาษาพม่าใช้ မူဝူ/mwá-mwá/เสียงหัวเราะภาษาไทยใช้ว่า คริคริ ภาษาพม่าใช้ ဝိဝိ /khi-khi/ เป็นต้น

ลักษณะสุดท้ายที่พบในทั้งสองภาษาคือ การใช้คำภาษาต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นภาษาอังกฤษ ที่มีลักษณะการใช้ที่หลากหลายเช่นกัน

5.2 ลักษณะที่ต่างกันของภาษาไทยและภาษาพม่าบนโลกออนไลน์

ลักษณะที่ปรากฏในภาษาไทยและภาษาพม่าบนอินเทอร์เน็ตที่ต่างกันเกิดจากลักษณะเฉพาะของภาษาพม่าที่แตกต่างจากภาษาไทย ได้แก่ การตัดรูปสระของคำหลายพยางค์ออก เช่นในคำว่า တယူယူကု /tə-yau?/ > တော်ကု /tyau?/ “หนึ่งคน” မေးစရာ /me-sə-yà/ > မေးစာ /me-sà/ “คำถาม” ลักษณะเช่นนี้ปรากฏเฉพาะในรูปเขียนเท่านั้น สำหรับการออกเสียงยังคงออกเสียงตามเสียงที่ชาวเมียนมามักจะพูดเร็วและรวมคำเสมอ นอกจากนี้ ในภาษาพม่ายังมีการละเครื่องหมายจบประโยคซึ่งเป็นเครื่องหมายที่ต้องเขียนเมื่อจบประโยคทุกครั้ง แต่ภาษาพม่าบนอินเทอร์เน็ตจำนวนมากไม่ปรากฏใช้เครื่องหมายนี้ แต่จะใช้การเว้นวรรคหรือเครื่องหมาย แทน

สำหรับประเด็นของการใช้ภาษาอังกฤษบนอินเทอร์เน็ตหรือเฟซบุ๊กของชาวไทย ปัจจุบันมีการใช้คำภาษาอังกฤษหรือประโยคภาษาอังกฤษในการเขียนสถานะหรือข้อความมากขึ้น มีบ้างที่ใช้อักษรไทยเขียนภาษาอังกฤษ สำหรับในสังคมออนไลน์ของเมียนมานั้น นอกจากจะใช้ภาษาอังกฤษที่เขียนด้วยอักษรอังกฤษแล้ว ยังพบว่ามีการใช้อักษรอังกฤษเขียนภาษาพม่าเป็นจำนวนมากด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยี ในการใช้แป้นพิมพ์ ระบบฟอนท์ภาษาพม่าบนมือถือซึ่งชาวเมียนมาส่วนใหญ่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านทางโทรศัพท์มือถือ เมื่อระบบฟอนท์ภาษาพม่าไม่

เสถียรการใช้อักษรภาษาอังกฤษเขียนภาษาพม่าก็เป็นทางที่ชาวเมียนมาเลือกใช้ในการสื่อสารบนโลกออนไลน์

จะเห็นได้ว่า ลักษณะภาษาไทยและภาษาพม่าบนโลกออนไลน์ส่วนใหญ่มีความเหมือนกันเนื่องด้วยปัจจัยของการเป็นภาษาประเภทเดียวกันคือ “ภาษาเน็ต” ส่วนข้อแตกต่างก็เกิดจากลักษณะเฉพาะของภาษามากกว่า

6. สรุป

“ภาษาเน็ต” เป็นภาษาที่เกิดในบริบทการสื่อสารเฉพาะ กล่าวคือ เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันบนโลกออนไลน์ ซึ่งมีข้อจำกัดหรือลักษณะเฉพาะที่เป็นการสื่อสารแบบที่ผู้สื่อสารไม่เห็นหน้าท่าทางอารมณ์ของอีกฝ่าย บางครั้งเป็นการสื่อสารที่ไม่ได้มีการโต้ตอบในทันที เป็นการสื่อสารโดยการพิมพ์ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือที่มีพื้นที่จำกัด โดยเฉพาะบนโทรศัพท์มือถือที่พื้นที่ในการพิมพ์หรือแป้นพิมพ์มีขนาดเล็กอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการพิมพ์ได้ตลอดเวลา และแม้จะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แต่บางครั้งข้อความที่ส่งถึงกันก็ปรากฏเป็นสาธารณะ ทำให้ต้องเลี่ยงความไม่สุภาพ บางคนตั้งใจเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ใช้เฟซบุ๊กที่มักจะต้องการให้ผู้อื่นสนใจในข้อความของตน เนื่องจากเฟซบุ๊กมักถูกใช้เป็นพื้นที่แสดงตัวตน นำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะทำให้บรรลุดัตุประสงค์ของผู้ส่งสารได้

ดังนั้น ภาษาไทยและภาษาพม่าที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตต่างสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เหมือนกันคือ การเป็นภาษาที่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน จึงทำให้มีลักษณะที่เหมือนกัน แต่เป็นลักษณะที่แตกต่างหรือแปรมาจากภาษามาตรฐาน อันอาจนำไปสู่ความกังวลของคนในสังคมว่าจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อภาษามาตรฐานหรือไม่ อย่างไรก็ตาม หากภาษาเหล่านี้ยังคงถูกใช้ในทันทีที่เหมาะสม ก็จะเป็นเพียงภาษาเฉพาะหรือภาษาย่อยทางสังคมประเภทหนึ่งเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กานต์วีร์ ชมเชย. 2556. “ภาษาไทยเน็ต”: ภาษาเฉพาะกลุ่มของคนไทยรุ่นใหม่ในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต. รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ: ศรีนครินทร์วิโรฒ.
- กุลนารี เสือโรจน์. 2556. พฤติกรรมการสื่อสารของวัยรุ่นในพื้นที่สาธารณะบนเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก. รายงานการวิจัย, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริัญญา สุขสวัสดิ์. 2558. ลักษณะภาษาและกลวิธีการใช้ภาษาตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ ในหน้าแฟนเพจ ข้อความโดนๆ ในเฟซบุ๊ก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ampika Rattanapitak. 2018. **Burmese Facebook Language as a “Netspeak”**. Paper presented at 2nd International Conference on Burma/Myanmar Studies, 16-18 February 2018, Mandalay, Myanmar.
- David Crystal. 2004. **Language and the Internet**. UK; Cambridge University Press.
- Global and Thailand Facebook population update 2016**. Available at www.thothsocial.com, accessed on 6 August, 2017
- Myanmar Startups. 2015. **Digital, Mobile & Social in Myanmar 2015**. Available at <http://myanmar-startups.com/digital - mobile - social - in - myanmar-2015/>, accessed on 6 August, 2017.
- The top 500 sites on the web**. 2017. Available on www.alexa.com/topsites, accessed on 6 August, 2017.

